

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ ТА НАУКИ УКРАЇНИ
ДЕРЖАВНИЙ ВИЩИЙ НАВЧАЛЬНИЙ ЗАКЛАД
«КИЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
імені ВАДИМА ГЕТЬМАНА»

ДЕРЖАВНЕ АНТИКРИЗОВЕ УПРАВЛІННЯ ЕКОНОМІКОЮ В УМОВАХ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ

Матеріали міжнародної науково-практичної конференції

26–27 листопада 2013 року

УДК [330.101.541+338.24]:339.9

ББК 65.012.341я43

Д 36

Д 36 **Державне антикризове управління економікою в умовах глобалізації:** Матеріали міжнародної науково-практичної конференції : К.: КНЕУ, 2013

У збірнику висвітлюються сучасні теоретичні концепції макроекономічної політики в умовах відкритої економіки, моделі та інститути міжнародного антикризового регулювання. Досліджуються особливості державного антикризового управління національною економікою в цілому та територій зокрема. Обґрунтовано стратегічні пріоритети та прогнози стабілізації вітчизняного та світового господарства.

УДК [330.101.541+338.24]:339.9

ББК 65.012.341я43

Редакційна колегія

Малий І. Й. — голова, завідувач кафедри макроекономіки та державного управління, д.е.н., професор, **Радіонова І. Ф.** — заступник голови, д.е.н., професор, **Ємельяненко Л. М.** — д.е.н., доцент, **Єфремов Д. П.** — к.е.н., доцент, **Королюк Т. О.** — к.е.н., ст. викладач.

Автори опублікованих матеріалів несуть повну відповідальність за підбір, точність наведених фактів, цитат, економіко-статистичних даних, галузевої термінології, імен власних та інших відомостей

ВСТУПНЕ СЛОВО

Шановні колеги! Кожен з Вас, хто долучився до цієї конференції, вніс свою частку інтелектуальної праці задля поліпшення добробуту людей. Слід визнати, що сучасний розвиток цивілізації переживає складні часи радикальних змін у всіх сферах людської діяльності. XXI століття супроводжується одночасним загостренням суперечностей в економіці, політиці, соціальній сфері, екології, процесів глобалізації та регіоналізації, розв'язання яких потребує об'єднання зусиль учених суспільних та природничих наук. У зв'язку із цим ускладнюється процес наукового осмислення сьогоденних реалій. Використання екуменічного (розумій міждисциплінарного) підходу є найбільш адекватним методологічним інструментом пізнання сучасної трансформації світового господарства.

За сучасних умов збурення техногенних, економічних, політичних та соціальних чинників функціонування суспільства, коли з кожним днем нагромаджується критична маса колапсу Цивілізації, перед політиками та вченими постало життєво важливе завдання — пошуку підходів до вироблення адекватної політики, здатної призупинити цивілізаційну кризу. У боротьбі за виживання загострюється міжкраїнова конкуренція за обмежені ресурси, за ринки збуту, за одержання різного роду ренти та прибутків, що радикально видозмінює систему та структуру взаємовідносин між суб'єктами господарювання; змінюються їх сутність та організаційно-економічні форми. Інформаційна революція, поглиблення глобалізації та розвиток мережних структур підривають інституціональне поле консервативної ієрархічної моделі державного управління, що домінувала протягом останнього століття. Світова фінансово-економічна криза 2008–2009 рр., що переросла в безстрокову рецесію, є свідченням фіаско парадигми мейнстріму (ринкового фундаменталізму) саморегулювання економіки, що застосовувалась в економічній політиці більшості країн світу в останні півстоліття.

Логіко-історичний аналіз різного роду криз, що відбулися в економічній історії за останні два століття, підтверджує значущість визначальної ролі держави в подоланні її соціально-економічних наслідків. Кейнсіанство, некейнсіанство та інституціоналізм якраз і віддзеркалюють інституціонально-конституційну роль держави в забезпеченні стабільного функціонування національної економіки. Подолання соціально-економічних наслідків сьогоденної кризи, як свідчить аналіз досвіду антикризової політики в зарубіжних країнах, у черговий раз підтвердило генеруючий та продукуючий вплив інститутів держави на активізацію імпульсів розвитку економіки.

Трансформаційні процеси інституціонального характеру, що відбуваються в економіках постсоціалістичних країн, збіглися у часі з зазначеними цивілізаційними змінами, чим призвели до загострення суперечностей економічного та інституціонального характеру з важкими соціально-економічними наслідками для кожної держави. На відміну від високорозвинених країн Заходу, на пострадянському просторі відбувається велика радикальна трансформація всієї системи суспільства: руйнуються старі інститути; нові ще мають нетривкий характер; ринкова інфраструктура перебуває лише в стані зародження, змінюються цінності, а значить, і економічна поведінка. Тому перед вітчизняними економістами постало велике і складне завдання виявлення й опису відмітних характеристик економічної поведінки й організації господарської діяльності на рівні індивіда, фірми та інституціональної теорії.

Уряди багатьох країн світу сьогодні вимушені вирішувати проблеми подолання безробіття та інфляції, інноваційного забезпечення економічного розвитку та його збалансованості, макро-економічних диспропорцій між заощадженнями та інвестиціями, синхронізації процесів глобалізації та регіоналізації національної економіки, суспільного вибору та добробуту людей. Ефективність державної антикризової політики може бути досягнута завдяки переосмисленню теорій макроекономічної політики в умовах відкритої економіки, критичному прикладному аналізу моделей та методик регулювання інститутів міжнародної економічної координації, вивченню національних особливостей державного антикризового управління національною економікою та економічним розвитком територій, науковому обґрунтуванню стратегічних пріоритетів та прогнозуванню довгострокової антикризової політики. Крім того, для стабільного розвитку економі-

ки України важливого теоретичного та практичного значення набуває розроблення таких питань, як подолання дефіциту бюджету, надмірного податкового та боргового навантаження на економіку, а також розв'язання проблеми диверсифікації джерел енергетичного забезпечення, подолання бідності, розвитку малого та середнього бізнесу, інвестиційного забезпечення довгострокового економічного розвитку.

Економіка України, як і більшості країн світу, і далі потерпає від бюджетних дисбалансів, коливань цін на енергоресурси, системних фінансових прорахунків, продовольчої та екологічної криз. Тому беззаперечною є теза про те, що весь світ перебуває сьогодні на порозі системної трансформації суспільства, обумовленої не тільки економічними причинами, про які зазначено раніше, а й інноваційно-інформаційною революцією, утвердженням мережної економіки, що вступає в суперечність із традиційною ієрархією та відкидає раціональність поведінки та прийняття рішень. Тож перед економістами постало серйозне й відповідальне завдання щодо пошуку та обґрунтування нових теорій і концепцій, здатних сформулювати бачення нових цінностей та нового економічного порядку.

Відповідальний за випуск
доктор економічних наук, професор *І. Й. Малий*

Alexandr Omelyaniuk,
candidate of economic sciences, docent,
I. Klimovich,
senior lecture,
Brest State Technical University

USE OF PUBLIC GOODS AND ESTIMATION OF INSTITUTIONS EFFICIENCY

It is well known that the creation and use of public goods is aimed at reducing social costs and leveling market failures. However, this paper will reveal that this is not always the case.

Let us consider the situation when the number of public goods users considerably exceeds limit possibilities of these goods use. Public roads and traffic jams are in question.

A large number of cars want to pass a road section at one and the same time. Let us examine this situation in terms of the neoclassical model of economic man. Each driver is individually motivated and selfish, and aims to maximize his/her objective function. In this case that is to drive this road section with minimum transport risks and time and fuel costs. In addition, the objective function value (its public value) of various vehicles will also differ. For example, in case of a successful trip the car in which the driver is travelling alone will maximize the objective function to one driver of this vehicle only. If the driver is travelling along with 2 passengers, then the degree in maximizing the objective function grows in multiple numbers of times. If the vehicle is a rout taxi or bus, then the satisfaction- and maximization degree of the objective function increases manyfold.

Traffic jam is a shortage of road capacity in a given period of time, that is, the inability to maximize the objective function due to the scarcity of a resource, i.e. the capacity of the road in this particular case.

Another side of the problem under discussion is the question about the origin and distribution of the individual and public expenses. Individually motivated motorists strive to reach their destination as fast as possible with time and fuel costs saved. Every motor-car enthusiast striving selfishly to maximize individual utility function

creates additional expenses for the same egoists who travel the same route. As a result, total individual expenses of players involved in a traffic jam grow, and, therefore, so do public costs.

Similarly, motor transport users' expenses increase unevenly during a traffic jam. When trying to use a limited resource being a public good (highway is not private property, but it is referred to as state, regional or municipal property), individually motivated players are forced to maximize the use of this good which is worth less than other goods, applying the law of maximizing utility. When used by an individual player the cost of a public good for him/her tends to zero (or it is very small as compared to the price /cost of private goods). Therefore, marginal utility of a public good is always higher than that of any private good substitute. That is why an individual player does prefer a public good to similar private goods substitutes.

The same strategy will be applied by all participants of the traffic jam. No player can minimize his/her costs of being in a traffic jam because his behavior will have little impact on the overall picture of costs distribution. Therefore individually motivated player is not economically interested in reducing the use of a limited resource (a good), that is, he would not solve the problem of a traffic jam personally.

Price forms of regulation in the number of vehicles (price restriction of demand) will not have the desired effect as the road is not a commodity but a public good. Excess demand of any good or service is artificially restricted by price. It means that travel on the «problem road area» at a certain time period is more expensive than at the time when the risk for a traffic jam to occur is minimal. Automatically the increased price for travel would force the part of motor-car enthusiasts to give up travelling at this time of the day, and the toll rate could regulate this part.

The problem is that the road is not a common commodity, but performs the functions of a public good, and is used by the whole community, although its construction and maintenance expenses are paid by the government. A public good has no price forms of regulation and no mechanism to reach an equilibrium level of its use.

The presented example allows us to formulate the traffic jam effect (author's name).

The traffic jam effect: when individually motivated player uses at least one public good (a commodity or resource) in his/her market activities in addition to his/her use of private property things from a certain moment it results in ineffectiveness of market mechanism application of flexible market price and requires public institution to be created and used in order to increase the efficiency of public

property usage and minimize social costs, i.e. the sum of the private players' individual expenses).

There occurs an obvious contradiction between the purpose of creating a public good, and the results of its use. Thus, the aim of a public good creation can be either «market failures» leveling or an effort to reduce total individual expenses. For example, free secondary education minimizes parents' costs when giving their children basic knowledge each citizen of the given society should have, and reduces total social costs of the human capital reproduction. Individual education of every separate child or teaching schoolchildren groups on the market basis would significantly increase total social costs which in the very particular case minimize a public good — «free secondary education».

In the example with a highway as a public good — this mechanism starts to fail, and one can observe a clear contradiction.

When a public good is used by individually motivated players in a certain case (at a definite period of time) it results in the increase of their total individual expenses.

The list of the examples can be long indeed: the functioning of other public goods — health care, medical service, health resort treatment, etc. — are referred to such paradoxes.

An obvious way out of this situation will be the development of the institution to regulate the use of limited public or group property.

Thus, the conclusion is the following: there is a need to establish the institution where there are no clearly fixed property rights, or there is at least one object of public or group ownership. The use of a public good in individually motivated players' activities involves a public institution. To improve the efficiency of using collective or group ownership by individually motivated players and institution needs to be established.

In other words, any-to-implement public good requires a simultaneous introduction of the (formal) institution to improve the efficiency of this good public use, while the effectiveness of the institution (or institutional environment) in its turn one can treat as the efficient performance of those public goods the use of which this institution regulates.

Modern development of economic relations becomes more and more complicated. There appear new forms of relations and forms of property allocation. These transformations are followed by the change in conceptual bases of leading schools and trends in economics.

At present, the mainstream is based on the neoclassical synthesis principles and describes the behavior of individually motivated

players (households and firms), as well as the measures of the state (or, in fact, the same individually motivated players but with a more complex objective function). And that was enough to describe the economy of the time when these theories were first formulated.

Today social and economic relations have become much more complicated. New forms of interaction and cooperation such as public and private partnership have appeared, global problems (globalization and ecological problems being examples) have been intensified, and property relations have become more complex. Nowadays a coherent mainstream model is insufficient not only for the effective simulation of economic processes, but even for its convincing description.

These facts explain the objective necessity for the mainstream to be consistently replaced by the theories that belong to Neoinstitutional School.

The use of this effect gives the opportunity to explain the concept of «institutional effectiveness». For Douglass North the goal of the institution establishment is «minimizing transaction costs» Therefore, the institution effectiveness or institutional efficiency is the ability of this institution to perform its function that is to minimize transaction costs). Measuring transaction costs in its turn involves a number of problems: definition ambiguity, measurement uncertainty, subjective evaluation, etc.

Measuring transformation costs doesn't deal with such problems. Therefore, if the institution is considered a way of minimizing total individual transformation costs, then the institutional effect will be these costs reduction, which has occurred owing to the institution performance. In the example of traffic jam given above that is time saving and a reduction in fuel losses by public from being in a traffic jam.

To sum up, when measuring institution that regulates the functioning of public goods by means of transformation, rather than transaction costs, is applied, it, of course, considerably weakens this assessment value. But, at the same time, it enables the effectiveness of using institution to be practically calculated and measured when applying neoclassical theory instruments, which confirms the viability of economic imperialism ideas once again.

References

1. Geoffrey Hodgson, «Economic theory and institutions: Manifesto modern institutional economics». — M.: Delo, 2003. — 464 pp.

2. North, Douglass C. Institutions, Institutional Change and Economic Performance. — M.: Delo, 2003.

Jaroslav Kundera,
doctor of economics, professor,
director of the Institute of Economics,
University of Wrocław

MONETARY AND FISCAL POLICY COORDINATION AS AN ANTICRISIS METHOD IN EURO AREA

Abstract: The main goal of this article is to find an answer for the question about necessary reform to be undertaken in the EU to save the euro as a common currency. Author envisages the institutional reforms in the euro area before further enlargement to the new member countries from east and central Europe. The essential element of the reform is to establish a proper mix between the ECB' monetary policy and fiscal policies in the member states. All proposed steps against euro crisis are mutually correlated: monetary integration requires stricter fiscal integration, fiscal integration requires banking union but banking union is going to require some form of a political union. This way the debt crisis in the euro area may present an opportunity to renewed the strength of European institutions.

Introduction

Financial crisis have been pervasive phenomenon throughout history. Bordo et al. (2001) found that their frequency in recent decades has been doubled that of the Bretton Wood period. Although the actual financial crisis started in 2008 and was initially seen as difficulties in the US subprime mortgage market, rapidly escalated and spilled over to financial market all over the world. It touched deeply the members of euro area and changed into economic depression with growing unemployment and drop of production. The decrease of production and grow of unemployment was specially acute in four member countries of euro area :Greece, Portugal, Spain and Ireland.

Therefore the European Monetary Union (EMU) is a subject to a challenge by the present economic crises despite of single market success. It is out of the question that now, that to save the euro in the long run reform of the EMU are required. During the euro crisis there are many propositions concerning EMU institutional reforms. The propositions of reforms are connected directly or indirectly to this the

fundamental question if the euro area should be less integrated or more integrated among members; if partners countries will fight the crisis on their own or in close cooperation with other countries, if the solution for the euro area is to introduce new mechanism of integration to go into proper mix between fiscal and monetary policy or to encourage the most indebted members to exit the euro area ; if the final model of integration to be achieve is a federalist structure of governance in the EU like in some federal states?

The main goal of this article is to analyse the possible scenario of European Monetary Integration (EMU) future evolution. The author tries to answer for the questions what necessary reforms should be undertaken to get out from the present EMU' crisis to save the euro as common money and to introduce it in the new EU partner countries. He came to the conclusion that the essential elemnets of such reform will be the coordination between monetary policy of ECB and fiscal policies in member states.

1. The mechanism of euro area.

The most important of all the potential benefits of monetary integration are price stability, avoidance of transaction costs, low interest rates, increased flows of international trade and capital movement. Theorists of European integration treat the euro and its institutional arrangements as means to restrict the ability of national governments to pursue inflationary monetary policies. The European Central Bank as a fully independent institution makes monetary policy with much less political interference than any national central bank. It is easier for the ECB to fight against inflation collectively than for individual central bank in the national environments. Long distances from national capitals reduce the potential pressure of domestic governments to ease monetary policy based on their political cycles, that always end up with high interest rates.

While the benefits from membership in the euro area may be moderate, cumulative and reasonable uncontroversial in the short run, the costs seems to be much more uncertain in the long run. These costs are not simply of the cost of the administration changeover from currency to another. Rather they are related to the loss of country sovereignty over monetary policy. After accession into the euro area a member country lose the control over its monetary policy and the exchange rate mechanism. Other costs for the an economy are connected with higher openness to trade and international competition, additionally with the reduction of «marge de manuvère» and fundamental changes in the formulation of economic policies.

These costs are difficult to quantify, and their true value may appear in the long run, especially in light of the current economic crises underway and necessity to introduce new mechanism against them.

The theory of economic integration assumes that the European Monetary Integration is needed to safeguard the benefits of the internal market. Euro unable partner countries to avoid transaction costs, risk of rate of exchange and large prices discrepancies. All of these served development of trade and factor of production between partner countries and greater economic integration in the single market. The alternative to the EMU might be floating exchange rates with frequent realignments that would lead to competitive devaluations and new trade barriers. Monetary integration has implication for business transaction, as well as for partner countries economic policy. A country that joins the euro area will no longer be able to carry out an independent monetary policy. The growing interdependence of national economies reduces the effectiveness of member states economic policies. Unification of monetary policy implies especially coordination of fiscal policy. Each coordination and unification is connected with new institutional arrangements and economic benefits and some costs

Many economists argue that the EU mechanism is not correctly prepared to fight against crisis. Asymmetric shocks and reallocation of production from one region to the other happens not only in the EU, but also in the federal states like the USA. However, in the EU asymmetric shocks may be more intensive and frequent. The economic diversity between European regions is much higher in the EU and euro area than in the US (1). After a member states relinquishes its autonomy over monetary policy, fiscal adjustment becomes a key stabilizing instrument for partners in a monetary union. In the federal state there exist automatic stabilizers, that transfer income from regions with growing production and tax income to regions with dropping production and income. If one of the states in the US, for example California defaulted the federally insured financial system would continue to pay social security and health benefits. In the US fiscal federalism plays a very important role in offsetting region specific shocks and able to absorb around 40 % of them: a loss of 1 dollar to the income of a US region decreases federal taxes by 34 cents and increase at the same time federal transfer by 6 cent., However, default of one of EU member country would create much more trouble for the entire union, as it lacks the mechanism of federal states. There is no automatic mechanism of transferring Community resources into national budgets. The EU delegates the

task of fighting against economic downturns to national budgets, which may be overburdened by deficits and huge national debt. There is not mechanism of automatic stabilizers similar to that of the federal state. The EU lacks the competency to levy direct taxes and payments unemployment benefits. The relative size of common budget is too small in comparison with the national budget to have any significant macroeconomic role. While the EU budget collect about 1 % of GDP of all members' states, the relation of national budgets towards GDP are more than 40 %. A shock of one euro in regional GDP of a partner country reduces tax payments to EU budget by only half a cent, and transfer to the common budget are able to compensate no more than 1 % of income. The main positions in the EU budget spending: Structural Funds and Common Agricultural Policy cannot act as automatic stabilizers. The aim of Structural Funds aim is to reduce disparities between the levels of development of the various regions and the backwardness of the least favoured regions. The aids are allocated on the basis of long term programing periods (now seven years), that are difficult to change. They may only minimally and accidentally alleviate the asymmetric shocks in the members states. The Structural Funds act sometimes procyclically due to the cofinance by national resources. They may also generate, as they have done like in many Polish voievodship deficit in public finances. As Structural Funds do not act as automatic stabilizers, it seems that monetary union should not include too many regions of objective 1 more exposed to economic crises before reaching certain level of competitiveness. In order to carry out the functions of automatic stabilizers the UE budget should have many more resources at its disposition. The hardest hit regions that surpassed the level of 75 % (like some Greek, Portugal and Spanish regions) are those where structural aids are limited or have ended. Instead of through EU aids growth in these regions was financed by national and regional budget deficit and accumulation of public debts. In general it seems that federal government has better automatic mechanism to fight against asymmetric shocks then does the EU, where member countries concentrate their domestic insurance mechanism on their national budgets, limited additionally by Maastricht criteria and Pact of Stability and Growth.

The lack of automatic stabilizers in the EU level speaks for the autonomy and elasticity of fiscal policy at the national level. The Report of «One money, One market» underlined that:» the stabilization role of fiscal policy at the national level is bound to remain important in the EMU as long asymmetries persist». Fiscal autonomy is warranted and its role as an adjustment instrument arises

from the need to achieve external equilibrium (2) However, the effects of reaction of fiscal policy and national budgets to cyclical fluctuation may be limited (it depends on its elasticity to changes in output) and relies on solidarity with partners transferring external aids during a deep recession. Studies show that the impact of automatic stabilizers is greater at the national level: the size of the public sector, tax system progressiveness and unemployment benefits, sensitivity of unemployment to cyclical fluctuation, and the share of the tax base to economic cycle are greater at the national level.

Transferring to ECB competences regarding the emission of national currency is connected also with the lost of seigniorage revenue. Seigniorage (also called the inflation tax) is the well known governmental practice connected with the ability to finance its expenditures by printing money. Such a financing of budget deficit through the issuance of low interest debt had been in past main cause of major inflationary crisis. A tax system is rarely neutral with respect to inflation, and higher taxation follows usually higher inflation. According to the theory of optimal public finance, if the marginal cost of rising revenue by increasing taxes exceeds the marginal cost of raising it by seigniorage, the optimal policy is to reduce taxes and to increase inflation (3). Seigniorage was an important source of government revenues for some Mediterranean countries suffering high inflation before joining the euro area (above 1 % of GDP in Italy and Spain, more than 2 % of GDP in Portugal Greece, which had inflation rate of about 10 % in Portugal and 15 % in Greece .

The loss of the exchange rate mechanism may bring about a balance of payment disequilibrium among partners countries of monetary union. After ten years of functioning of euro area appeared to have two group of member countries : those with trade surplus (Germany, Holland, Austria, Belgium) and those with trade deficit (France, Italy, Spain, Portugal, Greece). In 2011 the balance of payments in relations to GDP was for those countries as follows: Germany + 4.6 %, Netherlands + 6.8 %, Austria + 3.5 %, Belgium +2.0 % and in France — 3.4 %, Italy -2.4 %, Spain -3.8 %, Portugal -8 %. In Ireland balance of payment was negative in 2010 — 1.1 and positive in 2011 + 1.5. The countries with a positive balance of payments represented 39 % of all the euro area population and 44.9 % of the euro area GDP, while the countries with a trade deficit represented 61 % of the euro area population and 55.1 % of the euro area GDP. The different tendency of productivity and wages growth caused some kind of distortion in the competitiveness among member states. In 1999 — 2007 years the wages grew on average 14 % in the

euro area, While in Germany wages grew by only 2 %, they grew by 17 % in France, by 23 % in Italy and by 26 % in Spain The difference in the cost of production contributed to the expansion of German industry on the European Single Market and the growth of its trade surplus, because Germany used strategy of wage restraint to combat the stagnation of the economy. On the other hand, France lost its competitive position in relation with Germany and became more deindustrialized economy, in which only 12 % of GDP was produced in industry sector (4).

Thus far the experiences of euro area show that it is not asymmetrical shocks that matter the most, but rather differences in competitiveness, wages and productivity growth between members countries. Long term growth differences result in external imbalances among members countries and raising the question whether monetary union can withstand national differences in productivity growth. A monetary equilibrium element can be achieved in the euro area in the process of long term convergence. There is proposed new threshold indicator of 3 % as being acceptable to be enforced by a fine to 0.1 of GDP, but it seems that it would be difficult to execute in converging partners with strong investment needs (5). The necessary element of this convergence processes is that the real wages in less developed members states increase less than productivity growth could allow. However Greece, Spain and Portugal experienced a substantial acceleration of real wage growth after entering the monetary union.

The ESCB uses the short- term interest rates to conduct monetary policy. In order to finance external and internal deficit the European System of Central Bank (ESCB) has the central position in the member states of euro area. Like other central banks the ECB has monopoly on the supply of cash and control short term rates. It should be noted that in the euro area system, the common currency in circulation is just 9 per cent of broad money (M3). The ESCB finance flows via credits by the euro real — time settlement system countries with external trade deficit receive financing from abroad from the ECB and central banks of partners countries. There are debtor central banks in Ireland, Greece, Portugal and Spain, and creditor's central banks in such countries as Germany, Luxemburg, Netherlands, Finland, and Austria. The central banks of the debtor countries act also as the lender of last resort to country's commercial banks and lends against discounted public debt. Because of the internal payments disequilibrium huge assets and liability have been transferred among the national central banks with the Bundesbank as the dominant creditor. Nevertheless, when the European Central Bank financed

commercial and investment banks in the form of « quantitative easing » with loans at a low 0.5 % interest rate, it could act also in favour to finance potentially solvent partners and keep calm on the financial markets. The ECB implements quantitative easing by purchasing financial assets from banks with newly created money, that increases their excess reserves. These reserves can be used to credit real economy, as well as to buy bonds. Slightly more inflation, and a depreciation of the euro and would be a cost of higher growth and debt reduction and better way to overcome crises then the deflationary policies of highly indebtedness partners.

However, in this system the ECB is not acting such efficiently like for example the Bank of England -lender of last resort in its own banking systems. There is not guarantee that the ECB's 'quantitative easing and buying debts on the secondary markets would produce even in an indirect way lower debt in highly indebtedness countries. Consequently the market view of the UK is less sceptical despite a higher debt than in the euro area. The northern partners of the EU are reluctant to use the ECB as the lender of last resort even on the secondary markets and argue for austerity plans in high indebtedness countries. Germany especially worries that if the ECB buys governments bonds that will eventually be the cause inflation. On 21 December 2011 the ECB provided 489 billion low cost three years credits to European banks known as long- term refinancing operation and next in February 2012 additional 500 billion. The total assets of ECB increased to 3.02 trillion euro — about 1/3 of the GDP of euro area members countries. The ECB credits were seen as a kind of backdoor way of supporting government fiscal policy and debt servicing. Some European authorities had hoped, that the banks would use the funds to buy to purchase high — yielding governed bonds, but they are not very willing to invest liquidity in bonds and come back partly to ECB account. (6). This backdoor way of financing debtor countries by ESCB cannot of course continue for very long. In the long run the only way for the debtor countries to go out from crisis is to support to equilibrating of the external balance and to return to situation, where the private sectors finances both bank and the governments.

2. Reform of the euro area system

The interest payments for some countries constituted such an important part of GDP that it is often very difficult to pay them back. The high interest rates in euro area might come also from the competition between European bonds and American bonds. Chairman

of the Vatican bank IOR shared the opinion that United States was behind the sovereign debt crisis in euro area. If euro area tried to privatized the public debt, the US increased public debt to the markets from 60 % of the GDP to almost 100 % of the GDP, those same markets that before bought public debt from other countries. This led to the replacement of a good part of euro area partners public debt by less riskier American debts. Hence the result are portolios with more American bonds and less European bonds that have to offer higher rates to be sell. In order to resolve the debt problems in the euro area and to save the monetary union from future debts crisis necessary steps must be taken towards not only enforcement of the Maastricht criteria, but also toward creating an effective financial aids mechanism. There are three methods to lower interest rates on bonds issues by some countries in short time: 1. direct bonds purchases through the ECB; 2. a Eurobonds; or. 3 by financial aids.

A country experiencing a budget deficit due to servicing a high interest on bonds would have great leverage on the partner countries and their strong financial integration may speak for bailing out defaulting governments. Hence the present crisis demonstrated to the EU member countries the need to accumulate the common resources for emergency transfers to partner countries with debts and balance of payments problems. As an effect of the financial crisis the European Financial Stability Facility (EFSF) has been set up in the EU to provide temporary financial assistance to member states. The 440 billion euro participation of the euro area members was a part a wider safety program with the IMF that was worth up to 750 billion. The amount sovereign bonds, that need to be issued to service public debt in the euro area is estimated to reach 794 billion euro in 2012 (7). The EFSF becomes a kind of regional Monetary Fund; as such it has gained new powers: to make short term loans, to provide funds to recapitalize banks and in exceptional circumstances even buy back the governments debts. (8). The access to EFSF aids is tied to strict conditionality of a rigid austerity program and budget control. However taking into consideration the potential for really large- scale lending, the capital accumulated in the EFSF seems to be too small for the tasks. The EFSF must have in the disposition fund that, if necessary lend members states sufficient sum of money to avoid market borrowing at the high rates. The mechanism of financial stability acts to extend loans, for bank recapitalization and for buying bonds in the primary and secondary market. The member states unable to sell bonds at acceptable markets rates may apply for buying them by EFSF. The mechanism of European Financial Stability

Facility seemed to be only little substitute of European Monetary Fund: as a temporary emergency facility it is going to be closed down on June 2013 (9). From 2013 onwards it will be replaced the European Stability Mechanism (ESM). It seems that in the long term the EU ought to establish some kind of European Monetary Fund, that would be the cornerstone of the measure formulated to deal with budgetary and euro crises in the EU.

The idea of the European Monetary Fund is not new: after the first oil shock a Community introduced borrowing and lending facilities for balance — of — payments support. The first loan for member countries, whose balance of payments had been upset were granted in 1976. The Council increased the volume of borrowing to 16 billion ecu and by 31 December 2000 all borrowing had been repaid (10). From 1979 to 1991 European Monetary Cooperation Fund (EMCF) existed in the framework of European Monetary System to make intervention as necessary to defend currencies in the system. The European Monetary Cooperation Fund accumulated 20 % of reserves of member states to enable countries with weak currencies to borrow in order to avoid devaluation behind fixed brand and long term credits to finance structural reforms. It seems that to be effective the EFSF must follow the example of European Monetary Cooperation Fund and establish for itself a similar function in providing the member countries with short term and long term credit. The European Monetary Cooperation Fund acted in an efficient way to support the ecu and to stabilize the money taking part in the ecu system by market intervention. The mechanism of the European Monetary System comprises three categories of aids: 1 very short term facilities (from one to two months to fight with negative effects of speculative capital flows; 2. short term support (from three to six months) to cope with balance of payments difficulties; 3. medium term loans (from six months to several years) to ease the restructuring of the economy. (11). The proposed types of loans of the EFSF have accumulated less capital than the EMCF and lack of a component, that is devoted to restructuring of the economy. The loans are subject to rather strict conditions and do not acting in such automatic way as in the European Monetary System.

The limited effects of intervention of the EFSF on financial market speak for application the other methods to resolve the euro area crisis: the ECB intervention, banking and fiscal union among partners with issuing the common bonds. The ECB intervention may have lead to stabilization in financial market, but it seems that to stabilize them permanently, the level of intervention ought to be high. It may also

not only lying on the strategy of «quantitative easing « but it also must allow «qualitative easing» to change the assets kept by central banks. Monetary stability in the euro area may be threatened, when if in one or more members states the budgetary situation could lead to default. Default in one member country could have spillover effects and negative impacts on the other member states ability to pay their debts as well threaten the part of banking sector in the euro- area, that keeps the public debts of defaulting country. In connection with difficult situation in banking sector the European Commission proposed banking union among partner countries that would create a common banking supervision and guarantee deposit throughout the euro area. To this goal a common rescue fund is envisaged to directly recapitalise banks. The banking union would force discipline on financial sector by passing rules saying that banks must give reserve for the bonds of states with large deficit. The simple way to resolve the debt problems would be of course possibility to bail out the debtor country debt with ECB money. However, the Maastricht Treaty forbids the ECB from buying bonds on the primary market. If the US Federal Reserve System or Bank of England can function as the lender of last resort, the ECB cannot. Some countries ruled out relying on this intervention on primary markets arguing that it would increase inflation rates and weaken the determination of indebted partners to restrict budget deficit and public debt.

In 2012 President ECB Mario Dragi announced a plan called :»Outright Monetary Transaction that means a quantum shifts in the ECB activities against crisis. The ECB wades in alongside the rescue funds purchasing bonds in unlimited quantities of highly indebted countries to bring their interest down. The ECB intervention on the secondary market cut borrowing costs for some EU member countries. In the short run the euro area needs ECB bailout program to protect member countries from contagion and monetary policy to promote growth. An example of positive intervention on the secondary market is the ECB decision in August 2011 to buy Italian and Spanish bonds. Italian debt was huge assessed at 1.8 trillion euro, and ECB 2 billion euro intervention had mainly psychological effect. This intervention decreased the prices of Spanish and Italian 10 year's bonds on the financial market from more than 6.1 % to 5.3 % in Italy and from 6.0 % to 5.2 % in Spain.

3. Coordination of fiscal and monetary policy

However, to cure internal disequilibrium in euro area the structural reform in partner countries as well as the institutional reforms in the

EU are needed. The ECB intervention could not individually solve single currency long term ill. The euro crisis that started in 2008 has clearly shown that more attention has to be paid to common governance in EMU, because economic coordination between partners has not been strong enough to prevent macroeconomic and fiscal imbalances within the euro area. Need for a coordination of budgetary policy in EMU arises from growing economic integration and the likely spillover effects, when budgetary policies in one member states may have impact on the economies of other partner countries. Fiscal discipline and more belt — tightening -in the opinion of Wyplosz-increases the likelihood that the EU as a result of the euro crisis could face lost decade in 2010 — 2020 like Japan experienced in the 1990 (12). Therefore countries with negative balance and high public debt should adjust as well as countries with external surplus and budgetary equilibrium. In the economic crisis some countries — members of the single market must assume the role of engine of economic growth. The decrease of demand in one group of partners may be recompenated by the public spending in the other countries. The partners that assumes the role of «engine of economic growth « may be the countries in which public finances are in equilibrium or close to quilibrium. More public spending in one or few countries may have positive impact by growth of import from partners carrying out the policy of stabilization their public finances. There would be no inflation pressure, if policy were rigtly coordinated among partners and with monetary policy provided by the ECB.

Generally normative theory stresses the «shock absorber «role of budget deficit and prescribes that government debt should be adjusted over time to respond to exogenous shocks. However political scientists outline several reasons why the political system could affect national debt decisions. The weight that the government attaches to the future is affected by two features of the political system: its instability and its polarization. In the less developed countries more unstable and polarized systems behave more myopically. Disagreement among different decisions makers result in the postponement of unpopular policies and accumulation of public debt. The less likely a government is to be reappointed, the higher amount borrowed is. A weak government unable to cut expenditures or raise taxes treats public debt as a residual source of finance. Hence debt reduction is not only a economic decision, but intrinsically related to the working of the political system.

On the one hand governments finance budget deficits by increasing public debt, on the other hand they collect taxes to pay interest to

bondholders. When governments collect taxes to pay interest payments, an excess burden is created. The need to make the interest payment on a large debt may also contribute to growth of inflation. Since the EMU removes the possibility of adjusting the individual interest rates in any country, the rise in interest rates can no longer be limited to the country running a budget deficit. If governments sell new bonds to pay off the holders of the old bonds the question arises whether it is possible for governments fail to make payments back and like a business corporation to go bankrupt. It is frequently stated that a government cannot go bankrupt because it has the competency to levy taxes in whatever amounts are necessary to service the debt. Furthermore, governments have also the power to print money at least indirectly pressing central bank to create additional money to avoid default. Growing inflation may decrease the value of circulating public debts. However in the euro system the governments of member states have lost their any influences on the ECB decision to supply money. The central banks cannot also decrease the value of debts by growth of domestic inflation, as that is limited by the ECB goal of price stability and taken into consideration throughout the euro area. Partner countries have become aware that the bail-out option of exchange rate devaluation no longer exists. The extent means with which reduce debt rest entirely on budget policy. Hence it seems that for these reasons the probability of default for a highly indebted country is higher among member states that are outside the euro area.

The theory of fiscal federalism points out, that fiscal responsibility can be divided between the UE and the members states in the same way as they are divided between national's states and its regions. There are two main economic arguments speaking for fiscal federalism: 1. spillover effects (negative externalities) if actions undertake in one country lead to inefficient outcomes in the partner country; 2. increasing returns to scale when for example an anti cyclical policy is more efficient when carried out on large scale. The common exchange rate policy must be a part of this mix as well as the surveillance of macroeconomic imbalances, and including competitiveness divergences. There are also two main arguments for retaining fiscal sovereignty with monetary union' partner countries: heterogeneity of preferences and information asymmetries. These arguments indicate that national or regional governments are the best suited to shape fiscal policy to regional preferences (13).). Thus far the EU initiative to improve economic governance seems to be moderate and perhaps too late steps towards effective coordination. The EU propositions take into account the second group of arguments

to avoid and correct budgets deficit and public debts in fiscal policies in member states. Governments also put stress on political controls of EU institutions over deficit and debt development to be more strict and automatic . The fear of the loss of sovereignty with regard to this state of affairs comes from mingling two crucial aspects of fiscal policy: structural and stabilization. Structural tax policy is mainly microeconomic and can be decided upon at the national level. However the income stabilization policy can be accomplished effectively at the supranational level.

Overall, in the euro area macroeconomic stability is provided by national budgetary policies, that perform a function as shock absorbers in any single country. There are valid arguments for jointly imposing discipline and budgetary stabilization coordination as well as optimal budgetary spending in all area in the time of crisis. In 2010- 2013 most EU members faced the problems of excessive public debts and had to increased taxes to speed up fiscal consolidation. Tax consolidation is an important means to recover budgetary and external trade equilibrium among partners in the euro area. However, in the fully liberalized European capital market, the excessive growth of taxes in one country may have negative externalities due to costs of capital outflow. Lost of a tax base in one country, that reduces the supply of that country's public goods may be correlated to an increase of the tax base in partners countries. Simulation conducted by the Institute for Prospective Technological Studies shows, that the loss of efficiency due to tax increase would be reduced if the tax rises in the EU countries were to be coordinated in order to « internalize trade — related spillover effects». So fiscal consolidation in the EU should be arranged in coordinated manner as well as should be increases of taxes and the types of taxes included (better indirect taxes than direct taxes). The result of the analysis indicated that efficiency gains would be potentially higher for VAT than labor taxes (14).

In the euro area no bail out clause implicitly assumes that a member country could become insolvent. In the US the default of a state is possible whenever lower level governments are in financial trouble. Nevertheless the US federal system can print dollar to cover debt but in euro area the ECB cannot. Several European governments have put pressure on the ECB to greatly increase its purchases of sovereign bonds, that they regard as a possible solution to the debt crisis. It seems that in time of crisis the ECB may assume a more active role to contain the euro area debt crisis, and under the conditions to undertake the necessary reforms in highly indebted countries. A loosening of ECB policy is connected also with a

weakening of the euro as it dropped to low level of about 1.2 doll per euro at the beginning of 2012. An economic rule of thumb explained that a 10 % fall in the euro may boost export and economic growth of about 1 % after six months, especially in export countries that are the most sensitive to euro exchange rate. Moreover, all member countries may accept a modestly higher overall inflation than the Maastricht price stability goal allows rather than falling into a possible deflationary spiral. Temporary money creation would not be inflationary in a depressed economy and it would help to avoid high employment and reduce public debt in some euro area countries. It seems that the task of the ECB should be enlarged beyond only the keeping an inflation down. The ECB should be also responsible for financial stability and growth: if financial stability is paralyzed then the growth will not come, so a better way to growth is through «quantitative easing» that will recover financial stability. After ten years of restrictive monetary policy it seems that temporary ECB intervention would not destroy its reputation.

However the ECB cannot substitute for fiscal policy coordination in euro area. Against the ECB indirect «hidden» fiscal transfer there are propositions concerning the introduction of a eurobond to be issued by a single euro area authority (EBC or by European Investment Bank). Eurobonds placed on the market by the EU institutions are to convert a share of national members countries debt to the Community. The eurobonds may be also guaranteed by intergovernmental agreement, as such they would gain more trust that bonds issued by the governments of the member states. The bonds could be buying by foreign investors and many of them are in favor to invest in eurobonds against national bonds. Jean -Cluade Juncker — president of the Euro group and Giulio Tremonti- Italian ministry of finance — proposed to issue euro bonds represented up certain limit : to 40 % of the GDP of the EU for maintaining not only the budgetary solidarity of members states, and also serving of default and bailing out of the bonds of the member states (15). There are also propositions to establish a system of common issuance of bonds in a progressive and partial way up to a maximum of 60 % of GDP. A conversion of debt up to 60 % of the GDP from members countries to the EU would mean that their remaining debt would be Maastricht compliant. The creation of eurobonds may bring the lower interest rates and attract foreign capital to invest in their emission, for example from China. It may mutualise debt in the euro area and reduce the borrowing costs of such countries like Spain or Italy. However issuing jointly backed euroobligations would not make sense until the euro area reaches some kind of fiscal

union. The eurobonds will function correctly only, if they possess sufficient sovereign economic policy power to ensure their credibility. The benefits of a euroobligation relative to no bail out actions is generally considered to be greater financial stability. The German opposed eurobonds initiative, because of fears that weaker countries could get free-ride on the stronger credit ratings of stronger partners. Eurobonds may have higher rates than German bonds but less than in the other countries. Germany afraid of a growth of interest rates and raise expectations among market participants that eurobonds would become the norm and a factor that could actually promote future crises. Overall opponents of eurobonds underline the possibility of mutualisation of some losses, excessive emissions and higher inflation in the single market. Nevertheless euro area countries have not yet set out a road map towards eurobonds and the partner countries are rather in favor of setting up euro area common bail-out funds, that would be able to buy sovereign bonds.

Moreover, euro area needs a banking union with common banking supervision. European banking union is proposed with common capital requirements and supervision and deposit guarantee system (DGS) with a goal to compensate bank deposit holders for failures of individual bank. Integrated supervision of banks in the euro area is necessary to ensure the application of common prudential rules. Such supervision may reduce the probability of bank failure and prevent the spreading of crisis throughout the whole EU. The banking union should also minimise the cost of eventual bank failures and financial intervention to citizens of member states. The current architecture of European regulations provided incentives to buy governments debt consider as «free of risk». For example, European banks were not obliged to set aside additional reserves, when they bought governments debt. Hence new rules have been proposed (Basel III banking rules) that would be introduced in 2018 to hold capital reserves to at least 3 % of all their holding. Parallel to this process is the creation of a common fund to bail out failing banks and guarantee deposit over the euro area. The credibility of any deposit guarantee requires of course access to a solid financial backstop. A European deposit insurance scheme could introduce the international dimension to national deposit guarantee schemes for banks overseen by the European supervision. So called banking union is a part of proposed new economic governance of the euro area able to carry out a proper financial policy for all member states.

Van Rompuy report in June 2012 mentioned four essential building blocks of a genuine economic and monetary union that will

have to be put in place over the next. In the view of report they offer a coherent architecture for long- term stability and prosperity of EMU and include:

1. An integrated financial mechanism with a view to ensure financial stability, common supervision of banking at the European level, resolve banks failures and guarantee customer deposit;;

2. An integrated budgetary framework to ensure sound fiscal policy making in euro area. Such framework encompassing coordination, joint decision- making, different forms of fiscal solidarity, commensurate steps towards common debt issuance;

3. An integrated economic policy coordination at national and European level to promote sustainable economic growth;

4. Democratic legitimacy and accountability of decision- making within the EMU (16).

The common monetary policy must be joined more closely with harmonized tax policies in the member states. Public spending coordination cannot be concentrated only on the one country market and political cycle, but must take into the consideration the spillover effect on the partner countries. The Maastricht criteria should govern without exception among the states and public finances should be considered jointly when the deficit in one country may be «equilibrated» by the surplus in partner country. Fiscal policy coordination is needed to discourage free riding and to induce governments to internalize the negative externalities. Uncoordinated fiscal policies might drive up interest rates EU over the entire EU, depressing capital formation, growing national debt and hampering Europe's international competitiveness (17). In the future it is only under conditions of strict common fiscal policy that it would be possible to enable the common borrowing for eurobonds. Common emission of eurobonds in the framework of the EU budget equipped with more resources and more harmonized taxes might avoid the problems of financing of public debt and spreading in interest among members states. Like in the European Monetary System one can also envisage setting up a European Monetary Fund that is able to bail out national's debts and transfer stabilization aids from richer European countries to the euro-zone periphery.

4. The evolution of euro area before accession of transformation countries.

The worst outcome for the highly indebted euro area member countries would be to leave the euro area to accomplish devaluation of their national currencies. The decision to leave by one, few many or

even all the countries of the euro area should be based on the profits and costs analysis regarding the economic effects imposed on his economy and the whole European Single Market. A country can withdraw from the EMU in order to be free to resort to debt monetization. To the extent that debt would be denominated at home currency (instead of euro), this could alleviate a country's public finances. However, coming back to the home currency may be connected not only with administrative costs of money exchange, but also higher inflation, collapse of financial sector, a loss of credibility, and corporate defaults and separation for years from capital market. Negative effects would be felt as well in the euro area in the form of higher inflation, and a drop of trade and investment. Sometimes the example of Argentine has been evoked, which Argentina fell into financial crisis in 1990 having fixed exchange rate of its peso to the value of the US dollar. Argentine entered a spiral of external trade and budget deficit until it devaluated the peso and restructured its public debt. After devaluation and debt relief Argentine returned to the path of economic growth. However a return to a free exchange rate by the members of the euro area would be costly to the all single market. At sum all the partners may lose: a devaluation of currencies of the weaker members might accompany an appreciation of the currencies of stronger partners (Germany, Austria, and Holland, Finland). After that the regional policy may be reforming and diminished as well as the common agricultural policy. Protection tendencies could arise and the Schengen agreement could be dissolved. So a country that is considering exiting the euro area should taking into consideration that there may be little prospect that devaluation offers much and that structural reforms may count for much more.

One can hardly imagine that the members of the current euro area would accept as a solution such a leap backwards into completely freely exchange rates. The cost of reintroducing a national currency seems to be much greater than leaving only a fixed exchange rate like Argentina did. The introductory calculation estimated a decrease of at least 10 % of GDP of the euro area in the case of dissolvent. Daniel Gross shared the opinion, that while Greece might ultimately require financial aids of about 400 billion euro, allowing Greece to abandon euro would cut its nominal GDP by at least half, making debt equivalent to 400 % of GDP (17). A breaks up of the euro area may turn out to be too costly in comparison with deeper integration and fiscal union. The cost of breaking up with the euro may be especially important for the small open economy, because for these members internal reforms are better alternative. According to the UBS assessment each Germany citizens

will have to pay at least 1000 Euro to bail out Greece, Ireland and Portugal's debts;; hence the cost of an eventual bail out seems to be lower, than the cost of an eventual break up of the euro area (18). For example, Slovakia's export oriented economy has recovered quickly from the financial crisis. After two years of budget deficit at nearly 8 % of GDP, the government cut spending and raised taxes to the level of 2.5 % of GDP. Belgium is another example of a country that has successfully reduced its public debt. Once the most indebted country in the EU (with a ratio of debt at 134 % to GDP in 1993) Belgium steadily reduced its debt to 84 % by 2007. Thus default is then unnecessary, if sensible reforms are introduced.

The present crisis of the euro area shows, that euro as a currency seems to be more an element of the economic union than an element of the European Single Market. The single market may function with euro and without the euro and the benefits deriving from the one money for one the market are rather modest. In practice the size of the cost of exchange rate instability suggest, that it is restrained obstacle to trade development. By and large traders seem to be able to hedge against the risks of exchange fluctuation. National currencies are in the same way restrictive to foreign direct investments. However when foreign investments are treated as alternatives to exports, some investments may be encourages by the existence of currency risks. According to the theory of optimal currency area the economic benefits from one money for the single market are conditioned on several assumptions. In asymmetric shocks members countries have at their disposition two safety valves: elastic labor marker or fiscal policy. Because the labor market in the EU is two times less elastic than that in the US, in the euro area the burden of fighting against crisis fall to the fiscal policies in the member states. Common fiscal policy in the euro area may take the form of supranational fiscal policies with a centralized budget or some part of it or through coordination of fiscal policies in member states. A centralized budget would be able to accomplish fiscal transfers from more to less prosperous region and — in the opinion of P.Mortimer- Lee — without them the prospects for EMU are rather gloomy (19). Coordination adaption of common regulations, and harmonization of national laws and rules, it may also lead to convergence of the target variables of policy (20) The frontier of the EMU should be limited by the possibility of conducting the effective coordination of fiscal and monetary policy between member's countries.

Therefore political factors of monetary union seem to be at as important as economic factors. Some authors asserted even that the

raison d'être of monetary union was political rather than economics and the success of monetary integration rests on political union, and not on economic theories. (21). The euro was introduced not only to enlarge economic profits from the single market, and also to speed up European integration towards economic union. Before the establishment of the euro area H. Tietmeyer president of the Bundesbank argued that after certain point economic integration cannot realistically be expected to advance without the prospects of progress in the field of politics (22). The transfer of an elementary sovereign right such a monetary policy to the ECB is likely mark that point. O. Issing shared the view that if it is to be workable at all monetary union requires full political union (23). M. Wolf predicted in 1996 that under the EMU there would be incentives for individual governments to pursue deficit financing with the expectation that they would be bailed out by the ECB. The greatest risk is that those countries with initially high levels of public indebtedness might find the effort of lowering public debt excessively painful. This risk would be reflected in high euro interest rate (24). The latest financial crises have also convinced European politicians to attempt closer political union. During a meeting in Strasbourg in 2011 even German chancellor A. Merkel fixed on the long term goal of fiscal union. Merkel underlined that changes to the European Treaties are the only way to restore confidence in the financial markets. (25). Some politicians are aware that monetary union requires the relinquishment much of the budgetary sovereignty held by member states.

Although the stable currency and low interest rates have been helpful to the European Single Market, more needs to be done to ensure better governance in the euro area to improve budgetary coordination or even partial budgetary unification. The common monetary policy seems to be more an element of economic union than a single market and that the latest crises have showed that in the further transfers of national policy sovereignty from the member states to supranational organs is necessary so that the monetary as in fiscal policies may be better coordinated, as they must be properly functioning of a currency union. A key reason why a single currency works in the US and does not work so efficiently in the EU is the insulation provided by the federal fiscal system. Managing a large monetary union should be straightforward like in the Federal State. Monetary policy requires the Central Bank to take monetary decisions in the name of all members countries as well as manage the substantial union wide budget to transfer income from more successful parts to the less successful countries and regions.

Government borrowing should operate through a single union wide bond market with borrowing determined by a decisive central authority. In the US Federal Reserve manages of the union's monetary policy via a single bond market with borrowing belonging to the institutions of the federal states, while the borrowing of states and municipalities is constrained due to their inability to monetize their debt. After war of independence the USA confronted the same problems with the debts incurred by the the states as euro area did and had resolved it by assuming these debts issuing new federal debts. Because of the need to bailout of debt in some countries, central control over budget deficit seems to be necessary. The EU moved towards the EMU without giving it the ability to bail out public debts of partner countries and make transfers between them because of the limited size of its budget. Therefore, in the period of economic crisis a new fiscal pact for economic convergence in the EU is need and it must complement the current plans of austerity measures. Cohesion policy and structural funds that concentrate their activities on income convergence between partners and their regions, should reoriented their policy also to include the stabilization goals. The European Investment Bank may deploy funds to match investments in countries undergoing structural reforms. Furthermore the ECB should be more proactive in buying the public debts of partner countries. The ECB can assist the banking sector in reforming countries and operates on the market to bail out countries debt. In the view of such grow of debt and the rise of interest rates in some euro area countries, the question arises whether part of the countries will be able to pay back their debts and manage to deliver on both fiscal disciplines and economic recovery. To put it another way will Germany and other northern members of the UE southern countries by bail out and reschedule their debts and by offering them palliatives such as reduced interest rates for emergency loans. The financial crises in 2008 -2013 showed that the euro area institutional system is inherently fragile. Due to the economic and financial interlink among the member countries the fragility of one or a few is becoming fragility of all the partners.

The financial crises have exposed the weakness of the Maastricht Treaty and further integration seems to be the solution to the current crisis in the euro area. The crises revealed that monetary integration has crossed the Rubicon towards more harmonized economic policy. Monetary integration simply does not work without further tax integration policies among member states. Countries of the euro area fell into debt crises relatively easily despite Maastricht conversions criteria and Stability Pact. To make the convergence criteria more

obligatory partner countries have agreed to introduce more strict debt and deficit rules to be included in the law of member states, but there is no guarantee that debt crises will not happen again. To escape from the current crisis and prevent the future one, there is no alternative, but to elaborate a proper policy mix between monetary policy and fiscal policy. Now in the euro area there is a combination of decentralized national fiscal policy with rather strict monetary policy. Budgetary policy in the euro area works primarily as an absorption function at the national level, and less at establishing of an optimal budgetary spending for entire EMU. The reforms before further EMU enlargement should institute more strict and coordinated fiscal policy and more proper monetary policy taking into consideration financial stability and economic growth. It is not a question of introducing one or other new instruments, because one instrument can be substituted by another. Rather this is a new viable institutional arrangement empowered to carry out rational economic policy. Monetary union should lead to fiscal union and fiscal union to banking union with deposit insurance in the EU. A banking union in euro area would probably be unworkable unless accompanied by a full fiscal union. Some economists think that the euro can be saved only by stronger economic union among member states. The European Commission even indicates necessity to establish of some kind of common economic government able to take up economic decisions and formulate common economic policy. The EU must put in place some form of economic government, that is able to coordinate fiscal policies with monetary policy of the ECB. The best chances for economic recovery involves governments working together to increase demand and to augment business confidence. No institutional reforms in the euro area means acceptance of internal fragility and rise a danger of stopping further enlargement. Of course government debt and the potential for default cannot be linked only to the euro and functions of the ECB. In a federal state like the US nobody linked the potential default of one state to the dollar functioning as a legal tender. For example during a recent budgetary crisis the State of Illinois simply stopped paying 5 billion of its bills, California issued vouchers for wage payments. In both states there were cuts in public services. However, nobody envisaged a bail out financed solely by the other US states nor an exit from monetary union. An analysis of the institutional manner in which the US deals with the crisis reveals federal country wide prudential rules for banks and Federal Reserve System as a lender of last resort (26). The central budget in the USA also helps states by automatic stabilizers when economic crisis begins.

Moreover, in the US there is a dialogue between the Federal Reserve and President of the US, such a dialogue does not exist in the euro area neither between the ECB and the European Commission nor between the ECB and governments of members states (27).

Thus far we do not know precisely what the economic benefits and costs of closer economic union and coordinated economic policies are. Coordination commits partners to agreement on the actions needed to accomplish a coherent policy for the euro area. The basis for the coordination coming from the fact that in euro area under the Maastricht Treaty (given the openness of the European economies), no member country alone has an incentive to expand demand issuing fiscal policy. Because a large part of the benefits of increased growth and employment would accrue to its neighbours and most cost of a deterioration of balance of payment would fall on the country itself, a country withstand to assume a role of locomotive of economic growth. So if every country decides on its fiscal policy independently, taking into account only its own interest, euro area fiscal policy would be on average deflationary. A coordinated expansion by all member countries of euro area would therefore have a much bigger positive impact on growth and employment.

Because banking sector bears the huge costs of the euro crisis first of all there is also a need of coordination program in banking to recapitalise some banks in different partners to make them solvent. European banking union is proposed with common common capital requirements and supervision and deposit guarantee system (DGS) with a goal to compensate bank deposit holders for failures of individual bank. Governments could also do much to coordinate economic policies so as to better align spending and taxing .These coordination can help to avoid of contradictory means and negative externalities, and to provide proper income stabilization policy for all euro area. In order to coordinate effectively the fiscal policies among members states the credible text plans for budgetary projects should be drawn and based on independent growth forecasts and checked by» independent budgetary council». To this goal it is necessary to normalize and harmonise presentation methods concerning national budget, that partners budget can be aggregated to establish a consolidated euro area budget(local and social finances included). The coordination should be served by Eurostat as an independent European statistics agency combined network of National Statistics Agencies(28), does not necessarily mean total unification of all national budgets into one supranational budget. It may be linked with some further harmonization of taxes, like direct taxes for enterprises at a minimum

level of 18- 20 % . Accumulation of more common financial resources may be linked to EU budget or more resources may be transferred to the European Financial Stability Facility (later to European Stability Mechanism). Without at least partly mutualisation of partner debt and a larger bail- out funds (for example in the form European Redemption Fund) fundamentally solvent countries might be forced into financial crisis on an occasion of economic downturn. According to Ch. Saint-Etienne the enlarged EU budget able assume new functions might be composed from one third of taxes levied on firms, 0.5 % from the value added tax, 1 % on all revenue and 2 % on all consumption spending in the euro area. The enlarged EU budget or stability mechanism would then be able to absorb effectively asymmetric shocks in the euro area before they affected all partner countries. It can help with adjustment problems in the monetary union, if the common budget is equipped with common resources so that should a arise occasion and funds must be transferred, the transfer can be organized. Moreover, coordinated fiscal policy might include not only some fiscal standards, and also common rules concerning spending on the occasion of an economic downturn. Coordinated budgetary spending should serve first and foremost the strategic growth policy of the members states and support mainly: research and development, creation of the new technology and products, energy policy, and development of infrastructure, finance a European Venture Capital Fund for small and medium firms etc. (29). In order to finance such growth under the European economic recovery programme and to stabilize euro area debt the EU may issue also its own bonds up to 60 % of partner's GDP rather than only national bonds denominated in euro. Euro bonds proposition seems to be complementary initiative to policy coordination, as they can bring the best effects in the framework of fiscal union. President of ECB Dragi told that Euro bonds make sens when we have a fiscal union, otherwise they don't make sens. European Council President Herman Van Rompuy stated also that Eurobond could be considered only after a new stage in the EU's fiscal and economic integration. (30).

As the debt crisis in the euro area is getting worse initial condition to combat the crisis is reducing the public debt. It is rather unrealistic in the short term to reduce significantly government debt in the euro area through the budgetary surplus in member countries. It is possible to attain this goal by classic methods: a).debt restructuring) debt forgiveness or c). Debt monetarisation. Debt restructuring is to be deep enough to bring the debt to 60 % of GDP of member states. This scale reduction will inevitably lead to a banking crisis that would require government intervention and more public debt. Many

government resources will be needed to recapitalize the bank after the debt restructuring. The main potential pool of money the European Stability Mechanism that should eventually reach the firepower of the 500 billion euro. If one compare capital of the European Stabilisation Mechanism with the total debt crisis countries- Greece, Ireland, Portugal, Italy and Spain, which account for about 3.75 trillion euro, it is obvious that the resources of the European Stability Mechanism is nowhere near big enough to cope with a series of debt consolidation: b) in the case of debt forgiveness the mechanism of the Paris Club could be created to forgive part of the debts of euro area member countries. If we assume that all other euro area countries to forgive quarter debts of Greece, Ireland, Portugal Italy, Spain and France, this will be write of debt forgiven countries, that is about 1.2 trillion euro — about 30 % of GDP . On the other hand if Germany covers these losses, the national debt would reach about 110 % of its GDP. The money used for debt forgiveness seems to be so huge that the Paris club' solution seems possible only for a small member country of euro area like Greece. 3 Debt monetization The central bank acts often as a lender of last resort. De Grauwe made an observation that the cause of the debt crisis in the euro area would be limited if the markets do not believe that the ECB was ready to move public debt (31). Monetization of debt has a bad reputation because often lead to galloping inflation. This inflationary policy mans that all member states of euro area (Germany included) will share losses inherent in the debt restructuring. So it seems that debt monetarisation policy is not possible to be executed in euro area because EBC cannot buy bonds on the primary market (only on the secondary market), when the debts matures, the countries would have to pay interest and principles to ECB, that means there will be transfer in the wrong direction from the country being helped to help countries.

To combat excessive public debt it is also possible to sale of states assets. It seems possible for governments with a large national debt to sell some of its assets and use the proceeds to buy back their bonds. This operation will reduce payments of interest of debts and their exposure to volatile market. Sale of assets can bring a lot of really gross debt decreased by a significant amount. For the euro area as a whole the states assets amount to about 3 % of GDP. OECD estimates serious value of net debt that can be used to recover the valuation of assets (calculated as gross less net public debt). For Greece the reduction of debts due to selling public assists might reach the level of 61.9 %, for Portugal 45.1 %, fo0r Ireland 44 %, for Slovenia 52.8 % (see table no.

*Table 1***ASSESSMENTS OF DEBT REDUCTION DUE TO SELLING
OF STATE ASSETS IN EURO AREA MEMBER STATES.**

Austria — 34.6
Belgium — 21.7
Germany — 37.6
Greece — 61.9
Ireland — 44
Finland — 117
France — 39.6
Italy — 27.3
Netherlands — 38.9
Portugal — 45.1
Slovakia — 31.7
Slovenia — 52.8
Spain — 29.3
Source: Economic Outlook, OECD, June 2013

In the short run the euro area needs more investments, slower fiscal adjustment, looser monetary policy to promote growth and a more financial support to protect member countries from contagion. In the long euro area need structural and institutional reforms. For the future development of Europe Agenda 2012 calls for greater cooperation between EU partners regarding the quality of public spending and to get this positive synergies the euro area finances ministers will have to turn budgets around to stimulate spending and potential growth. All proposed steps against euro crisis are mutually collared: monetary integration requires stricter fiscal integration, fiscal integration requires banking union but banking union is going to require some form of a political union. This way the debt crisis in the euro area may present an opportunity to renewed the strength of European institutions. It was often repeated during previous crises in the EU that integration process in Europe cannot be stopped. It is like a snowball at the top of a large hill or like riding the bicycle, that we must always pedal, new crises leading to new solutions and more intensive integration among members states. It seems that it is in the

vital interest of Poland and the other transformation countries is to join only a strong euro area with good governance and a fully fledged mechanism managing it, that is able to effectively carry out monetary as well as fiscal policy and more automatically overcome unequilibrium and eventual financial and economic shocks. Otherwise, the attractiveness of monetary union beyond the European Single Market (which brought for example Poland the most integration profits) seems to be limited.

In the long run Poland and other transformation economies have the opportunity to reach the other benefits from membership in the integration processes. As for transformation economies joining the euro- area the decision to do should be based not only on the actual economic profits and costs of monetary union, but also on the ability and willingness of the euro area to accomplish necessary reforms. Now central European countries may expect rather moderate economic profits to come from euro. The benefits for Poland and other transformation economies from eventual accession into euro area seem to be less than those from single market and structural policies. New EU member countries gets most of its integration profits from free trade and investment flows, Structural Funds and direct aids to agriculture. The euro currency can bring transformation economies all the benefits of a single market, but only under the conditions that can be created by a full-fledged economic union. The standard analysis shows that benefits for transformation economies would be comparable to those realized upon the elimination of non-tariffs barriers under the single market program and would give an additional moderate impulse up to 0.5 % — 1 % to economic growth. This additional growth would come mainly from: intensification of trade with the EU partners, increase in competition, elimination of risk in rate of exchange and transaction costs, increase in the attractiveness of the market for international investments, new possibilities for economic institutions to finance their activities. Although short term benefits from accession to the euro area may prevail over economic costs it should be stressed that in the long run higher profits depend upon further reforms inside the EU and in transformation economies. Without institutional reforms, dynamic growth in investment and productivity, and a more elastic labour market, the EMU will lose competitive position in the long run. The importance of costs bearing from eventual functioning of common currency in transformation economies would be also related with further structural changes in the economy, growth of productivity and reforms of the labour market. The economic costs may occur in the long run that is related with the

fact that economic structure of many the central European economies economy are not perfectly similar to the EU core countries and low flexibility of wages.

The crisis in euro area is writing a new chapter in the history of the European integration: stop monetary integration in the present form or to proceeds to reform EMU. To save the euro more efforts has to be paid to common governance in EMU, because common institutions have not been strong enough to prevent macroeconomic and fiscal imbalances within the euro area. It is obvious that the federal government is better equipped with automatic mechanisms to fight against asymmetric shocks then euro area. In the EU there are neither tax that are paid directly to the common budget nor unemployment fees that are transferred from common budget to depressed regions. The lack of automatic stabilizers mechanisms similar to those of the federal state unable partner countries handling crisis aids automatically. The question is how to govern the euro area in crisis without commitment to political union, when the situation requires the use state like tools to respond. Further integration of financial resources and common economic decisions seems to be possible solution for the euro area. Functioning institutional structure of the EU has created inconsistency between monetary and fiscal policies and suboptimal economic outcomes. These two most important economic policies should act in harmony to save the partners countries equilibrium and to promote economic growth. A completely centralized monetary policy puts more weight on fiscal policy in member states to counteract economic disturbances. However, national fiscal policies did not fully perform the functions neither shock absorber nor optimal budgetary spending. The Maastricht Treaty has not provided the necessary institutional structure for the accumulation of common resources with a view to redistribution goal and proper coordination a common monetary policy with completely disintegrated fiscal policies. Fiscal policies within the euro area have tried to replace the stabilizing role of monetary policy, but they have turned out to be imperfect substitutes, when it comes to resolving macroeconomic imbalances. Budgetary policies in the euro area aim primarily at absorption function at the national level, but less optimal budgetary spending for all EMU. Reinforced fiscal coordination and ex ante confirmation of nationals budget deficit would make more effective fiscal and monetary policy possible. More fiscal coordination should be connected with more fiscal discipline between partners. It seems that the euro area must become a more tight fiscal union with more transfer payments used temporarily to build up

automatic stabilizers to get out quickly from economic crises before further enlargement towards new member countries. The need for larger, perhaps separate budget for euro area arises also from the loss of the exchange rate instruments in member countries. Need for a coordination of budgetary policy in EMU arises from growing economic integration and the likely spillover effects, when budgetary policies in one member states may have impact on the economies of other partner countries.

The EU' progress towards a more integrated structure is probably the best answer to the debt crisis in the partner countries. Further integration of economic policies with a view to promote growth seems to be the best solution to overcome the debt crisis. The euro project deserves more institutional design and better economic governance because the single money cannot exist anymore without good governance and proper mix of monetary policy and fiscal policy at the European level. The important issue is not only fiscal policy, but also more active role of ECB: one or several new instruments would serve the ECB' goals to be reoriented more to stabilize economies of member states, and not only keeping inflation down. The ECB must assume the role of lender of last resort towards the high indebted countries at least at the secondary market. The ECB cannot of course substitute for fiscal integration and be a subject of moral hazard. Both policies must be properly coordinated to stimulate growth and avoid unbalances. To overcome the debt crises Europe needs a truly comprehensive package; banking union with common deposit guarantee system, fiscal union with budget enable the transfer of savings between members with surpluses to members in deficit and furthermore changing the priorities of ECB also seems also necessary to handle the crisis. The obvious solution to euro area crisis is to have a banking union, a fiscal union and a political union together. All proposed steps against crisis in euro area collateral and one steps followed the other: monetary integration requires sticker fiscal integration, fiscal integration requires banking union but fiscal and banking union are going to require some form of a political union. Because banking sector bears the huge costs of the crisis in euro area there is a need of centralised resolution and supervision mechanism as well as of new funds to deal with liquidity problems to recapitalise some banks in different partners. In the long run a country and its banking sector cannot recover without macroeconomic stability and economic growth. It is not a question of a single instrument that can be substituted for another. The euro can disseminate all the benefits from single

market for transformation economies only under conditions of the full economic union. One economic policy, one money explains more than one money, one market.

References

- 1.J. Kundera, Jednolity Rynek Europejski, Kraków 2004, p.250 — 253.
- 2.One market, one money, European Economy 1990, no 44 p. 100 — 106.
3. P.De Grauwe, The Economics of Monetary Integration, Oxford 1997,p.18.
4. Ch. Saint- Etienne, La Fin de l'euro, Paris 2011, p. 34, 59.
5. European Economy News, No 19 October 2010, p. 4—7.
- 6.The Global Edition of New York Times, Monday, January 2, 2012, p. 3.
7. Financial Times Wednesday January 2012, p. 25.
8. Le Figaro vendredi 22 juillet 2011, Un pland a triple détente pour calmer les marches.
9. European Economy News, October 2010 No 19, p. 18-19.
10. European Union Public Finance, 4th Edition, Luxemburg 2008, p. 362.
11. Bernard Yvars, Economie europeenne, Paris 1997, 310- 311.
12. International Herald Tribune, Monday January 2012.
13. R. Baldwin, Ch. Wyplosz, The Economics of European Integration, London 2006, p.410- 411
- 14.Tax reforms in EU Member States 2011. European Economy 5. 2011, European Commission, Luxembourg 2011, p. 68— 69.
- 15.Ch. Saint — Etienne, La fin de l'Euro, Paris 2011, p. 121 — 122.
16. Towards a Genuine Economic and Monetary Union. Report by President of the European Council. Herman Van Rompuy, EUCO 120/12, p.3—7.
- The Impact of the Euro. Debating Britain's Future, edited by M. Baimbridge, B. Burkitt, P. Whyman, London 2000, p. 87 — 89.
- 17.The Euro Crisis: How Much worse can it get, <http://www.time/world/article/08599.2083021,00.html>).
- 18..<http://blogs.wsj.com/economics/2011/09/07>, UBS Quantifies Costs of Euro Break Up, 2011—12—08,
- 19 P. Mortimer- Lee, Czy Euroland moze funkcjonowac przy jednej stopie procentowej (in:) P. Temperton Euro. Wspolna waluta,Warszawa 2001, p. 65 — 67
20. W. Molle, The Economics of European Integration. Theory, Practice, Policy, Dartmoutg 1990, p. 14).
- 21.M. Chang, Monetary integration in the European Union, London 2009, 253—261.
22. Hans Tietmeyer, Wahrungspolitische Kooperation zwischen Zentrabanken, Deutsche Bundesbank Auszuge aus Presseartikeln, 18 April 1995.)
23. Otmar Issing, Europe: Political Union through Common Money?, Occasional Paper 98, London 1996, Institute of Economic Affairs, p.14
- 24.M. Wolf, H.E Scharer, Ch. Johnson, the Politics and Economics of a Single Currency, London 1997, p. 6).

25. Financial Times, Friday 25 November 2011, p. 4).
26. The Euro Area and the financial crisis, M. Beblavy, D. Cobhan, L'udovit Odor, Cambridge 2011, p.341 — 343).
27. Claude Allegre, Peut-on Encore Sauver l'Europe, Plon 2011, p.153, 153.
28. J. Arthuis, Future of the Eurozone: proposals for political integration (in :) European issues, Foundation Robert Schuman, no 232, 12 March 2012 .p.2—8). Fiscal coordination (or putting it in the far reaching goal fiscal federalism).
29. Ch. Saint — Etienne, op cit.,page 108- 125
30. E. Baron Crespo, S Holland, Resolving the Eurozone Crisis and Enhancing Global Governance, unpublished Brussels appeal, February 2012, p.2—8., 28—29 June: Formal EU summit in Brussels to finalise growth agenda).
31. De Grauwe, The Economics of Monetary Integration, Oxford University Press 1997.

Liu Xiaoyin,

Research Center of Economics of Shanghai School
Shanghai University of Finance and Economics,

THE IMPROVEMENT AND DEVELOPMENT OF SHANGHAI'S URBAN ECONOMIC COMPETITIVENESS

Abstract As one of the greatest metropolises in China, Shanghai has been playing a critical role in China's economic development. With the launching of its construction of «Big Four Centers», namely the Shanghai International Economic Center, the International Financial Center, the International Trade Center and the International Shipping Center, Shanghai is now having its industrial structures being adjusted and bettering the proportion between its secondary and tertiary industries. Meanwhile, Shanghai is also making full use of the «post-Expo» economic effect, focusing on constructing the Free Trade Zone, attracting high quality foreign investment, building its brand new international image, and enhancing its urban economic competitiveness.

Key Words Economic Competitiveness, Industrial structure, The city's comprehensive service, Free trade zone.

上海市城市经济竞争力发展与提升

刘晓音¹

上海作为中国最大的城市和经济金融中心，在中国经济发展中起着重要的作用。随着上海国际经济中心、国际金融中心、国际贸易中心、国际航运中心»四大中心»建设的不断开展，上海的城市竞争力逐渐提升。根据中国社会科学院发布的《2011年中国城市竞争力蓝皮书：中国城市竞争力报告》显示，上海的竞争力在国内城市中仅次于香港，位列第二。上海在2011年»全球十大金融中心城市»中排名第六，并获得2012年»中国特色休闲城市——时尚休闲之都»称号。

1、上海经济发展现状

上海土地面积仅占中国面积的0.06%，GDP占全国比重达4.1%，港口货物吞吐量占8%，进出口商品总额占12%。伴随着上海经济快速发展，人均国民生产总值持续增高，自1990年的1000美元左右增加到2012年的13434美元（84444元），相当于世界中等发达国家或地区的水平。（见表1）

表1

2001~2012年人均生产总值，城市、农村人均可支配收入（单位：人民币）

年份	上海市人均生产总值	城市居民人均可支配收入	农村居民人均可支配收入
2001	31 799	12 883	5 850
2002	33 958	13 250	6 212
2003	38 486	14 867	6 658
2004	44 839	16 683	7 337
2005	49 649	18 645	8 342
2006	54 858	20 668	9 213
2007	62 041	23 623	10 222
2008	66 932	26 675	11 385
2009	69 164	28 838	12 324
2010	76 074	31 838	13 746
2011	82 560	36 230	15 644
2012	84444	40188	17401

数据来源：上海统计局网站数据整理

¹

刘晓音，上海财经大学海派经济学研究中心，主要研究方向：转型经济学，俄罗斯东欧经济。E-mail: luciaxy@163.com

2、上海产业结构调整及产业比例变化趋势

近年来，上海把经济结构调整成为主要发展方向，加快推进经济发展方式转变。从产业结构看，2011年，三次产业的比例关系（如图1所示）为0.6：41.5：57.9，第三产业比重已连续13年0%以上。第一产业农业所占比非常之小。至2012年上海第三产业占GDP比重超过60%，基本形成了以服务经济为主的产业结构。上海呈现三产快于二产、消费增长快于投资、内需增长快于外需的现象，并减少了对重化工业，高耗能产业、劳动密集产业和房地产业的依赖。

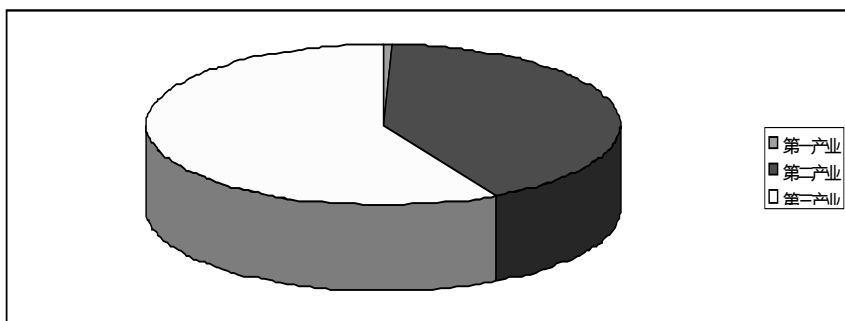

图1 2011年上海第一、二、三产业占GDP比例

资料来源：由上海统计局网站（www.stats-sh.gov.cn）相关数据整理

现代服务业、新型服务业成为上海重要的经济增长点。在第三产业的服务经济部分中金融业、信息传输与计算机软件业增加值同比分别增长12.6%、16.5%，占第三产业的比重分别为20.3%和7.6%。

近几年来，标志着以»四个中心»建设为核心的城市综合服务能级进一步提升。2012年，上海证券市场、期货市场的交易规模在全球都居于前列，金融市场交易额达520万亿元左右，同比增长25%左右。现代航运服务业营业收入达到6000亿元，上海航运中心整体实力显著提升。与此同时，国际贸易中心建设的步伐加快，上海关区进出口量占全国比重为四分之一左右，服务贸易进出口比重相当于货物贸易的比重达三分之一左右。外资总部经济集聚发展加快，2012年新认定跨国公司地区总部50家、投资性公司25家、研发中心17家，累计数额分别达到403家、265家和351家。

3、»世博会»促进上海旅游经济发展

上海一直致力于打造自身的软实力，通过举办各类国际会展，向世界传播自身的文化影响力。世博会被誉为世界经济、科技、文化的奥林匹克盛会。世博会的成功举办，是一个现代化国家

崛起的重要象征，也是一个城市跨入世界级城市的重要标志。2010年在上海举办的世博会，是迄今为止上海举办的最大型的国际会展。

2010年5月-

10月，上海世博会召开期间极大的带动了上海的消费。截取2006年-

2010年5月至10月的消费总额进行纵向对比，可以得出结论：上海市历年在5至10月份的消费总额是呈上升趋势。在世博会召开期间，2010年5至10月份的消费总额创造了历史新高为1051亿元，是2006年月度期间内的消费总额的3倍多。从历届世博会来看，上海世博会所带来的消费总额最大，相当与日本大阪世博会的20多倍，西班牙的60倍差不多。（见图2）

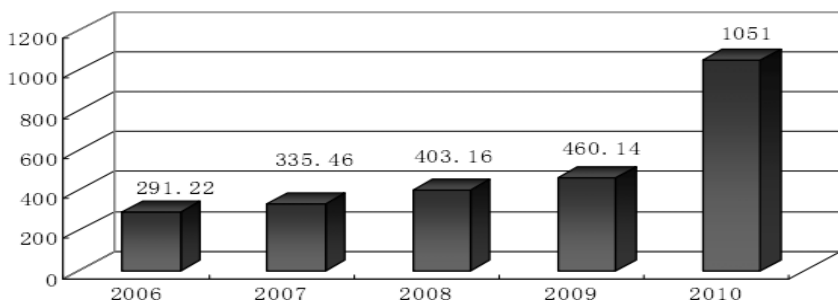

图2 2006~2010年历年5月至10月消费总额

数据来源：根据上海统计局数据整理（www.stats-sh.gov.cn）。

上海作为中国与世界经济、文化、科技交流最重要的窗口和桥头堡，通过世博会向世界集中展示了我国经济社会发展和改革开放成果，成为中国学习借鉴国外先进经验、同世界交流合作的桥梁。

世博会结束后，世博后续效应持续释放。世博会为上海留下新景点、新景观、新技术、新概念，极大丰富了上海旅游的内容，为上海建设世界著名旅游城市奠定基础。但是，上海也面临着世博后的发展挑战：

(1)如何充分利用好世博会留下来的宝贵资源。世博会之后，世博园里的许多场馆设施将永久保留，给上海旅游业提供许多新的旅游资源。充分利用这些资源打造出全新的都市旅游产品，招揽更多海内外游客来沪旅游，成为上海旅游业在世博会之后面临的挑战。

(2) 怎样应对世博会之后游客突然减少所造成的影响。以旅游饭店业为例，2010年上海世博会以后，随着来沪游客的突然减少，出现饭店设备设施和旅游服务人员大量过剩，上海旅游饭店业将再一次面临严峻的局面。

(3) 对城市新的发展动力的定位。上海市政府和人民致力于把2010年世博会办成一届最成功、最精彩、最难忘的世博会。世博会结束后，对后世博效应的利用，定位城市发展，是上海市面对的又一挑战。

4、上海自由贸易区建设

上海自贸区的建立是与上世纪80年代中国设立五大经济特区、上世纪90年代启动浦东新区的开发、新世纪我国加入WTO可以相提并论的事件，也标志着中国经济进入“以开放促改革”的第四个阶段。7月3日，中国国务院通过了建设中国(上海)自由贸易试验区的决定，通过自贸区实现中国经济的开放升级。

上海自贸区按照高标准的国际惯例建设，将实施“一线逐步彻底放开、二线安全高效管住、区内货物自由流动”的创新监管服务模式，并在自由贸易区实现“境内关外”的监管举措。放宽税收、外汇使用等优惠政策，开放外汇市场和实现金融市场利率市场化。促进贸易的开放化和便利化，在区域内对人民币资本项目可兑换进行先行先试。综合型自贸区也是自贸区建设的必然模式选择，金融、服务、贸易和制造将共同发展。

上海自贸区的建立给中国带来新的投资机遇，主要集中在上海自贸区建设带来的贸易增加，交通物流的需求增大，港口运输相关交通物流将受益。从战略角度看，是中国金融改革开放的一个重要实验区，如果离岸金融市场得到发展，将对中国金融改革形成强烈的倒逼机制。如果采取较宽松的金融政策，将吸引大量国际金融机构设立分支，带动保税区商业地产的需求。自贸区的发展将带来周边地区基础设施建设的需求，以及对完善交通物流体系的投资，使得相关行业受益。而临近上海自贸区的浦东主体功能区也会进行相关的协调发展，带动浦东发展新格局，浦东新区的迪斯尼乐园会带动上海服务业发展。从上海自贸区的贸易开放建设来看，提出了更丰富的与国际接轨的多元贸易模式的理念，包括转口贸易、离岸贸易、跨境贸易人民币结算、保税展示、大宗商品交易、技术进出口交易、跨境电子商务、符合国际惯例的自由贸易园区等。

上海自贸区与保税区相比具有以下差异：一是监管理念，要从货物管理转变为企业管理的理念；二是贸易的开放度，要有与国际接轨的多元贸易模式；三是政策的开放度。最主要的是外汇政策和税收政策，自由贸易园区要求外汇政策率先开放，税收政策要有国际竞争力。自贸区监管理念上，已经更多体现从货物管理转变为企业管理的理念。支持企业建立国别进口商品中心，支持发展各类外贸转型基地；同时，经上海市商务部门认定的贸易

型总部，在通关流程、人才引进、资金结算、投资便利、人员出入境等方面按照规定享受优惠政策等。

在上海快速发展的同时，上海发展的关键环节与重点领域有以下几方面：一是加快金融市场体系建设，提高金融中心的国际影响力和资源配置功能，促进市场竞争；二是深入推进行政体制改革，全面转变政府职能，建立有限服务型法治政府；三是深化市场微观主体改革，更好地发挥市场配置资源的基础性作用，促进中小微型企业与私营企业发展；四是健全民生优先的就业、收入分配和社会保障制度，扩大公共服务供给，提高居民收入在GDP中的占比；四是改进上海科技创新体制，激发市场创新的内在动力与活力，提高科技创新效率。

Liu Xiaoyin,

Research Center of Economics of Shanghai School,
Shanghai University of Finance and Economics,

Xiao Qing,

Shanghai University of Finance and Economics

THE CONDITION AND MEASURE OF USING FOREIGN INVESTMENT IN CHINA

After the Financial Crisis, the global economy was still too weak to recover. The world's growth of FDI had been going up and down, while the developing countries' proportion of FDI tended to strengthen all the way. China--the large developing countries with common historical background of planned economy, experiencing the economic transition. During the process, China regard attracting foreign investment as an important measure to revitalize its economy. Therefore, the research on the feature, structure and deserved effectiveness of the investment going to the country becoming more and more serious.

1. The foreign investment flow

China is the developing country that has attracted the greatest foreign investment flow, ranking the second only after the United States. In recent years, China has long been focusing on upgrading its

industries, where FDI mainly has flowed into the labor-intensive and low-end market, now it is meant to adjust as well. The paid-in foreign capital in these industries has dropped a little; however, the average growth rate per year still maintained 7 % in the past five years. China tops the five host countries that multinational corporations most prefer to invest, and is considered to be the first destination to invest. In 2012, FDI in China was US \$111.72 billion, 3.7 % lower than the year before, and it was China's first negative growth in past three years; the number of new founded foreign invested companies was 24925, falling 10.1 % year-on-year.

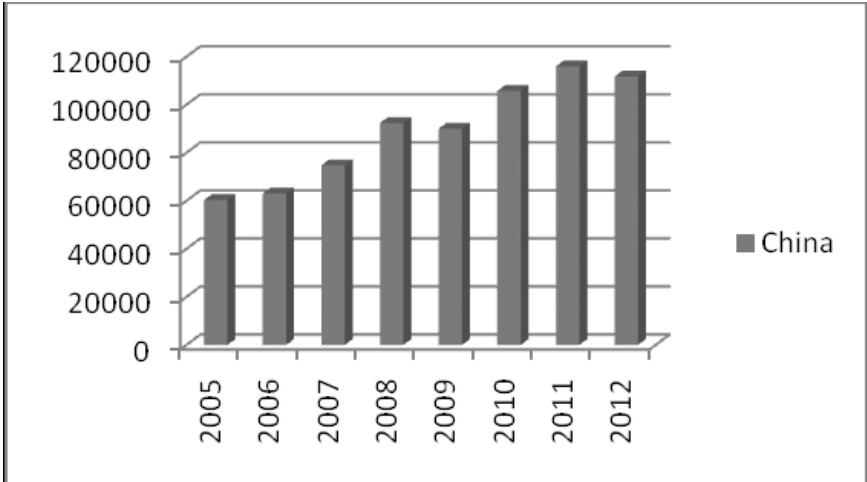

Figure 1 Investment flow of China from year 2005 to 2012 (million dollars)

Source: based on China Economic Yearbook

2. The industrial layout concerning utilizing foreign capital

The amount of foreign capital flowing into service-sector is one of the important criteria which measure how the ability of one state to utilize foreign funds is. As for China, most of foreign capital is concentrated in manufacturing industry while service industry only takes up less than 30 %. However, with the adjustment and escalation of industrial structure, there has been an expansion taking place in the scale of foreign enterprises along with the extension of investment fields from initial manufacturing industry to advanced manufacturing industry and service-sector. Finally the amount of paid-in foreign capital in service industry is more than manufacturing industry.

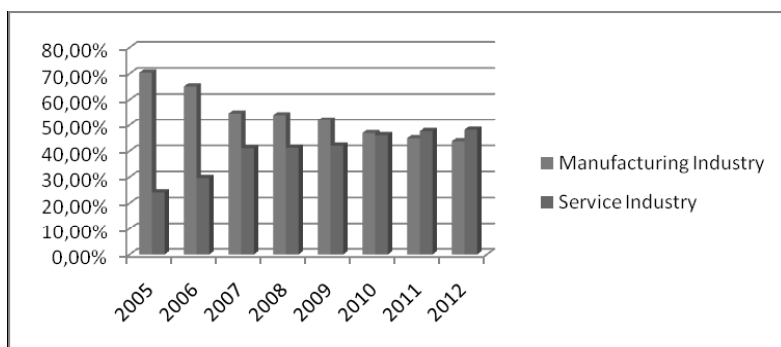

Figure 2 The actual percentage of paid-in foreign funds in manufacturing and service industry from year 2005 to 2012

Source: based on the China Economic Statistical Yearbook

In 2012, the actual paid-in foreign capital was US \$ 53.84 billion, decreasing by 2.6 % compared with the same period of last year, accounting for 48.2 % of the national total and was 4.5 % more than the manufacturing industry. The distribution within the service sector itself has been further improved. Apart from real estate industry, the top 5 industries absorbing most foreign investment are as follows: distribution service industry (13.25 %), transport service industry (5.78 %), computer application industry (4.82 %), electricity, gas and water production and supply industry (3.83 %) and financial services industry (3.46 %).

In 2012, the actual amount of paid-in foreign capital was US \$48.87 billion, decreasing by 6.2 %, accounting for 43.7 % of the national total and decreasing by 1.2 % compared with the same period of last year. The first five segment industries of manufacturing industry in the absorption of foreign investment are communication equipment, computers and other electronic equipment manufacturing industry (accounting for 14.03 % of whole manufacturing industry), electrical apparatus and equipment manufacturing industry (10.51 %), transportation equipment manufacturing industry (7.32 %), specialized equipment industry (7.31 %) and raw chemical materials and chemical products industry (7.17 %).

Due to the weakening of exports and the rise of domestic production cost, the foreign companies focusing on the low-end labor-intensive manufacturing industry such as apparel and shoe industry have been gradually moving its production bases to the low-income countries in Southeast Asia. On the contrary, the amount of foreign investment flowing into high-tech industry and advanced

manufacturing industry is fast growing. As a result, the total number of foreign R&D centers for the development of high technology in the past five years has doubled, up to about 1800 by the end of 2012. Certain high-tech manufacturing industries had been increasing swiftly. And the growth of actual paid-in foreign investment of general equipment manufacturing, transportation equipment manufacturing industry was 31.8 % and 17.2 % respectively.

3. Ways and Channels of Investment

(1) From the way of foreign investment, the majority of the investment China attracts is direct.

Table 3

THE FOREIGN FUNDS GROUPED BY THE WAY OF INVESTMENT IN CHINA FROM YEAR 2005 TO 2011 (TRILLION DOLLARS)

	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011
total	638.05	670.76	783.39	952.53	918.04	1088.21	1176.98
Direct Investment	603.25	630.21	747.68	923.95	900.33	1057.35	1160.11
Joint ventures	146.14	143.78	155.96	173.18	172.73	224.98	214.15
cooperative enterprise	18.31	19.40	14.16	19.03	20.34	16.16	17.57
Foreign companies	429.61	462.81	572.64	723.15	686.82	809.75	912.05
Joint stock enterprises with foreign investment	9.18	4.22	4.92	8.59	20.44	6.46	16.34
cooperative development							
other							
Other Investment	34.08	40.55	35.72	28.58	17.71	30.86	16.87
stock issue	1.60	13.55	4.02	0.77	1.62	16.64	9.39
international leasing	1.08	0.36	1.80	1.44	2.30	3	
compensation trade	0.16	0.21	0.18	0.52	0.13	0.45	0.54
processing and assembling	31.96	26.43	29.72	25.85	13.66	10.78	6.94

Source: based on the data from Chinese Economy Yearbook

Direct investment accounts for the major part of the investment that China attracts, most of which are used by joint venture, cooperative enterprises and foreign-funded enterprises. Foreign direct investment has played a vital role in promoting China's foreign trade export and has effectively contributed to making up for the shortage of capital, introduction of advanced management and science and technology and increase of employment opportunities, thus giving impetus to the development of China's open economy.

(2)China has been changing the «Green Land» policy and developing international mergers and acquisitions, but this trend is influenced by some external factors.

Since 1990s, international mergers and acquisitions is still the major way of absorbing foreign capital, no matter in developed countries or in developing countries. However, because of the restrictions of histories and policies of law environments, international mergers and acquisitions develops slowly in China. In China, the «Green Land» investment is still the way of using foreign investment, as a result, the newly built factories are waiting for investment while the ratio of foreign mergers and acquisitions is very low, which is merely 3.1 % in 2010far behind the ratio of global international investment 27 %/

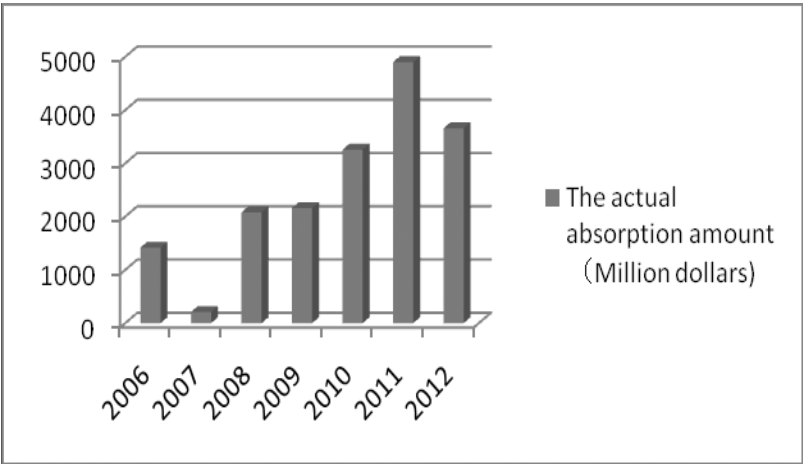

Figure 4 the actual paid-in amount of foreign investment utilized in the way of mergers and acquisitions from year 2006 to 2012

The number of approved merger and acquisition program is 1340 in2011 in China, increasing 18.17 % from a year, accounting 4.84 %

of the newly built companies by foreign investment. The number of actual utilized FDI is US \$4.899 billion, increasing 50.53 % from a year, accounting 4.22 % of the actual utilized FDI in China, which is increasing 1.14 % from the last year. The range, turning cold, of M&A by foreign capital is large compared with 2011, involving US \$3.658 billion. The major reason is that the situation of domestic M&A is cold while that of overseas M&A is hot. The number and total sum upps to historical height, the average number of M&A of which is US \$0.339 billion. On the contrary, not only the activity of domestic M&A is decreasing, but also the number involved decrease faster. The average number is US \$ 22.41 million, lower than 10 % of the overseas M&A. This shows that overseas M&A has a more and greater impact on the market of domestic M&A, and the effect of large amount is more obvious.

4. Source of foreign investment

The investment from American, Japan and part of European tends to increasing apparently, while that from Asian countries tends to keep stable.

In 2012, the number of actual inserted foreign investment from American is US \$3.13 billion, increasing 4.5 % from a year ;as to Japan, these two number are US \$7.38 billion and 16.3 %. The number of actual inserted foreign investment obtained from Europe is US \$6.11 billion, decreasing 3.8 % from a year, and the sum of investment from German is US \$1.47 billion, increasing 29.5 %. The investment from Nederland and Switzerland also has a great growth, that is 49.1 % and 58.1 % correspondingly. The number of actual inserted investment from ten countries\areas (HK, Macau, Taiwan Province, Japan, Philippians, Thailand, Malaysian, Singapore, Indonesia, Korea) is US \$95.74 billion, decreasing 4.8 % from a year.

5. Contrast of regional structure of foreign capital utilization

Regional variations of China's utilization of foreign capital changed from the eastern to central and western regions. Because of rising producing cost in the east, some investment and producing activity transferred from China's coast to the internal. And the western and central region share in attracting foreign direct investment has increased. (rising from 12 % in 2008 to 17 % in 2012)

Central area actually used US \$9.29 billion of foreign capital in 2012 which increased 18.5 % and accounted for 8.3 % of the total. East area actually used US \$92.51 billion of foreign capital which decreased 4.2 % and accounted 82.8 % of the total. Western area actually used US \$9.92 billion of foreign capital which decrease 14.3 % and accounted 8.9 % of the total.

6.The experience and suggestions for development drawn from China's utilization of foreign capital

In 1980 China embarked on setting up the first batch of free economic zones, starting to attract large-scale foreign investments through preferential policies such as exemption of customs control and reduction of tax rate. In the middle 1990s, China ranked NO.1 among developing countries in terms of its total amount of absorption of foreign capital. The long gaining momentum, its stable environment for investment and the sustained high growth of its economy altogether make China an ideal place to invest in for global enterprises.

The reason why the growth of China's absorption of foreign direct investment remains steady mainly lies in its respectively cheaper labor force resource and broad market. Besides, foreign direct investments make up the shortage of funds for economic construction. By introducing advanced technology (i.e. spillover effect) and learning from state-of-the-art management experience, China has greatly increased labor productivity. And through the utilization of competition and longitudinal or transverse links between enterprises, industries have undergone great development, thus having improved the international competitiveness of the host country.

At present, China is enduring multiple pressures such as the rising cost of labor force, tightening supplies of land resources and financing difficulties. In order to attract more foreign capital and improve environment for investment, suggestions are made as followings:

(1) International investors have taken a wait-and-see attitude towards the unclear trends of global economy. International capital should play its role properly during the global economic recovery. We should grasp the true demands of investors and investment attractors, provide nice targeted specialized service and take sweeping measures for innovations in the fields such as working mechanism, cooperation modes, key industries and regional cooperation in investment, finally leading to improve the efficiency of service.

(2) We should take an active and effective part in the global value chain competition, attract foreign investment with higher quality and level and introduce more foreign capital into high-end manufacturing industries and service sectors requiring higher level of knowledge and skills. Besides, our own global value chain and international production system should be set up, transferring to building up own regional and global value chain from merely participating in global value chain. It's important to promote our own competitive strengths in the global value chain and stimulate the upgrade of domestic industries.

(3) Adaptations should be made to cater to the needs of economic development, and technical regulations should also be imposed to realize the abutment between the existing domestic criteria and international ones. Tax burden should also be reduced so as to create better environment for investment.

Абибуллаев М. С.,

к.э.н., доцент,

Таврический национальный университет
имени В.И. Вернадского

УПРАВЛЕНИЕ ПЕРСОНАЛОМ ПРЕДПРИЯТИЯ В УСЛОВИЯХ ИННОВАЦИОННОГО РАЗВИТИЯ

Управление персоналом предприятия в условиях его инновационного развития побуждает руководителей сосредотачиваться на стратегических, перспективных направлениях работы с людьми. Это особенно важно в периоды массовой переквалификации работников в связи с переходом на новые технологии. Высшему руководству предприятий в целях повышения эффективности инновационного развития необходимо проводить комплексные мероприятия по отношению к персоналу предприятий, а именно: определять потребности в персонале в соответствии с целью инновационного развития и имеющихся возможностей предприятия; планировать работу с персоналом (привлечение, добор, подбор и увольнения); проводить оценку и аттестацию персонала, его ротацию; осуществлять продвижение в системе управления; планировать и способствовать реализации карьеры сотрудников; развивать квалификационные характеристики персонала; способствовать накоплению и передаче опыта; осуществлять мотивацию и стимулирование персонала; создавать благоприятные условия для эффективной деятельности и отдыха.

Все сказанное побуждает в условиях инновационного развития предприятий учитывать схему движения работников и рабочих мест предприятия. Данную схему необходимо учитывать при планировании мероприятий инновационного развития предприятия. Схема, приведенная на рис. 1, иллюстрирует механизм подбора персонала для инновационного развития предприятия. Она систематизирует как оборот рабочих мест, так и оборот работни-

ков предприятия. Потребность в новых товарах и услугах порождает их производство, а значит изменения существующих технологий и производственных циклов.

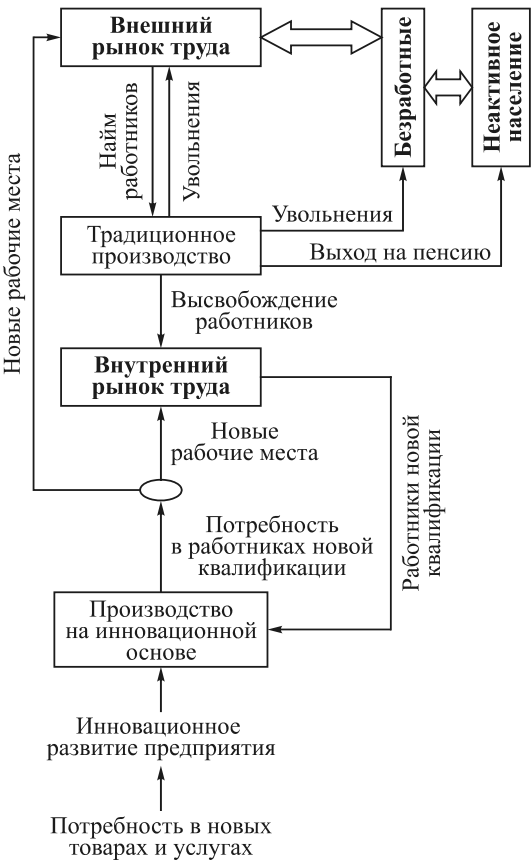

Рис. 1. Ротация работников и рабочих мест в контексте инновационного развития

Для удовлетворения все больших потребностей производства необходимо использовать дополнительных работников либо работников новой квалификации. Для удовлетворения потребностей в работниках производители в первую очередь изыскивают возможность высвобождения или переквалификации своих работников. Поиск работников на этом уровне и принятие решений о найме образует внутренний рынок труда. Если своими силами эти потребно-

сти удовлетворить не удастся, то производители выходят на внешний рынок труда. К внутреннему рынку труда относят основной кадровый состав предприятия. На этом уровне изучаются вопросы высвобождения работников в связи с изменением структуры производства, оплаты труда и сопоставления ее размеров с уровнем на внешнем рынке, возможности продвижения по службе, непрерывное повышение квалификации и связанные с этим проблемы.

Предложение услуги в форме труда на внешнем рынке могут формировать как вновь вышедшие в состав активного населения (лица, достигшие трудоспособного возраста, выпускники школ, высших учебных заведений и т.д.), так и лица повторно выходящие в состав активного населения (пенсионеры, желающие продолжать работать, ранее разочаровавшиеся найти работу, вышедшие из состава активного населения по другим причинам). Для успешной работы в удовлетворении потребностей в персонале на предприятиях необходимо широко использовать инструментарий маркетинга персонала, как для выявления внутренних резервов труда, так и для изучения ситуации на внешнем рынке. Это обеспечивается рядом способов: поиском перспективных студентов уже с младших курсов вузов, выплаты стипендии за счет предприятия, помощи в прохождении производственной практики, в подготовке и защите дипломных работ; сотрудничеством с центрами занятости (в том числе и коммерческими); взаимодействии с организациями, осуществляющими лизинг персонала, т.е. предоставление работников, временно командированных «напрокат»; организацией прогнозных исследований по проблемам подготовки и переподготовке квалифицированных работников организации.

Артеменко О. С.,

начальник відділу філії АТ «Ощадбанк»

ПРІОРИТЕТИ АНТИКРИЗОВОГО ДЕРЖАВНОГО РЕГУЛЮВАННЯ БАНКІВСЬКОГО БІЗНЕСУ

Подолання наслідків світової фінансово-економічної кризи супроводжується суттєвими змінами в регуляторній політиці бі-

льшості країн світу. Об'єктами посиленої уваги з боку регуляторів перш за все виступили великі банківські холдинги, банки, що активно займаються операціями з цінними паперами та інвестиційними операціями в цілому. Центральну роль у реформуванні фінансового сектору США, які виступили «піонерами» у напрямку активних регуляторних змін, відіграло прийняття Закону Дода—Франка, основні положення якого спрямовані на вирішення таких питань, як посилення захисту прав споживачів фінансових послуг, підвищення транспарентності позабіржового ринку похідних цінних паперів, створення системи нагляду, орієнтовану на мінімізацію системних ризиків фінансової системи в цілому, посилення регулювання системно важливих банків. Поряд із законом Дода—Франка слід також відмітити суттєвий вплив на ведення банківського бізнесу основних положень Базеля-III, який планується повністю запровадити до 2019 року в країнах ЄС.

До складу ключових напрямків антикризового державного регулювання, які характеризуються суттєвим впливом на ведення банківського бізнесу, слід включити такі:

1. Підвищення вимог до банківського капіталу шляхом посилення якості ризик-зважених капітальних вимог до банку та дестимулювання спекулятивних операцій банку з цінними паперами з метою зниження ймовірності його банкрутства. Крім того, відбувається підвищення частки капіталу першого рівня (основного капіталу) та введення «буфера консервації капіталу» (у відсотках до розміру основного капіталу банку), створення якого передбачається в період економічного підйому, а використання — в період економічного спаду.

2. Посилення вимог до ліквідності банків шляхом контролю показника покриття ліквідності (Liquidity Coverage Ratio, LCR), спрямованого на підтримання здатності банку покривати відтік капіталу за 30-денний строк запасом високоліквідних активів, та показником достатності фінансування (Net Funding Stability Ratio, NFSR), який відображає співвідношення між існуючим та необхідним обсягами капіталу банку.

3. Обмеження показника залучених коштів банку шляхом введення нормативного значення показника левериджу банку, що визначає співвідношення власного та залученого капіталу банку.

4. Посилення пруденційного регулювання з боку національних регуляторів ринку банківських послуг шляхом обмеження ризик-агресивних стратегій діяльності банків, скорочення ризик-

орієнтованих бізнес-напряmkів, зменшення взаємозалежностей між банками. Особливої уваги заслуговують системно важливі банки, погіршення фінансового стану чи банкрутство яких призводить до виникнення дисбалансів усієї банківської та фінансової системи країни. До таких банків пропонується запровадити підвищені вимоги (поряд з існуючими) до капіталу, рівня ризик-менеджменту та прозорості в цілому.

5. Підвищення якості внутрішніх систем ризик-менеджменту та корпоративного управління в банку шляхом внесення змін до систем винагородження праці в банку залежно від ступеню гармонізації інтересів усіх зацікавлених сторін банківського бізнесу, перегляду ролі підрозділів з ризик-менеджменту в банку, забезпечення ефективного моніторингу за управління ризиками з боку регуляторів.

Перелічені напрямки антикризового державного регулювання спрямовані, по-перше, на зниження ймовірності банкрутства банків, по-друге, підвищення відповідальності банків за результати ведення банківського бізнесу та зниження соціальної напруги в суспільстві (зокрема, платників податків, кошти яких під час подолання наслідків фінансово-економічної кризи спрямовувалися на відновлення фінансового стану банків). Водночас зазначені заходи мають суттєвий вплив на діяльність банків та обумовлюють виникнення питання щодо трансформації та суттєвого коригування бізнес-моделей банківського бізнесу. Наприклад, у частині посилення вимог до якості корпоративного управління виникають такі питання: 1) чи володіє банк даними та процесами, необхідними для дотримання нових вимог відносно розкриття інформації щодо винагородження праці в банку; 2) чи підтримує вище керівництво банку нововведення щодо посилення вимог до ведення бізнесу та ін. Крім того, очевидним є той факт, що введення в дію нових регуляторних вимог призведуть до змін в основних бізнес-процесах банку, організаційній структурі банку, реорганізації їх діяльності, перегляду пріоритетності окремих бізнес-напряmkів тощо, що створює додатковий тиск в умовах падіння ділової активності на фінансових ринках, зниження платоспроможного попиту на фінансові продукти та послуги банків, скорочення рентабельності банківського бізнесу. Підводячи підсумки зазначеного, головним питанням розвитку банківського бізнесу стає питання пошуку оптимальної бізнес-моделі його ведення в умовах посилення державного регулювання банківської діяльності.

Бедрик К. А.,
аспирант,
Таврический национальный университет
имени В.И. Вернадского

АНТИКРИЗИСНОЕ РЕГУЛИРОВАНИЕ ЭКОНОМИКИ УКРАИНЫ В УСЛОВИЯХ ГЛОБАЛИЗАЦИИ

Современный мир чрезвычайно сложен и динамичен. Усиление процесса глобализации, которое проявляется в увеличении взаимодействия экономических, политических, социальных, культурных, правовых и других факторов, является важным и решающим, так как неминуемо сводится к полной планетарной интеграции, переходе от множества государств народов, наций и культур к единой мировой державе. Впервые термин «глобализация» употребил в 1983 году американец Т. Левитт в статье в «Harvard Business Review», характеризуя с помощью этого неологизма процесс слияния рынков отдельных продуктов, производимых транснациональными корпорациями (ТНК). Так, Т. Фридман определяет глобализацию через государственно-экономическое взаимодействие: «...Неукротимая интеграция рынков наций-государств и технологий, позволяющая индивидам, корпорациям и нациям достигнуть любой точки мира быстрее, дальше, глубже и дешевле, чем когда бы, то ни было прежде» [3, с.5 25].

Под глобализацией можно понимать превращение мирового пространства в единую зону, где свободно перемещаются капиталы, товары и услуги, свободно распространяются идеи и передвигаются их разработчики, стимулируя тем самым развитие современных институтов, совершенствуя механизмы их взаимодействия.

В конце XX века, когда большинство идеологических догм было изжито, Украина лишь начала делать первые шаги к активному участию в современных процессах глобализации. Несмотря на то, что она находится в центре Европы, рядом с прогрессирующими государствами, активно преобразующими свои экономики, Украина заметно отстала и не успевает за процессами, которые происходят в соседних государствах. Вхождение Украины в состав глобальных мировых хозяйственных связей необходимо для того, чтобы получить дополнительные импульсы экономического роста, увеличить эффективность и конкурентоспособность на-

циональной экономики, а также уровень жизни граждан. Для Украины её будущее, в первую очередь, связано с воссозданием государственности и оформлением общенациональной идеи [1, с. 7].

Украина имеет экономические связи со странами СНГ, Россией, государствами Азиатско-Тихоокеанского региона (АТР). Взаимоотношения Украины со странами СНГ строились и продолжают строиться на базе двухсторонних торгово-экономических отношений. Договор об экономическом сотрудничестве с Россией является лишь компромиссом для проникновения российского капитала на украинские рынки, в обмен на признание Россией полного суверенитета и территориальной целостности Украины. Также, благодаря своему географическому положению, Украина играет роль одного из важнейших звеньев на пути «Европа — Тихоокеанский регион». В странах АТР проживает почти половина человечества, вырабатывается свыше 55 % товаров мира и сосредоточено 40 % объема мировой торговли. Он играет одну из ключевых ролей в глобальной экономике.

Более активная ориентация Украины в настоящее время на Запад, связанная с возможностью получения инвестиций, передачей технологий, опыта управления, не исключает тех широких возможностей, которые открываются перед Украиной на Востоке. Её интеграция в систему экономических интересов с государствами АТР требует решения многих экономических и политических проблем, затраты времени на адаптацию украинского законодательства к требованиям и специфике региона.

Магистральным путем развития экономики Украины в XXI веке должно быть создание экономики открытого типа, то есть такой экономической системы, которая в последнее время набрала наибольшее число сторонников в мире [2, с. 202].

Учитывая все особенности влияния глобализации на экономику Украины в целом, можно сделать вывод, что одним из благоприятных факторов антикризисного развития является глобализация. Появляются новые эффективные формы бизнеса и новые отрасли экономики, изменяются условия и суть деятельности миллионов людей, также появляются новые рабочие места, ускоряется решение производственных заданий, к тому же повышается эффективность управления, и получают поддержку дистанционные трудовые дисциплины.

Литература:

1. Воронкова В. Г. Политика европейской интеграции / Воронкова В. Г. — К. : ВД «профессионал», 2007. — 512 с.

2. Тарасевич В. М. Міжнародна економіка / Тарасевич В. М. — К. : Центр навчальної літератури, 2006. — 224 с.
3. Базилевич В. Д. Економічна теорія: Політекономія / Базилевич В. Д. — 3-тє вид. — К. : Знання-Прес, 2004. — 615 с.
4. Азроянц Э. А. Глобализация: Катастрофа или путь к развитию? Современные тенденции мирового развития и политические амбиции./ Азроянц Э. А. — М. : Издательский дом «Новый век», 2002. — 416 с.

Безматерних В. Г.,

к.е.н., доцент,

Кримський економічний інститут

ДВНЗ «Київський національний економічний університет
імені Вадима Гетьмана»

ДЕРЖАВНЕ РЕГУЛЮВАННЯ ТРУДОВИХ ВІДНОСИН В УМОВАХ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ ЕКОНОМІКИ

Важливою складовою державного регулювання економіки є участь держави у визначенні та реалізації соціальної політики в цілому і формуванні та регулюванні ринку праці зокрема. Світовий досвід свідчить, що жодна країна з найрозвинутішою ринковою економікою не обходиться без активного втручання в процеси регулювання соціально-трудової сфери, хоч методи, сфера, масштаби державного впливу, звичайно ж, різні.

Практика безпосередньої участі держави в регулюванні відносин у сфері праці існує вже не одне століття. Масштабною та досить успішною стає практика регулювання ринкової економіки і, зокрема її відносин у сфері праці, в ХХ столітті. Економічна теорія та, передусім, кейнсіанська школа і представники західної господарської практики доходять висновку щодо необхідності посилення ролі держави в регулюванні соціально-економічних процесів. Під впливом кейнсіанської теорії у більшості країн Заходу, починаючи з 30-х років ХХ століття, сталося кількісне збільшення завдань державного управління, їх якісне ускладнення та зростання масштабності. На формування сучасного уявлення про роль і напрямки державного впливу на економіку ринкового типу, та зокрема її сферу праці, вплинули концепції (теорії) соціальної держави. Сутність ідеї соціальної держави в найузагальненішому вигляді полягає в політичному, правовому, соціально-економічному упорядкуванні життя сус-

пільства на принципах соціальної справедливості, свободи особистості, солідарності. Українські фахівці в галузі відносин у сфері праці В. Хара та В. Новіков справедливо наголошують на тому, що «соціальна держава, як системоутворююча основа, підпорядковує принципу соціальності діяльність усіх ланок економіки. Фактично це зобов'язує уряд здійснювати політику, спрямовану на забезпечення достойного рівня життя людини» [3, с. 27]. Серед сучасних теорій виділимо теорію соціального ринкового господарства, розробником якої і безпосереднім упроваджувачем на практиці був Людвіг Ерхард, та швецьку «модель соціалізму», ідеологом котрої є лауреат Нобелівської премії Гуннар Мюрдаль. У другій половині XX століття у країнах з ринковою економікою під впливом теорій і концепцій монетаризму, неокласицизму владоможна еліта неодноразово переглядала парадигму державного управління, практику визначення мінімально необхідних і максимально допустимих меж державного втручання в економіку ринкового типу. В економічно потужних, політично стабільних країнах Заходу соціальна держава вже давно є реальністю та невід'ємним атрибутом суспільного життя. Активний процес розбудови соціальної держави в Україні має супроводжуватися науковим опрацюванням цієї проблематики. Маємо констатувати, що у вітчизняній літературі теоретичні і прикладні аспекти розбудови соціальної держави донедавна майже не висвітлювалися. У доперебудовчий період ця проблематика вважалася закритою для нашої економічної теорії. Для нинішніх умов господарювання, характерними ознаками яких є нестабільність, домінування кризових явищ в економіці на фоні незначної стабілізації та збереження низького життєвого рівня абсолютної маси населення, постійного відтворення суперечностей між працею й капіталом, проблематика соціальної держави вважається неактуальною або ж такою, дослідження якої є завданням віддаленої перспективи. «Закритість» проблематики соціальної держави, відтак і недооцінка необхідності її всебічного дослідження нині обумовили значне відставання як вітчизняної теорії, так і практики становлення атрибутів соціальної держави в Україні. Це обумовлює необхідність перегляду сучасних стереотипів, здійснення прориву в теорії та практиці становлення соціальної держави.

Однією з основних ознак сучасного розвитку світового господарства є розгортання процесів глобалізації, що мають суттєвий вплив на всю гаму соціально-економічних відносин, трансформують напрямки та визначають тенденції розвитку національних економік. З огляду на це, потребує зваженого, неупередженого аналізу роль держави, її функцій в умовах, коли кожна країна включається в

орбіту глобалізаційних процесів. Однозначної оцінки наслідків глобалізації не можна сформулювати, як і не можна адміністративними засобами цілком виключити країну зі світових інтеграційних процесів. Натомість слід шукати оптимальні способи пристосування національної економіки до нових світових порядків, що формуються під впливом процесів глобалізації. За сучасних умов принципового значення набувають питання щодо рівня відкритості економіки України. Фахівці Міжнародної організації праці, аналізуючи рівень відкритості економіки цілої низки країн з перехідною економікою, у т. ч. України дійшли висновку, що це є «...однією з найдивовижніших особливостей» [2, с. 79]. У контексті глобалізації мають бути переглянуті сучасні погляди на необхідність обмеження впливу держави на економіку ринкового типу.

Твердження прибічників неоліберального варіанта економічного розвитку (Ф. Хаска, М. Фрідмана та ін.), що в умовах глобалізації роль держави має послаблятися, залишаються лише теоретичними судженнями, котрі не мають практичного підтвердження. Реальністю для більшості країн Заходу є масштабність, розширення та ускладнення функцій держави, що відбувається під впливом процесів глобалізації, а не зниження ролі національної держави. Загальні витрати держав, що входять нині до Організації економічного співробітництва і розвитку (ОЕСР), у 1870 р. становили в середньому приблизно 8 % ВВП. По закінченні Першої світової війни їхній рівень досяг 15 %, а в післякризовому 1937 р. — уже 21 % ВВП. Наприкінці 50-х років XX ст. мало місце певне зниження державних витрат, але вже із середини 60-х спостерігається інтенсивне зростання активності держави в регулюванні економіки. У 1980 р. державні витрати становили майже 44 % валового внутрішнього продукту (ВВП) і надалі продовжували збільшуватися: у 1990 р. — 46 %, а в 1995 р. — уже 49 % [1]. Отже, чутки про закінчення ери «великої держави» є надто перебільшеними. Для сучасної вітчизняної економічної теорії характерною є неоднозначність, суперечливість оцінок щодо ролі та функцій держави на перехідному етапі до ринку. На перших етапах ринкової трансформації економіки України серед реформаторів і політичної еліти домінувало міркування, що механізмам саморегулювання ринку має належати провідна роль, і що саме вони забезпечать ефективне функціонування нової системи господарювання, розвиток її на загальносвітових засадах.

Проте й на початку 90-х років XX століття чимало вітчизняних теоретиків і практиків наголошувало на тому, що ефективною, соціально орієнтованою ринковою економікою не буває без суттєво-

го регулюючого впливу з боку держави. Що ж до економіки перехідного періоду, то державним інститутам належить особливо відповідальна роль у її трансформації та приведенні в стан, адекватний світовим реаліям. Викладені теоретичні судження та практичні викладки дають підстави для таких висновків:

1) переосмислення ролі державних інститутів в економіці України пов'язане як із завданнями, що обумовлені ринковою трансформацією, так і з тими процесами, які пов'язані з глобалізацією та ростом відкритості національної економіки;

2) роль держави в регулюванні економіки, і зокрема її відносин у сфері праці, має набути якісно нового значення;

3) зміни, що відбуваються та мають статися в діяльності держави за умов глобалізації, пов'язані не зі зниженням її абсолютної ролі, а з реструктуризацією напрямів її впливу на соціально-економічні процеси.

Література

1. Рынок труда и социальная политика в Центральной и Восточной Европе. Переходный период и дальнейшее развитие / Под ред. Н. Барра. — М.: ИКЦ «ДИС», 1997.

2. Политика в области занятости в условиях глобализации экономики. — Женева: МОТ, 1996.

3. Хара В., Новиков В. Побудова соціальної держави — загальне національне завдання // Україна: аспекти праці. — 2003. — № 3.

Бережная И. В.,

д.э.н., профессор,

Национальная академия природоохранного
и курортного строительства

Михуринская Е. А.,

д.э.н., профессор,

Национальная академия природоохранного
и курортного строительства

СТРАТЕГИЧЕСКОЕ ПЛАНИРОВАНИЕ РЕГИОНАЛЬНОГО РАЗВИТИЯ: МЕТОДОЛОГИЯ И ОПЫТ РЕАЛИЗАЦИИ

Структурные преобразования экономики, характерные для современного этапа развития регионов Украины, проявляются в

усилении социальной дифференциации населения и снижении уровня жизни, в деградации хозяйственной системы, в иррациональном использовании природных ресурсов, а также в отсутствии прогрессивных структурных сдвигов в технологическом и инновационном направлении. Решение данных проблем обуславливает необходимость координации действий государственных и местных органов власти, населения и субъектов хозяйствования, направленных на создание условий для активизации предпринимательской деятельности, повышения инвестиционной привлекательности, коммерциализации инноваций, развития человеческого капитала и обеспечения экономического суверенитета локальных территорий. В этой связи актуализируется необходимость адаптации методов стратегического планирования как инструмента региональной политики с целью определения и развития конкурентных преимуществ региональной общественной системы.

Однако, несмотря на значительные достижения в развитии подходов стратегического планирования, основанных на результатах научных исследований и накопленном опыте в разработке региональных стратегий, все же остается много не решенных теоретических и практических вопросов. Так, следует отметить, что стратегическое планирование предполагает формализацию процессов обсуждения и контроль принятия стратегических решений, что актуализирует необходимость развития инструментов сбора и обработки первичной информации, методов прогнозирования и организации управления. При этом необходимо избегать излишней имитации и формализации стратегических задач, что присуще как специалистам, осуществляющим функции управления, так и внешним консультантам, которых привлекают для разработки стратегий регионального развития. Именно эти причины объясняют тот факт, что многочисленные региональные стратегии, как правило, содержат рекомендации общего содержания и поэтому являются весьма формальным документом, который мало используется в практической деятельности региональных структур управления. Следует отметить, что в последнее десятилетие, внимание ученых уделяется кластеризации экономики, как инструменту стратегического планирования, который предусматривает выявление точек экономического роста, способствующих развитию конкурентных преимуществ территорий. Это подтверждается опытом таких стран мира, как Япония, Великобритания, Германия, Франция, США, Китай и Россия. Кластеризация экономики способствует усилению экономического потенциала региона, концентрации финансовых, трудовых и административно-управленческих ресурсов.

Международный опыт подтверждает вывод о том, что создание региональных кластеров следует рассматривать как современную форму кооперации между бизнесом и наукой, обеспечивающей возможность совместного использования результатов инновационной деятельности и повышение уровня конкурентоспособности экономики региона. В целом формирование региональных кластеров направлено на решение стратегических задач, развитие приоритетных видов деятельности в рамках территориальных общественных систем, учитывая особенности природно-ресурсного потенциала, геополитическое положение и традиции региона.

Именно идеология кластерного подхода обусловила необходимость использования его в качестве основного инструмента стратегического планирования экономического и социального развития АР Крым до 2020 года. В стратегии АР Крым учтены исторически сложившиеся особенности территориального размещения производительных сил, которые проявляются в узкой специализации, различном уровне экономического развития и конфликтности приоритетов территорий региона. В рамках данного подхода в соответствии с приоритетными видами экономической деятельности, выявлены региональные кластеры, развитие которых обеспечит создание условий для реализации крупных инвестиционных проектов, концентрации финансовых, трудовых и административно-управленческих ресурсов региона. Вместе с этим обоснованы кластеры локального уровня, что позволит сформировать условия для кооперации предприятий, развития предпринимательства и местных инициатив и активизации точек экономического роста. Реализация данного подхода потребовала разработки методического обеспечения, которое предусматривало реализацию принципов функционально-территориального планирования и экономико-математического прогнозирования, учитывая генеральный план-схему градостроительного развития территории. На первом этапе выполнена идентификация региональных кластеров, определен тип кластера и его целевая установка. С этой целью выполнен анализ национальной и региональной значимости кластера, учитывая макроэкономические показатели. Идентификация региональных кластеров базируется на результатах SWOT-анализа, на статистических показателях, отражающих конкурентную устойчивость отрасли в регионе и потенциал кластеризации, учитывая значения коэффициента локализации, коэффициента душевого производства, коэффициента специализации региона, а также на результатах экспертной оценки региональной экономики. На втором этапе разработаны пред-

ложения по формированию локальных кластеров. С этой целью проанализированы показатели, характеризующие деятельность предприятий соответствующих отраслей региональной экономики, что позволило обосновать ядро кластера, инфраструктурные объекты, смежные и вспомогательные предприятия, кадровое и научное обеспечение, проанализировать существующие и возможные рынки сбыта. В результате апробации данного методического обеспечения выполнена диагностика экономического, социального и экологического развития АРК, что позволило выявить основные тенденции регионального развития, идентифицировать основные проблемы, а также конкурентные преимущества.

Основываясь на результатах диагностики, идентифицированы основные конкурентные преимущества промышленного производства, в качестве которых выделены пищевая промышленность (до 33 % общего объема реализованной промышленной продукции), химическая промышленность (22 %), машиностроение (17 %), добывающая промышленность (17 %), имеется в виду добыча неэнергетических материалов, а также значительный потенциал рекреационных ресурсов (более 28 % сосредоточено в АРК) для развития санаторно-курортной и туристской деятельности. Выявлено, что основными конкурентными преимуществами в сфере развития транспортного комплекса региона является наличие транспортной инфраструктуры, включая морские порты, авиационные терминалы, транспортные коммуникации и транспортные кольца, связывающие центры рекреационных территорий, что позволит преодолеть искусственную или естественную изолированность туристических субрегионов.

В качестве основных конкурентных преимуществ в сфере развития санаторно-курортного и туристского комплекса обосновано рассматривать центры формирования потенциальных возможностей развития рекреационной деятельности, растущие потребности в данных услугах, расширение рынка сбыта, возможность изменения специализации услуг в зависимости от спроса, развитие новых сегментов рынка, создание услуг на уровне международных стандартов качества. Таким образом, основываясь на результатах диагностики, в качестве основных типов региональных кластеров АР Крым выделены: санаторно-курортный и туристский, агропромышленный, топливно-энергетический, транспортно-логистический и промышленный кластеры. В целом, развитие региональных кластеров позволит эффективно использовать конкурентные преимущества региона, что в результате создаст предпосылки для преодоления эконо-

мического и социального кризиса, а также для повышения уровня жизни населения региона.

Литература

1. Геєць В. М. Нестабільність та економічне зростання / В. М. Геєць. — К. : Ін-т екон. та прогнозув., 2000. — 344 с.
2. Економіка України: Підсумки перетворень та перспективи зростання / [за ред. В. М. Гейця]. — Х. : Форт, 2000. — 392 с.
3. Інноваційна стратегія українських реформ / [Гальчинський А. С., Геєць В. М., Кінах А. К., Семиноженко В. П.]. — К. : Знання України, 2002. — 336 с.
4. Сиденко В. Р. Глобализация — европейская интеграция — экономическое развитие: украинская модель: в 2-х томах / В. Р. Сиденко. — К. : Феникс, 2008. — 376 с.
5. Стратегія економічного і соціального розвитку України (2004—2015 роки) «Шляхом Європейської інтеграції» / А. С. Гальчинський, В. М. Геєць та ін. — К. : ІВЦ Держкомстату України, 2004. — 416 с.

Бережной А. В.,

аспирант,

Национальная академия природоохранного
и курортного строительства

КОНКУРЕНТОСПОСОБНОСТЬ МОРСКОГО ПОРТА РЕГИОНА

Актуальность исследования современных подходов к разработке механизма обеспечения конкурентоспособности морского порта региона обусловлена, прежде всего, его ролью и значением в социально-экономическом развитии территории. Так, основываясь на результатах исследований теоретических подходов [4, 5, 7, 11], следует считать, что роль морского порта состоит в активизации международной торговли, усилении международного разделения труда, развитии регионального промышленно-транспортного комплекса, обеспечивающего свободное перемещение грузов наиболее выгодным способом. Это позволяет рассматривать морской порт в качестве элемента экономической системы, создающей долю ВВП, в качестве элемента инфраструктуры мирового рынка, способствующего удовлетворению растущих потребностей человечества, а также в качестве фактора, обеспечивающего экономический рост ре-

гиона. Роль морского порта в экономике региона подтверждена также аналитическими материалами экспертов ООН [4], согласно которым в 2011 году посредством морского транспорта было транспортировано 8,7 млрд тонн грузов, что составляет больше 80 % от объема мировой торговли. Вместе с этим, отмечается, что к числу главных барьеров развития международной торговли относятся именно транспортные расходы [5], при этом морской порт составляет наибольшую часть совокупных расходов на транспортировку грузов. Поэтому деятельность морского порта является важной для международных торговых транзакций и транспортных расходов компаний. Для Украины развитие морских портов является стратегически важным аспектом, поскольку протяженность морской береговой линии составляет около 2782 км, вдоль Черного и Азовского морей, в стране функционируют 18 морских торговых портов и 4 рыбных порта. Следует также отметить, что протяженность судоходных рек в стране составляет 3235 км, на которых созданы 11 речных портов. Это позволяет сделать вывод о том, что Украина, во-первых, имеет значительный морской транспортный потенциал, а во-вторых, большое число морских портов создает конкурентную среду в определенных районах, что делает необходимым повышение уровня их конкурентоспособности. Следовательно, развитие морских портов Украины, а также обеспечение соответствующего уровня их конкурентоспособности является важной задачей государственного регулирования, имеющего целью создание условий для эффективного использования потенциала (экономического, природно-ресурсного, инфраструктурного и др.) страны и ее регионов.

Механизм обеспечения конкурентоспособности морского порта должен предусматривать совокупность принципов, методов и инструментов, реализация которых обеспечит конкурентоспособность морского порта и синергетический эффект в социально-экономическом развитии региона. При этом конкурентоспособность морского порта региона следует рассматривать как комплексную характеристику, которая формируется в результате взаимодействия внешних и внутренних факторов конкурентной среды, в соответствии с техническим и экономическим потенциалом, эффективное использование которых обеспечивает экономический рост припортовых территорий. Принимая во внимание тренды международной конкуренции в портовом хозяйстве, возможно сделать вывод о том, что основным конкурентным преимуществом порта является «лидерство в издержках». При этом постоянно появляются новые факторы конкурентоспособности морских портов, в числе которых конъюнктура мировой эконо-

мики, деятельность ТНК, государственная политика, а также коммерческая и политическая неопределенность. Поэтому эффективность механизма обеспечения конкурентоспособности морского порта обеспечивается реализацией таких принципов, как децентрализация, приоритетность, партнерство.

В качестве основных методов механизма предлагается выделить экономические, организационные, правовые, реализация которых позволит повысить конкурентоспособность морского порта. Так, экономические методы предусматривают разработку эффективной тарифной политики, позволяющей регулировать уровень портовых сборов и тарифов, что обеспечит рациональную загрузку порта. Это связано с тем, что в условиях нарастающей конкуренции между морскими портами, необходимо создать для грузовладельца и судовладельца возможность выбора порта, учитывая потребительские свойства, стоимость и качество услуг. Поэтому структура портовых сборов должна быть достаточно гибкой, учитывать региональные особенности и динамику развития рынка портовых услуг. Организационные методы предусматривают разработку, согласование и утверждение перечня стратегических грузов для региона, контроль и регулирование использования средств от сборов целевого назначения, формирование централизованных, заемных и инвестиционных фондов. В числе организационных методов определение компетенций региональных органов власти в отношении регулирования деятельности морского порта, позволяющих устранить дублирование их полномочий. Правовые методы предусматривают определение границ территории и акватории морского порта, обеспечение безопасности в морском порту, регулирование земельных отношений и вопросов собственности на объекты инфраструктуры морских портов. Наиболее важной проблемой в развитии морского порта региона является правовое регулирование процессов разгосударствления и приватизации объектов инфраструктуры, терминалов и других сооружений припортовой территории.

В рамках механизма обеспечения конкурентоспособности морского порта обоснована целесообразность использования кластеризации, СЭЗ, интеграции, ГЧП, концессии, как наиболее прогрессивных инструментов развития. Следует отметить, что создание свободных экономических зон, развитие государственно-частного партнёрства позволит привлечь инвестиции в развитие морского порта и припортовой инфраструктуры, а также обеспечит доступ к надежным кредитным ресурсам. Учитывая, что морской порт по своей структуре является сложной транспортно-логистической системой, использование кластерной модели позволит усилить тес-

ноту взаимосвязей бизнеса, науки и власти, создаст предпосылки для развития различных форм интеграции.

Основываясь на результатах исследования, в качестве подходов к управлению конкурентоспособностью морских портов, предлагается выделять процессный, маркетинговый, кластерный. Процессный подход предусматривает непрерывную взаимосвязь действий и функций, направленных на достижение основной цели, учитывая информационные, трудовые, финансовые, организационно-административные и материально-технические ресурсы. Маркетинговый подход обеспечивает конкурентоспособность морского порта посредством увеличения рыночной доли. Кластерный подход является наиболее эффективным в отношении обеспечения конкурентоспособности морского порта, поскольку позволяет создать структуру, в которой все участники приобретают дополнительные конкурентные преимущества посредством совокупного влияния эффектов масштаба и синергии. Таким образом, использование представленных методов и инструментов обеспечит возможность регулирования развития морского порта, учитывая, что его конкурентоспособность как транспортно-погрузочного комплекса определяется такими характеристиками, как локализация порта, направление грузопотока и способность принимать большие суда. Однако, данные характеристики обусловлены, преимущественно, геополитическим расположением морского порта, трендами международной торговли, темпами экономического развития и географическими характеристиками морской акватории. Поэтому регулирующие воздействия должны быть, главным образом, сфокусированы на повышении конкурентоспособности портовых услуг, что предполагает создание хинтерленда и условий для интермодальных стыковок, а также модернизацию складских помещений, объектов портовой инфраструктуры.

Литература

1. Зименков Р. И. Свободные экономические зоны / Р. И. Зименков. — М. : ЮНИТИ-ДАНА, 2005. — 316 с.
2. Кацман Ф. М. Особые экономические зоны / Ф. М. Кацман // Транспорт Российской Федерации. — 2007. — № 8. — С. 22—26.
3. Малышкина Е. Об особых экономических зонах в Российской Федерации / Е. Малышкина // Транспорт Российской Федерации. — 2005. — № 7. — С. 18—21.
4. Benacchio M., Ferrari C., Haralambides H., Musso E. On the Economic Impact of Ports: Local vs. National Costs and Benefits. Forum of Shipping and Logistics, Special Interest Group on Maritime Transport and Ports International Workshop. Genoa — June 8 — 10, 2000.

5. Bird J.H. Seaports and Seaport Terminals. London: Hutchinson University Library, 1971.
6. Casson M. The Role of Vertical Integration in the Shipping Industry / M. Casson // Journal of Transport Economics and Policy — 1986. — Vol. 20, N 1. — P. 7—29.
7. Chandler Jr. A. D. The Visible Hand / Jr. A. D. Chandler — Cambridge: Harvard, 1977.
8. Clark x., Dollar d., Micco a. Port efficiency, maritime transport costs, and bilateral trade / journal of development economics. 2004. Vol. 75. No. 2. P. 417-450.
9. De Langen, P. (2004). Governance in seaport clusters // Maritime Economics and Logistics. 2004.Vol. 4. p. 141–156.
10. Ducruet C. Port regions and globalization. In: Ports in proximity: competition and cooperation among adjacent seaports. By Notteboom T., Ducruet C., De Langen P.W. Aldershot, Ashgate, 2009.
11. Goss R.O. Economic policies and seaports. The economic functions of ports // Maritime Policy and Management. 1990. Vol. 17, p. 207-220.
12. Freemont A. Global Maritime Networks: The case of Maersk / A. Freemont // Journal of Transport Geography — 2007. — Vol. 16, N. 6. — P. 431—442.
13. Haezendonck E. Essays on strategy analysis for seaports / E. Haezendonck. — Leuven: Garant, 2001.
14. Kaufmann G. Port Impact Studies: comparison and evaluation of existing methods. Thesis, School of community and regional planning, Vancouver 1979.
15. United nation conference on trade and development 2012 [електронний ресурс] / — режим доступа: www.unctad.org/en/publicationslibrary/rmt2012_en.pdf
16. Ports, Cities, and Global Supply Chains / [J.Wang, T. E. Notteboom, D. Olivier, B. Slack and others]. — Ashgate: Aldershot, 2007. — P. 51—68.

Березянюк Т. В.,

к.е.н., доцент.,

Інститут післядипломної освіти

ІПДО Національний університет харчових технологій

СУСПІЛЬНА ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ БІЗНЕСУ ЯК ОСНОВА ПІСЛЯКРИЗОВОГО ЗРОСТАННЯ

У світовому суспільстві активне обговорення проблематики коригування відносин між суспільством та корпоративним сек-

тором почалось у 2001—2003 рр. Спочатку питання обговорювалось лише у контексті «ефекту жадібності» трансформаційних суспільств і набуло глобального характеру після низки гучних банкрутств у розвиненій ринковій системі. Видалення політизованого впливу та початок поточної світової кризи дозволили побачити проблему ширше та прийти до висновку щодо необхідності припинення відірваного від суспільства зростання корпорацій. Згодом вдалося чітко висловити ідею суспільної відповідальності, як основи сучасної моделі інституціональної збалансованості триграми «суспільство — корпоративний сектор — держава».

Розглянувши окремо означені підходи ми дійшли висновку, що усі вони так чи інакше кружляють навколо стосунків між суспільством, корпоративним сектором і менеджментом. Дослідженням еволюції цих відносин присвячені роботи Дж. та Дж. М. Шепардів, Д. Вімбуша, К. Стівенса, які виокремлюють три стадії розвитку стосунків:

- американська, в основу якої покладені принцип добровільної відповідальності компанії та самостійність визначення меж їх внеску у суспільні витрати. Держава використовує лише модель винагороди — податковий залік і пільги;

- континентальна, яка більше законодавчо формалізована і деталізована у області захисту працівника, регулювання діяльності компанії, напрямків благодійництва та спонсорства, політики примушу вального соціального захисту через високі податкові ставки;

- британська, яка поєднує обидві системи та залучає громадські організації до процесу узгодження інтересів. Державне регулювання використовує інструменти надання пільг для компаній, які проводять активну соціальну та природоохоронну політику.

Модель, що використовується у провідних пострадянських країнах можна умовно назвати «примусовою», оскільки прийняття більшості регулюючих документів із відповідальної поведінки бізнесу було впроваджено на вимогу розвиненого ринкового товариства для компаній експортерів або таких, що прийняли кваліфіковану іноземну інвестицію, наприклад WNISEF. На жаль, держава ще не визначилась із своєю позицією щодо розвитку цього напрямку. Тому процес регулювання має здебільшого горизонтальний рівень і розповсюджується як низова крапкова ініціатива.

Залежно від рівня розвитку ринкових відносин та типології регулювання змінюється і модель соціальної відповідальності

компанії у суспільстві. Найповніше цей зв'язок представлений Х. Джонсом .

Таблиця 1

МОДЕЛІ КОРПОРАТИВНОЇ СОЦІАЛЬНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ (КСО)

№ пп	Рівень КСО	Характеристика	Типова практика
1	Протиправний /безвідповідальний	Компанія не дотримується правових норм, прийнятих у суспільстві. Частково нелегальне ведення бізнесу	Використання праці нелегальних мігрантів, порушує норми безпеки, оплати та нормування праці; викривлення звітності; фальсифікація товару та реклами; тінізація діяльності
2	Норматизований	Дотримання встановлених законодавчих норм у мінімальних для забезпечення діяльності обсягах	Дотримання норм безпеки продукції та праці, оплата праці на рівні мінімальних обсягів та строків (часткове використання сірих схем оплати та бізнесу)
3	Фрагментарний	Обмежена участь у соціальних проектах регіону, частково пов'язана із створенням іміджу компанії та її власників	Участь у благодійних програмах, здебільшого висвітлюємих ЗМІ, обмежене спонсорство, підтримка громади у період політичних подій, впровадження соціального пакету для співробітників компанії, підвищення стандартів якості продукції понад законодавчі вимоги, сертифікація на стандарт ISO 9000
4	Кодифікація соціальної відповідальності	Впровадження системи соціальної відповідальності на базу системи внутрішніх кодексів. Соціальна відповідальність приймає вид корпоративної стратегії	Управління кадрами направлене на залучення, збереження та розвиток кваліфікаційного рівня персоналу. Забезпечення зв'язку із споживачами, замовниками та суспільством. Сертифікація ISO 9000 та ISO 14000-менеджмент

№ пп	Рівень КСО	Характеристика	Типова практика
5	Суспільно відповідальне підприємство	Суспільна орієнтація результатів бізнесу, масштаб економічної результативності займає підпорядковане місце	Практики 4 рівня доповнюються екологічними нормами, наймом інвалідів, впровадженням програм захисту довкілля, обмежень використання небезпечних речовин у виробництві, підтримці суспільних програм, заборонаю неетичних досліджень, активною співпрацею із громадськими об'єднаннями та активістами та ін.

Укладено на основі типізації Х. Джонсона [1]

Кожному із вказаних періодів відповідає специфічний менеджмент. Головне питання полягає у тому, як зробити так, аби корпорації працювали на суспільне благо і при цьому не перейти до директивного спілкування та державного втручання. Основою має стати державне регулювання на основі повного врахування потреб регіональних та національної спільнот. Експерти Світового банку наголошують на необхідності використання координуючої та направляючої ролі держави у цьому процесі на основі чіткого окреслення повноважень регулюючих органів [2, 3].

Визнання корпоративної суспільної та соціальної відповідальності необхідне і для успішного інкорпорування до світової економіки — це одна із вимог кооптації до ЄС.

Цей процес може розвиватись у зустрічних напрямках: через розповсюдження інституціонального порядку через корпоративних агентів впливу — так би мовити знизу, і за допомогою ініціації процесу через законодавчі норми та державне регулювання — тобто згори. Другий шлях може бути реалізований за умови активізації державного управління.

Стабільний і стійкий розвиток компанії це вже не тільки регулярність у досягненні економічних показників, а й осуспільнена та соціалізована управлінська філософія для менеджменту та власників. Практично потреба регуляції відносин суспільство-корпоративний сектор-держава актуалізує впровадження у систему корпоративного управління додаткового принципу: прин-

ципу врахування інтересів зацікавлених сторін — корпоративної етики та суспільної / соціальної відповідальності.

Література

1. Благоев Ю. Е. Концепция корпоративной социальной ответственности и стратегическое управление // Российский журнал менеджмента. — 2004. — №3. — С. 17—34.

2. Башарина Е.Н. Влияние государственного регулирования на развитие института корпоративной социальной ответственности (КСО) // Государственное управление. Электронный вестник. — Вып. — №14. — 2008. — Режим доступа: <http://e-journal.spa.msu.ru/images/File/2008/14/Basharina.pdf>

3. Світовий банк — [Електронний ресурс] — Режим доступу: <http://vle.worldbank.org/gdln-scripts/dlmanage.exe?l=1&course=320>

Білецький О. В.,

аспірант,

Донецький національний університет

ЛЮДСЬКИЙ КАПІТАЛ ЯК СТРАТЕГІЧНИЙ ЧИННИК ІННОВАЦІЙНОГО РОЗВИТКУ

Інтенсифікація інноваційних процесів в економіці, широке розповсюдження інформаційних та комп'ютерних технологій, інтелектуалізація праці, глобалізація економічної активності призводять до неминучої трансформації змісту і структури людського капіталу, характеру впливу його активів на економічний розвиток, вносять корективи в процес його формування, накопичення та умови ефективної практичної реалізації.

Сучасним економічно розвиненим країнам світу належить основна частка світового людського капіталу. Це дає їм вирішальну перевагу в технологічному і інтелектуальному розвитку, а також випереджаючому зростанні якості життя населення. Людський капітал у розвинених країнах став головним продуктивним чинником в індустрії знань — створенні новітніх технологій, розвитку інноваційних виробництв, підвищенні їх ефективності, випереджаючому розвитку науки, культури, охорони здоров'я, безпеки,

соціальної сфери. З Доповідей ПРООН про розвиток людини випливає, що частка людського капіталу в національному багатстві в таких високо розвинутих країнах, як США, Швейцарія, Німеччина, Японія, Фінляндія та інших складає до 80 %. Саме величина і якість національного людського капіталу визначають можливості і здатності країни підкорювати нові високі технології, створювати чергові передові технологічні уклади економіки.

Парадоксальність економічного розвитку України полягає в тому, що лише 15 % зростання ВВП досягається за рахунок людського капіталу, а 85 % — за рахунок фізичного (відтвореного) і природного капіталів [1]. Крім того, наявність в Україні проблем старіння знань, незайнятості освічених безробітних, погіршення рівня та якості життя, добробуту, а також депопуляції населення вимагає створення національної концепції інноваційного розвитку людського потенціалу, адекватного формуванню інформаційного суспільства.

У сучасних умовах суспільних трансформацій формування і розвитку людського капіталу, використання його потенціалу стає не менш важливим, ніж впровадження інноваційних технологій, оскільки є засобом, за допомогою якого розробляються дані технології.

За даними Світового банку, які ґрунтуються на вивченні економік 192 країн, визначено, що тільки 16 % економічного зростання обумовлюється фізичним капіталом, 20 % — природним капіталом, а 64 % — людським капіталом. У розвинених країнах світу наприкінці 1990-х років у людський капітал вкладалося близько 70 % усіх коштів, а у фізичний капітал — тільки близько 30 % [2]. Причому, основну частку інвестицій у людський капітал у передових країнах світу здійснює держава. І саме в цьому полягає одна з її найважливіших функцій у частині державного регулювання економіки.

На нашу думку, базовими причинами полісистемної кризи в Україні стали поступова деградація національного людського капіталу, науки, інноваційної системи, економіки, ідеології, що визначили неможливість переходу до 5—6 технологічних укладів економіки, низьку продуктивність праці, в рази меншу, ніж у розвинених країнах.

Прискорення темпів модернізації виробництва пришвидшує застарівання отриманих кваліфікацій, навичок і знань, вимагаючи їх постійного оновлення задля забезпечення якомога довшого перебування особи в лавах робочої сили (це означає, зокрема, переорієнтацію на старших і малокваліфікованих працівників). Демографічні прогнози також дають підстави перейматися належним управлінням

наявним людським капіталом, адже якщо не вкладати в його розвиток, він вичерпається швидше, ніж природні багатства.

Перехід України до інноваційної моделі економічного розвитку, в якій основним джерелом економічного зростання є людський капітал, потребує кардинального оновлення методів управління його інноваційним розвитком і перегляду механізмів регулювання національного ринку праці в контексті збалансування із функціонуванням сфери освіти для забезпечення ефективної зайнятості населення за видами діяльності та секторами економіки.

Для динамічного впровадження інноваційних перетворень в економіку України потрібна гнучка і ефективна система управління процесами обігу, розвитку та ефективного застосування людського капіталу, що відповідає найвищим рівням світових стандартів.

Зміна ролі людського капіталу, перетворення його з витратного фактора в основний продуктивний і соціальний фактор розвитку, призвело до необхідності формування нової парадигми управління його інноваційним розвитком.

Важливим постає визначення кореляційної залежності між різними складовими людського капіталу. Дослідження людського капіталу як сукупності взаємопов'язаних і взаємодоповнюючих компонентів, кожному з яких відповідає певний вид інвестицій, дозволить обґрунтувати необхідність компліментарності інвестицій у сфері відтворення людського капіталу, а також висунути гіпотезу про виникнення внутрішнього синергетичного ефекту як результату взаємовпливу накопичення різних його активів.

Процес управління людським капіталом повинен включати в себе кілька компонентів у розвитку людини: «відтворення» — підтримка процесів народження та зміцнення здоров'я; збереження продуктивного потенціалу (працездатності, фізичного, соціального і психічного здоров'я); розвиток продуктивних можливостей (навчання, підвищення кваліфікації, формування ініціативності та креативності); «капіталізацію» — включення його в системи життєдіяльності та створення умов для прояву ініціативи і самореалізації.

Безсумнівно, особливим суб'єктом управління процесами розвитку людського капіталу, що має масштабне завдання і володіє потужними управлінськими ресурсами, є держава. Даний суб'єкт не пов'язаний з вузькоекономічними інтересами, оскільки пріоритетними для нього виступають довготривала стійкість, конкурентоспроможність і загальна продуктивність країни та її регіонів. Якщо часовий масштаб інтересів і дій бізнесу щодо людського капіталу становить 3—5 років (середній період технологічного онов-

лення), сімей — 15—20 років (період життєвого планування, пов'язаний з вихованням дітей або отриманням і реалізацією професії), то часовий масштаб дій держави стосовно розвитку людського капіталу повинен досягати масштабу життя двох поколінь і часу зміни технологічного укладу — 50—100 років.

Метою сучасних (оновлених) практик управління людським капіталом повинно стати формування (або підтримка) високо-ефективних, мобільних (адаптивних і діючих у випереджаючому режимі), креативних (уміють бачити проблеми і знаходити нестандартні рішення) груп, що діють у різних галузях (інжиніринг, управління, маркетинг і т. ін.). Колективний аналіз проблем, генерація ідей, співпраця роблять подібні групи більш «потужними» порівняно з сумою здібностей входять до них людей. Подібні колективи — базова, «генеруюча» форма людського капіталу, ключова для інноваційної економіки, оскільки всі інші структури лише транслюють і застосовують вироблені даними групами способи і засоби діяльності.

Необхідно сформувати нові інститути розвитку людського капіталу: інститути громадського дискурсу в формі комунікативних майданчиків, функціонування яких буде направлено на зміцнення в суспільстві уявлень про людину як активну, відповідальну, ініціативну особистість, яка здатна діяти на благо колективу і суспільства, схильна до самовдосконалення та розвитку; інститути суспільного проектування для узгодження цілей та інтересів, розробки проектів і програм партнерської діяльності.

Важливим для розвитку людського капіталу (ініціативи, підприємливості, продуктивності та відповідальності) та підвищення ефективності суспільства в цілому є становлення нових суспільних інститутів розвитку: системи «електронний уряд» і «електронні муніципалітети»; інституту політичної конкуренції; незалежних ЗМІ, норм публічності та «транспарентності»; інститутів суспільного проектування (регіональне і територіальні агентства розвитку); виборності та звітності влади на муніципальному і регіональному рівнях; інституту захисту прав людини (особливо молоді та дітей).

Література

1. Постанова Верховної Ради України «Про рекомендації парламентських слухань на тему: «Стратегія інноваційного розвитку України на 2010—2020 роки в умовах глобалізації них викликів»» № 2632-VI від 21.10.2010 р.— [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=2632-17>.

2. Сайт Світового банку. — [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://www.worldbank.org/>.

Бобрышева Т. В.,

аспирант,

Таврический национальный университет
имени В. И. Вернадского

ЭФФЕКТИВНОСТЬ РЕГУЛИРОВАНИЯ НАЦИОНАЛЬНОЙ ЭКОНОМИЧЕСКОЙ БЕЗОПАСНОСТИ

Вопрос обеспечения экономической безопасности любой страны, особенно в условиях формирования единого социально-экономического пространства, глобального рынка, является одним из важнейших в определении ее статуса на международной арене как независимого государства.

Под экономической безопасностью страны следует понимать такое состояние экономики, которое характеризуется устойчивостью к негативным внешним и внутренним влияниям и повышенным уровнем жизни населения, развития государства [1].

Внешние факторы обуславливаются состоянием экономики страны, ее конкурентоспособностью на международной арене. Внутренние — состоянием развития социально-экономических процессов в стране [2].

Важной составляющей экономической безопасности любого государства, в том числе и Украины, является экономическое равновесие, которое предусматривает наличие необходимого количества ресурсов, стабильного развития промышленности, стабильной финансово-кредитной и денежной системы и других составляющих национальной экономики [3].

Так же необходимо помнить, что экономическая безопасность может быть достигнута при таком развитии экономики, которое способно обеспечить:

— защиту гражданских прав населения (защита прав человека), надлежащий уровень жизни, который гарантирует социальную защиту;

- эффективное решение внутренних политических, экономических и социальных проблем, исходя из национальных интересов;
- эффективное влияние на социально-экономические процессы [4].

Обеспечение экономической безопасности также требует решения управленческих заданий, направленных на решение выявленных противоречий, противодействую угрозам, а также снижение их последствий. То есть, обеспечение экономической безопасности Украины возможно при наличии эффективной системы государственного регулирования, которая должна основываться на нормативно-правовых документах действующих в стране.

В Украине основной нормативно-правовой базой экономической безопасности является Конституция Украины [5]. Базируясь на основных принципах Конституции, правительство Украины строит государственную политику. Для реализации одного из ее направлений в Украине создан Совет национальной безопасности и обороны, которая занимается координацией органов исполнительной власти в сфере национальной безопасности.

С целью системного подхода к защите экономических интересов в 1997 г. Верховной Радой Украины была принята Концепция национальной безопасности Украины [6]. В принятой Концепции рассматриваются основы национальной безопасности Украины, объекты и принципы обеспечения национальной безопасности, угрозы национальной безопасности, основные направления государственной политики национальной безопасности Украины и система национальной безопасности Украины. Конечно, данная концепция не осуществляет прямого влияния на экономическую безопасность отдельных субъектов экономики, но опосредовано все же влияет. Поскольку государственное регулирование непосредственно влияет на социально-экономическое развитие страны с помощью системы определенных мероприятий, то укрепление экономической безопасности страны возможно за счет обеспечения эффективного взаимодействия государства и бизнеса в регулировании экономических процессов. Взаимодействие государства и бизнеса позволит создать условия для активизации инвестиционной и инновационной деятельности, формирования надлежащей инфраструктуры, охраны прав собственности, борьбы, с коррупцией и др.

Таким образом, для повышения эффективности экономической безопасности страны государство должно, прежде всего, усовершенствовать нормативно-правовую базу, где необходимо отразить институциональные, функциональные и организационные права защиты хозяйствующих субъектов.

Литература

1. Ткач В. О. Економічна безпека в умовах ринкових трансформацій / В. О. Ткач. [Електроний ресурс] — Режим доступу: http://www.nbuv.gov.ua/portal/Soc_Gum/Ever/2011_.pdf
2. Прейгер Д. Исследование экономической безопасности Украины / Д. Прейгер, Л.Бесчастный // Экономика Украины. — 2000. — № 4. — С. 91—92.
3. Экономический потенциал общества: Экономическое равновесие и экономическая безопасность страны [Електроний ресурс]. — Режим доступу: <http://new-ekonomika.ru/>.
4. Коротков Э. М. Антикризисное управление / Э. М. Коротков. [Електроний ресурс]. — Режим доступу: <http://fictionbook.ru/author/>.
5. Конституція України: Закон від 28.06.1996 № 254к/96-ВР // Відомості Верховної Ради України. — 1996. — № 30. — С. 141.
6. Концепція (основи державної політики) національної безпеки України № 2171—ІІІ: за станом на 21 грудня 2000 (зі змінами) / Верховна Рада України. Оф.вид. — К. : Парлам. вид-во, 2000.

Вельгош Н. З.,

к.е.н., доцент,

Кримський економічний інститут

ДВНЗ «Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана»

Осадчий Є. І.,

к.г.н., доцент,

Кримський економічний інститут ДВНЗ

ДВНЗ «Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана»

РЕГІОНАЛЬНА АСИМЕТРІЯ ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ ТА ЇЇ ПОДОЛАННЯ В АНТИКРИЗОВОМУ УПРАВЛІННІ ЕКОНОМІКОЮ

Трансформації соціально-економічних структур, що відбуваються в Україні, по-різному впливають на загальноекономічний, у т.ч. територіальний, розвиток. На думку перших провідних дослідників, просторова організація продуктивних сил така ж важ-

лива, як і соціально-політична або господарська. За п'ять років незалежного розвитку України у першому навчальному посібнику «Розміщення продуктивних сил», створеного за допомогою міжнародного фонду «Відродження», пролунали слова «треба ще модернізувати структуру народного господарства, територіально перерозподілити виробничий потенціал» [2, с. 6].

Розвиток національної економіки країни упродовж 22-х років обумовив не тільки актуальність, а й складність питання структурної перебудови господарства у зв'язку з дією об'єктивних і суб'єктивних, сприятливих і несприятливих чинників впливу. Країна вступила в нове століття, долаючи наслідки тривалої кризи, яка носила системний характер. Ключовими рисами розвитку 90-х років стало стрімке падіння виробництва, загострення соціально-економічних диспропорцій, зростання неоднорідності економічного простору. Останнє зберігається й у друге десятиріччя незалежності країни.

Ось чому в дослідженні проблем структурних, у т.ч. просторових, трансформацій в економіці беруть участь провідні науковці: В. Геєць, А. Голіков, М. Долішній, С. Дорогунцов, Ф. Заставний, О. Топчієв, О. Шаблій та ін. Їх наукові інтереси стосуються різних аспектів територіальної структури господарства, регіональних асиметрій, що спостерігалися в країні. Ці дані становлять інтерес для фахівців з управління регіональним розвитком, а самі дослідження — інструментарієм розробки теорії антикризового управління.

Антикризове управління враховує низку принципів, один з яких можна позначити як врахування закономірного характеру освоєння території. Про це свідчать розробки різноманітних моделей просторових структур, що виконані ученими протягом останніх сто років. Їх загальний висновок можна стисло сформулювати так: територіальні асиметрії у розвитку — закономірне явище, яке відбувається внаслідок дії просторово-структурних процесів: концентрування, дифузії, поляризації. При цьому матеріальною основою цього процесу є диференціація ресурсного потенціалу територій.

На думку В. Руденко [4, с. 109], ресурсний потенціал представлений комплексом взаємопов'язаних природних, трудових і матеріальних ресурсів, які визначають можливості досягнень у соціально-економічному розвитку регіону. У цьому випадку регіональні асиметрії носять об'єктивний характер. На думку А. Голікова [1, с. 114], найбільший сукупний ресурсний потенціал є у Донецького і Придніпровського регіонів (32 %), а най-

менший — у Волинського регіону (3,7 %). Тому найбільший внесок в економіку України вносять Донбас і Придніпров'я.

Вирішення складних завдань антикризового управління у цьому випадку націлено на:

- ефективне використання природно-ресурсного і виробничого потенціалу кожного регіону;

- врахування історико-культурних, соціальних і економічних особливостей регіонів при проведенні економічних реформ;

- досягнення не тільки економічного, а й соціального виправданого рівня комплексності і раціоналізації структури господарства регіонів;

- екологічно обґрунтоване розміщення продуктивних сил у будь-якому регіоні.

Одночасно вирішення завдань сучасного управління неможливе без комплексного аналізу та кількісної оцінки інтегрального рівня використання економічного потенціалу регіонів. Результати оцінки ефективності використання інвестиційного, інноваційного, природно-ресурсного і трудового потенціалів, яку проведено А. Тищенко, Н. Кизимом, лягли в основу визначення рівня використання економічного потенціалу України. Найвищий показник рівня використання економічного потенціалу спостерігається у м. Києві і Харківській обл., а найменший — у Тернопільській обл. На погляд цих авторів [5], аналіз показників рівня використання економічного потенціалу свідчить про низький рівень економічного потенціалу більшості регіонів України, мінливий характер економічного зростання окремих регіонів, відставання темпів зростання показників соціальної забезпеченості населення від темпів зростання основних економічних показників.

Означена група проблем у практиці антикризового управління на місцях вирішується згідно із положеннями Концепції державної національної політики з питань вдосконалення державного регулювання розвитку регіонів. Згідно із Концепцією, у цьому плані передбачається, по-перше, удосконалення державного стратегічного регіонального планування, що знайшло реалізацію у розробці та прийнятті у кожній області комплексних програм соціально-економічного розвитку на період до 2020 р., у яких обґрунтовано пріоритети регіонального розвитку.

По-друге, ставиться завдання з покращення механізмів державної підтримки розвитку регіонів шляхом концентрації державних ресурсів на вирішенні проблем загальнодержавного значення. Між тим спостерігається значна асиметрія у регіональному

розподілі державних капіталовкладень: 65 % їх обсягу спрямовується у Донецьку, Київську, Луганську, Одеську області та м. Київ, тоді як кожного з семи інших регіонів приходить менше 1 % [3, с. 239].

По-третє, передбачено стимулювання розвитку регіонів шляхом запровадження особливих механізмів бюджетної, податкової, цінової, грошово-кредитної політики. Про наявну асиметрію розвитку регіонів свідчать доходи місцевих бюджетів без трансфертів на одну особу, співвідношення між максимальним і мінімальним значеннями яких з кожним роком поглиблюються і становлять — 1 : 8.

Регіони України відрізняються й можливостями щодо залучення прямих іноземних інвестицій (ПІІ). Іноземні інвестори надають перевагу урбанізованим регіонам з розвиненою інфраструктурою, кваліфікованими кадрами і легким доступом до ресурсів. Основна частина ПІІ припадає на м. Київ (32 %), Дніпропетровську (10 %) і Київську (6 %) області, тоді як частка третини регіонів України не перевищує 1 % загального обсягу нагромаджених в країні ПІІ для кожного з них. Непропорційне надходження ПІІ сприяє ще більшому поглибленню нерівності доходів, зростанню соціально-економічних диспропорцій і формуванню регіональних ознак розшарування верств населення України.

Як результат, державна антикризова політика з підтримки соціально-економічного розвитку регіонів має бути більш системною і ефективною. Нерівномірність регіонального розвитку країни і значна диференціація умов і рівня життя населення мешканців території стимулюють соціальну напругу, стримують динаміку соціально-економічного зростання країни, ускладнюють міжнародне співробітництво, у т.ч. в рамках європейських структур. За цих умов необхідним є реалізація державної регіональної політики, яка повинна виходити із основних принципів європейського регіоналізму, базових довгострокових цілей, забезпечувати соціально-економічне зростання регіонів, подолання основних міжрегіональних асиметрій.

Література

1. Регіональна економіка та природокористування / за ред. А. П. Голікова. — К. : ЦУЛ, 2009. — 352 с.
2. Розміщення продуктивних сил / за ред. В.В. Ковалевського. — К. : Либідь, 1996. — 368 с.
3. Розміщення продуктивних сил і регіональна економіка / за ред. С.І. Дорогунцова. — К. : КНЕУ, 2005. — 856 с.

4. Руденко В.П. Географія природно-ресурсного потенціалу України / В.П. Руденко. — Львів : Світ, 1993. — 240 с.

5. Экономический потенциал региона: анализ, оценка, диагностика / под ред. А.Н. Тищенко, Н.А. Кизима. — Х. : Инжек, 2005. — 176 с.

Генкин Б. М.,

д.э.н., профессор,

Санкт-Петербургский государственный
экономический университет

СИСТЕМЫ ФОРМИРОВАНИЯ И РАСПРЕДЕЛЕНИЯ ДОХОДОВ В УСЛОВИЯХ ГЛОБАЛИЗАЦИИ¹

Проблема формирования и распределения доходов является одной из основных в экономической теории и практике управления социально-экономическими системами.

Доходы всех уровней формируются на основе добавленной ценности предприятий (value added; Mehrwert). Основными составляемыми добавленной ценности являются затраты на оплату труда и прибыль.

Проблемы формирования и распределения доходов рассматриваются в докладе на основе разработанной автором теории трех компонент труда: регламентированного (альфа-труд), творческого (бета-труд) и духовно-мотивационного (гамма-труд).

Основным источником прибыли предприятий и доходов персонала в инновационной экономике является творческая компонента деятельности человека (бета-труд). Наибольший вклад в создание прибыли современных предприятий вносят ученые, изобретатели, конструкторы, рабочие-рационализаторы. Предприниматель вносит свой вклад в увеличение прибыли в той мере, в которой он способствует разработке и реализации новых организационных и технических идей.

Приведенный в докладе анализ динамики показателей производительности и оплаты труда в России, Украине, Белоруссии, а также в США, Великобритании, Германии, Финляндии, Канаде показывает,

¹ Работа выполнена по гранту № 13-06-00312/13 Российского фонда фундаментальных исследований.

что в странах СНГ после 2000-го года темпы роста зарплаты опережают темпы роста производительности, а в развитых странах динамика доходов соответствует динамике производительности труда.

Можно выделить две основные причины негативных тенденций в динамике производительности и оплаты труда:

- недостаточная заинтересованность собственников и руководителей предприятий в разработке и применении новых технологий;
- чрезмерная дифференциация доходов.

Как показывает статистика России, темпы роста доходов 20 % наиболее богатой части населения намного опережают темпы роста производительности. В остальных 80 % населения темпы роста доходов не превышают темпов роста производительности.

В докладе рассмотрены возможности изменения отмеченных негативных тенденций.

Доказано, что для условий России целесообразно использовать опыт Германии и Финляндии по управлению экономикой на основе идей и процедур социального партнерства.

Для реализации этих идей и процедур предлагается классификация персонала по признакам, характеризующим права собственности на ресурсы предприятия, доступность информации о доходах и расходах, участие в разработке новых технических, организационных и предпринимательских идей.

Рассмотрены процедуры формирования доходов основных социальных групп персонала предприятий. Показано, что основным условием роста производительности труда является заинтересованность собственников и топ-менеджеров в разработке и реализации нововведений.

При анализе формирования доходов социальных групп предприятий важно учитывать асимметрию соответствующей информации: топ-менеджеры знают о доходах предприятия значительно больше, чем основная часть персонала. Этот фактор существенно влияет на уровень дифференциации доходов на предприятиях, в регионах и странах.

В развитых странах рационально организованная конкуренция, эффективное законодательство и низкий уровень коррупции заставляют предпринимателя, стремящегося к увеличению своего дохода, постоянно совершенствовать продукцию и технологию ее изготовления. Рост заработной платы обеспечивается механизмом рынка труда и процедурами заключения тарифных соглашений, предусматривающими повышение ставок оплаты труда в соответствии с уровнями производительности и инфляции.

В России и других странах СНГ «невидимая рука» рынка еще не создает значимой заинтересованности собственников и топ-менеджеров предприятий в разработке и применении новых технических и организационных решений. Поэтому необходимы институциональные решения, направленные на усиление заинтересованности всех сотрудников организаций в росте производительности труда.

На кафедре управления трудовыми и социальными процессами Санкт-Петербургского государственного экономического университета разработаны основные положения проекта Закона РФ о повышении производительности и оплаты труда на основе инноваций и социального партнерства.

Основу Закона составляет процедура заключения тарифных соглашений, при которых минимум заработной платы на всех предприятиях отрасли хозяйства региона должен увеличиваться в соответствии со средним темпом роста производительности труда в данной отрасли.

Такой подход обеспечивает усиление отраслевой конкуренции и повышает заинтересованность коллективов предприятий в разработке и реализации нововведений.

Для условий России проект Закона включает следующие основные положения:

1. Мотивация роста производительности труда и заработной платы осуществляется по регионам.

2. Минимальная заработная плата в регионе должна быть не меньше регионального прожиточного минимума.

3. В организациях коммерческого сектора региона минимальная заработная плата (МЗТ) должна ежегодно увеличиваться в соответствии с темпом роста производительности труда в соответствующей отрасли региона и уровнем инфляции в истекшем году.

4. Соотношение между темпами роста производительности и минимальной заработной платы устанавливается Правительством региона в зависимости от социально-экономической ситуации.

5. В некоммерческом секторе и органах власти региона рост минимальной заработной платы должен соответствовать среднему росту производительности труда в регионе и уровню инфляции в истекшем году.

6. Средний размер оплаты труда рабочих и служащих предприятий (без учета доходов членов совета директоров) должен быть не менее чем в три раза больше минимального размера оплаты труда на предприятии.

Основным управляемым параметром в предлагаемой системе является минимальная заработная плата, которая устанавливается

адміністрацією регіону в відповідності з величиною регіонального прожиточного мінімуму.

Важним інструментом управління продуктивністю і оплатою праці в регіоні може стати коефіцієнт співвідношення темпів зростання продуктивності і оплати праці (см. п. 4 пропонуваного Закону).

В пропонуваній схемі управління продуктивністю і оплатою праці не використовується жодна-будь внутрішня інформація підприємств. Вони розглядаються як «чорні ящики» і передають в органи управління тільки звичайну статистичну інформацію про випуск продукції і чисельності персоналу. На основі цих даних визначається показник середньої продуктивності праці по галузі господарства і по регіону в цілому.

Гладун Т. М.,

ст. викладач,

Національний університет «Львівська політехніка»

Домарадзька Г. С.,

к.е.н., професор,

Національний університет «Львівська політехніка»

МІЖНАРОДНА ЕКОНОМІЧНА БЕЗПЕКА В УМОВАХ ФІНАНСОВОЇ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ

Постановка проблеми у загальному вигляді. Фінансова глобалізація — вагомий аспект розвитку сучасної світової економіки, яка характеризується складною архітектурою зв'язків дисипативного типу між країнами світу. Глобальні фінансові кризи останніх десятиліть суттєво вплинули на стан міжнародних економічних відносин і стабільність суб'єктів господарювання. Це обумовлює необхідність детального аналізу причин і прогнозування наслідків кризових потрясінь з метою підвищення міжнародної економічної безпеки та вироблення механізмів антикризового управління в умовах глобалізації.

Аналіз останніх літературних джерел і публікацій. Дослідження проблем міжнародної економічної безпеки в умовах фінансової глобалізації активно висвітлюються в сучасній науковій і періодичній літературі. Проте деякі прикладні питання так і залишилися недостатньо вивченими, зокрема, як прогнозувати кризи та їх вплив на рівень міжнародної економічної безпеки?

Формулювання цілей доповіді. Метою цього дослідження є оцінювання впливу фінансової глобалізації на міжнародну економічну безпеку.

Виклад основного матеріалу. Основним наслідком фінансової глобалізації є виникнення у світовому господарстві кризових явищ та потрясінь. У табл. 1 наведено хронологію світових криз.

Таблиця 1

ХРОНОЛОГІЯ СВІТОВИХ КРИЗ [1]

Термін	Назва, причини та історія криз
1825	Перша міжнародна фінансова криза. На початку 1820-х років європейські інвестори (переважно вихідці з Великої Британії) вкладали грошові кошти в розробку золотих і срібних копалин у Латинській Америці. Видобути в регіоні дорогі метали постачали до Британії. Масові спекуляції із золотом та сріблом виснажили резерви банку Англії, виникла фондова криза, що викликала паніку в банківській системі Великої Британії. Криза поширилась на Латинську Америку, оскільки золотощукачі втратили основний ринок збуту
1857	Перша світова економічна криза. Почалася у США. Причина — масові банкрутства залізничних компаній. Колапс на фондовому ринку спровокував кризу американської банківської системи. Цього ж року криза поширилась на Європу та Латинську Америку
1914	Міжнародна фінансова криза. Була викликана початком Першої світової війни. Причина — тотальний розпродаж цінних паперів іноземних емітентів урядами США, Великої Британії, Франції та Німеччини для фінансування воєнних дій
1920-1922	Світова економічна криза. Повоєнна дефляція і рецесія. Явище було пов'язане з банківськими і валютними кризами в Данії, Італії, Фінляндії, Нідерландах, Норвегії, США та Великій Британії
1929-1933	Велика депресія. 29 жовтня 1929 року («чорний четвер») обвалилися всі фондові індекси на американських біржах. Кризі передувало скорочення виробництва у країнах, що розвиваються. Бум фондового ринку США у 1927-1928 роках призвів до відпливу капіталу з Європи та Латинської Америки, спровокував кілька валютних криз в Австралії, Аргентині, Бразилії, Уругваї
1973	Перша енергетична криза. Причина: зниження країнами-членами ОПЕК обсягів видобутку нафти. Таким чином, добувачі «чорного золота» намагалися підняти вартість нафти на світовому ринку. 16 жовтня 1973 року ціна бареля нафти підвищилася на 67 % — з 3 до 5 USD. У 1974 році вартість нафти сягнула 12 USD за барель

Таблиця 1

Термін	Назва, причини та історія криз
1987	Чорний понеділок. 19 жовтня 1987 року американський фондовий індекс Dow Jones Industrial знизився на 22,6 %. Після цього обвалилися фондові ринки Австралії, Канади, Гонконгу. Причиною вважають «стадний» ефект
1997	Азійська криза. Найбільше падіння азійського фондового ринку з часів Другої світової війни. Криза стала наслідком виходу іноземних інвесторів з країн Південно-Східної Азії. Причина — девальвація національних валют і високий рівень дефіциту платіжного балансу країн регіону. За підрахунками економістів, азійська криза знизилася світовий ВВП на 2 трлн USD
2001	Криза.com. Крах Інтернет-компаній (доткомів), що спеціалізувалися на послугах b2b (бізнес для бізнесу). Причина кризи — невиправдано високий рівень інвестицій у підприємства IT-сектору і низькі фінансові показники багатьох із них. Після кризи доткомів у США почалася рецесія
2007-.....	Сучасна світова валютно-фінансова криза (табл. 2)

Дані, наведені в табл. 1, свідчать про те, що основним джерелом загрози міжнародній економічній безпеці є валютно-фінансові кризи, частота яких постійно підвищується, а масштаби — збільшуються. Сучасна світова криза розпочалася з іпотечної кризи на валютному ринку США та через механізм сек'ютизації поширилася на європейський та азійський ринки. Причини, еволюцію та географію сучасної фінансової кризи наведено у табл. 2.

Висновки і перспективи подальших розвідок у цьому напрямі. Підсумовуючи вищенаведене, можна зробити висновок про негативний вплив глобалізації на світову економіку. Подальшого дослідження вимагають питання можливості використання методів кількісного прогнозування впливу фінансових криз на рівень міжнародної економічної безпеки.

СУЧАСНА СВІТОВА ВАЛЮТНО-ФІНАНСОВА КРИЗА (2007 —) [2]

Терміни	Ринки виникнення	Причини	Ринки поширення	Причини
Літо 2007	Іпотечний ринок США	Масові неповернення платежів за іпотечними кредитами	Європейський ринок іпотеки	Сек'ютизація іпотеки
21.01.2008 22.01.2008	Фондові ринки Європи та США	Публікація песимістичних прогнозів щодо «охолодження» європейської і американської економік	Фондові ринки Азії та країн BRIC	Транспарентність фондових ринків
Вересень 2008	Банківський ринок США	Банкрутство Lehman Brothers, продаж Merrill Lynch	Європейський банківський ринок	Фінансові проблеми банківських установ Великобританії, Ісландії, Бельгії, Нідерландів, Німеччини, Франції
Жовтень 2008	Фондовий ринок США (рекордне падіння біржових індексів)	Не протолосований за першим разом проєкт закону США щодо підтримки фінансового ринку країни	Фондові ринки Європи, Азії, країн BRIC та інших країн з перехідною економікою	Ефект «доміно», інформація про початок рецесії в США та уповільнення темпів економічного розвитку Китаю
Липень 2009	Фінансовий ринок США	Монетарна політика США, що призвела до девальвації долара	Фондові ринки Америки, Європи та Азії (падіння індексів)	Підвищена ліквідність фондів ринків на фоні низького попиту на сировину
2010 — 2013	Фінансові ринки Ірландії, Греції, Кіпру	Нестача фінансових ресурсів для підтримання економічної стабільності, зокрема у банківській сфері	Фінансові ринки інших країн Єврозони (Португалія, Іспанія, Словенія)	Підвищення вартості кредитів для країн, які мають високі заборгованості
01.10.2013 — 17.10.2013	Фінансовий ринок США	Бюджетна криза в США, зумовлена необхідністю підвищення межі державного боргу (не ухвалений Конгресом бюджет)	Світові фінансові ринки	Транспарентність та волативність фінансових ринків

Література

1. Історія криз // Контракти. — 2008. — № 5. — С. 22—23.
2. Гладун Т.М., Домарадзька Г.С., Русина Н.С. Причини та футурологія сучасної світової валютно-фінансової кризи // Вісник Національного університету «Львівська політехніка» — 2009. — № 657. — С. 468–474.

Голян В. А.,

д.е.н., професор,

ДУ «Інститут економіки природокористування
та сталого розвитку НАН України»,

Андрощук І. І.,

аспірант,

Луцький національний технічний університет

ДИВЕРСИФІКАЦІЯ ДЖЕРЕЛ ІНВЕСТИЦІЙНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЯК ПЕРЕДУМОВА АНТИКРИЗОВОГО УПРАВЛІННЯ ВОДОГОСПОДАРСЬКИМИ ПРОЕКТАМИ

Кошти Державного та місцевих бюджетів і власні кошти підприємств на сьогодні залишаються основними джерелами інвестування проектів модернізації та реконструкції системи водопостачання і водовідведення, а також відтворення, відновлення і охорони водних ресурсів. Інституціональне підґрунтя інвестиційного забезпечення сфери водокористування не сприяє залученню коштів приватних підприємницьких структур і міжнародних фінансово-кредитних установ, що не дає можливості повною мірою здійснювати техніко-технологічну перебудову об'єктів водогосподарської та водоохоронної інфраструктури. У зв'язку із значним кумулятивним впливом світової фінансової кризи на вітчизняну економіку та відсутністю відповідних стимулів в латентному стані перебуває формування позабюджетних фондів відтворення, відновлення та охорони водних ресурсів.

Керівники водогосподарських організацій, на які покладені обов'язки реалізації державної політики в галузі раціонального використання водних ресурсів і розвитку водного господарства, керуються стереотипами, сформованими в умовах командно-

адміністративної економіки та в перехідний період, коли реалізація запланованих водогосподарських і водоохоронних заходів прив'язувалася виключно до обсягів бюджетного фінансування. Даний фактор і запрограмував відомчий підхід до виконання керівниками водогосподарських організацій функцій управління водогосподарською та водоохоронною діяльністю без ініціатив, які дозволили б залучати до фінансування проектів відтворення, відновлення та охорони водних ресурсів фінансово-кредитні установи, підприємницькі структури, громадські організації та грантові кошти. З огляду на сказане, диверсифікація джерел інвестиційного забезпечення розширеного відтворення техніко-технологічної бази водопостачання та водовідведення має стати однією з основних складових системи антикризового управління водогосподарськими проектами.

Потенційними джерелами інвестиційного забезпечення реалізації водогосподарських проектів виступають: кошти іноземних підприємницьких структур, урядів іноземних держав, міжнародних фінансово-кредитних структур, у тому числі у рамках фінансування глобальних екологічних проектів, передбачених природоохоронними конвенціями; кошти акумульовані в результаті реалізації угод між суб'єктами водогосподарської діяльності та підприємницькими структурами на основі угод державно-приватного партнерства; кошти, отримані в результаті продажу облігацій місцевої позики та іпотечного кредитування під заставу земель нероздільно з водогосподарськими об'єктами та гідротехнічними спорудами; кошти, накопичені суб'єктами водогосподарського підприємництва внаслідок розширення спектра надання водогосподарських та екосистемних послуг на платній основі.

Низька інвестиційна привабливість водогосподарських об'єктів, які знаходяться на базі Держводагентства України, інших міністерств і відомств, комунальних і приватних підприємств, не дозволяє нарощувати обсяги залучених коштів іноземних підприємницьких структур, яких відлякує значна кількість ризиків, пов'язаних з окупністю проектів модернізації водогосподарської та водоохоронної інфраструктури. Патологічна пасивність і високий рівень корумпованості вітчизняних органів влади не сприяє зацікавленості урядів іноземних держав інвестувати проекти оновлення водогосподарської та водоохоронної інфраструктури, екологічної реабілітації магістральних водотоків і примноження водно-ресурсного потенціалу у вододефіцитних районах. Поодинокі приклади активної участі урядів іноземних держав і міжнародних фінансово-кредитних структур в інвестуванні проектів реінжинірингу систем водопостачання та водовідведення, проектів по підвищенню якості питного

водопостачання не отримують належного інституціонального супроводу для поширення у переважну більшість регіонів України.

Не використовує український уряд та органи місцевого самоврядування тих потенційних можливостей, які існують для отримання значних обсягів фінансових ресурсів для екологічного оздоровлення природних водних об'єктів і покращення умов водозабезпечення окремих секторів національного господарства у зв'язку з фінансуванням глобальних екологічних проектів, передбачених природоохоронними конвенціями. Враховуючи той факт, що Україна безпосередньо межує з Європейським Союзом, де ряд інституцій спеціалізується на фінансуванні проектів екологізації водокористування, існують значні потенційні можливості для залучення значних інвестицій у модернізацію і реконструкцію спрацьованих об'єктів водогосподарської інфраструктури та відтворення природних водних об'єктів на територіях з підвищеним техногенним впливом.

Відомча підпорядкованість інституціональних суб'єктів водогосподарської діяльності, низька інвестиційна привабливість індустрії осушувальних і зрошувальних меліоративних систем, високий рівень спрацювання основних фондів у системах комунального водопостачання та водовідведення, низька мотивація промислових підприємств до впровадження оборотних систем водопостачання вимагають встановлення партнерських відносин між суб'єктами водогосподарського підприємництва (як правило державними та комунальними підприємствами) та суб'єктами приватного підприємництва, що дозволить залучити інвестиційні ресурси приватного бізнесу в не надто прибуткову галузь національного господарства і позбавитись адміністративно-командного підходу до фінансування водогосподарських і водоохоронних проектів [1]. Партнерські відносини між суб'єктами водогосподарського підприємництва та приватним бізнесом найдинамічніше можуть розвиватися на основі укладання угод державно-приватного партнерства, де чітко виписуються зобов'язання сторін, терміни передачі у користування об'єктів водогосподарської інфраструктури та природних водних об'єктів, принципи нарахування платежів за використання комунального і державного майна, принципи реінвестування прибутку, отриманого внаслідок надання водогосподарських та екосистемних послуг.

Дієвим засобом накопичення фінансових ресурсів для інвестування водогосподарських і водоохоронних проектів варто вважати випуск облігацій місцевої позики, що дозволить акумулювати кошти в спеціальному фонді для модернізації систем комунального во-

допостачання та водовідведення, а також реконструкції гідротехнічних споруд в зоні осушувальних меліорацій та активного ведення зрошуваного землеробства. Розглядається також варіант отримання фінансових ресурсів для модернізації меліоративних та іригаційних систем шляхом отримання цільового іпотечного кредиту на основі надання під заставу сільськогосподарських угідь нероздільно з водогосподарськими об'єктами та гідротехнічними спорудами, які потребують оновлення.

Нарощення потенціалу власних коштів суб'єктами водогосподарської та водоохоронної діяльності пов'язується з розширенням спектра надання водогосподарських та екосистемних послуг на платній основі. В першу чергу це стосується надання послуг для суб'єктів аграрного підприємництва щодо проведення берегоукріплювальних робіт і меліоративних заходів, спрямованих на покращення гідрологічного режиму ведення сільськогосподарського виробництва, попередження шкідливої дії вод, створення умов для розвитку рибиництва.

Література

1. Голян В. А. Державно-приватне партнерство в інституціональній архітектоніці водокористування: світовий досвід та вітчизняні реалії / В. А. Голян // Агросвіт. — 2009. — №5. — С. 8–15.

Гринько Т. В.,

д.е.н., доцент,

Дніпропетровський національний університет
імені Олеся Гончара

ФОРМУВАННЯ СТРАТЕГІЇ АНТИКРИЗОВОГО УПРАВЛІННЯ

За сучасних умов більшість суб'єктів господарювання зіткнулися з проблемами функціонування і розвитком кризових ситуацій. В цих умовах традиційні методи управління стають не ефективними, оскільки орієнтовані на стабільні умови функціонування. удосконалення системи управління обумовлює появу та актуальність концепції антикризового управління. Сьо-

годні не існує єдиного підходу до визначення поняття «антикризове управління». На думку одних науковців, антикризове управління починається лише після ініціювання процедури банкрутства, на думку інших, антикризове управління включає в себе елемент передбачення і запобігання кризових для підприємства ситуацій [1]. Термін «антикризове управління» пов'язаний з самоорганізацією системи на базі активного, кваліфікованого, наперед внутрішньо організаційного менеджменту [2].

Функції антикризового управління — це види діяльності, які відповідають на питання: що робити, щоб керувати успішно напередодні, в процесі і наслідках кризи? Дослідники виділяють у цьому зв'язку шість функцій: передкризове управління; управління в умовах кризи; управління процесами виходу з кризи, забезпечення; мінімізація втрат і втрачених можливостей; своєчасне прийняття рішень.

Суть антикризового управління виражається в таких положеннях: а) кризи можна передбачати, очікувати і викликати; б) кризи у визначеній мірі можна прискорювати, випереджати, відсувати; в) до криз можна і необхідно готуватися; г) кризи можна пом'якшувати; д) управління в умовах кризи вимагає особливих підходів, спеціальних знань, досвіду і мистецтва; е) кризові процеси можуть бути до певної межі керованими; ж) управління процесами виходу з кризи здатне прискорювати ці процеси і мінімізувати їхні наслідки [3].

Виділяють такі види антикризового управління: стратегічне управління як реакція на кризу стратегії; операційне управління як реакція на кризу результатів і неефективні заходи стратегічного антикризового управління; фінансове управління як реакція на кризу ліквідності; і зовнішнє управління як реакція на банкрутство. Антикризове управління в загальному вигляді — це політика уряду, спрямована на захист підприємств від кризових ситуацій та на запобігання їх банкрутства. Антикризове державне регулювання необхідно як на макро-, так і на мезорівнях. У цьому напрямку державні органи здійснюють: правове; інформаційне економічне та адміністративне, організаційне, соціальне та екологічне регулювання діяльності. Антикризове управління має базуватися на виявленні пріоритетів розвитку як суб'єктів господарювання, так і соціально-економічних пріоритетів розвитку держави в цілому та передбачувати механізми, інструменти, методи та шляхи досягнення стратегічних цілей.

Криза на підприємстві — це процес зміни, руйнування сформованої структури зв'язків, відносин, виходом з якого може стати

або заново сформована структура зв'язків, відносин або ліквідація підприємства [4].

Для подолання кризової ситуації необхідно розробляти антикризову стратегію, яка є інструментом виходу з кризи та спрямована на пошук шляхів виходу з ситуації, що склалася з найменшими втратами і витратами. Розробка стратегії подолання кризи та антикризового управління можлива тільки на основі формування дієвих механізмів реалізації. Механізм антикризового управління має забезпечувати підвищення ефективності функціонування підприємства, мотивування персоналу, економію ресурсів, нарощування стратегічного потенціалу, зростання ділової активності. Формування антикризової стратегії підприємства можливо тільки у площині стратегічного планування та включає стандартні процедури, що дозволяють подолати або спрогнозувати кризи, враховуючи вплив внутрішніх факторів і факторів зовнішнього середовища. Головною проблемою при формуванні антикризової стратегії є велика кількість змін, що відбуваються на ринках. Ціллю антикризової стратегії є відмовитися від неперспективних напрямів діяльності та визначити найперспективніші напрями діяльності, що забезпечують зростання підприємства. При цьому методи антикризового управління мають бути системними, а інструменти — активними. Таким чином, антикризове управління підприємством має здійснюватися на мікро-, мезо- та макрорівнях і спрямовано на підвищення стійкості розвитку і гнучкості управління.

Література

1. Шевчик Е. В. Інформаційні стратегії реалізації управлінських рішень в інфраструктурному середовищі: алгоритми і технології підприємства [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <http://www.dissercat.com/content/informatsionnye-strategii-realizatsii-upravlencheskikh-reshenii-v-infrastrukturnoi-srede-alg#ixzz2iZTlzE2c>.
2. Дейнега В. Г. Про розробку стратегії антикризового управління науково-виробничих підприємств в умовах конкурентних ринків підприємства [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://www.sworld.com.ua/index.php/ru/management-and-marketing-411/production-management-and-development-company-411/11424-411-0297>.
3. Загальні риси антикризового управління підприємства [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <http://vsempomogu.ru/economika/antikrizis/765-20.html>.
4. Кац І. Антикризове управління підприємством підприємства [Електронний ресурс]. — Режим доступу: http://vasilieva.narod.ru/ptpu/13_2_03.htm.

Даниленко Н. Б.,

к. е. н., доцент,
Львівський інститут менеджменту,

Радько А. А.,

к. е. н., доцент,
Таврійський національний університет
імені В. І. Вернадського

АНАЛІЗ ЕКОНОМІЧНИХ РИЗИКІВ МАКРОЕКОНОМІЧНОЇ ПОЛІТИКИ ДЕРЖАВИ В УМОВАХ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ

Однією з найважливіших форм прояву глобалізаційних змін у економіці країн є формування міжнародного поділу праці, рух у масштабах усієї планети виробничих, людських, фінансових, інформаційних ресурсів. стандартизація законодавства, економічних і технічних процесів. Поява та становлення глобалізованих ринків зумовлює зростаючу залежність розвитку економік країн світу від зовнішніх чинників. За даними експертів, зазначена залежність для розвинених країн становить у середньому 30 %, а для ринків, що розвиваються, до 60 % [1]. Слід зазначити, що згадані закономірності розвитку глобалізації ринкових процесів у світі відбуваються нерівномірно на різних видах ринків і в різних регіонах. До прикладу, глобалізація фінансової системи, або інформаційна глобалізація перебувають на значно вищій стадії розвитку та взаємопроникнення, ніж, наприклад, глобалізація ринку праці. З іншого боку, рівень інтеграційної співпраці європейського або північноамериканського регіонів значно вищий за рівень взаємозалежності економік азійського чи африканського регіонів.

Актуальним прикладом зазначеної ситуації для України є ускладнення отримання зовнішніх позик через прогнози згортання монетарної політики США, який спостерігається протягом останніх місяців. У другій половині 2013 року влада повинна сплатити 5,6 млрд дол. для розрахунку за зовнішніми боргами. Через певне зниження попиту на нашу експортну продукцію на зовнішніх ринках (про яке мова піде нижче) і зменшення золотовалютних запасів до критичного рівня (за минулий рік вони впали на 7,4 % — найнижчого рівня з 2006 року) актуальним залишається питання отримання додаткових позик на зовнішніх фінансових ринках. За словами директора департаменту боргової та міжнародної фінансової політики Міністерст-

ва фінансів України Г. Пахачук, Мінфін готовий вийти на ринок запозичень за умови прийнятної ціни на папери, при цьому ціна у 10 % річних є зависокою для України. Але показник доходності за суверенними єврооблігаціями у серпні поточного року вже становив 9,7 % і подальший прогноз — наближення до 10 %. Основним чинником визначення зазначеної ціни є монетарна політика Федерального резерву Сполучених Штатів, яка своєю чергою цілком залежить від макроекономічної ситуації в країні. У міру посилення позитивних тенденцій в економіці США ФРС планує згортати програму «кількісного послаблення», що призведе до зменшення «вільних доларів» в обігу та знизить стимули інвесторів до вкладення їх у ризикові активи ринків, що розвиваються, включаючи й Україну.

Загалом же ж для найбільш розвинутих і високо інтегрованих європейських країн сучасна ситуація характеризується недостатнім рівнем синхронізації макроекономічної державної політики. Йдеться про те, що митна та монетарна політика в рамках угод ЄС винесена на наднаціональний рівень, тоді, як фіскальні та регулюючі механізми державного управління залишені у компетенції національних урядів. Цей факт значною мірою спровокував ті кризові явища, які останнім часом навіть поставили під сумнів існування зони спільної європейської валюти. Отже, вихід з кризової ситуації країни Євросоюзу шукають у стратегії, спрямованої на подальше зближення та узгодження функціонування національних економік. Так, у лютому поточного року глава Єврокомісії Ж. М. Баррозу представив поетапний план реформування єврозони, що передбачає спочатку створення загальноєвропейського Міністерства фінансів, яке з часом зможе встановлювати власні податки та випускати єврооблігації, а у перспективі (після 2018) планується створити повномасштабний бюджет єврозони, що підтримуватиме національні бюджети країн валютного союзу, які стикатимуться з економічними проблемами [2]. Відповідно, завдання та проблеми економічного регулювання економіки та її гармонізації до зовнішнього середовища є різними для різних держав та економік світу. Зокрема для фінансово-кредитного сектору країн, що розвиваються, актуальним є завдання посилення нагляду за банківською системою для її зміцнення у ситуації, коли розвинені країни використовують активну експансіоністську монетарну політику. Для економік, що розвиваються, загалом і для України зокрема, процес глобалізації зумовлює збільшення ризиковості функціонування національних економік. Особливо яскраво цей процес проявляється під час економічної кризи. Так, для України в ситуації, коли рівень експортної складової ВВП за перші два квартали 2012 року досяг значення у

53,4 %, і 40 % усього експорту становить продукція металургійної промисловості, зменшення світового попиту на метал за минулий рік зумовило втрати металургійних комбінатів на суму в 9 млрд дол. США [3]. Це сума, що практично дорівнює значенню виплат за зовнішнім боргом країни, які мають бути сплачені протягом 2013 року. Отже, традиційна для нашої країни структура експорту, що базується на вивезенні товарів низького рівня переробки, обумовлює певне покращення ситуації за високого рівня світового попиту на сировинних ринках, і обертається значним негативом за зміни ситуації. Зазначені процеси потребують зваженої державної політики, яка мала би спиратися на довготермінові прогнози та експертні оцінки економічних явищ всередині країни та за кордоном.

Щодо макрополітики уряду нашої країни, спрямованої на зменшення негативної складової глобалізаційних ризиків, то, на жаль, доводиться констатувати відсутність будь-якої стратегії, яка передбачала би довготермінові структурні зміни національної економіки з врахуванням можливих, прогнозованих наслідків впливу процесу глобалізації на макроекономічні показники. Ми так довго намагалися стати членом ВТО, а після отримання бажаного результату виявилось, що вступ до організації був підготовлений таким чином, що у жовтні минулого року Україна звернулася у ВТО з інформацією про намір підвищити мита на 371 товарну позицію. На часі актуальним стає загострення економічного протистояння з Росією та іншими державами Митного союзу. За таких умов економічна стратегія урахування зростання ризиків економічної глобалізації для країни повинна стати порядком денним засідань Ради національної безпеки. В уряді часто згадують про необхідність впровадження програми імпортозаміщення. Минулого року відповідну програму було розроблено, але вже майже рік, як ця програма залишається лише проголошенням про наміри через відсутність конкретних механізмів її реалізації та недостатність політичної волі її здійснення. Те саме значною мірою стосується впровадження інфраструктурних змін, спрямованих на зменшення енергозалежності української економіки, адже дефіцит торговельного балансу в мінус 14,4 млрд дол. США (8 % ВВП країни) у 2012 році значною мірою сформований саме закупівлею дорогого російського газу [4]. Певні позитивні зрушення у цьому напрямі з'явилися, але вони повинні набути форму цілеспрямованої стратегії. Непродумані інтеграційні заходи, відсутність довгострокової стратегії економічного розвитку зумовлюють щорічні втрати України від світової торгівлі у розмірі 14–15 млрд дол. США [5].

Подолання зазначеної ситуації можливо лише тоді, коли макроекономічна політика уряду буде спрямована не на реалізацію економічних інтересів конкретних лобістських угруповань у певній заданій ситуації, а керуватиметься довгостроковими інтересами загальнодержавного розвитку. Зазначена стратегія повинна забезпечити поступове зменшення надмірної залежності національної економіки від міжнародних чинників до прийняттого рівня, який дозволив би мінімізувати негативні ризики економічного розвитку країни, зумовлені закономірностями прояву процесу світової глобалізації.

Література

1. Понижательные риски для мировой экономики уменьшились, но подъем останется слабым — Moody's [Електронний ресурс]. — Режим доступа: news.finance.ua/ru/~1/0/all/2013/02/16/296522
2. Единое министерство финансов Европы появится в 2018 году [Електронний ресурс]. — Режим доступа: <http://finance.obozrevatel.com/analytics-and-forecasts/27906-edinoe-ministerstvo-finansov-evropyi-poya9vitsya-k-2018g.htm>
3. Пасховер А. Так загибалась сталь / А. Пасховер // Кореспондент. — 2012. — 28 декабря. — С. 32.
4. Украина потеряла баланс [Електронний ресурс]. — Режим доступа: <http://finance.eizvestia.com/full/ukraina-poteryala-balans>
5. Кендюхов О. Економіка-2013: одужання чи прогресуюча хвороба? [Електронний ресурс]. — Режим доступа: pravda.com.ua/news/2013/24/01/

Дем'янчук Д. О.,

аспірант,

ДВНЗ «Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана»

СУВЕРЕННІ ФОНДИ ДОБРОБУТУ В АНТИКРИЗОВОМУ УПРАВЛІННІ

Світова сучасна фінансова криза 2008—2009 рр., яка поступово переросла в економічну кризу, прояви і наслідки якої відчуває вся світова економіка і в теперішній час, підтвердила неспроможність ринкового регулювання процесів відтворення національ-

ної економіки. Як відзначає проф. І.Й. Малий, «аналіз антикризових заходів, що проводяться в розвинених країнах, характеризує одну важливу особливість — активізацію ролі держави як визначального та вирішального інституту в системі заходів антикризового управління економікою... не ринок, а держава була й залишається головним організуючим началом стабільного функціонування національної економіки та досягнення суспільного добробуту... Важливим... є сприйняття положення про державне антикризове управління економікою, а не її регулювання, що обумовлено наступним... По-перше, в умовах кризи потрібні активні дії держави, а не рекомендації. По-друге, в умовах поглиблення глобалізації національні економіки країн перетворились у конкурентних гравців на світовому ринку, де паралельно вже господарюють транснаціональні корпорації. По-третє, технологічна та інформаційна революції супроводжуються ствердженням нових взаємовідносин між суб'єктами господарювання як по вертикалі, так і по горизонталі. Активний розвиток мережових структур сприяють прискоренню мобільності руху особливо фінансового капіталу, ... створюють умови фінансових спекуляцій і мутації державних та економічних інститутів» [1, с. 84—85].

На нашу думку, антикризове управління можна розглядати як ключову складову антициклічного управління; як свідомі цілеспрямовані дії держави, могутніх корпорацій, наднаціональних органів щодо економічної кризи з метою зменшення глибини такої кризи, прогнозування та пом'якшення її проявів, стабілізації економічного розвитку, усунення наслідків кризи, контролю щодо запобігання повторення та повернення нових кризових явищ в економіці. Антикризове управління повинне, перш за все, виявити причини кризи для розробки та ефективної реалізації механізму її подолання.

Антикризове управління є складовою частиною державного управління. «Логіка антикризового державного управління базується на його складових: організація, контроль, регулювання, прогнозування та мотивація» [1, с. 87].

Серед інструментів державного антикризового регулювання, які застосовували усі провідні країни світу протягом ХХ ст., найефективнішими виявились інструменти монетарного характеру (зменшення процентної ставки, зниження норми обов'язкових банківських резервів і т. ін.), фіскального характеру (зниження ставок податків на прибутки підприємств і доходи громадян, збільшення державних витрат і т. ін.) та заходи, які пожвавлювали інвестиційну діяльність у країні (політика прискореної амортиза-

ції, структурна і науково-технічна політика і т. ін.). У цілому всі ці заходи були направлені на регулювання грошової пропозиції, податкових надходжень, державних видатків, доходів корпорації, особистих доходів населення. Практичне використання антикризового інструментарію здійснювалось або через реалізацію дискреційних заходів макроекономічної політики, або через автоматичні ринкові стабілізатори.

Економісти вважають, що найефективнішими антикризовими заходами у короткостроковому періоді є заходи фінансової та монетарної політики. Фінансові інструменти стимулюють економічне зростання, монетарні інструменти регулюють темпи інфляції, але у довгостроковому періоді монетарні і фінансові заходи «...можуть призвести до небажаних наслідків. За умов уповільнення НТП монетарне та фінансове регулювання не в змозі змінити потенційні можливості економіки у довгостроковому періоді» [2, с. 248].

Потенційні можливості економіки на довгострокову перспективу, можливості стабільного, динамічного економічного розвитку з мінімальними негативними впливами і наслідками криз і циклічності взагалі значною мірою залежать від національних заощаджень.

Проф. Ан. Гальчинський відзначає у своїй монографії «Криза і цикли світового розвитку»: «...економічною основою кризи 2008—2009, як і фінансових криз попередніх років, стало небезпечне (в багатьох аспектах — штучне) розмежування відповідних ланок відтворювального процесу, який є системно цілісним за своєю специфікою... Фінансовий пузир лопає тоді, коли відокремлення фінансового сегмента від своєї материнської основи — виробничого сектора економіки сягає критичних параметрів» [3, с. 57—58].

На нашу думку, необхідний та оптимальний обсяг заощаджень у суспільстві, на рівні всіх суб'єктів економіки, є найважливішим чинником подолання штучного розмежування та відокремленості фінансового сектору від реальної економіки.

Вирішення сучасних проблем, які проявилися у фінансово-економічній кризі 2008—2009 рр., у значній мірі залежить від інституційних перетворень. Глобальна світова фінансова криза вимагає впровадження нових інституційних інструментів, інституційних регуляторів для сучасних нерегульованих фінансово-економічних відносин.

Необхідно розрізняти антикризове управління у вузькому розумінні (це управління економічними процесами під час кризи), і в широкому розумінні (впровадження антикризових стабілізаторів).

рів економіки). До таких антикризових стабілізаторів треба віднести формування вагомого стабілізаційного фонду (фонду національних заощаджень, фонду національного добробуту), кошти якого мають витрачатися на формування інноваційно-інвестиційної моделі розвитку економіки, становлення нового технологічного укладу, розвиток реального сектору економіки, інституціональне реформування національної економіки.

В економічній літературі можна зустріти різні назви, які позначають державні фонди фінансових ресурсів: державні резервні накопичувальні фонди; фонди природних ресурсів; сировинні фонди; нафтові фонди; стабілізаційні фонди; суверенні фонди; державні інвестиційні фонди; фонди майбутніх поколінь; фонди суверенного добробуту. Необхідно зазначити, що донедавна усі державні резервні фонди переважно називали стабілізаційними фондами. Зараз фонди державних фінансових резервів (незалежно від їх певної назви або цілей) у різних країнах світу мають загальну назву — «фонди суверенного добробуту» (sovereign wealth funds). Це поняття було вперше використано у 2005 р. [4], і стало широкоживаним і популярним з кінця 2007 — початку 2008 рр. [5].

Прийняття узагальненої назви свідчить про те, що завдання «фондів суверенного добробуту» (SWFs) більш широкі ніж просто слугувати антикризовим механізмом у період спаду і застою. До завдань SWFs належать:

- пом'якшення кризових явищ в економіці, згладжування коливань у коротко- та довгостроковій перспективі;
- накопичення грошових коштів для майбутніх поколінь;
- ефективне управління державними фінансовими активами, частиною золотовалютних резервів;
- забезпечення протидії явищам макроекономічної нестабільності;
- потужна підтримка у реалізації стратегічних інвестиційних та інноваційних проєктів.

У сучасних дослідженнях SWFs є розуміння необхідності створення та накопичення стабілізаційних ресурсів під час економічного піднесення, великого припливу доходів від експорту певних сировинних товарів для їх використання при спаді в економіці та після вичерпання високоприбуткових природних ресурсів країни. Тобто, через стабілізаційні державні нагромадження повинна забезпечуватися підтримка сталого рівня державних доходів в умовах значних коливань цін на сировинні товари, а також для зменшення інфляції і пов'язаних з нею негативних впливів на галузі економіки.

У вітчизняних наукових публікаціях стосовно перспектив функціонування і наповнення Стабілізаційного фонду України є різні точки зору: від сумнівів щодо наповнення цього фонду грошима (Україна не має постійних джерел наповнення цього фонду із-за хронічного бюджетного дефіциту, відсутності вагомого сировинного експорту, слабкості сприятливого інвестиційного клімату, від'ємного сальдо торгівельного балансу, до всіх цих негативів ще й додається таке «лихо», як високий рівень корупції) [6, с. 2—4; 7], до впевненості у можливості накопичення грошей у Стабілізаційному фонді, але після того, як Україна пройде нинішню фінансову кризу і вступить у фазу економічного підйому [8, с. 216—222]. «В економічній літературі вважається обґрунтованою теза про те, що для забезпечення інноваційного розвитку економіки зростання державних видатків не повинно перевищувати зростання продуктивності праці... за дотримання зазначеної вимоги держава за 2000—2007 рр. змогла б накопичити у стабілізаційному фонді 246 млрд грн, що в 25 разів перевищує суму, затверджену у Державному бюджеті України на 2009 рік. Ця сума дійсно стала б вагомим чинником стабілізації вітчизняної економіки в умовах фінансової кризи» [8, с. 220].

Ми вважаємо, що формування постійного стабілізаційного фонду, визначення джерел його наповнення, напрямків використання набуває значної актуальності, особливо в умовах дестабілізаційного впливу глобальних циклічних і кризових явищ на економіку України. Перш ніж створювати і наповнювати стабілізаційний фонд, Україні потрібно подолати наслідки світової фінансової кризи і увійти у фазу економічного пожвавлення і піднесення.

Література

1. І.Й.Малий. Інституційні зміни та довіра в системі антикризового управління економікою України // Державне антикризове управління національною економікою: світовий досвід та проблеми в Україні // Формування ринкової економіки. Збірник наук. праць. Спец. вип. — К.: КНЕУ, 2010.
2. Державне антикризове управління національною економікою: світовий досвід та проблеми в Україні // Формування ринкової економіки. Збірник наук. праць. Спец. випуск. — К.: КНЕУ, 2010.
3. А. Гальчинський. Криза і цикли світового розвитку. — К.: АДЕФ-Україна, 2009.
4. Who holds the wealth of nations? / Central Banking Journal. May 2005. Vol.15, No 4 / Andrew Rozanov [Електрон. ресурс].— Режим доступу: <http://www.centralbanking.com/central-banking-journal>

5. The Brave New World of Sovereign Wealth Funds / University of Pennsylvania research 2010 [Електрон. ресурс].— Режим доступу: <http://knowledge.wharton.upenn.edu/papers/download/>

6. Некошельный фонд / Фондовый рынок. — 2009. — №47.

7. О.І.Підгурська. Сутність та етапи розвитку фондів суверенного добробуту // Електронне фах. наук. видання «Ефективна економіка». — 2012. — №10.

8. Борейко В.І. Стабілізаційний фонд як засіб захисту економіки України // Актуальні проблеми економіки. — 2009. — №7 (97).

Долинко В. В.,

к.э.н., доцент,

Крымский экономический институт

ГБУЗ «Киевский национальный экономический университет имени Вадима Гетьмана»,

Байракова И. В.,

к.э.н., доцент,

Крымский экономический институт

ГБУЗ «Киевский национальный экономический университет имени Вадима Гетьмана»,

ТЕОРЕТИЧЕСКИЕ ВОПРОСЫ ОТКРЫТОЙ ЭКОНОМИКИ

Открытая экономика является актуальной экономической проблемой особенно в начале XXI века. Это объясняется тем, что современные страны мира находятся в тесной экономической взаимосвязи и взаимозависимости между собой, которая проявляется в мировой хозяйственной деятельности людей. В экономической литературе мы очень часто сталкиваемся с такими категориями, как: мировое хозяйство, международная экономика, мировая экономика и т.д.

Мировое хозяйство сегодня — это сложный конгломерат международных экономических отношений различных национальных хозяйств. Ни одна страна в мире, сегодня, не может индивидуально производить весь перечень товарной продукции из-за различных проблем связанных с капиталом, рабочей силой, природными ресурсами и т.д. Именно поэтому страны вступают в международное сотрудничество по производству, обмену, рас-
-

ределению и использованию товарной продукции. Это приводит к тому, что начинают изменяться экономические границы между странами, т.е. происходит международная интеграция.

Интеграция (от лат. *integratio* — восстановление, восполнение от *integer* — целый). Международная интеграция — это новейшая форма интернационализации хозяйственной жизни стран мира, которая выражается в органическом сочетании двух процессов — взаимного переплетения монополистических объединений различных стран с их политическими и экономическими отношениями.

Чем глубже страны или регионы интегрированы в мировую экономику, тем шире они могут использовать возможности международного разделения труда и свои возможные преимущества.

Говоря об открытой экономике, следует отметить, что абсолютно открытой или закрытой экономики не существует. Под открытой экономикой понимают такое хозяйство, которое отвечает основным критериям, действующим в мировой экономике. К таким критериям можно отнести масштаб страны, численность населения, размер внутреннего рынка, обеспеченность природными ресурсами, географическое положение, особенности национальной политики, развитие внешнеэкономических связей и др. Открытая экономика характеризуется общественным характером труда и частной собственностью на средства производства. Она является динамичной, но не очень устойчивой, как к внутренним, так и внешним воздействиям существующей системы. В результате этого, в силу стихийности и хаотичности рыночной экономики, открытая экономика является непредсказуемой и трудно управляемой. Доказательством этого является периодически возникающие мировые финансово-экономические кризисы, в том числе кризис в мире и на Украине 1998 г. Изначальный динамизм является положительной стороной, который характеризует данный тип хозяйства, т.к. именно динамизм естественным образом способствует ускоренному развитию и внедрению в производительные силы НТП.

Открытость экономики связывает с такими понятиями, как «взаимность» и «уязвимость». «Взаимность» предполагает преодоление тех или иных диспропорций и неравновесии в национальной экономике, а под «уязвимостью» понимают зависимость национальной экономики от ситуаций на мировом рынке.

Среди основных показателей открытости национальной экономики можно выделить такие, как внешнеторговая квота в ВВП, доля экспорта в производстве, доля импорта в потреблении, удельный вес зарубежных инвестиций по отношению к внутренним.

Согласно кейнсианской теории можно определить мультипликатор открытой экономики, который выглядит следующим образом:

$$Y C + I + G + (\text{экспорт} - \text{импорт}),$$

где Y — эффективный спрос;

C — потребление; I — инвестиции;

G — государственные закупки.

Экспорт расширяет эффективный спрос, прибавляя внутреннему продукту зарубежный сбыт товаров и услуг, между тем как импорт замедляет внутреннее потребление аналогичной зарубежной продукции, т.е. возможности внутреннего рынка уменьшаются.

Отсюда видно, что мультипликатор открытой экономики показывает, как возрастает национальный доход от экспорта и импорта. Следует отметить, что импортная квота не является окончательным критерием при оценке перспектив роста национального дохода. Следует ещё обратная зависимость между экономической возможностью страны и степенью её вовлечение в мировое хозяйство.

Открытость экономики находится в зависимости от государственного регулирования. В этом случае выделяют два основных вида государственной политики — протекционизм и фритредерство.

Протекционизм (лат. *protektio* — прикрытие) представляет собой патронаж государства в сфере внешнеэкономической деятельности, заключающейся в ограждении отечественного производителя от внешней конкуренции. Фритредерство (англ. *free trade* — свободная торговля) выступает за свободу международной торговли и невмешательства государства в хозяйственную жизнь. Считается, что на практике фритредерство более полно реализует теорию относительных преимуществ, способствует эффективно-му распределению ресурсов в мировом хозяйстве, стимулирует конкуренцию между производителями различных стран. Модель открытой экономики предполагает свободу экономической деятельности как внутри страны, так и за её пределами. При открытой экономике все субъекты экономических отношений могут без ограничений совершать операции на международном рынке товаров, услуг, капиталов и прочих факторов производства. Открытая экономика исключает государственную монополию в сфере внешней торговли и требует активного использования различных форм совместного предпринимательства, организацию зон свободного предпринимательства, а так же подразумевает разумную доступность внутреннего рынка для притока иностранного капитала, товаров, технологий, информации и рабочей силы.

Національним інтересам України відповідає поступенне створення умов, необхідних для успішного взаємодія з мировим суспільством, і «відкриття» національного господарства по мірі зростання конкурентоспроможності товару і послуг. Таке розуміння економічного співробітництва і передбачає володіння економічними інструментами реалізації відкритої економіки.

Литература

1. Агапова І.І. Історія економічної думки / І.І. Агапова. — М.: Ексмо, 2002. — 206 с.
2. Ломакін В.К. Мировая економіка / В.К. Ломакін. — М.: НІТИ-ДАННА, 2007. — 672 с.
3. Тарасевич Л.С. Макроекономіка. Учебник / Л.С. Тарасевича. [изд. 2-е]. — СПб.: СПбГУЭФ, 1997. — 719 с.
4. Киреев А. П. Міжнародна економіка. Учебник Т. 2 / А.П. Киреев. — М. : Міжнародні відносини, 2001. — 488 с.

Домбровський Ю. М.,
аспірант,
ДВНЗ «Ужгородський національний університет»

АНТИКРИЗОВЕ УПРАВЛІННЯ РОЗВИТКОМ: ГЛОБАЛІЗАЦІЯ ЧИ РЕГІОНАЛІЗАЦІЯ?

Чи завершився кризовий етап розвитку світової економіки? Питання залишається відкритим. А отже, завдання щодо розробки підходів та інструментів управління, здатних забезпечити досягання країною і регіонами цілей сталого розвитку в умовах глобалізації, є актуальним як у теоретичному, так і в науково-практичному сенсі.

Сучасне розуміння терміну «розвиток» включає не лише еволюційну динаміку агрегованих соціально-економічних показників, але й підвищення ефективності економіки, якісно-структурні зрушення. З іншого боку, коли йдеться про «регіональний розвиток» (далі — РР), слід звернути увагу на такі ознаки процесу, як генезис, масштаб, динаміка, управління, що є визначальними при вивченні чинників довгострокового розвитку (табл. 1) [3, с. 436—437].

Таблиця 1

**ТИПОЛОГІЧНІ ОЗНАКИ СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНОГО
РОЗВИТКУ РЕГІОНУ**

Ознака	Тип		
Природа (генезис)	еволюційний (природний, самоорганізований)	регульований (штучний, керований)	системний (координований, синергетичний)
Масштаб	транс-(між-, мета-) регіональний	регіональний	локальний (субрегіональний, територіальний, місцевий)
Динаміка: — швидкість — стабільність — якість (спрямованість)	випереджаючий інтегральний інтенсивний	сталий дискретний екстенсивний	сповільнений спорадичний зворотний (регрес)
Система управління	централізована (ієрархічна, «згори-униз»)	децентралізована (гетерархічна, «знизу-вгору»)	змішана (комбінована)
Чинники (джерела) впливу	зовнішні (глобальні, міжнародні, національні, галузеві тощо)	внутрішні (регіональні, територіальні, місцеві)	комплексні

*Складено автором за [2; 3; 7.]

Однією із системних перешкод на шляху економічних реформ в Україні є розрив між макро- та мікроекономічним регулюванням, і саме тому роль проміжного (мезоекономічного) рівня управління, а отже і регіонів зростає. [1, с. 209] Мезоекономічний підхід враховує комплексний характер РР, самостійність, координацію і кооперацію економічних суб'єктів, децентралізацію та загальний поступально-еволюційний характер розвитку (табл. 1). Це дає можливість переглянути не лише вплив «зовнішніх» (зокрема, глобального) або «внутрішніх» факторів, але й урахувати роль власне регіональних чинників РР.

Серед детермінант РР, що визначальним чином впливають на ВРП, дохід на д/н, вартість людського капіталу, чи не найважливішим є «глобалізація», зростання кількості та поглиблення системи зв'язків між світовою та регіональними економіками. Глобалізація змінила характер їхнього розвитку: міжнародна торгівля, рух капіталу, технологій, інформації стали провідними факторами, що впливають на конкурентоздат-

ність регіонів. З цих позицій сучасні фінанси, комунікації та логістика нівелюють регіональні відмінності, роблячи світ «тіснішим», здається, розвиток може відбуватися незалежно від регіональних чинників. Логічним наслідком подібних процесів має стати економічна конвергенція країн і регіонів, залучених до світової економіки.

Проте, на практиці глобалізація, навпаки, підвищує роль і значення регіональних процесів як чинників РР. Не зважаючи на поступове зближення показників національних економік, диспропорції між регіонами збільшуються — як у розвинених країнах (США, ЄС), так і в країнах, що розвиваються (Бразилія, Індія, КНР). Зростання диференціації пояснюється тим, що технології, капітал, робоча сила «із-зовні» концентруються у місцях, де просторова близькість забезпечує максимальну економічну ефективність взаємодії цих чинників [7, с. 164].

Отже, лідерами РР стають регіони, що створюють для економічних суб'єктів додаткові конкурентні переваги. Тобто, в умовах глобалізації стимулом РР є не стільки наявність на місцевому рівні відповідних ресурсів, скільки здатність відповідної території прийняти, розмістити і ефективно використати залучені зовнішні ресурси [4]. Емпіричні дані вказують на те, що найбільш сталі темпи розвитку протягом 1950-х — 2000-х років були властиві регіонам, що спиралися на зовнішні ресурси, провадили політику «відкритих дверей» щодо інвестицій і зовнішніх ринків [4]. З іншого боку, далеко не усі регіони, відкриті для глобалізації, досягли успіху, тобто відкритість і концентрація є необхідними, але не достатніми умовами сталого РР.

Не менш важливими чинниками РР є сприятливі інституційне та організаційне середовище. Оптимальні, з позицій РР, інституційні механізми мають локальну природу, оскільки здатність формулювати і досягати цілей розвитку тісно пов'язане із якістю та ефективністю системи управління РР. Зокрема, регіони із надто централізованим (ієрархічним) управлінням часто демонструють депресивні тенденції, у той час як території із більш гнучким управлінням — стає зростання. Для країн, що розвиваються, інституційні чинники набувають більшої ваги, про що свідчать випереджаючі темпи РР урбанізованих приморських регіонів КНР та Індії порівняно із внутрішніми провінціями (штатами) [8, с. 56; 5, с. 430—431]. Схожі процеси мають місце й у країнах Центральної та Східної Європи (далі — ЦСЄ), де після вступу до ЄС райони, наближені до «старих» країн-членів, розвиваються швидше за інших [6].

Важливим моментом успішності РР у країнах ЦСЄ стала політика децентралізації у сфері розвитку, в поєднанні з стимулюванням регіонів до більш активної участі у міжрегіональній та глобальній кооперації. Дієвість подібної комбінації пояснюється зміною стратегії органів управління, які мають на меті не лише використання, але й збільшення конкурентних переваг регіону. При цьому ініціативи РР «знизу» спираються на більш глибокі й точні оцінки, більш гнучкий підхід до реалізації ресурсного та інституційного потенціалів території [7, с. 349—350].

Взаємозв'язок між децентралізацією і зростанням ефективності РР не є однозначним. Аргументи на користь делегування повноважень регіонам, це: 1) врахування відмінностей між регіональними і національними цілями розвитку забезпечує ефективніший розподіл ресурсів; 2) зростання міжрегіональної конкуренції стимулює ефективніше використання ресурсів; 3) зростає прозорість і підзвітність ухвалення (виконання) рішень. Проте децентралізація несе й додаткові ризики, зокрема: 1) невідповідність між повноваженнями і ресурсами може зробити регіон залежним, замість централізованих міжбюджетних трансфертів, від інших зовнішніх джерел фінансування (приватні інвестиції, позики, гранти); 2) щодо окремих видів ресурсів централізований розподіл може бути ефективнішим унаслідок ефекту масштабу; 3) конкуренція між регіонами може призводити до збільшення економічної та соціальної диференціації, а отже, протиріччя цілям національної і міжнародної політики сталого розвитку [7, с. 407—408].

Таким чином, децентралізація підвищує ефективність РР лише у випадку, коли регіон уже володіє необхідним, з точки зору інтеграції до глобальної економіки потенціалом: просторово-географічним, ресурсним, людським та інституційним. Децентралізація системи управління підвищує гнучкість економіки регіону, її стійкість, чутливість до змін, створюючи тим самим передумови для успішного досягання цілей сталого довгострокового розвитку.

Література

1. Варналій З. С. Регіони України: проблеми та пріоритети соціально-економічного розвитку: Монографія / За ред. З. С. Варналія. — К.: Знання України, 2005. — 498 с.
2. Сльчанінов Д. Б. Системологія державного, регіонального та місцевого розвитку / Актуальні проблеми державного управління: зб. наук. пр. — Х.: В-во ХарPI НАДУ «Магістр», 2013. — С. 184—194.

3. Фоміна М. В. Сучасний економічний розвиток: проблеми та перспективи / М. В. Фоміна, В. В. Приходько // Бюлетень Міжнародного Нобелівського економічного форуму. — 2012. — № 1. — Т.1. — С. 435—445.
4. McCann P. Globalisation: Countries, cities and multinationals / P. McCann, Z. J. Acs // Jena Economics Research Papers №42 [Електронний ресурс]. — Режим доступу: http://cstp.gmu.edu/files/pdfs/GMU_GW/mccann_acs.pdf
5. Milanovic B. Half a world: Regional inequality in five great federations/ B. Milanovic // Journal of the Asia Pacific Economy. — 2005. — №10. — P. 408—445.
6. Monastiriotis V. Regional growth dynamics in Central and Eastern Europe / V. Monastiriotis // London School of Economics and Political Science Discussion Paper №33 [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://www.lse.ac.uk/europeanInstitute/LEQS/LEQSPaper33.pdf>
7. Pike A. Handbook of Local and Regional Development / A. Pike, A. Rodríguez-Pose, J. Tomaney. — L.: Routledge, 2010. — 642 p.
8. Zhang X. How does globalization affect regional inequality within a developing country? Evidence from China / X. Zhang, K. Zhang // Journal of Development Studies. — 2003. — №39. — P. 47—67.

Ємельяненко А. М.,

д.е.н., доцент,

ДВНЗ «Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана»

СТРАТЕГІЧНІ ПРІОРИТЕТИ ЗБАЛАНСУВАННЯ ЛЮДСЬКОГО І ТЕХНОЛОГІЧНОГО РОЗВИТКУ

Сучасний розвиток земної цивілізації характеризується радикальною трансформацією суспільства, до основних ознак якої необхідно віднести: технологічну та інформаційну революцію, перехід до економіки знань, збурення глобалізації та нерівномірності розвитку країн, руйнування ієрархічних та ствердження мережових структур, гомогенізацію та гетерогенізацію, самоідентифікацію людини, макрофінансову нестабіль-

ність і циклічність, наслідком чого є сучасна світова Велика рецесія. Перед урядами країн світу постало завдання обґрунтування рецептів державного антикризового управління економікою, яке б забезпечило стійку синхронізацію технологічного та людського розвитку, фінансову стабілізацію та зростання суспільного добробуту.

Для постсоціалістичних країн, зокрема України, фінансово-економічна, структурна та інституційна кризи загострили проблему не тільки забезпечення конкурентоспроможності національної економіки на світовому рівні, а й взагалі економічного розвитку. На загальному тлі стрімкого збільшення наукоємних технологій у провідних економічно розвинених країнах світу, ефективність вітчизняної технологічної сфери дійсно виглядає незначною та зникаючою. І це при досить високому людському і технологічному потенціалі, але такому, що використовується неефективно, з великою швидкістю руйнується. Це пояснюється переконаністю в силі стихійної самоорганізації економічного і соціального розвитку за ринкових умов господарювання.

Сукупність накопичених в Україні фінансових, економічних, інфраструктурних, технологічних, екологічних, соціальних і управлінських проблем призвела до повного розбалансування національної економіки та висунула перед економічною наукою потребу пошуку стратегії управління соціально-економічним розвитком, яка б давала можливість активно скеровувати самодостатній власний рух з мінімальними втратами. Одним із стратегічних напрямів є модернізація соціально-економічної системи на основі використання нових технологій та інновацій у всіх сферах людської діяльності, синхронізації розвитку природи, економіки та людини.

Визначальною ланкою в системі державного антикризового управління національною економікою слід визначити збалансування людського та технологічного розвитку, що дозволить скоригувати цільові пріоритети реструктуризації економіки з урахуванням інноваційних змін, визначитись з макроекономічними наслідками мультиплікативного синергетичного ефекту синхронізації їх взаємодії.

В якості головного стратегічного завдання для реалізації національної економічної політики запропоновано формування системи механізмів взаємодії технологічного розвитку та соціальної політики на базі створення сучасного збалансованого економічного комплексу з потужним корпоративно-коопераційним каркасом, який буде забезпечувати щільну кооперацію вітчизняних

суб'єктів господарювання та вигідне інтегрування у світову економіку (рис. 1).

На сьогодні, коли світ поділено за основними ринками, у тому числі й високотехнологічними, перед Україною постають альтернативні стратегічні завдання щодо можливостей скористатися своїми науковими здобутками: мобілізувати наявні технології масового споживання і відродити повноцінний внутрішній ринок; забезпечити упровадження проривних технологій і відвоювати втрачені зовнішні ринки наукомісткої продукції, інтегруватися із ТНК технологічним ланцюжком виробничого процесу. При цьому залишитися на зовнішніх ринках з традиційною продукцією низьких переділів буде важко: енергомісткість, технологічна відсталість (в Україні знос основних засобів у промисловості більше 51 %) плюс динаміка цін на газ призводять до втрати ринків, що уже сформувалися.

Нова національна концепція повинна базуватися не тільки на керівництві та управлінні, а й на організації. В комплексі інструментів і механізмів формування і реалізації національної концепції інноваційно-технологічного розвитку особливе місце слід відвести форсайт-методології як основі узгодження пріоритетів інноваційно-технологічного розвитку в рамках конструктивного діалогу держави та суспільства, залучення широких бізнес-кіл у їхню реалізацію, формування постійно діючих «майданчиків» взаємодії науки, виробництва, освіти та бізнесу. Нелінійний характер поведінки економіки постає все очевиднішим фактом. Виникає необхідність у розробці нових прийомів державного управління, які базуються на традиційних програмно-цільового спрямування та поширюються на основі врахування синергетичної парадигми розвитку. Визнання в системі антикризового державного управління синергетичної парадигми, що враховує варіативність, альтернативність розвитку сучасних ринкових систем господарювання з безліччю точок біфуркації дозволить вирішити стратегічне завдання відтворення національної системи із залученням бізнес-еліти в процеси регулювання людського і технологічного розвитку на засадах державно-приватного партнерства.

Стратегія збалансування людського і технологічного розвитку України має базуватися на переході від балансування між альтернативними цілями соціального забезпечення та економічного зростання — до інтеграції підвищення добробуту нації та кожного громадянина із становленням конкурентоспроможної національної економіки, яка динамічно розвивається. Головними страте-

гічними цілями повинні стати: забезпечення випереджаючого розвитку людського капіталу як основного конкурентного чинника в сучасній економіці, якнайповніший розвиток і використання національного інтелектуального та підприємницького потенціалу; поширення соціального ефекту від економічного зростання у вигляді підвищення рівня реальних доходів і купівельної спроможності населення, посилення соціального захисту, поліпшення умов життя.

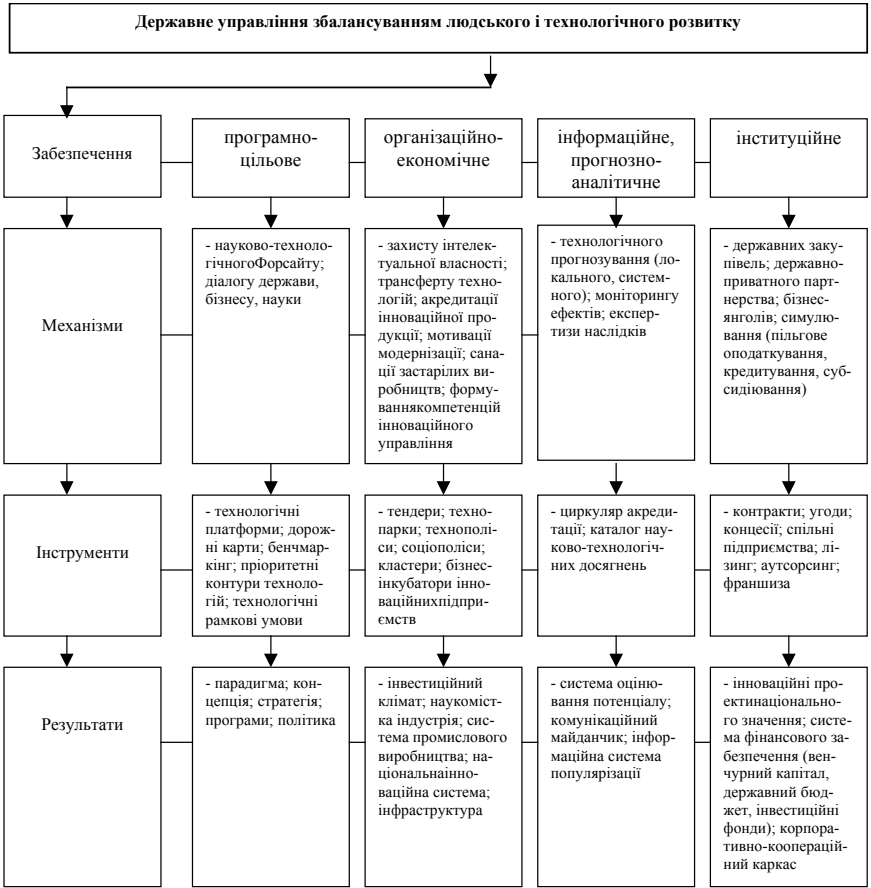

Рис. 1. Система механізмів державного управління збалансуванням людського і технологічного розвитку (власна розробка автора)

Єргін С. М.,

к.е.н., доцент,

Кримський економічний інститут

ДВНЗ «Київський національний економічний університет
імені Вадима Гетьмана»,

Єргін Є. С.,

Таврійський національний університет

імені В. І. Вернадського

РАЦІОНАЛІЗАЦІЯ ГАЛУЗЕВОЇ СТРУКТУРИ НА ОСНОВІ ОРГАНІЗАЦІЙНОГО ПІДХОДУ В УМОВАХ СУЧАСНОЇ ЕКОНОМІЧНОЇ КРИЗИ

Вбудовування в транснаціональні господарські ланцюги створення вартості, на яке зробило ставку національне керівництво України в роки, що сталися після перебудови, було в умовах світового зростання економіки привабливим проектом, але їх руйнування в умовах світової фінансової кризи створює загрозу промислового і загальноекономічного обвалу, на який уряд країни впливати не в силах. Тому важливим стає опора на регіони і залучення в господарський обіг місцевих ресурсів. У цьому зв'язку неминуче повинна змінитися економічна політика стосовно структури галузевих ринків. Її акценти будуть зміщуватися з боку глобальної конкуренції, де домінують великі господарські одиниці, до конкуренції внутрішньої з іншими принципами раціональної побудови галузевої структури.

Причин нестабільності структур галузевих ринків безліч, але, на нашу думку, основна з них пов'язана з історичним прагненням вирішувати складні економічні проблеми країни простими методами зараз і відразу, так би мовити «знайти ту ланку в ланцюзі, за допомогою якої можна витягнути весь цей ланцюг». Так, за часів Радянського Союзу керівництво країни захопилося гігантоманією з будівництвом великих підприємств і знищили в 60-і рр. минулого століття малі підприємства у вигляді артілей і кооперативів, які в 50-х рр. виробляли до третини промислової продукції, у тому числі такі наукомісткі для того часу товари, як телевізори. Під час перебудови кінця 80-х рр. — початку 90-х рр. всі захопилися малими формами господарювання, вважаючи, що малий бізнес нагодує і вдягне всю країну і, не шкодуючи, знищили за скром-

ними підрахунками до 20 % свого виробничого потенціалу. У 2000-і рр. знову зосередилися на розвитку великих промислових комплексів, зав'язаних на міжнародний попит. Підтримка сильних підприємств призвела до того, що з посиленням податкового тягаря країна позбулася безлічі середніх і малих промислових підприємств, створених за часів перебудови, посилилася монополізація економіки.

Осмысливши, що в умовах світової фінансової кризи, хімічна та металургійна промисловість уже не зможуть забезпечити стабільність національної соціально-економічної системи, ми кидаємося в іншу крайність — всемірний розвиток малого і середнього бізнесу. Але наш вітчизняний господарський досвід підказує, що економічний результат був вищим там, де створювалися умови, якщо не конкуренції, то рівного суперництва виробників або за гроші споживачів, як це було при виробництві годинників і холодильників, або за державні замовлення у сферах ВПК, авіабудуванні та космосу. Таким чином, вихід на стійке економічне зростання не мислимо без раціонального поєднання різних організаційно-виробничих форм, у тому числі і в контексті їх розміру. Кожна виробнича форма виконує певну цільову загальнонаціональну функцію.

Цільовою загальнонаціональною функцією великих підприємств є забезпечення масового виробництва стандартизованої дешевої продукції для національного споживача. Без великого виробництва не забезпечити задоволення попиту. Однак великі фірми слабо сприйнятливі до нововведень, оскільки їх виробництво має рутинний характер, що пов'язаний з постійним повторенням і поновленням. Великі фірми, що беруть участь в такому кругообігу, з минулого досвіду знають рецепти «правильної» поведінки. Їм не потрібен якісний ріст.

Цільовою загальнонаціональною функцією малих підприємств є знаходження нових проривних технологій, здатних забезпечити різке зростання випуску та ефективності виробництва, та підвищення якості життя населення. Однак вони не здатні виробляти великі обсяги дешевої продукції. Перевага малих фірм у сфері проривних інновацій обумовлена: їх готовністю нести величезні, майже неприйнятні ризики; нечисленністю колективу; ентузіазмом керівника бізнесу, як у технічному потенціалі реалізації свого проекту, так і в його подальшій сприятливій долі на ринку; малими втратами, як для ініціаторів інновації, так і для економіки в цілому при провалі нововведення і банкрутстві малої структури.

Цільовою загальнонаціональною функцією середніх підприємств є, по-перше, забезпечення зайнятості працездатного насе-

лення і по-друге, запровадження механізму адаптації цікавих виробничих ідей до умов масового виробництва.

Саме оптимальне поєднання різних організаційних структур: великих, середніх і малих підприємств конкретного галузевого ринку в ув'язці з формуванням цілісного ланцюга створення вартості: від виробництва сировини до поставки продукції кінцевому споживачеві в умовах світової кризи може забезпечити стійке економічне зростання у середньостроковій і довгостроковій перспективі.

Єрмоленко О. Г.,

к.е.н., доцент,

Таврійський національний університет
імені В. І. Вернадського

РОЛЬ ДЕРЖАВИ У ПОДОЛАННІ КРИЗИ ДЕРЖАВНИХ ПІДПРИЄМСТВ

Криза — це загострення протиріч у соціально-економічній системі, що загрожує її життєстійкості. Регулярні, закономірно повторювані кризи є неодмінною фазою циклічного розвитку будь-якої системи. У процесі функціонування соціально-економічної системи настає момент, коли прогресивний потенціал головних елементів системи вичерпується, і виникають нові елементи, що представляють майбутній цикл.

Означені елементи нової системи вступають у протидію з елементами старої системи, що відрізняє період, коли починається криза. Важливою функцією кризи є руйнування тих елементів, які найменш життєздатні: криза відкидає застарілі, неефективні способи виробництва і форми організації на користь сучасних і ефективних. У цьому сенсі кризи прогресивні і кінцеві, вони можуть передувати або нового етапу в розвитку системи (кон'югаційні кризи), або її загибелі і розпаду (дез'юнктивні кризи).

Механізм державного регулювання економіки визначають як сукупність форм, методів та інструментів, за допомогою яких державні та створені за їх участю органи здійснюють управлінський вплив на процеси функціонування і розвитку соціально-економічної системи.

Вплив держави доповнює і підсилює ринковий механізм або компенсує його обмежені можливості. Відмінною особливістю впливу держави на економіку є фіксація напрямки діяльності економічних суб'єктів, відповідного цілям державної економічної політики.

До основних функцій державного регулювання належать: встановлення правових норм організації підприємницької діяльності та контроль їх дотримання, створення сприятливих можливостей для розвитку окремих секторів і галузей економіки, введення податків і мит з метою перерозподілу фінансових потоків, стабілізація суспільного відтворення.

У державної антикризової діяльності можна виділити наступні напрямки: антициклічна, антимонопольна, бюджетно-податкова, дефляційна, грошово-кредитна, інвестиційна, структурна, соціальна, екологічна політики, державне регулювання зовнішньоекономічної діяльності та ін.

Особлива роль антикризової діяльності держави як власника полягає в тому, що воно відповідально не тільки за функціонування власного державного сектора, але й економіки в цілому.

Унаслідок особливої ролі держави як суб'єкта макроекономічного регулювання традиційними галузями державного сектора є галузі виробничої та соціальної інфраструктури, галузі, які потребують великого початкового капіталу (добувна промисловість), галузі з пролонгованим ефектом.

Роль держави у подоланні криз держпідприємств полягає у проведенні їх структурної реорганізації, в залученні приватного капіталу в державний сектор. Змішані підприємства мають потенціал для вирішення протиріч між орієнтацією на поточну кон'юнктуру ринку і довгостроковими цілями розвитку економіки, між мотивами прибутковості та соціальної ефективності [1].

Для підвищення ефективності державних підприємств особливе значення матимуть розробка чіткого механізму їх фінансування, перехід від затвердилася практики бюджетного фінансування, яка надає охолоджуючим вплив на апарат управління, до використання позикових коштів з фіксованими зобов'язаннями, що змусить ці підприємства проявити потрібну увагу до забезпечення окупності вкладеного капіталу.

Найбільш прийнятним джерелом підвищення мікроекономічної ефективності є власні кошти підприємств. Це питання тісно пов'язане з питанням співвідношення централізації та автономії у використанні ресурсів.

Відрахування до бюджету більшої частини прибутку підприємств остаточно підривало їх зацікавленість у підвищенні

рентабельності виробництва, істотно ускладнювало процедуру фінансування капіталовкладень, ускладнювало маневреність підприємств.

Доцільно, з точки зору дотримання економічних інтересів підприємств, дати їм більше автономії у використанні їхнього прибутку, звичайно, за умови підтримання достатньо високих темпів приросту капіталовкладень.

При цьому підприємства не повинні бути звільнені повністю від контролю з боку вищестоящої організації, вони повинні лише припинити відшкодування їх поточних витрат.

Реалізація даних заходів може сприяти поліпшенню фінансового становища державних підприємств і підвищення їх ефективності.

Література

1. Демчук О. Н. Антекризисное управление: учебное пособие : учебное пособие / О. Н. Демчук. — 2009. — 256 с. [Электронный ресурс] — Режим доступа : <http://www.alleng.ru/d/manag/man216.htm>

Єфремов Д. П.,

к.е.н., докторант,

ДВНЗ «Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана»

АВТОМАТИЧНІ ФІСКАЛЬНІ СТАБІЛІЗАТОРИ У ПОДОЛАННІ ЕКОНОМІЧНОЇ КРИЗИ

Серед регулятивного інструментарію держави, націленого на подолання економічної кризи найбільш уживаною на сьогодні виступає фінансова політика дискреційного характеру, що реалізується через цілеспрямовані зміни урядом обсягів державних закупівель і податкових відрахувань. Проте поруч із дискреційною активністю уряду суспільний сектор справляє вплив на економічну динаміку іще через один трансмісійний канал — автоматичні стабілізатори. Принцип їх дії бере походження в автоматичній реакції надходжень державного і місцевих бюджетів на коливання сукупного випуску в країні, оскільки ставки багатьох податків і відрахувань є фіксованими та прив'язаними до поточних доходів економічних суб'єктів. Відповідно, якщо економічна кон'юн-

ктура в країні зазнає негативного зовнішнього шоку, автоматичні стабілізатори згладжують його потужність через скорочення фізичного обсягу сплачених податків у відрахувань без додаткового дискреційного втручання уряду.

Порівнюючи можливості корекції кризової економічної ситуації через механізми автоматичної фіскальної стабілізації із альтернативами дискреційних кроків уряду, слід відзначити, що перші мають низку помітних переваг: 1) справляють градуальний вплив на сукупний попит на регулярній основі; 2) демонструють нульову залежність від політичних процесів, не мають імплементаційних лагів; 3) не потребують додаткових запозичень і значного фіскального простору для реалізації; 4) нарешті, характеризуються контр-, а не про-циклічною поведінкою. Однак, за умов доброї налагодженості механізм автоматичної стабілізації спроможний послаблювати реалізовані в країні дискреційні заходи антикризового характеру. Тому через свій контрциклічний характер вмонтовані стабілізатори розглядаються як засіб самостійного відновлення загальної рівноваги ринковою економікою.

Потужність дії та ефективність автоматичних стабілізаторів перебувають у залежності від кількох чинників: а) чутливості балансу бюджету до економічної динаміки; б) структури податкової системи та в) ступеня відкритості національного господарства до зовнішньоторговельних впливів.

Найважливішу роль у їх роботі відіграватиме структура оподаткування економічних суб'єктів, що склалася в країні. Різні форми стягнень, що справляються за певними принципами, спроможні підсилювати або ж навпаки пригнічувати їх дію.

Так, податки на доходи фізичних осіб разом із внесками на соціальний захист, перебуваючи у прямій залежності від наявних у розпорядженні доходів, спроможні безпосередньо через автоматичні стабілізатори пом'якшувати економічну динаміку. Високі граничні ставки за такими податками означатимуть менші доходи в розпорядженні домогосподарств, а отже, менший споживчий попит, що за умов економічного спаду полегшуватиме відновлення рівноваги на товарних ринках. Посиленню ефекту стабілізації від податків на доходи домогосподарств сприятимуть: і) застосування прогресивної шкали оподаткування доходів; ii) розширення бази оподаткування за рахунок скорочення податкових вилучень, які платник має право вираховувати із сукупного оподатковуваного доходу в якості витрат, понесених ним на отримання цього доходу, а також податкових пільг, які повертаються назад платнику після перевищення певної суми.

Внески на соціальне страхування здебільшого рівномірно розподіляються серед населення, оскільки стягуються за однаковими для всіх ставками. Але важливе значення має розподіл виплат за внесками між роботодавцем та робітником: чим більша частка їх припадає на останнього, тим помітніший вплив вона справлятиме на його доходи, а отже, на процеси автоматичної стабілізації.

Податки на прибутки підприємств також демонструють високу чутливість до економічних циклів, а тому виступають важливим фактором впливу на вмонтовані стабілізатори. Але стабілізація, отримана від оподаткування прибутків, може зазнати корекції внаслідок змін бази оподаткування. Уряди багатьох розвинутих держав, реалізуючи державну антикризову політику, запроваджують пільги для фірм із сплати податку на прибуток. Найпоширенішими їх формами є перенесення поточних збитків на майбутні прибутки та на прибутки, отримані в минулому. Відповідно до першої техніки, компанії одержували право зменшувати прибутки, зароблені в майбутніх роках, на суму збитків, понесених у поточному періоді внаслідок кризи (застосовується у більшості країн ЄС, США, Австралії, Бразилії та багатьох інших). Подібний підхід відкладання збитків скорочує базу оподаткування та зменшує ефект від стабілізаторів. Натомість варіант із списанням поточних збитків з прибутків минулих років справляє на них сприятливий вплив, оскільки викликає необхідність повернення фірмам частини вилучених у них коштів із державного бюджету. Але така практика ускладнює збалансування державних фінансів, породжує додаткові загрози маніпуляцій і зловживання державними коштами та посилення корупції. Тому вона не є розповсюдженою і використовується здебільшого в країнах з ефективно організованими податковими інститутами — Франції, Канаді, Великій Британії та США.

У цілому, країни із розвинутою податковою системою, ефективно діючими податковими органами, давніми традиціями прозорого ведення бізнесу та високим ступенем громадського контролю за суспільним сектором спираються на податкові системи, основне навантаження в яких зміщено на такі форми оподаткування, які напряму залежать від поточних доходів (США, Німеччина, Італія та ін.). Отже, роль автоматичних стабілізаторів у виході з кризи та відновленні економічного зростання подібних держав має бути значною.

Навпаки, значна частка непрямих податків у податковому навантаженні (Туреччина, Угорщина), складна структура податкової системи (Латино-Американські країни) та високий рівень корупції в економіці (Україна) не сприятимуть ефективній роботі

механізму автоматичної стабілізації та подоланню за їх рахунок економічного спаду. Розрахований автором на основі методики оцінки еластичності надходжень і видатків бюджету, що використовується МВФ [1], ефект від автоматичної стабілізації економіки України в 2009 році становив близько -0,8 % ВВП, у той час як за підрахунками фахівців ЄЦБ [2] для країн зони євро цей показник перебував на рівні -0,9 % ВВП, а для країн ЄС — 1,0 % їх ВВП. Подібна ситуація підводить уряди держав, що розвиваються, до необхідності застосування альтернативних — дискреційних — антикризових інструментів фінансової політики.

Література

1. International Monetary Fund, 2009. «Computing Cyclically Adjusted Balances and Automatic Stabilizers». <http://www.imf.org/external/pubs/ft/tnm/2009/tnm0905.pdf>
2. L. Schuknecht, 2010. «Fiscal Activism Booms, Busts and Beyond» in Fiscal Policy: Lessons from the Crisis, Banca d'Italia, 2010.

Єхалова Г. В.,

аспірант,

Таврійський національний університет
імені В. І. Вернадського

ВИКЛИКИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ НАЦІОНАЛЬНОГО РИНКУ СТРАХОВИХ ПОСЛУГ

Як одна з найдавніших категорій суспільно-виробничих відносин, страхування відіграє важливу роль у функціонуванні економіки України. Страховий ринок є елементом фінансової системи, основною задачею якого є перерозподіл величини збитків в разі настання страхового випадку між учасниками страхування [1, с. 3]. Об'єктивна потреба в страхуванні зумовлена тим, що збитки часом виникають унаслідок руйнівних факторів, непередбачуваних людими, і не передбачають будь-якої цивільної відповідальності [2, с. 12]. У такій ситуації буває неможливо стягнути збитки з кого-небудь, і вони залишаються у майновій сфері самого потерпілого.

Необхідність розуміння тенденцій і викликів страхового ринку з урахуванням вітчизняних особливостей його розвитку і функціонування зумовили актуальність теми. Цими питаннями протягом

останніх десятиліть переймалося чимало відомих учених. Так, на національному рівні найбільшій уваги заслуговують роботи О. М. Залетова [4], С.С. Осадця, В.Д. Базилевича, О.О. Охріменка, М.В. Мних, В.П. Кругляка [2], К.Е. Турбіної [3] та ін. Регіональні особливості функціонування страхового ринку розглядали, у свою чергу, Г.Ф. Азаренков [5], Л.В. Нечипорук [6], Д.С. Джусоева та ін.

Проте на даному етапі розвитку продуктивних сил і виробничих відносин ситуація на ринку змінюється настільки динамічно, що буквально по закінченні кількох місяців вона потребує корегування та оновлення у зв'язку з поглибленням глобалізаційних та євроінтеграційних процесів, зміною законодавства і норм оподаткування. Так, ринок страхових послуг України має кілька суттєвих слабких сторін. Найвагомішою з них є ідентичність пропозиції в більшості страхових компаній і відсутність інноваційних рішень у галузі. Крім того, більшість страховиків не може сформувати постійну базу страхувальників і спрямовує свою маркетингову діяльність на залучення випадкових клієнтів.

В основному страхові компанії орієнтуються на співпрацю з юридичними особами, проте ця галузь страхування характеризується використанням так званих «сірих схем». Також істотними проблемами залишається недостатній рівень довіри до страховиків і відсутність розуміння необхідності страхування, а також низька платоспроможність страховика, що особливо актуально в умовах сповільненої рецесії після економічної кризи 2008 р. [8]. На ринку страхування реалізується такий парадокс: обсяги зібраних страхових премій швидко збільшуються, але при цьому сектор реального страхування стрімко скорочується. За підсумками 2011—2013 рр. ринок страхових послуг України характеризувався зростанням валових сукупних премій на 43 %, що дозволило страховикам збільшити їх обсяг до 13,2 млрд грн (табл. 1). На жаль, зростання зібраних страхових премій пов'язане з певними схемами в перестрахованні і використанні страхування в якості податкового буфера.

Таблиця 1

**ОСНОВНІ МАКРОЕКОНОМІЧНІ ПОКАЗНИКИ СТРАХОВОЇ ГАЛУЗІ УКРАЇНИ
У 2011—2013 РР., МЛРД ГРН [9]**

Показник	II квартал, 2011 р.	II квартал, 2012 р.	II квартал, 2013 р.
Сукупні страхові премії	2,5	7,6	13,2
Перестраховування	0,4	0,6	3,2
Корпоративний сектор	3,1	4,2	6,4
Страхування фінансових ризиків	1,7	2,4	3,6

По-перше, основне зростання ринку забезпечили операції з перестрахування, обсяги яких зросли на 350 % порівняно з 2012 р., досягнувши позначки в 3,2 млрд грн (табл. 1). Безумовно, практика використання ресурсів перестраховиків досить поширена, якщо у страховика виникають певні проблеми при покритті своїх зобов'язань перед клієнтами. Проте темпи зростання кількості угод з перестрахування та їх грошового наповнення не виправдано високі. З цих причин сьогодні ми можемо говорити про проблему виведення українських грошей в офшори і їх «відбілювання» через кептивні страхові компанії [7, с. 24].

По-друге, складається неоднозначна ситуація у корпоративному секторі. Зростання страхових платежів на 34,8 % до 6,4 млрд грн говорить про те, що бізнес перетворюється на локомотив страхового ринку. Але слід обмовитися, що йдеться, у першу чергу, про страхування фінансових ризиків. За даними Нацкомфінпослуг, з початку 2013 р. цей сегмент виріс на 85,6 % і становив 3,6 млрд грн (табл. 1). Тобто, наповнення корпоративного сектора відбувається за рахунок використання схем ухилення недобросовісних платників податків від податкових платежів. По-третє, більшість страхових компаній працюють на межі рентабельності, а часто і зі збитками. Не остання причина тому — недосконале законодавство. Проте, вітчизняні страховики нарощують бізнес, незважаючи на економічний спад, завдяки відродженню схем податкової оптимізації і різкого сплеску попиту на такі послуги з боку бізнесу.

Таким чином, нами було розглянуто основні особливості та тенденції страхового ринку України. Оскільки ринок усе ще не насичений, перед страховиками стоїть завдання розробки привабливіших і зручніших для страхувальника полісів з найактуальніших видів ризикового страхування. Наприклад, страхувальникам слід запропонувати лінійку працюючих страхових продуктів по покриттю медичних витрат, що особливо актуально до прийняття обов'язкового медичного страхування в Україні. Не менш важливим є і посилення аквізичної діяльності з упровадження в широке вживання класичних видів страхування — страхування нерухомого майна, особистого страхування та страхування фінансових ризиків. Потенціал України як рекреаційного та ділового центру на перетині східних і західних бізнес-інтересів вимагає від страховиків, страхувальників і державних регуляторів своєчасної реакції на сигнали ринку та ефективного управління ним.

Література

1. Закон України «О страховании»// Урядовий кур'єр. — 2001. — 4 октября (с изменениями от 16.10.2012).
2. Кругляк В. П. Опыт практической деятельности. Новый сборник материалов по вопросам практики страхования / В. П. Кругляк. — М.: ЮКИС, 2010. — 155 с.
3. Турбина К. Е. Страхование от А до Я. Книга для страхователей / К. Е. Турбина. — М.: РОСМЭН, 2011. — 562 с.
4. Залетов О.А. Страхование в Украине (под ред. Слюсаренко О.А.), / О.А. Залетов. — К.: МА «BeeZone», 2012. — 452 с.
5. Азаренков Г. Ф. Регіональні чинники розвитку страхової діяльності в Україні / Г. Ф. Азаренков // Фінанси України. — 2011.— № 7.— С. 147—153.
6. Нечипорук Л. В. Теорія і практика страхового ринку в Україні / Л. В. Нечипорук. [Монографія]. — Х.: Вид-во Національного університету внутрішніх справ. — 2010. — С. 94.
7. Insurance 2020: Turning change into opportunity: Allan Buitendag, Jamie Yoder, Jonathan Simmons, Paul McDonnell. — PwC Insurance 2020: Turning change into opportunity, 2012. — 243 p.
8. Данные официального портала Лиги страховых организаций Украины // Портал ЛСОУ. — 2013. — Режим доступа: <http://uainsur.com/>
9. Всеукраїнський Інтернет-журнал зі страхування «For Insurer» / Електронний ресурс. Режим доступу <http://forinsurer.com/files/file0043.pdf>

Жданов В. І.,

к.е.н., доцент,

ДВНЗ «Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана»

УПРАВЛІННЯ ДЕРЖАВНИМ БОРГОМ ЗА ПРОТИЦИКЛІЧНОЇ ФІСКАЛЬНОЇ ПОЛІТИКИ

Загалом вважається, що в нормальній економічній ситуації в країні бюджетні видатки не повинні перевищувати рівня бюджетних доходів. Проте на практиці часто виявляється протилежне. Слід розрізняти дві такі ситуації.

Перша з них полягає в тому, що протягом бюджетного року виникає короткострокова нестача грошових коштів відносно

планових бюджетних зобов'язань. Ця нестача виникає внаслідок нерівномірних ритмів виконання бюджету за доходами і видатками. Видатки бюджету можуть концентруватись залежно від періодів реалізації різноманітних державних програм, а доходи по місяцях, як правило, розподіляються досить рівномірно. Труднощі, які виникають при покритті бюджетних зобов'язань у такій ситуації, являють собою нестачу фінансової ліквідності, а не дефіцит бюджету. В економічно розвинених країнах для її покриття можуть застосовуватись державні векселі, що виписуються, на пред'явника, які досі не отримали широкого застосування в країнах з перехідною економікою.

Друга ситуація проявляється у недостатньому покритті бюджетних видатків звичайними бюджетними доходами в масштабах усього бюджетного року. В цьому і полягає явище бюджетного дефіциту, який вимагає пошуку відповідних джерел його покриття.

Унаслідок цього виникає державний борг, як результат зобов'язань центральних і місцевих державних органів, що виникли при фінансуванні бюджетного дефіциту [1, с. 37].

Загальноекономічний аналіз явища бюджетного дефіциту та його економічних наслідків є предметом дискусій між прихильниками різних концепцій функціонування ринкової економіки. Основними напрямками цих дискусій є розгляд проблем, пов'язаних з цілями, наслідками та можливостями реалізації активної фіскальної політики, як методу впливу на обсяги загального попиту та пропозиції в економіці.

Незалежно від концепції функціонування ринкової економіки, основними передумовами появи бюджетного дефіциту, що вимагає отримання державних кредитів, є: стабілізаційна спрямованість фіскальної політики, що проявляється у вираженій орієнтації на протициклічний характер фіскальної політики; прагнення пристосувати тягар фінансування державних видатків поточним поколінням до користі, отриманої від цих видатків майбутніми поколіннями; прагнення обмежити негативні економічні та суспільні наслідки, що виникають з раптових і перехідних змін в обсягах державних видатків, пов'язаних зі зменшенням бюджетних надходжень.

Одним з найважливіших завдань фіскальної політики є стабілізація кон'юнктури, яка полягає у недопущенні кризи, або протидії їй, в разі її виникнення. Основним інструментом впливу при цьому є підвищення попиту, для чого і може використовуватись значна частина бюджетних видатків. Механізм їх впливу не

економічну кон'юнктуру полягає в тому, що до зменшених внаслідок кризи бюджетних надходжень, здебільшого від продукто-вих податків, а частково від податків з обігу, видатки не пристосовуються, а утримуються на незмінному або, навіть, вищому рівні. При цьому видатки спрямовуються на статті, що характеризуються найвищим мультиплікативним ефектом відносно сукупного попиту. Як правило збільшуються обсяги видатків на державні інвестиції та такі, що викликають приватні інвестиції, навіть із запровадженням додаткових державних робочих місць [2, с. 214].

Протидія кризі за допомогою підтримки або підвищення рівня бюджетних видатків при зменшенні бюджетних надходжень вимагає отримання позичок і / або витрачання коштів раніше сформованого спеціального стабілізаційного фонду. Такий спеціальний стабілізаційний фонд, який зменшує потребу в державних запозиченнях, створюється при наявності високої економічної кон'юнктури за рахунок застосування механізмів, направлених на зменшення сукупного попиту, з боку державного сектору економіки.

Вперше у світовій практиці протициклічна (стабілізаційна) фіскальна політика, що вимагала цілковитої відмови від засад врівноваження державного бюджету, була застосована у 1933 році в Швеції. Вона полягала у запровадженні широкомасштабних державних робіт, фінансованих за рахунок позичок, отриманих на строк — 4 роки. У 1934—35 рр. видатки на такі державні роботи сягали рівня 15—20 % сукупних бюджетних видатків, при тому, що бюджетний дефіцит становив 25 % бюджетних видатків. Така політика мала великий успіх. Після 1935 року виразно проявилось пожвавлення в економіці. Видатки на державні роботи були суттєво зменшені та розпочато погашення позичок.

Наявність такого досвіду призвела до заміни концепції щорічного врівноваження бюджету на концепцію врівноваження бюджету в довгостроковому періоді, що відповідає циклу. В деяких країнах Західної Європи та Північної Америки ці ідеї були матеріалізовані в практику проведення державної економічної політики набагато пізніше ніж у Швеції — навіть у 60-х роках ХХ століття [3, с. 81].

Однією із зазначених вище передумов виникнення бюджетного дефіциту є прагнення перерозподілу податкового тягаря в часі, при чому цей тягар пристосовується до користі наступного покоління громадян. Це полягає в тому, що витрати розвитку, які здійснюються поточним поколінням економічних суб'єктів, да-

ють матеріальний ефект у майбутньому і користуються ним, значною мірою, наступні покоління. Є підстави очікувати також і їх матеріальної участі у створенні цих об'єктів. Усе це призводить до необхідності хоча б часткового фінансування державних інвестицій з кредиту, сплата якого ляже тягарем на наступні покоління. У такий спосіб здійснюється перерозподіл витрат у часі.

Такі міркування є дуже популярними у сучасній фінансовій літературі. Проте вони стосуються випадків фінансування державних інвестицій з джерел, сформованих унаслідок державних позик. Ці постулати не можуть бути застосовані до ситуації, коли звичайних бюджетних доходів не вистачає для фінансування поточних бюджетних витрат. Можна зробити висновок про т. зв. «концепцію користі», згідно з якою кожне покоління повинно нести тягар фінансування бюджетних витрат пропорційно до користі, отримуваної внаслідок допомоги державного сектору економіки. У світлі цієї концепції державні витрати капітального характеру, результати яких виходять за межі поточного періоду, можуть і/або повинні фінансуватись за рахунок державного кредиту, а поточні бюджетні витрати — поточними бюджетними надходженнями. Тільки за такої структури фінансування державних витрат досягається «більш справедливий» розподіл у часі користі та тягара, пов'язаних з допомогою державного сектора економіки. Натомість, абсолютно не відповідає «концепції користі» і тому є «несправедливим» використання бюджетних надходжень і на фінансування інвестиційних витрат, що означає накладення на платників податків тягара державної допомоги, користь від якої матимуть наступні покоління. Особливо це стосується ситуації, коли поточне покоління отримує незрівнянно меншу, порівняно з наступними, користь від державних інвестицій. Також не відповідає зазначеній концепції покриття поточних бюджетних витрат за рахунок отриманих державних кредитів, оскільки в цьому разі на наступні покоління лягає тягар фінансування допомоги державного сектора економіки, використаної попереднім поколінням [4, с. 129].

Проте, ця теза не є однозначною. Для розуміння причин цього можна розглянути ситуацію, яка полягає в тому, що коли інвестиційна діяльність державного сектора має тривалий характер, постійно відновлюваний і реалізується у відносно однакових розмірах, то можна прийняти, що навіть у випадку її фінансування виключно з поточних бюджетних надходжень у кожному проміжку часу платники податків можуть нести тягар фінансування допомоги державного сектора економіки співвідносний із корис-

тю, яку вони від неї (допомоги) отримують. Кредитне фінансування інвестицій державного сектора економіки є умовою «справедливого», пропорційного до отримуваної користі розподілу в часі тягаря фінансування державних видатків тільки в разі здійснення неперіодичних, збільшених відносно «нормального» рівня, інвестиційних видатків державного сектора економіки.

Література

1. Eisner R. What Budget Deficit is? Some Issues of Measurement and Their Implications. — American Economic Review, 1984, vol. 74, № 2 (May).
2. Pietrewicz M. Polityka fiskalna. — Warszawa: Poltext, 1996.
3. Kosterna U. Deficyt budżetu państwa i jego skutki ekonomiczne. — Warszawa: PWN, 1995.
4. Bell D., Lester S. The Deficits: How Big? How Long? How Dangerous? — New York&London: New YorkUniversity Press, 1985.

Желюк Т. А.,

д.е.н., професор,

Тернопільський національний економічний університет,

Бречко О. В.,

к.е.н., доцент,

Тернопільський національний економічний університет

ІНСТИТУЦІЙНА СПРОМОЖНІСТЬ УРЯДУ В РЕАЛІЗАЦІЇ ДОВГОСТРОКОВОЇ АНТИКРИЗОВОЇ ПОЛІТИКИ

У глобальній економіці кризу оцінюють не лише з позицій втрачених конкурентних позицій національних економік, але і як процес переформатування глобального управління, перерозподілу світових ресурсів, початок глибоких структурних змін, які призводять до підвищення рівня технологічного розвитку економічних систем.

Незважаючи на певну стабілізацію світової економіки після глобальної світової економічної кризи та нестійке зростання у 2010 році більшість національних економік продовжують потерпати від бюджетних дисбалансів, коливань цін на енергоресурси, системних фінансових прорахунків, продовольчої та екологічної

криз. Тому в управлінні національними економіками важливе місце повинно займати антикризове управління, яке в довгостроковому періоді повинно забезпечити низку превентивних антикризових заходів, а в короткостроковому періоді — відповідність існуючих механізмів регулювання економічних процесів деструктивним викликам як внутрішнього, так і зовнішнього середовища. По суті мова повинна йти про стабілізаційну політику, яка на концептуальному рівні може носити характер шокової терапії (жорстко обмежувальних монетарних заходів та політики доходів) або градуалістської політики (виважених структурних реформ) [1].

Вдалим класичним прикладом економічного струсу можна вважати стабілізаційну політику Польщі, яка у 1990 році реалізовувалася як цілісний пакет економічних реформ (план Бальцеровича), що передбачав різке скороченні грошової емісії, застосуванні високих відсоткових ставок на кредити, ліквідацію бюджетного дефіциту, з допомогою значного обмеження дотацій, скасування більшості податкових пільг і звільнень від сплати податків, лібералізацію понад 90 % цін (10 % залишено під адміністративним контролем (енергоносії, транспортні тарифи, квартплата і ліки), запровадження часткової конвертованості польської валюти, лібералізацію зовнішньої торгівлі, ліквідацію повної індексації зарплати, встановлення високого прогресивного податку зростання зарплати на підприємствах.

Яскравим прикладом успішної реалізації політики градуалізму є досвід Китаю. Реформи почалися з сільського господарства і розширилися шляхом поступової лібералізації цін, фінансової децентралізації, збільшення автономії для державних підприємств, зміцнення банківської системи, розвитку фондових ринків, швидкого зростання приватного сектора та підвищення відкритості до зовнішньої торгівлі та інвестиціям. Реструктуризація економіки сприяла більш ніж десятикратному збільшенню ВВП Китаю за період з 1978 по 2010 рр. У цій країні вирішено проблему самозабезпечення продовольчими товарами (за наявності лише 7 % орних земель від світових запасів); досягнуто такого розвитку легкої промисловості, яка не лише повністю забезпечує населення країни товарами цієї галузі, але й дозволяє експортувати їх до багатьох країн світу; створено 15 нових галузей промисловості, таких як електронно-інформаційна, енергетична, хімічна, машинобудівна, металургійна, автомобільна, суднобудівна, ракетно-космічна. Щоб сприяти структурним змінам, Китай розвиває власну систему освіти, навчання студентів за кордоном (особливо в США і Японії), заохочує імпорт технологій, які дозволяють розвивати такі прогрес-

сивні сектори економіки, як виробництво програмного забезпечення, нових матеріалів, телекомунікаційну індустрію, біотехнології, охорону здоров'я. Двома економічними проблемами, з якими стикається Китай, є інфляція, яка перевищує цільові показники уряду, і борги місцевих органів влади, які різко зросли в результаті політики стимулювання сукупних витрат.

Посилення глобальних дисбалансів актуалізує довгостроковий вектор антикризової політики. Необхідність реагування на виклики і загрози вимагає внесення відповідних змін до стратегій розвитку національних економік. Особливої уваги потребує вирішення питань регулювання доходів та зайнятості, створення ефективних соціальних амортизаторів, підвищення соціальної відповідальності бізнесу, векторизації інвестиційної політики, запровадження нових моделей управління, побудованих на посиленій взаємодії бізнесу і влади.

У китайській економіці, в довгостроковій перспективі ставиться акцент на оптимізації структури інвестицій в сторону виробництв, орієнтованих на світові ринки, які є найперспективнішими, підвищенні якісних інтелектуальних характеристик людського капіталу, технологічної озброєності компаній і рівня їх продуктивності.

Експерти Світового банку вважають, що система прогнозно-планової роботи в умовах впливу світових криз повинна передбачати:

- ⇒ послідовне впровадження макроекономічної політики відповідно до програм розвитку, яку підтримує Міжнародний валютний фонд;

- ⇒ переорієнтацію бюджетування у бік збільшення обсягу бюджетних видатків на інвестування у державну інфраструктуру, яка сприятиме економічному зростанню і дасть змогу підтримати реальний сектор і зайнятість, у поєднанні із зусиллями, спрямованими на мобілізацію ресурсів для захисту соціально незахищених категорій населення;

- ⇒ чітку фінансову стратегію захисту вкладників банків і реабілітації банківського сектору;

- ⇒ прискорені структурні реформи, які сприятимуть полегшенню входження на ринок і залученню приватних інвестицій.

Міжнародним валютним фондом вироблено пакет антикризових заходів, який передбачає: вдосконалення управління потоками капіталу шляхом регулярного моніторингу транскордонних потоків капіталу, каналів їх передачі та безпеки руху; сприяння підвищенню гнучкості валютних курсів і недопущення девальвації валют завдяки удосконаленню методології оцінки курсів валют, реалізації адап-

тивної резервної політики, періодичного оприлюднення багатосторонньої оцінки зовнішнього балансу і звітів спостереження.

Давоський форум 2013 року зробив спробу заглянути за межі короткострокового вектору антикризового управління, позиціонуючи тезу «гнучкого динамізму», який вимагає рішучих дій в реалізації інструментарію управління довгостроковим розвитком національних економік для подолання «тривалого глобального економічного нездоров'я» [2].

Дійсно, запобігання кризовим процесам це — не одноетапний захід. Він повинен передбачати низку процедур, так званий континуум стратегічного антикризового управління:

1) створення інформаційно-аналітичного підґрунтя для оцінки ризиків, виявлення кризових тенденцій;

2) екстраполяцію можливих проблеми через розробку стратегічних матриць розвитку, які можуть передбачати зони прискорених та уповільнених змін, наявність інерції та маятникових інверсій;

3) розробку ефективних засобів запобігання кризовим явищам, які опиралися б на ефективну методологічну базу прогнозування та були спрямовані на дотримання основних макроекономічних пропорцій;

4) постійне узгодження макроекономічних показників, які детермінують довгостроковий розвиток з параметрами сталого розвитку національної економіки для того, щоб завчасно виявляти можливі макроекономічні ризики.

Для реалізації моделі гнучкого динамізму необхідно в управлінні національною економікою підтримати потенціал індивідуального споживання, сприяти прискоренню темпів інвестиційного розвитку, розширенню внутрішнього ринку, здійснювати стратегічну корекцію структури національної економіки в бік масового створення високотехнологічних виробництв п'ятого та шостого технологічних укладів.

Використовуючи дані пропозиції, можна не тільки передбачати, а й запобігати кризовим явищам, нівелювати деструктивний вплив макроекономічних ризиків, визначати та дотримуватися цільових орієнтирів динамічного розвитку національної економіки, які будуть гарантувати економічний добробут та безпеку для національної економіки в перспективі.

Література

1. Макроекономіка та макроекономічна політика. / Мельник А.Ф., Желюк Т.Л., Длугопольський О.В., Панухник О.В. — К.: Знання, 2008. — 699 с. — С. 349—357.

2. Давос-2013: погляд за межі кризи. — [Електронний ресурс] — Режим доступу : <http://svit.ukrinform.ua/worldwide.php?page=comments&id=19856>.

Заворотько О. В.,

Міністерство економічного розвитку
і торгівлі України

МОНЕТАРНА ПОЛІТИКА ТА ЕКОНОМІЧНЕ ЗРОСТАННЯ

Чи впливає монетарна політика на економічне зростання? Відповідно до економічної теорії у довгостроковому періоді ВВП зростає з так званим природним темпом, який визначається запасами виробничих факторів в економіці, а також із збільшенням продуктивності факторів. Монетарна політика може забезпечити перевищення природного рівня ВВП тільки у короткостроковому періоді. Завдяки тому, що не всі ціни однаково та своєчасно реагують на збільшення сукупного попиту, економіка буде зростати високими реальними темпами. Водночас, по мірі реакції зростаючих цін на підвищений попит, ВВП повернеться до свого природного рівня. Тобто, у довгостроковому періоді монетарна політика чинить нейтральний вплив на економіку, спрацьовує принцип «нейтральності грошей». А зусилля центрального банку засобами монетарної політики вплинути на обсяги виробництва викличуть тільки загальне зростання цін [3, с. 59].

Що таке довгостроковий період? Економісти називають довгостроковим період, за який ціни підлаштовуються до зміни грошової пропозиції або сукупного попиту. На горизонті більше року, на базі емпіричних досліджень, ціни підлаштовуються до зміни грошової пропозиції і «нейтральність грошей» буде дотримуватися. Для України з її відносно високим рівнем інфляції порівняно із розвиненими країнами цей період, звичайно, ще коротше (хоча є і регульовані ціни, які можуть змінюватися впродовж року). Іншими словами, монетарна політика може бути ефективною і впливати на рівень або зростання реального ВВП тільки на горизонті менше року. І не може вплинути на довгострокове зростання ВВП.

Водночас, центральний банк може впливати на амплітуду коливань ВВП, які можуть бути обумовлені різноманітними шоками, навколо довгострокового тренду. У короткостроковому періоді центральний банк стикається з вибором стимулювати економічне зростання або знижувати інфляцію. Теоретично, ВВП можна стабілізувати навколо природного рівня, а інфляцію — навколо довгострокового цільового орієнтиру. Оптимальною комбінацією волатильності ВВП та інфляції є так звана крива Філіпса «другого порядку», яка показує взаємозв'язок макроекономічних цільових індикаторів (так зване гібридне таргетування або гнучке інфляційне таргетування). Центральний банк прагне мінімізувати середньозважене значення двох змінних — відхилення фактичної інфляції від цінового таргету (цінова стабільність) та відхилення фактичного ВВП від потенційного тренду. Тобто, кінцева ціль монетарної політики у термінах економікоматематичного моделювання описується мінімізацією у часі «функції втрат» при наданні відповідних вагових коефіцієнтів при змінних ВВП та інфляції [3, с. 485].

Найбільший внесок у розвиток теорії грошово-кредитної політики зробив Дж. Тейлор. Відоме «правило Тейлора» показує, яким чином необхідно встановлювати номінальну процентну ставку для мінімізації відхилень реального ВВП від потенційного та інфляції від цільового рівня:

$$r_n = r^* + \pi_t + \lambda \times (\pi_t - \pi^*) + (1 - \lambda) \times (y_t - y^*),$$

де r_n — номінальна процентна ставка, яку встановлює центральний банк; r^* — цільовий рівень реальної процентної ставки (забезпечує рівновагу); π_t — фактичний рівень інфляції; π^* — цільовий рівень інфляції; y_t — фактичний рівень випуску; y^* — потенційний рівень випуску; λ — параметр, що відображає ступінь заінтересованості центрального банку в стабілізації інфляції, $1 < \lambda < 0$; відповідно $(1 - \lambda)$ — ступінь заінтересованості центрального банку в стабілізації рівня ВВП [3, с. 287].

Правило Тейлора визначає, що центральний банк повинен збільшити процентну ставку, якщо реальний ВВП відхиляється вище потенційного рівня та / або коли інфляція буде вище цільового рівня. Як саме центральний банк повинен реагувати на відхилення ВВП або інфляції — залежить від цілей центрального банку, що виражаються параметром λ . Центральний банк, який більш заінтересований у стабілізації темпів інфляції, буде менш заінтересованим у стабілізації випуску. Така політика

надає більшій ваги «довгостроковим» цілям щодо «короткострокових». Навпаки, центральний банк, який більше заінтересований у стабільності випуску, буде менш заінтересований в управлінні інфляцією, що визначає направленість монетарної політики на «короткострокові», а не на «довгострокові» цілі [1, с. 565].

На сьогодні, після фінансової кризи 2008 року, відслідковується неявне практичне зниження ваги інфляції (інфляційних очікувань) в правилах монетарної політики розвинених країн. Банк Японії намагається згенерувати інфляційні очікування, щоб знизити реальні процентні ставки та стимулювати зростання витрат домогосподарств і корпорацій і для цієї мети підвищили ціль по інфляції (спільна заява банку Японії та уряду, січень 2013 року), банк Англії закликає до введення системи таргетування, яка може замінити таргетування інфляції. З огляду на дискредитацію інфляційного таргетування в умовах значного негативного шоку попиту, який супроводжував кризу 2008 року, серед економістів активно дискутується таргетування номінального ВВП. Цю ідею підтримують такі знані економісти, як Пол Кругман, Крістіна Ромер, Ларс Крістенсен, Девід Бекворс.

При таргетуванні номінального ВВП очікування — також основний об'єкт впливу центрального банку, як і при таргетуванні інфляції. Водночас, ці очікування стосуються і інфляції, і перспектив росту ВВП. Так, заявляючи про намір повернути ВВП до докризового тренду, банк формує очікування більш високої інфляції та більш високого зростання. Обидва чинники стимулюють витрати, зростання очікуваної інфляції знижують реальні процентні ставки, очікування зростання економічної активності (через більші монетарні інтервенції, ніж за інфляційного таргетування) стимулюють інвестиції та зайнятість, збільшується споживання на тлі очікуваного зростання. Таргетування номінального ВВП зручно і тим, що після оголошення цілі (яка вище поточного рівня), інфляція може опинитися вище довгостроковому тренду. Більш висока інфляція і більш вищі темпи зростання ВВП необхідні для того, щоб наздогнати номінальний ВВП. Перевага таргетування ВВП полягає і в тому, що в міру наближення до цілі, автоматично подається сигнал, що центральний банк почне цикл підвищення процентних ставок. Тобто, таргет з інфляції автоматично (неявно) знижується. Отже, чим більше темпи зростання реального ВВП, тим вище і темпи інфляції. Досягнення цілі буде супроводжуватися вищою інфляцією, при заданих (на рівні потенціалу) темпах зростання реального ВВП. У

міру наближення до цілі, центральний банк почне проводити жорсткішу політику, і таким чином інфляція опиниться в рамках довгострокового тренду.

До основних переваг номінального ВВП як індикатора для монетарної політики відносять: поглинання шоків попиту, часткова протидія реальному скороченню випуску під час шоків пропозиції (на відміну від інфляційного таргетування, яке у цьому випадку нарощує спад), гарантування доходів суб'єктам господарювання, зокрема податкових доходів бюджету, ефективна антициклічна дія, відносна стабілізація процентних ставок.

Незважаючи на переваги таргетування номінального ВВП, у нього є і ряд недоліків:

оголошення центральним банком або урядом темпу зростання потенційного (довгострокового) ВВП, оцінки якого можуть змінюватися у часі через встановлення довгострокового тренду, а не конкретного показника. Так, встановлення низьких довгострокових темпів росту сформулюють очікування щодо стримання економічного зростання, а оцінка росту потенційного ВВП, яка перевищуватиме можливі темпи зростання в довгостроковій перспективі, може викликати зростання інфляції;

інформація про ціни більш своєчасна та публікується частіше (зокрема, раз на місяць), ніж дані про номінальний ВВП (квартальна основа). Неоперативність підрахунків ВВП і часта зміна оцінок, порівняно з підрахунками інфляції, вплине на зниження оперативності політики центрального банку — у відповідь на шоки попиту банк відреагує із запізненням;

концепція індексу інфляції більш зрозуміла економічним агентам за концепцію ВВП. Зв'язок з громадськістю та підзвітність центрального банку реальніше при інфляційному таргетуванні, ніж при таргетуванні номінального ВВП;

складові монетарної політики, засновані на таргетуванні номінального ВВП, можуть бути вбудовані в режим інфляційного таргетування, який передбачає значну гнучкість політики в короткостроковій перспективі [2, с. 290].

Таким чином, таргетування номінального ВВП порівняно з інфляційним на практиці виявиться менш ефективним для досягнення короткострокової стабільності. Таргетування номінального ВВП є практичним механізмом, який дозволяє проводити оптимальну монетарну політику — підвищувати очікувану інфляцію у фазі рецесії та збільшення відхилення ВВП від довгострокового тренду та знизити очікувану інфляцію під час наближення номінального ВВП до тренду.

Література

1. Абель Э., Бернанке Б. Макроекономика / 5-е изд. — СПб.: Питер, 2012. — С. 768.
2. Моисеев С. Денежно-кредитна политика: теория и практика: Учебное пособие. — М.: Московская финансово-промышленная академия, 2011. — С. 784.
3. Туманова Е., Шагас Н. Макроекономика продвинутого подхода: учебник. — М.: ИНФРА-М, 2004. — С. 400.

Заплітна Т. В.,

к.е н., доцент,

Національний транспортний університет

ЕКОНОМІЧНА БЕЗПЕКА ПІДПРИЄМСТВА ТА АНТИКРИЗОВЕ УПРАВЛІННЯ РЕГІОНАЛЬНИМ РОЗВИТКОМ

Забезпечення стабільності регіонального розвитку передбачає уточнення функцій управління регіоном з точки зору реалізації антикризової діяльності, теоретико-методологічні принципи якої можуть ґрунтуватися на використанні досвіду побудови антикризових систем на мікро- і макрорівнях управління, а також за допомогою розробки спеціального інструментарію. В теорії регіонального управління антикризова діяльність органів управління розглядається при аналізі питань економічної безпеки регіону. Антикризова діяльність повинна здійснюватися задовго до моменту утворення критичних для безпеки регіону процесів і явищ.

Через наростання кризових явищ в економіці та інтенсивного впровадження ринкових реформ в Україні посилилася міжрегіональна диференціація. Це пов'язано, по-перше, з включенням механізму ринкової конкуренції, що розділяє регіони за їх конкурентними перевагами і недоліками, коли виявилася різна адаптація до ринку регіонів з різною структурою економіки та різним менталітетом населення і влади. По-друге, значне послаблення регулюючої ролі держави, що відображено в скороченні державних інвестицій у регіональний розвиток, скасування більшості регіональних економічних і соціальних компенсаторів. По-третє, позначилася фактична нерівність різних суб'єктів господарювання в економічних відноси-

нах з центром. Така різка диференціація має своїм неминучим наслідком розширення ареалів депресивності і бідності, ослаблення механізмів міжрегіонального економічного взаємодії і наростання міжрегіональних протиріч. Усе це значно ускладнює проведення єдиної загальнодержавної політики соціально-економічних перетворень. Вивчення спеціальної літератури з регіональної економіки показало, що в рамках діючої класифікації регіонів на проблемні, відсталі і депресивні, поняття депресивної та кризової території зазвичай використовуються як синоніми, проте, на нашу думку, їх необхідно розділити за суттєвими ознаками і за методами управління.

Найбільша практика та нормативно-правова база антикризового регулювання склалися на мікрорівні підприємств, тому облік і використання цієї бази необхідний при розробці заходів регіонального антикризового регулювання. Саме криза на регіональному рівні буде проявлятися у масштабному прояві підприємств-банкрутів, до яких повинні бути застосовані антикризові процедури, передбачені законом: як санаційні, так і реорганізаційні (ліквідація). Для регіональної економіки такий стан підприємств провідних галузей регіону є небезпечною ситуацією, якої необхідно уникнути.

Антикризова діяльність на профілактичному рівні в значній мірі ґрунтується на здатності виявляти сигнали кризових змін і знаходити той чи той вихід з кризової ситуації. Значну роль у цій роботі можуть зіграти регіональні органи влади шляхом формування інформаційних, кадрових, організаційно-правових умов, що сприяють стабілізації діяльності підприємств. Для цього необхідно враховувати такі методи, форми і засоби прийняття рішень, які б максимально орієнтували господарюючих суб'єктів на виживання в кризовій ситуації.

Антикризовими заходами щодо ефективної політики управління регіонального аспекту можуть вважатись адаптований інструментарій оцінювання рівня економічної безпеки виробничого потенціалу на основі сукупного критерію економічної безпеки підприємства. Найоб'єктивнішу оцінку можна запропонувати на основі обчислення таких складових економічної безпеки: фінансову, інтелектуальну, кадрову, техніко-технологічну, політико-правову, екологічну, інформаційну, силову, інноваційну, ретроспективну. Дані складові економічної безпеки запропоновано вимірювати за шкалою порядку, яка застосовується для опису належності об'єкта до певного класу та встановлення пріоритетів і порівнянь. Ця шкала широко використовується при експертному оцінюванні. Для визначення кожної складової обираються ті

показники, які найбільше відповідають характеристиці даної складової (наприклад, рівень інтелектуальної складової пропонується визначати за допомогою таких коефіцієнтів: кваліфікації працівників, інтелектуальної озброєності та норми доходності співробітників підприємства від використання інтелектуальної власності). Статистичним методом визначають верхні та нижні границі показників кожної складової економічної безпеки. За допомогою експертів визначають вагомість кожного показника відповідної складової. Після визначення рівня стану економічної безпеки за показниками відповідної складової кожному показнику призначають відповідне число. Для визначення узагальненого показника відповідної складової використовується формула середньо зваженості, яку можна визначити як інтегральний показник економічної безпеки підприємства, який би задовольняв вимогам: наявність чітких фіксованих правил поведінки; можливість порівняння різно термінових оцінок рівня економічної безпеки одного підприємства, а також підприємств різних галузей; простота і доступність методики розрахунку.

Проведений аналіз дозволяє говорити про те, що методика оцінювання економічної безпеки підприємства чи то регіону, як система антикризового управління, може вдосконалюватись завдяки комплексному вирішенню і врахування сучасних умов державного програмування розвитку регіону, використанням новітніх інформаційних технологій. Це означає, що мова йде не стільки про виявлення умов для мінімально допустимої рівноваги в системі, при порушенні якої система перестає існувати, а про розробку стабілізуючих заходів, розрахованих на перспективу.

При цьому необхідна розробка змісту і сучасних методів системної організації антикризового впливу органів регіонального управління, що дозволяють концентрувати ресурси і резерви учасників економічної діяльності на вирішенні ключових проблем економічної системи шляхом виявлення кризових симптомів і своєчасного реагування на них.

Узагальнюючи викладений критичний аналіз щодо орієнтованості ринковим вимогам інструментів аналізу соціально-економічного розвитку регіону та розробки методичних підходів до їх класифікації в цілях антикризового управління необхідно підкреслити невід'ємну складову нового регіонального розвитку адаптованого до сучасних соціально-економічних умов ринкових перетворень. У сучасну методику оцінювання задля уникнення ірраціональних ризиків в умовах обчислення соціально-економічних показників ринкових параметрів необхідно закласти

взаємоузгодження ланок суспільного виробництва та діяльності підприємств на певній території, як підгрунтя оптимального антикризового управління регіоном. Також для ринкової оцінки невід'ємними повинні стати врахування специфіки національних умов економічної та правової систем, враховуючи різноманітність груп показників та асиметрію інформаційних ресурсів. На нашу думку, така постановка методики оцінювання призведе до максимального зниження господарських ризиків, які потребують детального вивчення та вимагають прийняття негайного втручання задля вирішення, а саме:

- відсутність єдиного методичного підходу щодо антикризового управління, розробленого на основі врахування національних умов економічної та правової систем;

- наявність існуючих методик оцінювання економічної безпеки через орієнтованість некоректними показниками визначення ринкових параметрів призводить до асиметрії інформації, що вкрай спотворює результат оцінки;

- відсутність оцінки соціально-економічних наслідків (адаптації підприємницького потенціалу до ринкових умов діяльності, соціальної спроможності у виборі уподобань).

Узагальнюючи, можна зробити висновок, що розробка принципів і методів механізму стабілізаційного регулювання регіональної економіки в рамках збереження економічної безпеки, сприятиме одночасному вирішенню питань ефективності антикризового управління підприємств та організацій регіону, а значить сприятиме економічному розвитку регіону.

Ісаєва М. О.,

аспірант,

Таврійський національний університет
імені В. І. Вернадського

УПРАВЛІННЯ КАПІТАЛОМ БАНКІВСЬКОЇ СИСТЕМИ

В умовах інтеграційних перетворень відбувається взаємопроникнення, переплетення світових економік, наслідком яких є міграція капіталу. Тому кожній державі, у тому числі Україні, необхідно зосередити увагу на підтриманні стабільності та

надійності національної банківської системи, і зокрема на забезпеченості достатнім обсягом фінансових ресурсів. Це, в свою чергу, зумовлює виконання банками своїх функцій та ефективність їх функціонування. Капітал банку покликаний забезпечувати прибуткову стабільну діяльність банку, підтримку довіри до нього з боку клієнтів і впевненості кредиторів у фінансовій стійкості банківської установи. Особливо важливим це питання є сьогодні, коли період фінансової кризи істотно ослабив довіру клієнтів до банків, що спричинило значний відплив вкладів і поставило банки у скрутне становище. За таких умов наявність власного капіталу, адекватного обсягам і структурі активів та пасивів банків, набуває особливої актуальності.

Спад ділової активності, коливання валютного курсу, процентних ставок та інфляція привернули увагу банків до управління залученням ресурсів та витратами. Фінансова глобалізація, дерегулювання фінансових ринків і розвиток небанківських фінансово-кредитних інститутів загострили проблему конкуренції у сфері залучення коштів, особливо коштів фізичних осіб. Крім того, під впливом цих структурних змін сформувалася концепція «lean banking» — економного банківського бізнесу, який передбачає зниження банківських витрат. За таких умов набувають актуальності питання конкурентного ціноутворення, збільшення капіталу з метою контролю над відповідними банківськими ризиками. Питанням стосовно управління капіталом, підвищення рівня капіталізації банківської системи присвячено праці вітчизняних і зарубіжних науковців: В. С. Стельмаха, І. В. Сала, А. П. Яценюка, М. Д. Алексєнка, С. М. Козьменка, В. Т. Сухотеплого, О. І. Барановського, А. С. Гальчинського. Серед останніх наукових досліджень банківських ресурсів і капіталу необхідно виділити монографію А. Алексєнко «Капітал банку: питання теорії й практики», у якій досить повно освітлені теоретичні й практичні аспекти формування банківського капіталу в умовах ринкової економіки. Проведене дослідження розкриває сутність поняття капіталу банку й дає глибокий аналіз його формування в Україні [1, с. 72].

Проблема капіталізації українських банків перебуває в центрі уваги НБУ, вищих органів управління комерційних банків, а також науковців. Однак частіше за все її розглядають як загальну ціль, стратегічне завдання, без конкретизації шляхів, механізмів та інструментів нарощування банківського капіталу. На макrorівні вирішення цієї проблеми зводиться переважно до визначення певних завдань і нормативів, а практичний її аспект покладається на окремі банки, які повинні виробити механізми і

знайти потрібні кошти. Проте надзвичайні складність і актуальність цієї проблеми потребують комплексного її вирішення. Зокрема, на макрорівні необхідно забезпечити стимулювання нарощування банківського капіталу шляхом установлення відповідних регуляторних і фінансових важелів, на мікрорівні — запровадити дієві інструменти збільшення капіталу через удосконалення фінансового менеджменту й системи стимулювання колективів банків.

Ефективне управління власним капіталом банку є запорукою активізації його підприємницької діяльності, зміцнення фінансового стану, підвищення довіри економічних агентів до установ банківської системи і розширення кредитної підтримки розвитку реального сектору економіки. Нарощування власного капіталу може бути забезпечено за рахунок внутрішніх і зовнішніх джерел, вибір яких слід здійснювати з урахуванням усієї сукупності чинників, що визначають можливості та доцільність їх використання певним банком і за певних умов. Пріоритетним джерелом нарощування обсягу власного капіталу на сьогодні є збільшення статутного капіталу, що може бути забезпечено за рахунок коштів вітчизняних, іноземних інвесторів та коштів держави.

Як висновки з дослідження, можна зазначити, що в умовах фінансової кризи: ефективне управління власним капіталом банку є запорукою активізації його підприємницької діяльності, зміцнення фінансового стану, підвищення довіри економічних агентів до установ банківської системи і розширення кредитної підтримки розвитку реального сектору економіки; нарощування власного капіталу може бути забезпечено за рахунок внутрішніх і зовнішніх джерел, вибір яких слід здійснювати з урахуванням усієї сукупності чинників, що визначають можливості та доцільність їх використання певним банком і за певних умов; для більшості банків України таке внутрішнє джерело нарощування власного капіталу, як прибуток, унеможливлене, оскільки вони мають збиткові результати своєї фінансової діяльності; пріоритетним джерелом нарощування обсягу власного капіталу на сьогодні є збільшення статутного капіталу, що може бути забезпечено за рахунок коштів вітчизняних, іноземних інвесторів та коштів держави.

Література

1. Алексеев М. Д. Капитал банка: вопросы теории и практики: Монография. — К.: КНЕУ, 2002. — 276 с.
2. Парасий-Вергуленко І.М. Аналіз банківської діяльності: Навч. посібник: — К.: КНЕУ, 2004. — 347 с.

3. Примостка Л. О. Банківські ризики: теорія та практика управління: Монографія / Л. О. Примостка, О. В. Лисенко, О. О. Чуб та ін. — К.: КНЕУ, 2008. — 456 с.

Канов О. О.,

д.е.н., доцент,

Кримський економічний інститут

ДВНЗ «Київський національний економічний університет
імені Вадима Гетьмана»

ЕФЕКТИВІСТЬ АНТИКРИЗОВОГО УПРАВЛІННЯ НАЦІОНАЛЬНОЮ ЕКОНОМІКОЮ

Не зважаючи на значні досягнення у вивченні механізмів державного регулювання національних економік, накопичений досвід багатьох країн світу відносно засобів коригування розвитку в умовах економічного спаду, вчені продовжують шукати нові важелі управління національним господарством з урахуванням нових реалій діяльності, пропонують оновити та вдосконалити існуючі інструменти втручання держави в соціально-економічні процеси.

Державне регулювання економіки взагалі та антикризове управління економікою зокрема — це дійсно складна теоретична та практична проблема. Звичайно, як і раніше багато вчених пропонують кардинально обмежити соціально-економічну діяльність держави. Відомий прихильник ринкової економіки американський економіст М. Фрідман у своїх останніх працях продовжував наполягати на тому, що широке використання держави у економічному розвитку чревате загрозою макроекономічній стабільності [1, с. 26]. Головна мета рекомендації німецьких консультантів з питань проведення економічних реформ в Україні складається в необхідності кардинального зменшення участі держави в господарській діяльності, в проведенні широкомасштабній приватизації, в зменшенні соціальних зобов'язань держави перед населенням та т. ін. [2, с. 110—111]. Основна помилка, на нашу думку, багатьох фахівців, які вивчають ринкові перетворення в нашій країні та інших трансформаційних суспільствах, міститься в ігноруванні реального стану економіки країни. Збільшення чи зменшення регулюючої ролі держави в країнах з розвитком ринковою

економікою та в країнах зі слабкими ринковими відносинами — це дві великі різниці.

Між тим, значна більшість науковців вважає що державне регулювання національних економік зберігає своє значення на даному етапі соціально-економічного розвитку країн. Дискусія видних російських та українських вчених, яка відбулася в рамках міжнародній науковій конференції «Модернізація економік Росії та України» у 2010 р., показала, що невдачі перебудови наших економік полягають у тім, що ми сліпо прийняли парадигму лібералізму без обмежень. Без державного управління, без важелів неринкового характеру, підкреслює Е. Н. Лібанова, неможливо забезпечити будівництво нової, ефективної, модернізованої економіки [3, с. 10].

Дійсно, регулююча роль держави в останні двадцять років була зведена до другорядних функцій. Вона втратила спроможність визначати напрями розвитку, а приватнопідприємницький сектор виявився не здатним брати на себе вирішення гострих проблем соціально-економічного розвитку. Тому в останній час науковці приділяють більш уваги вивченню різних аспектів регулювання національного господарства, розглядають ключові детермінанти забезпечення макроекономічної стабілізації та сталого економічного розвитку.

Вітчизняні та зарубіжні науковці називають різні чинники впливу на сучасний стан економічного та соціального розвитку країн. З одного боку, деякі автори звертають увагу переважно на внутрішні обставини розвитку національного господарства [4, 5]. З другого боку, фахівці підкреслюють значення зовнішніх факторів впливу на стан справ в економіці тієї чи іншої країни [6, 7].

Звичайно, з метою розв'язання складних соціально-економічних проблем, усебічного врахування приватних, колективних і суспільних інтересів держава намагається приймати адекватні та обґрунтовані рішення. Вибір методів і засобів державного регулювання економіки залежать від діяльності апарату державного управління, розвитку наукових досліджень у цієї галузі. Як звісно, реалізація соціально-економічної політики — це складний та суперечливий механізм управління національним господарством. Ми бачимо, що у деяких випадках держава нездатна забезпечити ефективний вплив на розподіл обмежених ресурсів. Тому подальша розробка теорії та вивчення практики державного управління соціально-економічними процесами, та пошук механізмів впливу держави на діяльність економічних агентів є одним з найважливіших завдань економічної науки.

Тут доречно нагадати, що ще Дж. Кейнс, розглядаючи питання державного втручання в економіку, підкреслював, що неможливо уникнути помилок у передбаченні економічного розвитку як при функціонуванні особистій ініціативі, так і при централізованому прийнятті рішень [8, с. 347]. Крім того, існують певні розбіжності у теоретичному та нормативному підходах до ідентифікації економіки конкретної країни з економікою ринкового чи змішаного типу. З теоретичних міркувань економіка розвинених країн світу є змішаною. Економісти навіть розрізняють кілька моделей змішаної економіки: американську ліберальну модель господарювання, шведську модель соціальної ринкової економіки тощо. Виходячи з нормативних позицій деякі фахівці економіку провідних країн світу все ж таки вважають ринковою. Через це з'являються і різні механізми державного регулювання економіки, різні підходи до розмірів втручання держави у соціально-економічні процеси. Взагалі встановити оптимальне співвідношення ринку і держави, як справедливо підкреслюють деякі автори, дуже непросто [9, с. 14].

На нашу думку, в сучасних умовах існують фактори, які зменшують ефективність державних антикризових управлінських рішень у сфері регулювання національної економіки.

По-перше, ефективність державного управління взагалі та антикризового зокрема обмежено високим рівнем розвитку глобалізаційних процесів у сучасних умовах. Національні уряди значною мірою втратили важелі впливу на соціально-економічний розвиток своїх країн. В умовах високого рівня міжнародної інтеграції багато заходів державного регулювання прямо чи побіч детерміновані світовими фінансово-економічними інститутами. Навіть мова йде про застарілість державних суверенітетів, які заважають подальшому розвитку глобальних тенденцій у міжнародних економічних відносинах.

Органи державної влади не здатні повністю контролювати національний економічний простір. Тому втручання держави в національну економіку повинно здійснюватися з урахуванням вимог глобальних ринків, світових і регіональних інтеграційних об'єднань.

По-друге, на якість управлінських рішень держави суттєво впливає обмеженість інформації про зовнішнє глобалізоване середовище. В економічній політиці держави необхідно враховувати не тільки внутрішні макроекономічні дані, але й комплекс індикаторів розвитку глобального економічного простору. Але в теорії та практиці державного регулювання не розроблена дієва методологія поєднання національних і глобальних інструментів протидії антикризовим явищам.

Література

1. Фридман М. Капитализм и свобода / Пер. с англ. — М.: Новое издательство, 2006. — 240 с.
2. Зрушення до ринкової економіки. Реформи в Україні: погляд с середини / [Байройтер У., Вайсенбургер У., Вінценц Ф. та ін.]; За ред. Л. Гоффманна і А. Зіденберга. — К.: Фенікс, 1997. — 287 с.
3. Либерализм и модернизация (по материалам «круглого стола» // Экономика Украины. — 2010. — №8. — С. 4—25.
4. Алимов О.М. Технології управління стратегічним потенціалом розвитку України / О.М. Алимов, В.В. Микитенко // Актуальні проблеми економіки. — 2011. — № 10. — С. 25—31.
5. Богуш Л.Г. Державні соціальні стандарти в управлінні соціально-економічним розвитком України / Л.Г. Богуш // Актуальні проблеми економіки. — 2011. — № 9. — С. 17—25.
6. Вироблення державної політики. Аналітичні записки / Укл. О.І. Кілієвич, В.Є. Романов. — К.: Вид-во К.І.С., 2003. — 346 с.
7. Малий І.Й. Розвиток економіки і держави: від політичної економії до науки управління / І.Й. Малий // Економічна теорія. — 2010. — №7. — С. 16—23.
8. Кейнс Дж. М. Общая теория занятости, процента и денег. — М.: Гелиос АРВ, 2002. — 352 с.
9. Болдуєв М.В. Державне управління як фактор розвитку економіки країни / М.В. Болдуєв // Актуальні проблеми державного управління. — 2008. — №2 (34). — С. 11—17.

Кирилич Ю. В.,

аспірант,

Львівський національний університет
імені Івана Франка

ЕФЕКТИВНІСТЬ ФІНАНСОВОЇ ЛІБЕРАЛІЗАЦІЇ

Аналіз наукової літератури свідчить про те, що фінансова лібералізація є складним і суперечливим процесом. Проте, як і кожне явище має свої переваги та недоліки. Визначимо, в чому полягає корисність можливої фінансової лібералізації.

Сучасні дослідники виділяють такі переваги лібералізації національного ринку фінансових послуг:

- підвищення ефективності національної економіки, прискорення її розвитку;
- збільшення вигід для національних споживачів;
- інтенсивне впровадження інновацій і міжнародних технологій [1].

До основних позитивних наслідків лібералізації ринку фінансових послуг можна віднести зростання внутрішніх заощаджень у результаті зміни структури фінансової системи, підвищення конкуренції; зниження вартості залученого капіталу та підвищення ефективності його використання, зниження ризиків, пов'язаних з розміщенням і розподілом капіталу між національними та іноземними інвесторами; трансферт технологій і навичок управління, що пов'язано, в першу чергу, з присутністю іноземних резидентів на внутрішньому ринку; збільшення, розширення можливостей для доступу на міжнародні фінансові ринки; удосконалення інструментів регулювання та нагляду банківської системи, поява на ринку нових фінансових інструментів та розвиток технологій внутрішнього фінансового ринку.

Розглядаючи питання про ефективність фінансової лібералізації, чи прискорює вона економічне зростання, її вплив на фінансову стабільність і фінансові ризики, необхідно дослідити питання та обґрунтувати відповідь щодо значення початкових умов проведення процесу фінансової лібералізації, її послідовність та темпи запровадження (рис. 1).

У роботах Р. Голдсмита [2], Р. Маккіннона [3] та Е. Шоу [4] пояснення й обґрунтування фінансової лібералізації побудовані на найефективнішому розміщенні капіталу і заощаджень на мікрорівні, що має спричинити економічне зростання у довготривалій перспективі. І хоча ці моделі та моделі їх послідовників виглядають логічними й обґрунтованими з'явилося багато емпіричних і теоретичних робіт, які ставлять під сумнів ефекти фінансової лібералізації, враховуючи невдалий досвід багатьох країн Латинської Америки, Африки та Азії.

В Україні подібні аргументи наводить З. Луцишин [6], підкреслюючи, що фінансова глобалізація виявляє себе постфактом, не будучи при цьому інтегрованою в конвергенційність і вона передусє процесу фінансової інтеграції за змістом, широкомасштабністю охоплення та площинністю дії, але за формою і за глибинністю фінансових механізмів процеси міняються місцями. На думку З. Луцишин, фінансова глобалізація впливає на зростання двома способами:

- за рахунок підвищення глобальної пропозиції капіталу;

- через стимулювання розвитку національної фінансової системи, що підвищує ефективність розподілу ресурсів, створює нові фінансові інструменти та покращує якість банківських послуг.

Рис. 1. Корисність фінансової лібералізації

Однак, П. Сауве наводить й інші аргументи на користь фінансової лібералізації, які економічно не так чітко виражені, а саме [7]:

- більше можливостей для вкладень іноземних інвесторів, що збільшує загальну кількість заощаджень та інвестицій у країні;
- переваги у надходженні нових технологій в економічну та фінансову сфери, підвищення якості послуг, а, відповідно, продуктивності та ефективності;
- стимулює впровадження інновацій і модернізацію фінансового сектора держави-реципієнта.

Співвідношення позитивних і негативних наслідків від процесів фінансової лібералізації основним чином визначається формами присутності іноземного капіталу у країні, а це своєю чергою породжує необхідність пошуку та обґрунтування оптимальних шляхів розв'язання проблеми узгодження інтересів національного та іноземного капіталів.

Література:

1. Базилевич В.Д. Метафізика економіки / В.Д. Базилевич, В.В. Ільїн. — К.: Знання. — 718 с.
2. Goldsmith R. W. Financial Structure and Development/ R. W. Goldsmith. — New Haven: Yale University Press, 1969.
3. McKinnon R. I. Money and Capital In Economic Development/ R. I. McKinnon. — Washington, DC: The Brookings Institution, 1973
4. Shaw E. S. Financial Deepening In Economic Development/ E. S. Shaw. — New York: Oxford University Press, 1973
5. Broner F. Rethinking The Effects of Financial Liberalization/ F. Broner, J. Ventura // CREI and Universitat Pompeu Fabra Working Paper, 2010.
6. Луцишин З. Асиметрія та парадокс фінансової глобалізації / З. Луцишин // Міжнародна економічна політика. — 2008. — № 8–9. — С. 78–103.
7. Sauve P. The Benefits of Trade and Investment Liberalisation: Financial Services/ P. Sauve. — Paris: OECD, 1990. — P. 173—188.

Кондрашихін А. Б.,

д.е.н., доцент,

ДВНЗ «Академія муніципального управління»

ДЕРЖАВНЕ АНТИКРИЗОВЕ УПРАВЛІННЯ ТЕРИТОРІЯМИ З ВИКОРИСТАННЯМ МІЖБЮДЖЕТНИХ ТРАНСФЕРТІВ

Модернізація системи органів державної влади створює нові можливості управління територіями країни, у т.ч. втілення антикризових заходів, коли відчувається брак фінансових ресурсів [1]. При цьому прийняття управлінських рішень, які використовуються під час розв'язання завдань соціально-економічного розвитку регіонів, базується на систематизації й типологізації складників продуктивних сил території, особливостях територіальних господарських комплексів, створенні умов їхнього розвитку на сталих засадах. Бюджетні кошти усе тісніше переплітають регіональні фінансові простори, обумовлюючи структуру фінансової бази місцевого розвитку та системи самоврядування територій [2].

Роль фінансів території поруч з новітніми видами складників продуктивних сил (інформація, об'єкти інтелектуальної власності тощо) сьогодні визначається особливим впливом на стан ресурсного потенціалу за усім розмаїттям фінансових активів, що емі-

товані й перебувають у відкритому обігу між учасниками ринкових відносин [3]. При цьому методологічні труднощі виникають уже на початковому етапі аналізу, коли йдеться про набір складників, їхній взаємний зв'язок із видами фінансових активів та обґрунтованість категоризації у складі продуктивних сил задля прийняття управлінського рішення [4]. Але в державницькому підході переважна більшість складників водночас потрапляють до оцінки ресурсного потенціалу території.

Найвпливовішим фінансовим активом соціально-економічного розвитку територій уже кілька років поспіль є міжбюджетні трансферти. Для майже усіх адміністративно-територіальних утворень вони стали провідним важелем державного управління. Під час подолання наслідків фінансової кризи 2008—2010 років роль трансфертів поступово зростає. Відповідно збільшується їхня вага частка у структурі державних та муніципальних фінансів (табл. 1). Упродовж 2012 року їхній обсяг нарощувався. Так, у 2012 році касові видатки міського бюджету склали 1 817,1 млн грн (на 24,6 % більш ніж у 2011), при цьому рівень виконання річного плану по доходам бюджету склав 87,8 %, а частка трансфертів — 43,3 %. Обсяг отриманих коштів перевищив суму виділених коштів у 2011 році на 142,7 млн грн (на 22 %).

Таблиця 1

СТАН ТРАНСФЕРТІВ ПО МІСТУ СЕВАСТОПОЛЮ ЗА 2012 РІК

Назва трансферту / Обсяг, млн грн	2012 рік		Порівняльні дані		2011 рік
	уточнені	фактичні	% виконання	відхилення	
Усього трансферти загального фонду Державного бюджету	931,7	787,5	84,5	-144,2	518,3

Примітка. Вибірка автора згідно даних [5]

Усього впродовж 2012 року з держбюджету надійшло 877,8 млн грн трансфертних коштів, однак у зв'язку з не проведенням Державною казначейською службою України платежів (причина — відсутність коштів на єдиному казначейському рахунку), а також через зміни у порядку зарахування коштів субвенції в кінці бюджетного періоду до держбюджету було повернуто 52,9 млн грн коштів субвенцій загального фонду та 37,5 млн грн коштів субвенції спецфонду на розвиток соціально-економічної сфери міста Севастополя, що негативно вплинуло на стан міста та знизило оцінку місцевої влади з боку громади.

У структурі трансфертів переважали кошти соціальних субвенцій, які зросли відносно попереднього року на 19 % або на 48,3 млн грн через збільшення одержувачів виплат при народженні дитини. У звітному періоді було виділено кошти цільових додаткових дотацій на суму 29,3 млн грн, окремі з яких у 2011 році були відсутніми (кошти стимулювання місцевих органів влади за перевиконання річних розрахункових показників з податку на прибуток та акцизного податку — 9,7 млн грн, на оплату праці працівників бюджетних установ — 17,6 млн грн), що зрештою позитивно вплинуло на оцінку місцевої влади.

Дієвість бюджетних засобів територіальної організації влади у місті підсилювали захищені статті та пріоритетні видатки загального фонду бюджету, за якими в 2012 році освоєно 530,2 млн грн, у тому числі: оплата праці працівників бюджетних установ з нарахуваннями — 436,8 млн грн, що на 20,9 % (75,6 млн грн) більше ніж у 2011 році; оплата комунальних послуг та енергоносіїв — 40,2 млн грн, щ на 12,9 % (4,6 млн грн) більше ніж у 2011 році. За абсолютними показниками обсяги міжбюджетних трансфертів складали в 2012 році понад 2050 грн на одного мешканця (у 2011 році цей показник становив лише 70,0 % від середнього по країні).

Так, найвагомішим ресурсом території міста є його землі, але оцінка цього складника в системі продуктивних сил може бути узгодженою лише за умови доступності громади до питань розпорядження [6, 7], для чого також потребуються бюджетні інвестиції (створення єдиного кадастру тощо), наприклад через механізм міжбюджетних трансфертів. Інші сфери використання місцевих фінансів — комунальні підприємства, житлово-комунальне господарство — користуються фінансовими ресурсами та потребують державницького підходу до використання, особливо підчас антикризового управління. При цьому громада вимагає узгодження бюджетних витрат із потребами мешканців міста [8].

Перспективним у подальшому виглядає створення єдиної шкали оцінки ресурсного потенціалу міста у гривневому еквіваленті, що дозволить одразу визначати ефективність міжбюджетних трансфертів у територію та доцільність державницьких заходів управління містами, селами, селищами, регіонами.

Література

1. Про оптимізацію системи центральних органів виконавчої влади / Указ Президента України від 9 грудня 2010 року № 1085/2010 із змінами // Урядовий кур'єр від 14.12.2010. — № 234.

2. Бюджетний Кодекс України від 08.07.2012 р. № 2456-VI // Відомості Верховної Ради України (ВВР. — 2010. — № 50—51. — Ст. 572.

3. Малий І. Й. Відносини розподілу в трансформаційних економічних системах [Текст] : дис... д-ра екон. наук: 08.01.01 / Малий Іван Йосипович; Київський національний економічний ун-т. — К., 2001. — 440 с.

4. Кондрашихін А. Б. Державні засоби формування фінансової бази місцевого самоврядування / Державна політики щодо місцевого самоврядування: стан, проблеми та перспективи : збірник матеріалів конференції / за заг. ред. Ю. М. Бардачова, І. П. Лопушинського, О. А. Тертишної, 07 грудня 2012 р., м. Херсон, Херсонський національний технічний університет. — Херсон: Гринь Д. С., 2012. — 210 с. — С. 94—95.

5. Информация об исполнении городского бюджета города Севастополя за 2012 год [Текст] // [Електронний ресурс]. Режим доступу — <http://sevsovet.com.ua/>.

6. Програма соціально-економічного розвитку Севастополя на 2013 рік / Рішення Севастопольської міської ради від 31.01.2012 р. № 286 [Текст] / 2012-02-28 [Електронний ресурс]. Режим доступу — <http://sevsovet.com.ua/>.

7. Севастополь второй год просит у правительства деньги на стабилизацию оползня в районе аэропорта Бельбек [Текст] / 2012-11-28 15:24:06 [Електронний ресурс]. Режим доступу: — <http://www.sevastopol.su/news.php?id=43617>.

8. Искусство кройки и шитья: Тема №1. На сентябрьской сессии депутаты должны будут кардинально «перекроить» бюджет города [Текст] // Слава Севастополя. — 2013. — №167. — 14.09.2013. — С. 1.

Корень Н. В.,

к.е.н., пров. наук. співроб.,

Національна академія державного управління
при Президентіві України

ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ МІЖБЮДЖЕТНИХ ВІДНОСИН В УКРАЇНІ

Основною передумовою існування міжбюджетних відносин є необхідність здійснення перерозподілу бюджетних ресурсів між ланками бюджетної системи для забезпечення єдиних суспільних благ і послуг у регіонах унаслідок відмінностей фінансових потенціалів адміністративно-територіальних одиниць, що не дозволяє

збалансовувати бюджети одного рівня лише шляхом узгодження їх дохідних та видаткових статей [1, с. 290—291]. Реалізація реформи міжбюджетних відносин, яка триває на нинішньому етапі, спрямована на підвищення фінансової незалежності місцевих бюджетів і рівня фінансової забезпеченості делегованих повноважень, упорядкування відносин між місцевими та державним бюджетами, підвищення ефективності використання бюджетних коштів. Важливим кроком у забезпеченні досягнення визначених цілей стало прийняття 8 липня 2010 року Закону України «Про внесення змін до Бюджетного кодексу України», яким затверджено нову редакцію Бюджетного кодексу України, що набрав чинності 01.01.2011 року (положення п. 2 ч. 2 ст. 60 та пп. 3 і 5 ч. 2 ст. 61 набули чинності з 1 січня 2013 року). Урегулювання всього бюджетного процесу нормами одного акту, з урахуванням численних нововведень, спрямоване на вдосконалення механізму бюджетного регулювання соціально-економічного розвитку. Втім, незважаючи на досягнення ряду позитивних результатів, не всі проблеми міжбюджетних відносин були розв'язані, що зумовлює необхідність подальшого удосконалення механізмів планування, розподілу та використання трансфертних ресурсів. Потреба забезпечення системності трансформаційних змін у бюджетній політиці обумовлює необхідність виявлення ймовірних ризиків та обґрунтування напрямів підвищення ефективності міжбюджетних трансфертів, які є основними важелями забезпечення відповідності між повноваженнями органів місцевого самоврядування та обсягом фінансових ресурсів на їх забезпечення.

Світова практика доводить, що основою сталого соціально-економічного розвитку є ефективне державне управління. Одним із важливих його складових виступає управління процесами розподілу та використання фінансових ресурсів для забезпечення виконання державних функцій, зокрема соціальної справедливості. Досягнення останньої потребує перерозподілу бюджетних коштів між регіонами для вирівнювання можливостей громадян отримувати єдині суспільні блага та послуги, що надаються державою. В Україні вже протягом десяти років міжбюджетні трансферти передбачені бюджетами всіх адміністративно-територіальних одиниць, що перетворило їх із засобу надання фінансової допомоги в інструмент забезпечення перерозподільних процесів. Як свідчить практика бюджетного регулювання, збільшення обсягів дотаційних ресурсів призводить до незацікавленості органів місцевого самоврядування в пошуку додаткових джерел доходів бюджетів для фінансування власних і закріплених

повноважень, зниження ефективності використання одержаних коштів і, як наслідок, низької результативності всієї системи міжбюджетних відносин [2, с. 10]. Сучасний стан міжбюджетних відносин характеризують такі фактори:

- високий рівень централізації бюджетних коштів;
- незбалансованість місцевих бюджетів як у цілому, так і в розрізі окремих їх видів;
- відсутність дієвих засобів стимулювання органів місцевого самоврядування до збільшення власної дохідної бази місцевих бюджетів;
- неузгодженість нормативно-правового забезпечення планування, розподілу та контролю за розподілом міжбюджетних трансфертів.

Зростаюча залежність місцевих бюджетів від трансфертних ресурсів, що надаються їм з державного бюджету, суперечить принципам бюджетної децентралізації. У 2002—2010 рр. (період дії попередньої редакції Бюджетного кодексу України) частка офіційних трансфертів в доходах місцевих бюджетів щорічно зростала. У 2002 р. цей показник складав 31,2 %, у 2009 р. — 47,2 %, у 2010 р. — 49,5 %. Аналіз розмежування міжбюджетних трансфертів між рівнями бюджетної системи дає змогу констатувати, що найбільша частка трансфертів, майже 80—85 %, має місце у доходах районних бюджетів. Близько 50 % доходів сільських бюджетів та від 30 % до 40 % доходів обласних, міських, селищних бюджетів, бюджету АР Крим, міст Києва та Севастополя формуються за рахунок міжбюджетних трансфертів. Слід зазначити, що внаслідок делегування великого спектру повноважень органам місцевого самоврядування та викривлення їх структури, частка власних доходів у бюджетах міст не перевищує 20 %, а у сільських бюджетах — 1 % [3, с. 312—313]. Різний ступінь дотаційної залежності обумовлений діючим механізмом розмежування доходів і видатків між бюджетами різних рівнів. За аналізований період відбулася зміна структури міжбюджетних трансфертів, що передаються з державного бюджету до місцевих бюджетів. Найбільшу частку в їх структурі складає дотація вирівнювання.

Слід зазначити, що новації з удосконалення системи міжбюджетних трансфертів здебільшого були орієнтовані лише на забезпечення необхідного рівня видатків місцевих бюджетів, при цьому не було забезпечено чіткого розподілу відповідальності між рівнями влади. Питання відповідальності місцевих органів влади, а також обґрунтування механізмів підвищення їх зацікав-

леності у збільшенні дохідної частини бюджетів потребують подальшого вирішення.

Для забезпечення ефективного реформування міжбюджетних відносин та досягнення визначених цілей важливим є врегулювання таких позицій:

- визначення оптимальних пропорцій розподілу загальнодержавних податків і зборів за рівнями бюджетної системи;
- зміцнення матеріальної та фінансової забезпеченості місцевих бюджетів;
- запровадження цільового спрямування понадпланових сум доходів, що вилучаються до державного бюджету;
- затвердження державних соціальних стандартів;
- визначення критеріїв надання та методики розрахунку додаткової дотації місцевим бюджетам;
- вдосконалення системи бюджетного планування;
- проведення розмежування державного та комунального майна;
- узгодження механізму надання бюджетних трансфертів адміністративно-територіальним одиницям із їх виконанням найважливіших макроекономічних показників соціально-економічного розвитку.

Досягнення соціальної справедливості неможливе без децентралізації бюджетної системи та впровадження дієвих механізмів взаємодії між бюджетами різних рівнів, що є однією із важливих умов стабільного соціально-економічного розвитку. Удосконалення системи міжбюджетних відносин дасть змогу забезпечити ефективність середньострокового бюджетного планування, що закріплене Бюджетним кодексом України, як на регіональному, так і державному рівнях, та виконання державних функцій.

Література

1. Лисяк Л. В. Бюджетна політика у системі державного регулювання соціально-економічного розвитку України: моногр. / Л. В.Лисяк. — К.: ДННУ АФУ, 2009. — 600 с.
2. Регулювання міжбюджетних відносин: Україна і європейський досвід: наук. моногр. / В. Г. Бодров, О. П.Кириленко, Н. І.Балдич та ін.; за ред. В. Г. Бодрова. — К.: НАДУ, 2006. — 296 с.
3. Фінансово-монетарні важелі економічного розвитку: у 3-т. Т.1: Фінансова політика та податково-бюджетні важелі її реалізації / А. І. Даниленко, О. М. Алимов, О. І. Барановський та ін.; за ред. А. І. Даниленка. — К. : Фенікс, 2008. — 468 с.

Короліук Т. О.,

к.е.н., ст. викладач,

ДВНЗ «Київський національний економічний університет
імені Вадима Гетьмана»

ЧИННИКИ ФЛУКТУАЦІЙ ВАЛЮТНОГО КУРСУ В УКРАЇНІ

Проблема стійкості валютного курсу актуальна як для країн, що розвиваються, так і для розвинутих. Враховуючи високий рівень доларизації економіки України, коливання обмінного курсу торкаються інтересів майже кожного господарюючого суб'єкта. А тому питання валютного курсу завжди породжує низку дискусій і суперечностей як серед політичної еліти, так і громадськості, спекуляції навколо зміни динаміки.

Забезпечення зовнішньої стабільності гривні є одним із основних завдань Національного банку України. Проте в сучасних умовах розбалансованості державних фінансів і зовнішньоекономічної діяльності України, зростання суверенного боргу, скорочення обсягів промислового та сільськогосподарського виробництва, виснаження золотовалютних резервів, враховуючи залежність вітчизняної економіки від світових цін на енергоносії, поглиблення процесів глобалізації та фінансової лібералізації підтримка стабільності обмінного курсу є одним із нелегких та витратних завдань центрального банку. Так, у 2009 році порівняно із 2007 міжнародні резерви НБУ скоротилися на 18,5 % з 32,5 до 26,5 млрд дол. США. Не зважаючи на їх зростання у 2010 році, в 2012 порівняно з 2010 роком вони знову скоротилися майже на 30 % з 34,6 до 24,5 млрд дол. США, тенденція скорочення зберігається і в 2013 році — у вересні їх обсяг склав 21,6 млрд дол. США [1]. Звичайно, крім утримання валютного курсу, золотовалютні резерви витрачаються і на обслуговування зовнішнього боргу, проте у структурі витрат лівова частка цих резервів спрямовується на забезпечення стійкості обмінного курсу гривні.

Валютні інтервенції НБУ є однією із причин зростання інфляції в країні, яка підриває стійкість національної валюти. Протягом 2006—2007 років з метою підтримки обмінного курсу вони стали основним каналом грошової емісії, частка якого у 2007 р. у загальному безготівковому випуску склала майже 95 % (рис. 1). Звертаючи увагу на зменшення частки операцій на валютному

ринку у 2012 р., операції рефінансування, основна мета яких була — стимулювання реального сектору, склали 64 % безготівкової емісії НБУ, проте дані фінансові ресурси також спрямовувалися на підтримку валютного курсу.

Рис. 1. Структура безготівкової емісії Національного банку України протягом 2000—2012 років, %

Джерело: складено на підставі даних [1]

Кореляційний аналіз динаміки інфляції та обмінного курсу гривні по відношенню до долара США протягом 2001—2010 років в Україні засвідчує досить тісний зв'язок між ними, зокрема коефіцієнт кореляції склав 0,68, протягом 2006-2008 років — 0,90. Це і пояснює у значній мірі ситуацію наприкінці 2008 року, коли рівень інфляції в Україні за офіційними даними досягнув свого піку з поч. 2001 року — 22,3 %, а зниження курсу гривні по відношенню до долара США склало безпрецедентно високу величину — 52,5 % [1]. Більш того, в умовах, коли інфляція зростає швидшими темпами, ніж знижується валютний курс, відбувається стимулювання зростання імпорту за досить високими цінами, що ми спостерігали у передкризовий період.

На сьогодні високий рівень дефіциту бюджету, зростання від'ємного сальдо поточного рахунку платіжного балансу, зростаючий державний борг виступають каталізаторами валютних коливань в Україні. Зокрема, негативними проявами зростання дефіциту бюджету можуть стати у найближчому майбутньому зростання податкового тиску та скорочення обсягів виробництва. Зростання внутрішнього державного боргу відволікає фінансові

ресурси з реального сектору економіки, що негативно впливає на випуск в країні. Враховуючи те, що державні запозичення, пов'язані із покриттям дефіциту бюджету, спрямовуються переважно на фінансування поточного споживання в країні, все, вище означене, створює передумови зростання інфляції в країні, послаблює позиції національної грошової одиниці по відношенню до інших валют.

Особливу увагу привертає проблема зростання від'ємного сальдо поточного рахунку, що загострює кризу платіжного балансу України (рис. 2) та створює передумови зниження обмінного курсу гривні.

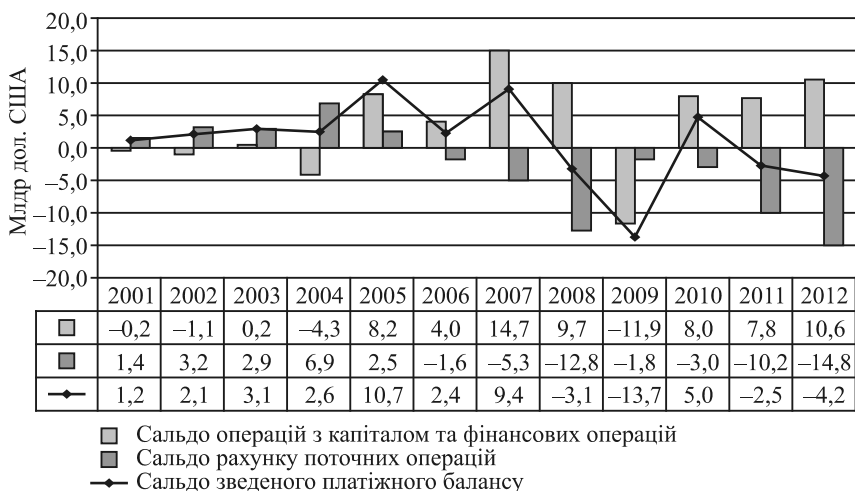

Рис. 2. Динаміка платіжного балансу України протягом 2001—2012 років

Джерело: складено на підставі даних [1]

За такої ситуації девальвація гривні перетворюється на один із чинників стимулювання внутрішньої економіки (враховуючи, що експортна квота складає більш ніж 50 %), яка сприяє підвищенню конкурентоспроможності вітчизняних товарів на зовнішніх ринках, а отже, зростанню чистого експорту, випуску країни, доходів бюджету, зменшенню необхідності у додаткових державних запозиченнях, зростанню міжнародних резервів НБУ. Проте з іншого боку, вона провокує зростання інфляції, витрат на обслуговування зовнішнього боргу, зменшення обсягів інвестування та появу інших деструктивних процесів в національній економіці. Відповідно, перед

державою постає дилема доцільності прийняття об'єктивного рішення в умовах режиму фіксованого обмінного курсу.

Поряд із внутрішніми макроекономічними чинниками необхідно враховувати ситуацію на зовнішніх ринках. У зв'язку із кризою суверенного боргу США уряди країн світу намагатимуться конвертувати долари у стійкіші валюти, що може послабити позиції долара. Більш того, продаж доларових державних облігацій США, одними із найбільших власників яких є Китай і Японія, може ще більше загострити проблему стійкості долара як неофіційної світової резервної валюти. НБУ повинен враховувати такі можливі тенденції розвитку та вчасно забезпечити резистентність країни до можливих зовнішніх шоків.

Пролонгація режиму фіксованого курсоутворення породжуватиме зростання диспропорцій економічного розвитку та віддетерміновуватиме проблему різких валютних коливань. Відмова від політики валютного таргетування сприятиме стабілізації обмінного курсу та зменшенню його впливу на параметри економічного розвитку, вирішенню проблем валютних спекуляцій і махінацій, зменшенню доларизації економіки ринковими інструментами. Вірно відзначив Н.Г. Манків, що погоджуючись на фіксацію обмінного курсу, центральний банк відмовляється від контролю за пропозицією грошей і в такій країні можливе проведення лише монетарної політики, що змінює рівень обмінного курсу [2, с. 352, 359]. Однак для цього необхідні певні макроекономічні передумови: контрольованість інфляції, дотримання гранично допустимих меж дефіциту бюджету, взаємоузгодженість фіскальної та монетарної політик, розвиток фондового ринку як конкурента валютного та механізмів хеджування валютних ризиків Нацбанком, політична стабільність. Крім того, визначеність цін на газ, житлово-комунальних тарифів для населення формуватиме позитивні інфляційні очікування в країні. А поки в умовах трансформації економіки України фіксований обмінний курс може давати лише певні позитивні короткострокові ефекти.

Література

1. Офіційний сайт Національного банку України [Електронний ресурс] — Режим доступу: <http://www.bank.gov.ua>
2. Манків, Н. Грегорі. Макроекономіка: підручник для України / Н. Грегорі Манків; [пер. з англ. С. Панчишина, О. Ватаманюка, Ж. Поплавської]; наук. ред. пер. С. Панчишина. — К. : Основи, 2000. — 588 с.

Костенок Я. О.,

к.е.н., ст. викладач,

ДВНЗ «Київський національний економічний університет
імені Вадима Гетьмана»

СТАНДАРТИЗАЦІЯ ЯК ІНСТРУМЕНТ МОДЕРНІЗАЦІЇ ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ

Прагнення України інтегруватись у європейські та світові економічні структури вимагає засвоєння нових правил гри, що диктує ринкова економіка. Насиченість ринків продукцією і послугами сприяла збільшення можливості вибору для споживача якісніших, технологічно-сучасніших і доступніших товарів.

На жаль, спад виробництва та зниження економічного потенціалу сьогоденішніх українських підприємств негативно вплинули на якість і конкурентоспроможність вітчизняних товарів, робіт, послуг. Ситуація ускладнюється ще й за рахунок зниження платоспроможності населення та ввезення імпортованих товарів. Це пояснюється недоліками економічної політики та відсутністю важелів впливу у сфері управління якістю. До того ж, нормативно-законодавчі акти, що регулюють відносини у цьому напрямку, не узгоджені між собою і не спрямовані на забезпечення випуску конкурентоспроможної продукції, а діюча система державного регулювання не стимулює виробників до поліпшення її якості.

Стандарти є визнаними ринковими інструментами, які істотно впливають на три найважливіших складових сталого розвитку: економічне зростання, екологічну цілісність і соціальну справедливість [1]. Розроблені на основі кращих міжнародних практик, стандарти здатні сприяти ефективному вирішенню найскладніших економічних, соціальних та екологічних завдань. Це стосується забезпечення безпеки, охорони навколишнього середовища, підтримки модернізації економіки та інноваційної діяльності, підвищення енергоефективності, економії енергетичних і матеріальних ресурсів, забезпечення технічної та інформаційної сумісності, здійснення трансферу новітніх технологій та інших завдань. Стандартизація стає ключовою ланкою політики в галузі міжнародних торговельних відносин, найважливішим інструментом підвищення якості промислової продукції і послуг. Завдяки

стандартам компанії отримують можливість вийти на споживача, підвищити ефективність і знизити витрати, в цілому це призводить і до зростання прибутку. При цьому стандартизація деяких галузей промисловості не повинна розвиватися окремо. Зараз намітилась тенденція орієнтації на участь в міжнародній стандартизації, тоді як раніше національні органи з стандартизації в першу чергу концентрували свою увагу на розробці національних стандартів, а потім просували їх на міжнародний рівень. Після того як міжнародний стандарт прийнятий, він переноситься на територію країни і стає національним.

Ця дуже важлива стратегічна зміна викликана двома причинами. По-перше, міжнародна інтеграція розвивається все швидше і швидше, і якщо раніше мейнстрімом була регіональна інтеграція, то зараз все частіше можна чути про глобальніші процеси. По-друге, посилюється конкуренція на міжнародних ринках. Перед державами стоїть завдання активніше лобіювати свої інтереси, а стандартизація — це ще й інструмент лобіювання. Просуваючи свої вимоги до продукції, процесів, послуг відразу на рівень міжнародних стандартів, національні органи з стандартизації сприяють проникненню своєї промисловості на міжнародні ринки.

Проведення робіт зі стандартизації, особливо розробка і впровадження нормативних документів, має економічні, технічні та соціальні наслідки для всієї економіки. Вони можуть бути суперечливими в різних сферах і мати протилежну спрямованість. Так, наприклад, доцільним вважається впровадження такого нормативного документу, який створюватиме економічний ефект у виробництві та експлуатації стандартизованої продукції. Однак, трапляються випадки, коли у результаті впровадження окремих нормативних документів випуск стандартизованої продукції вищої якості вимагає від виробника значних додаткових витрат, які можуть підвищувати собівартість виготовлення, знижуючи вигоду виробника. У той же час експлуатація такої продукції є вигідною, оскільки вона має підвищені споживчі властивості. З іншого боку, виробник може отримати істотну перевагу при проведенні широкої уніфікації виробничих процесів, тоді як споживач цих переваг не відчує. Крім того, за допомогою стандартизації можливо підтягнути і ту частину промисловості, яка поки працює лише на внутрішній ринок, оскільки її продукція не володіє високими конкурентними характеристиками [2, с. 23].

Таким чином, можна констатувати: враховуючи, що стандартизація визнана важливим інструментом, що визначає ефективність економіки, її здатність до розвитку і конкуренції на сучас-

них ринках, необхідна державна політика, яка регулює цей вид діяльності.

Література

1. Элькин Г.И. Применение современных стандартов стимулирует развитие производства // БОСС. Бизнес: организация, стратегии, системы. — 2010. — № 6. — [Электронный ресурс]. — Режим доступа — <http://www.bossmag.ru>.

2. Гриньов Б., Даниленко Ю., Жихарева О., Любинський В. Стандартизація як інструмент забезпечення інноваційної діяльності / Б. Гриньов, Ю. Даниленко, О. Жихарева, В. Любинський // Стандартизація, сертифікація, якість. — №3 (82). — 2013. — С. 21—25.

Котенок Д. М.,

к.е.н., доцент,

ДВНЗ «Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана»

СУЧАСНІ ПРИНЦИПИ ФОРМУВАННЯ СИСТЕМИ УПРАВЛІННЯ МІСТОМ

Індустріальна революція породила великі міста з їх проблемами, серед яких найбільш складними і болючими залишаються економічні, соціальні та управлінські. Науково-технічна революція, використавши кумулятивний потенціал великих міст, посилила їх нестримне зростання, перетворивши на нові форми розселення — урбосистеми, чим породила ще один комплекс проблем — екологічні.

Сучасні найбільші міста світу та агломерації досі залишаються некерованими або слабко регульованими з боку міської влади. Як засвідчив Всесвітній форум ООН з проблем міст ХАБІТАТ-II, з 2300 великих і найбільших міст лише 22 можуть пишатися добре налагодженою практикою управління, у їх числі Париж і регіон Іль-де-Франс, Лондон, Відень, Стокгольм і деякі інші [3].

Нині в більш як у 80 країнах світу формується новий тип управління містами та їх агломерациями, який не зводиться до державного, регіонального, муніципального і тим більше до місцевого самоврядування [2]. Це так зване «метрополітенське управління», або управління великої міської агломерацією, яке

здатне забезпечувати не лише сталість розвитку міста, але й їх економічну стійкість до кризових явищ. Таким чином, за ступенем складності в якості об'єктів управління найбільші міста і їх агломерації посіли друге місце після держави.

Укорінення за радянських часів розуміння міста лише як «території» для розміщення виробництва і розселення населення стало причиною відсутності в арсеналі радянської науки вихідних принципів і рекомендацій щодо управління містом. Дві основні галузі гуманітарних наук — державознавство і правознавство в цілому обійшли увагою феномен великого міста.

Зазначене актуалізує необхідність формування нових підходів до створення систем управління вітчизняним містом як об'єктом складної соціальної природи.

Провівши дослідження світового досвіду функціонування систем управління містом можна виокремити декілька принципів, що забезпечують їх високу ефективність [1,2]. Зміст основних серед них можна звести до таких положень:

1) об'єкт складної антропогенної і соціальної природи первинний, а суб'єкти управління — вторинні, отже усвідомлення суб'єктом управління об'єкту як цілісної відносно автономної системи;

2) максимально повне відбиття об'єкту у суб'єкті управління;

3) адекватна соціально-просторовій організації об'єкту ієрархія управління;

4) детермінація механізмів міського управління із зовнішнім середовищем;

5) взаємопов'язаність механізмів міського управління з ресурсами через програмно-проектну документацію, правову основу та інформаційну базу.

У розрізі дослідження змістового наповнення принципів відзначимо, що для розбудови внутрішньої архітекτονіки систем управління містом особливої уваги заслуговують перші три принципи. Їх реалізація передбачає проявлення та інституціоналізацію соціально-просторових структур міста та їх ієрархії. Для вітчизняних міст це означає передусім їх детальне вивчення з точки зору раціональності їх внутрішнього районування. Коректність включення систем управління властивих місту до управлінських механізмів, що диктуються державою, регламентується четвертим принципом. П'ятий — визначає умови дієвості механізмів управління сучасним містом. Особливе значення для реалізації останнього принципу має система моніторингу як загального стану міста, так і функцій і

дисфункцій кожного рівня його соціально-просторової структури.

Зазначені принципи визначають основні напрямки розвитку систем управління для вітчизняних міст. Їх дотримання є запорукою створення стійких і керованих міст.

Література

1. Актуальные проблемы управления крупным городом и территориальными сообществами : сб. науч. ст. / под общ. ред. А. С. Горшкова, В. А. Волкова. — СПб. : СЗАГС, 2005. — 424 с.

2. Лола А. Принципы управления крупнейшим городом. [Электронный ресурс]. — Режим доступа: http://vasilievaa.narod.ru/ptpu/13_2_97

3. Cities and Homes for All: The Habitat Agenda. United Nations Conference on Human Settlements, Habitat II Istanbul, Turkey, June 1996 [Electronic resource] — Mode of access :

[http://www.chs.ubc.ca/archives/files/Cities %20and %20Homes %20for %20All.pdf](http://www.chs.ubc.ca/archives/files/Cities%20and%20Homes%20for%20All.pdf)

Кочурко О. А.,

ассистент,

Брестский государственный технический университет

ПРОБЛЕМЫ ИСПОЛЬЗОВАНИЯ ИННОВАЦИОННОГО ПОТЕНЦИАЛА РЕСПУБЛИКИ БЕЛАРУСЬ

Анализ современных мировых тенденций функционирования экономик позволяет сделать вывод о постоянном росте значимости создания инновационной модели развития, которая позволит обеспечить высокие темпы экономического роста, повышение степени наукоемкости ВВП, повышения качества производства высокотехнологичной продукцией, повышение уровня жизни населения. Предпосылкой для решения этих задач является активное использование инновационного потенциала республики.

Республика Беларусь имеет значительный научно-технический и производственный потенциал, поэтому быстрое развитие науки, инновационной деятельности приобретают страте-

гическое значение. Этим обусловлен выбор инновационного пути развития экономики.

Проводя анализ научно-технической и инновационной сферы Республики Беларусь за 2007—2012 года можно выделить ряд противоречивых тенденций. С одной стороны, наблюдаются значительный рост в использовании научного потенциала. Так, по доле лиц с высшим образованием, занятых в экономике (40,7 %), Беларусь превосходит среднеевропейский уровень (21,2 % для ЕС). Вместе с тем, постоянно растет объем оттока и старения научных кадров. Также следует отметить, что постоянно растет доля инновационной продукции в общем объеме промышленного производства — по сравнению с 2007 годам она возросла с 13,8 % до 25,7 %. Кроме того, наблюдается положительная динамика в создании инновационно-активных предприятий — с 17,8 % до 26,6 %.

На современном этапе развития инновационной экономики республики стало необходимо формирование национальной инновационной инфраструктуры в целях стимулирования не только инновационной деятельности, но и в целом их социально-экономического развития.

В Республике Беларусь формирование инновационной инфраструктуры началось более 10 лет назад. В настоящее время в стране функционирует 11 организаций, относящихся по уставной деятельности к технологическим паркам, Республиканский центр трансфера технологий и его региональные подразделения, Белорусский инновационный фонд, Белорусский республиканский фонд фундаментальных исследований, Фонд информатизации Республики Беларусь, бизнес-инкубаторы, что позволяет комплексно решать вопросы организации информационно-консультативных услуг и технической помощи инновационным предприятиям.

Центральное место в инновационной инфраструктуре страны занимает созданный в соответствии с Декретом Президента Республики Беларусь от 22 сентября 2005 г. № 12 Парк высоких технологий. В качестве его резидентов зарегистрировано 26 юридических лиц: иностранное предприятие «ЭПАМ Системз», ООО «Системные технологии», СП ЗАО «Научсофт», ООО «Прикладные системы», ООО «Интеллектуальные системы» и др.

Создание базовых элементов инновационной инфраструктуры позволило увеличить степень оборота интеллектуальной собственности — количество заявок на патентование изобретений выросло на 58,2 %.

С другой стороны, на текущий момент вклад технопарков в инновационное развитие республики несоизмеримо мал по срав-

нению со стоящими перед ними задачами. Так, например, доля технопарков в общем объеме реализованной инновационной продукции по всему народному хозяйству составляет всего 0,9 %.

Кроме того в Парке высоких технологий не в полной мере обеспечивает прогнозируемую эффективность деятельности. Так, объем производства товаров и услуг резидентами Парка составил всего 28,2 млн долл. США, в том числе экспорт — 21,9 млн долл. США (77,7 % от общего объема производства). Помимо этого, производительность труда одного работающего в Парке высоких технологий составила в указанном году всего 11,2 тыс. долл. США, что, согласно статистическим данным, почти в 3 раза ниже, чем в промышленности Республики Беларусь.

Следует отметить, что на сегодняшний день в Республике Беларусь важным источником финансирования инновационной деятельности являются средства государственного бюджета (рис. 1). Широкое применение конкурсных процедур хоть и повысило эффективность расходования бюджетных средств, но также и является сдерживающим фактором роста новых участников инновационного процесса.

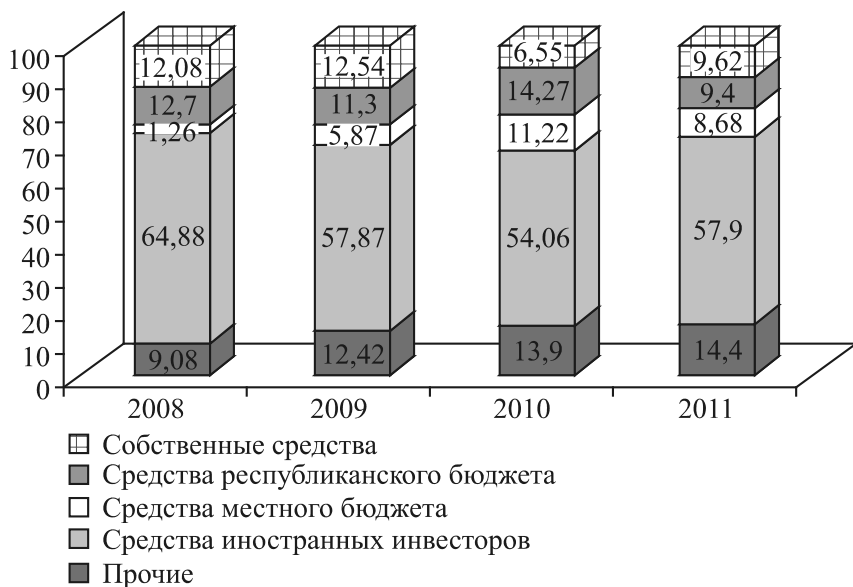

Рис. 1. Структура финансирования инноваций в Беларуси за 2008—2011 гг. в разрезе отдельных источников, %

Следует также отметить, что многие элементы инновационной инфраструктуры в Беларуси пока не созданы. Например, не разработан механизма венчурного финансирования, банков, которые специализировались бы на кредитной поддержке предприятий, занимающихся инновационной деятельностью, не менее остро стоит вопрос по совершенствованию система защиты прав на интеллектуальную собственность.

Так же, ряд ключевых показателей инновационного развития Республики Беларусь не соответствует требованиям стабильного развития инновационной экономики.

Что касается показателя наукоёмкости ВВП, который отражает долю внутренних затрат на исследования и разработки в объеме ВВП за год, на протяжении анализируемого периода колебался в диапазоне от 0,6—0,96 %. Согласно мировых исследований, практическое значение данного показателя варьируется в пределах 1 %. Хотя следует отметить, что, например, в 2008 г. затраты на исследования и научные разработки составили 313,7 млрд руб., а наукоёмкость ВВП в данном году составила — 0,63 %. В сопоставимых ценах рост внутренних затрат в 2008 г. оказался равным 115,2 % при росте ВВП — 111,0 %. Это говорит о том, что при росте объема ВВП рост объемов деятельности в научной отрасли оказался более интенсивным. Это соответствует государственным приоритетам инновационного развития национальной экономики.

Следует отметить, что на фоне постоянно растущей доли инновационно-активных предприятий в общем объеме производственных предприятий, этот показатель находится на достаточно низком уровне, поскольку в три раза меньше среднего показателя по Европейскому союзу. Доля отгруженной инновационной продукции в промышленности хоть и возросла за пять лет с 14,8 % до 24,3 %, также в 3 раза меньше показателей стран ЕС.

На основании вышеизложенного можно сделать выводы, что на степень использования инновационного потенциала Республики Беларусь негативно влияет ряд факторов: недостаток собственных денежных средств предприятий, поскольку основная доля инновационных разработок финансируется за счет бюджета на жесткой конкурсной основе; существует значительный экономический риск окупаемости нововведений; нестабильная конкурентоспособность инновационной продукции на внешнем рынке; нехватка квалифицированного персонала.

Таким образом, следует признать, что в Республике Беларусь проделана значительная часть работы по формированию иннова-

ціонної економіки, но ступень використання інноваційного потенціала не висока. Для досягнення поставлених задач по підвищенню ефективної використання інноваційного потенціала республіки предстоить ще вирішити ряд проблем.

Литература

1. Европейская экономическая комиссия Организации Объединенных Наций. Обзор инновационного развития Республики Беларусь. — Нью-Йорк и Женева, 2011. — 204 с.

2. Национальный статистический комитет Республики Беларусь [Электронный ресурс] — Режим доступа: <http://belstat.gov.by>. — Дата доступа: 20.10.2013.

Кошевий М. М.,

ст. викладач,

Дніпропетровський національний університет
імені Олеся Гончара

ПОЛІТИКА РОЗВИТКУ НАУКОЄМНОГО ВИРОБНИЦТВА У НАЦІОНАЛЬНІЙ ЕКОНОМІЦІ

У сучасних умовах у розвинутих країнах прискорено формується інноваційна економіка, що дозволяє на базі знань і за рахунок нарощування випуску наукоємної продукції та послуг забезпечувати розширене відтворення наукоємного валового продукту та накопичення інтелектуального потенціалу. Саме такі орієнтири мають стати властивими і для вітчизняної національної економіки.

Ключовою особливістю розвитку національної економіки є поступове старіння основних засобів, оскільки накопичений до цього часу науково-технічний заділ на даний час практично повністю вичерпано, а новий технологічний уклад фактично ще не сформовано. Зазначені обставини зумовлюють необхідність розробки політики стимулювання розвитку наукоємного виробництва вітчизняної національної економіки на підставі визначених принципів для збереження та зміцнення її потенціалу.

По-перше, це стосується визначення пріоритетів науково-промислової політики. Так, на даний час для наукоємного виробництва властиві проблеми щодо рівня розвитку ринку, конкуренції, інвестиційної підтримки, поширення та трансферу інновацій-

ної техніки та технологій, інституційного середовища, перспектив диверсифікації тощо. Дані проблеми характеризуються відсутністю раціональних рішень, оскільки не вирішена головна задача — не сформовані державні пріоритети та орієнтири розвитку наукоємного виробництва, не визначено сфери діяльності, які можуть стати основою вітчизняного економічного розвитку за рахунок внутрішніх ресурсів і за допомогою використання неси- ровинних джерел формування економічної доданої вартості.

По-друге, це реалізація ефективних і результативних структурних перетворень, а саме формування нових інститутів розвитку наукоємного виробництва. Створення високотехнологічного ядра розвитку національної соціально-економічної системи, а також її мезо- та мікрорівневних підсистем вимагає формування раціонального інституційного середовища, стимулювання розвитку галузей, що характеризуються тривалими термінами окупності, в тому числі стимулювання розвитку наукоємного виробництва. В умовах активного впливу зовнішніх факторів і політичних коливань виникає потреба відмовитися від «ручного» управління, що вимагає формування стійкого середовища розвитку наукоємного виробництва, оскільки державне управління скорочує ефективність корпоративного управління, що власне і є основною причиною стрімкого відриву іноземних країн у науково-технічному прогресі.

Також важливо забезпечити інституційне реформування галузевої науки, технологічного та фундаментального її секторів, які знаходяться в складному фінансовому становищі навіть у порівнянні зі станом розвитку промисловості. Вирішення такої задачі можливе з аналізу позитивного зарубіжного досвіду, який включає формування державних наукових центрів, стимулювання створення великих лабораторій на базі великих університетів і наукових інститутів.

По-третє, це диверсифікація напрямів розробок і виробництва. Так, у даний час відзначається тенденція «відсікання» виробництва продукції масового попиту від застосування наукоємних технологій, що призводить до втрати даними видами продукції конкурентоспроможності та скорочення маневреності товаровиробників унаслідок скорочення можливостей нарощування власних фінансових ресурсів. У той же час зарубіжні виробники товарів масового попиту активно використовують наукоємні технології, що дозволяє їм формувати та зберігати конкурентну перевагу в даній сфері.

По-четверте, це можливо за рахунок активізації міжнародного співробітництва, перспектив розширення можливостей залучення та впровадження новітніх технологій за рахунок залучення пря-

мих іноземних інвестицій, технологічних трансфертів, копіювання наукоємних технологій тощо. Внаслідок цього можливий розвиток процесу інтеграції ресурсів і збутових мереж.

Наукоємне виробництво є найважливішою характеристикою національної економіки, показником стратегічного потенціалу та економічної міцності країни, її національного статусу. А тому адекватна адаптація науки та виробництва до сучасних умов економічного розвитку вимагає цілеспрямованої різнобічної державної підтримки, від якості та ефективності якої залежить економічний і науковий прогрес національної економіки.

Зазначені обставини мають стати основними при формуванні стратегії та тактики стимулювання розвитку наукоємного виробництва на всіх рівнях управління, тобто вони повинні бути враховані як суб'єктами господарювання, так і на регіональному рівні, а також при формуванні промислової політики на рівні державного управління.

Література

1. Васин В. А. Наукоёмкость отраслей (состояние и перспективы исследований) / В. А. Васин, Л. Э. Миндели // Вестник Российской академии наук. — 1991. — №1. — С. 36—42.
2. Гуренко А. В. Проблеми розвитку наукоємного малого та середнього бізнесу в Україні / А. В. Гуренко // Наукові праці. — 2010. — Том 126. — Випуск 113. — С. 117—120.

Кравченко Л. А.,

к. е. н., доцент,
Таврійський національний університет
імені В. І. Вернадського

ДЕРЖАВНЕ РЕГУЛЮВАННЯ ЕКОНОМІЧНОГО ПОТЕНЦІАЛУ РЕГІОНУ

Розбудова високо динамічної економічної системи в Україні, здатної оперативно реагувати на зміни глобальної ринкової кон'юнктури, ефективно елімінувати негативні наслідки національних і міжнародних бізнес-циклів, забезпечувати якісне економічне зростання на інноваційній основі можлива лише на основі

реалізації антициклічного регулювання. Зазначимо, що імперативом розвитку національної економіки України в посткризовий період має бути такий курс радикальних і водночас системних реформ, який, з одного боку, мобілізує всі національні ресурси, а з другого — потенціал окремого регіону [1].

Динаміка соціально-економічного розвитку регіонів України засвідчила, що протягом 2013 р. післякризове відновлення відбувається недостатніми темпами (участині регіонів навіть спостерігається значне падіння). Так, за січень-квітень 2013 р. промислове виробництво скоротилось на 4,2 % до відповідного періоду 2012 р. Загалом, у 16 з 27 регіонів України мало місце зростання промислового виробництва, проте падіння в інших 11 регіонах було настільки значним, що це погіршило загальноукраїнський показник. Найбільше зниження промислового виробництва мало місце у Луганській (на 11,8 %), Чернігівській (на 9,2 %), Донецькій (на 9 %) областях. Найбільше зростання промислового виробництва було зафіксовано у м. Севастополі (на 23,5 %), Кіровоградській (на 20,5 %), Житомирській (на 18,5 %) областях. Зниження обсягів будівельних робіт протягом зазначеного періоду склало 16,2 % у порівнянні з аналогічним періодом 2012 р., проте зростання було зафіксовано лише у 8 з 27 регіонів України (найбільше зростання мало місце в АР Крим (на 96,9 %), найбільше зниження — у Рівненській (70,9 %), області). У більшості регіонів України продовжує погіршуватись демографічна ситуація. Загалом населення України протягом січня-березня 2013 р. скоротилось на 53138 осіб. Природний приріст населення спостерігався лише у 3 регіонах (м. Києві, Рівненській і Закарпатській областях). Внутрішньоукраїнські міграційні процеси показують, що найпривабливішими для міграції є Київська область (міграційний приріст склав 2265 осіб) та АР Крим (371) [2].

Ключовими проблемами, що характеризують розвиток регіональної економіки у посткризових умовах, є такі: недостатня інтегрованість регіонів у господарський простір країни та їх зорієнтованість на експортне виробництво сировини і напівфабрикатів при незадовільних показниках насичення внутрішнього національного ринку товарами національного виробництва; недостатнє представлення інвестиційних можливостей територій; відсутність умов та стимулів для запровадження інновацій на регіональному рівні; значна кількість депресивних територій; транспортна недоступність окремих населених пунктів; територіальна нерівномірність розподілу трудових ресурсів; відсутність ресурсного забезпечення реструктуризації регіональної економіки; низький рівень

залучення потенціалу міжрегіонального співробітництва; слабкий рівень розвитку підприємницького середовища; занепад житлово-комунального господарства; нераціональне природокористування та ескалація екологічних загроз та ін. [3].

На сучасному етапі системної модернізації економіки України реальним підґрунтям ефективного господарювання має стати забезпечення стабільного збалансованого розвитку регіонів шляхом впровадження ефективної регіональної політики. Активізація розвитку регіональної економіки неможлива без трансформації та поглиблення зв'язків між суб'єктами економіко-територіальних відносин. Забезпечення партнерства між державою, бізнесом і громадськістю посідає провідне місце серед механізмів, що дозволяють ефективно вирішити проблему обмеженості ресурсів місцевого розвитку шляхом об'єднання зусиль, потенціалів та узгодження інтересів. Складність реформування державного регулювання економіки регіону полягає у необхідності дотримання системності, комплексності, врахування всіх аспектів цього процесу, оскільки кожна з його складових відіграє важливу роль у реалізації стратегічних завдань державної регіональної політики.

Серед стратегічних пріоритетів державного регулювання економіки регіону — зміщення акцентів на комплексне задіяння внутрішнього економічного потенціалу регіонів задля зростання добробуту громадян; надання допомоги економічно проблемним (старопромисловим, монофункціональним) регіонам, не порушуючи ринкових принципів; формування розвиненого конкурентного середовища; пошук адекватної відповіді на виклики та ризики ендегенного та екзогенного походження.

Досягнення нової якості регіонального розвитку вимагає диверсифікації економіки за рахунок оптимізації використання наявних і пошуку незадіяних ресурсів, а також якнайповнішої реалізації потенціалу внутрішніх ринків. Мобілізацію економічного потенціалу регіону та раціоналізацію його використання уможливають наступні заходи:

- створення у регіонах виробництв, що тяжіють до внутрішнього ринку та використовують, переважно, ресурси розвитку місцевого походження;
- підтримка розвитку локального малого та середнього підприємництва, самозайнятості населення;
- формування сприятливого інвестиційного клімату, створення підґрунтя для державного фінансування регіонального розвитку на договірних засадах;
- використання зовнішньоекономічного потенціалу регіо-

нів, їх прикордонного розташування та експортоорієнтованого виробництва;

— зміцнення фінансової дієздатності громад завдяки упорядкуванню міжбюджетних відносин, розширення фіскальної бази місцевих бюджетів і пошуку небюджетних ресурсів;

— розвиток регіональної та міжрегіональної інфраструктури, реалізація інвестиційних проектів, що мають короткостроковий мультиплікативний ефект;

— залучення приватного сектору до реалізації регіональних і місцевих проектів, розвиток соціально відповідального бізнесу;

— розвиток сучасних форм міжрегіональної економічної інтеграції для спільного освоєння ресурсів [3].

Згідно практики європейських країн, у фінансуванні регіонального розвитку слід поступово переходити до ефективної мобілізації наявних диверсифікованих джерел ресурсів. Також слід застосовувати інноваційні інструменти фінансування, зокрема державно-приватне партнерство та Державний фонд регіонального розвитку. Особливу роль державно-приватне партнерство має відігравати у розбудові об'єктів виробничої, транспортної, комунальної та соціальної інфраструктур на місцевому рівні, що сьогодні перебувають у критичному стані.

З огляду на вищевказане, виникає потреба у переформатуванні цілей державної стратегії регіонального розвитку. Нові цілі мають сприяти підвищенню ефективності державного регулювання, інтенсифікації внутрішньої міжрегіональної співпраці, формуванню потужної економіки на основі оптимального та раціонального використання економічного потенціалу регіонів. Таким чином, серед пріоритетів антициклічного регулювання економіки регіону особливе місце повинна посісти її структурна перебудова завдяки реалізації нових комбінацій факторів виробництва за посередництвом інновацій і віднайдення такої моделі державного регулювання регіональним розвитком, яка передбачає оптимальне поєднання самостійності регіонів та координуючої, стимулюючої ролі центру (що представляє інтереси національної економіки в цілому). Синергія цих двохскладових формує якісну основу конкурентоспроможності регіонів України.

Література

1. Антициклічне регулювання ринкової економіки: глобалізацій на перспектива: монографія / Д.Г. Лук'яненко, А.М. Поручник, Я. М. Столярчук та ін.; за заг. ред. д-ра екон. наук, проф. Д.Г. Лук'яненка, д-ра екон. наук, проф. А.М. Поручника. — К.: КНЕУ, 2010. — 334 с.

2. Регіональний вимір соціально-економічного розвитку і засади нової регіональної політики. — К.: НІСД, 2013. — [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://www.niss.gov.ua>

3. Держава та регіони: від патерналізму до партнерства: аналіт. доповідь / С.О. Біла, О.В. Шевченко, В.І. Жук [та ін.]; за ред.. С. О. Білої. — К.: НІСД, 2010. — 64 с.

Круш Н. П.,

аспірант,

НТУУ «Київський політехнічний інститут»

РОЛЬ ІННОВАЦІЙ В АНТИКРИЗОВОМУ УПРАВЛІННІ КОРПОРАЦІЄЮ

Сучасна наука управління виходить з того, що кризовим умовами має супроводжуватись антикризове мислення, тобто здатність менеджера сприймати і свідомо реалізовувати на практиці антикризові стратегії оволодівши сучасними технологіями і стратегіями управління, можна не тільки подолати кризу, але і добитися успіху в конкурентній боротьбі. Одним з ефективних інструментів антикризового управління є інновації.

«Інновація в антикризовому управлінні» — це значні капіталовкладення у розвиток основної продуктивної сили (людини), техніки, технології, науки, інформатики, предметів праці. Інновації можуть мати міжгалузевий характер, потребують значних ризикових інвестицій, розвитку інфраструктури, а також всебічної підтримки з боку держави [1, с. 281]. Інноваційна діяльність пов'язана із залученням різних ресурсів, основними з яких є інвестиції і витрати часу на наукові, інформаційні і технічні розробки та технологічне освоєння виробництва нової (або удосконаленої) продукції. Саме корпорації на відміну від малих та середніх підприємств мають змогу до накопичення фінансових ресурсів (створення інноваційних фондів) для здійснення інноваційної діяльності з метою запобігання кризових явищ.

Особлива роль у створенні інноваційного процесу (модернізація основних фондів, розроблення та запуск у виробництво нових виробів, упровадження нових технологій), належить управлінсь-

кому персоналу, його здатності розробляти і ухвалювати інноваційні рішення. Процес формування ефективної системи інноваційного управління залежить від рівня інноваційного потенціалу підприємства (НДДКР, проектування, виробництво засобів раціоналізації тощо) — його можливостей у досягненні поставлених інноваційних цілей.

Інноваційний потенціал корпорацій — це сукупність різних видів ресурсів (матеріальних, фінансових, інтелектуальних, інформаційних та ін.), необхідних для інноваційної діяльності, їх ефективне використання та прийняття економічно обґрунтованих управлінських рішень про доцільність інновацій із врахуванням зміни зовнішнього середовища. Реалізація цих цілей в глобальних масштабах виступає як засіб отримання достатньо високого прибутку в довгостроковій перспективі, зміцнення, а потім і підвищення конкурентних можливостей на ринку, вирішення економічних проблеми і проблеми виживання підприємства в цілому. Інноваційна діяльність, як правило, характеризується досить високим ступенем невизначеності й ризику, тому важливими принципами системи фінансування інновацій є множинність джерел, гнучкість і адаптивність до середовища інноваційних процесів, що стрімко змінюється. Принципи організації фінансування повинні припускати швидке й ефективне впровадження інновацій з їхньою комерціалізацією, що забезпечує ріст фінансової віддачі від інноваційної діяльності. Джерела надходження до інноваційного фонду можуть бути різноманітними.

Фінансування інноваційної діяльності за рахунок бюджетних коштів здійснюється відповідно до цілей і пріоритетів державної інноваційної політики. Створення інноваційного фонду корпорації прогнозує акумулювання всіх можливих ресурсів, включаючи залучені на засадах пайової участі сторонніх інвесторів, тобто найважливішими внутрішніми джерелами фінансування інноваційної діяльності корпорації виступають фонди амортизаційних відрахувань та розвитку виробництва; інвестиційний капітал юридичних та фізичних осіб у формі пайової участі у спільному проєкті; державні кошти (безпроцентні або за низкою процентною ставкою); кредити комерційного банку (у вигляді кредитних інвестицій, інвестицій у цінні папери й інші способи залучення інвестицій).

Таким чином, можна зазначити, що для запобігання можливим кризовим явищам корпораціям доцільно використовувати спільне фінансування учасників інноваційного процесу. Тісний взаємозв'язок між усіма учасниками інноваційного процесу

впровадження нової(або удосконаленої) продукції на ринок, є запорукою здійснення успішної інноваційної діяльності. Важливою складовою частиною якого є комерційний банк, який бере активну участь як у самому інноваційному процесі, так і в отриманні частки прибутку. Тобто, саме участь комерційного банку на всіх етапах інноваційного процесу стає основою стабільного фінансування усіх етапів створення інновацій, що в свою чергу запобігає кризовій ситуації в розробці і реалізаціях нової продукції.

Отже, інновації відіграють важливу роль у конкурентоспроможності, розвитку та стабільності підприємств, так як саме завдяки ним відбуваються технічні і технологічні розробки, нові товари, нові сприятливі умови для клієнтів, включаючи ціни, які дозволять забезпечити антикризову діяльність корпорації в новітніх ринкових умовах.

Література

1. Мельниченко О. Тенденції та пріоритети соціальної політики // Галицький економічний вісник. — 2011. — №1(30). — С. 67—73.
2. Мочерний С.В., Ларіна Я.С., Устенко О.А., Юрій С.У. Економічний енциклопедичний словник: у 2 т / За ред. Мочерний С. В. — Л.: Світ, 2005. — 616 с.

Круш П. В.,

к.е.н., професор,

НТУУ «Київський політехнічний інститут»

АНТИКРИЗОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ В УМОВАХ ПІСЛЯКРИЗОВОГО ВІДНОВЛЕННЯ УКРАЇНСЬКОЇ ЕКОНОМІКИ

Суттєвою відмінністю розгортання кризових процесів в рамках світової фінансової кризи 2008—2009 рр. в Україні відносно інших країн світу стало те, що економіка України зазнала впливу вторинних проявів глобальної фінансово-економічної кризи, що виявились, насамперед, падінні експорту товарів і послуг, відтоку капіталів з країни. Падіння обсягів експорту продукції промисло-

вого виробництва викликало ланцюгову реакцію взаємопов'язаних негативних процесів на промислових підприємствах, а надалі і в фінансовому та інших секторах економіки.

Реакція Уряду на виклики кризи була досить повільною. У грудні 2008 року Кабінетом Міністрів України розроблено та зареєстровано у Верховній Раді програмний документ «Подолання впливу світової фінансово-економічної кризи та поступальний розвиток» [1]. Однак, на думку більшості вітчизняних і зарубіжних учених ця програма мала декларативний характер. У програмі був відсутній конкретизований план антикризових заходів, і, головне, терміни виконання, джерела та обсяги їх фінансування, а також порушувався принцип реалістичності досягнення поставлених цілей. Зазначена програма так і не була прийнята до реалізації [3].

Одним з ключових напрямів антикризового регулювання є здійснення економічних реформ і накопичення потенціалу антикризового управління національною економікою в цілому та промисловими підприємствами зокрема.

Відсутність цілісної концепції виходу економіки України із кризи та наявність значної кількості антикризових нормативно-правових актів, не узгоджених між собою носять дестабілізаційний характер у національній економіці. Формування післякризової моделі розвитку має бути спрямоване на усунення дефектів у механізмі функціонування національної економіки, накопичених протягом років незалежності України, та проведення системних реформ у всіх сферах суспільного життя не за неоліберальною, а за кейнсіанською моделлю.

Проаналізувавши [2], авторами узагальнено основні напрями реалізації економічних реформ у 2010—2014 роках (табл. 1).

Таблиця 1

ОСНОВНІ НАПРЯМИ РЕАЛІЗАЦІЇ ЕКОНОМІЧНИХ РЕФОРМ У 2010—2014 РР.*

Мета	Завдання
Стабілізація Державного бюджету	
Створення системи управління державними фінансами, спрямованої на забезпечення сталого економічного зростання й гарантованого виконання державою своїх соціальних зобов'язань	— зниження рівня дефіциту й темпів зростання державного боргу; — підвищення ефективності й гнучкості фінансових витрат; — оптимізації управління державними фінансами

Мета	Завдання
Податкова реформа	
Забезпечення економічного зростання на інноваційно-інвестиційній основі зі збільшенням податкових надходжень до бюджетів усіх рівнів і державних цільових фондів	— зміцнення позицій вітчизняного бізнесу в міжнародній конкурентній боротьбі за рахунок зменшення частки податків у витратах підприємств і скорочення витрат часу платників на нарахування й сплату податків; — підвищення ефективності адміністрування податків; — зменшення глибини соціальної нерівності; — побудова цілісної законодавчої бази з питань оподаткування, гармонізованої із законодавством ЄС; — встановлення податкової справедливості задля рівних умов конкуренції в економіці
Дерегуляція й розвиток підприємництва	
Поліпшення бізнес-клімату й створення сприятливих умов для надходження інвестицій і забезпечення прискореного економічного зростання	— законодавчо затвердити вичерпний перелік документів дозвільного характеру та максимально скорочувати його у подальшому; — завершення розробки й впровадження критеріїв оцінювання ступеня ризику від ведення суб'єктами господарської діяльності й періодичності проведення планових заходів державного нагляду (контролю); — зміна підходів до здійснення державного нагляду з прямого контролю до профілактики й запобігання порушень законодавства; — скасування дублюючих контролюючих функцій з подальшим скасуванням — контролюючих органів, у діяльності яких зникла необхідність; — реформування митних процедур; — реформування державної регуляторної політики
Розвиток фінансового сектору	
Підвищення спроможності фінансового сектору забезпечувати стає зростання економіки України	— забезпечення низького рівня інфляції разом із забезпеченням гнучкого валютного курсу; — збільшення рівня капіталізації фінансової системи; — збільшення обсягу надання фінансових послуг з урахуванням посилення оцінювання фінансових ризиків; — зниження частки проблемних активів у загальному портфелі активів банків та інших фінансових установ; — забезпечення щорічного підвищення капіталізації й обсягу торгів організованого фондового ринку

Мета	Завдання
Розвиток науково-технічної та інноваційної сфери	
Активізація інноваційних процесів, повноцінне використання потенціалу науки в процесі технологічної модернізації економіки	— підвищення конкурентоспроможності сектору наукових досліджень і розробок, забезпечення інтеграції вітчизняного сектору наукових досліджень у Європейський дослідницький простір; — підвищення ефективності бюджетного фінансування наукової сфери; — спрямування науково-технічного потенціалу на забезпечення реальних потреб інноваційного розвитку економіки, організацію виробництва високотехнологічних товарів і послуг; — здійснення заходів з підвищення ефективності національної інноваційної системи

* Узагальнено за [2]

Таким чином, подолання наслідків негативних тенденцій і накопичення потенціалу антикризового управління вбачається у запровадженні антикризового регулювання національної економіки, спрямованого на формування стійкого до ендо- та екзогенних впливів на економіку та управління процесами післякризового відновлення, яке здійснюють для мінімізації втрат і втрачених можливостей під час виведення з кризи та (або) недопущення кризи в майбутньому.

Література

1. Програма діяльності Кабінету Міністрів України «Подолання впливу світової фінансово-економічної кризи та поступальний розвиток» [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://www.rada.gov.ua>
2. Програма економічних реформ на 2010–2014 роки «Заможне суспільство, конкурентоспроможна економіка, ефективна держава» // Комітет з економічних реформ при Президенті України. [Електронний ресурс]. — Режим доступу: http://www.president.gov.ua/docs/Programa_reform_FINAL_1.pdf
3. Олешко А. А. Генезис антикризового регулювання економіки України / А.А. Олешко// [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=1253>

Кульбачний С. В.,

к.е.н., доцент,

ДВНЗ «Київський національний економічний університет
імені Вадима Гетьмана»

РЕАЛЬНИЙ ВАЛЮТНИЙ КУРС ЯК ІНДИКАТОР СПРЯМОВАНOSTІ МАКРОЕКОНОМІЧНОЇ ПОЛІТИКИ

Відповідно до положень макроекономічної теорії реальний валютний курс або умови торгівлі показує рівень конкурентоспроможності вітчизняної економіки, ступінь привабливості її товарів для іноземних покупців, оскільки при більш високому його значенні (європейське котирування) зростає попит на експорт і зменшується попит на імпорт:

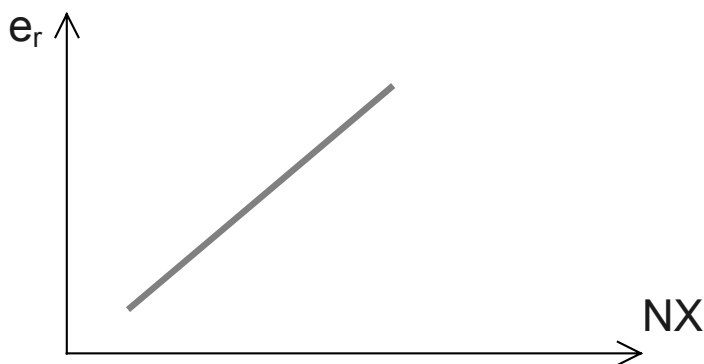

Рисунок 1. Пряма залежність чистого експорту від реального курсу обміну валют (у прямому котируванні).

Для кількісної оцінки показника реального валютного курсу економісти застосовують нескладний розрахунок, у відповідності з яким чинний номінальний курс обміну вітчизняної валюти e необхідно скоригувати на співвідношення вартості товарів за кордоном у відповідній валюті P_f і її вартості в даній країні P_d :

$$e_r = e \cdot \frac{P_f}{P_d} \quad (1)$$

При цьому зручно скористатися так званім «індексом БігМака», в якому використовується ціна цього сендвічу у Сполучених Штатах і в даній країні у відповідних валютах. Навіть приблизний розрахунок ($8 \text{ грн/дол.} \cdot 5 \text{ дол.} / 20 \text{ грн} = 2$) дає доволі прогнозований результат, характерний для більшості країн, що розвиваються, перебували або перебувають у стані трансформації. В усіх цих країнах, серед яких, до речі, також Росія, Казахстан, Молдова, Китай і багато інших, національні валюти недооцінені. Ступінь цього знецінення якраз і ілюструє показник реального курсу обміну валют.

Проте навряд чи доречним буде в даній ситуації говорити про існування беззаперечного лідерства у зовнішньоторговельних позиціях зазначених країн, що ґрунтуються на якості товарів, технологічних перевагах. Не секрет, що у більшості позицій експорту згаданих країн фігурують продукція з низьким рівнем переробки, сировина. Тож йдеться про штучно створені переваги засобами валютної політики. І країни-імпортери — переважно розвинуті європейські держави — схоже, зовсім не налаштовані вживати контрзаходи у відповідь, оскільки подібний імпорт жодним чином не загрожує внутрішньому виробництву, а лише сприяє йому. Без сумніву, така спрямованість зовнішньоторговельної діяльності не відповідає стратегічним інтересам країни, і ми бачимо, що валютно-курсова політика лише консервує таку ситуацію.

У цьому контексті згадаємо події недалекого минулого нашої новітньої історії, коли фаворитами влади були імпортоорієнтовані ФПГ з переважно дніпропетровським корінням. Тоді громадську думку масовано готували до необхідності зміцнення гривні, також було зроблено певні кроки у цьому напрямі. Зрештою ми і нині постійно є свідками дивного співпадіння інтересів домінуючих бізнесових угруповань зі спрямованістю курсової політики центрального банку.

Проте є логічне пояснення такому явищу. Все стає на свої місця, якщо відкинути міф про незалежність регулятора, а валютний ринок розглянути як збільшений за масштабами фондовий ринок з його традиційними «ведмедами» (експортерами) та «биками» (імпортерами), де в ролі котирувань цінних паперів виступає курс обміну валют. Повертаючись до ролі центрального банку важко не помітити її невідповідність проголошеним цілям макроекономічного розвитку країни. Чинна валютно-курсова політика спрямована переважно на знецінення національної грошової одиниці, підтримку лише експортоорієнтованих галузей і, загалом, сировинної структури експорту. Зазначене ж жодним чином не відповідає стратегічному курсу української держави на інноваційний розвиток, впровадження

нових технологій. Навпаки, поглиблюються міжгалузеві диспропорції, гальмується економічне зростання. Не виконується повною мірою також вимога щодо забезпечення стабільності національної валюти засобами монетарної політики.

Вихід із подібної ситуації знаходиться у площині прийняття політичних рішень щодо неприпущення впливу великого бізнесу на формування і дотримання засадничих принципів валютнокурсової політики, обмеження експорту сировинної і продукції низького рівня переробки, вжиття інших заходів по зміцненню національної безпеки. Певного захисту потребують також імпортери, особливо ті з них, хто завозить до країни товари критичного імпорту, або ті промислові споживачі комплектуючих та обладнання, чия продукція здатна в перспективі конкурувати з іноземними аналогами на внутрішньому ринку.

Кундицький О. О.,

д.е.н., професор,

Львівський національний університет
імені Івана Франка

ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ЕКОНОМІЧНОГО ВІДТВОРЕННЯ ФАКТОРІВ ВИРОБНИЦТВА

Ринкова трансформація вітчизняної економіки, яка повільно і суперечливо відбувається уже майже два десятиліття, призвела до несподіваних для суспільства результатів у сфері особистих і речових факторів виробництва. Уже чітко простежується тенденція до погіршення їх стану, що передовсім виявляється у значному підвищенні рівня зношення основних фондів, нераціональному використанні земельних ресурсів, зниженні родючості земельних угідь, декваліфікації значної частини робочої сили у зв'язку з тривалим безробіттям тощо. Фінансові ресурси відтворення, що обвалилися на ранніх етапах трансформації, і нині явно недостатні для нормального використання факторів виробництва. Цілком очевидно, що без значного поліпшення якості виробничих ресурсів не можна підтримувати у тривалому періоді стабільні темпи зростання економіки і поліпшувати життя людей.

Головною причиною такого стану факторів виробництва в економіці України є слабкість регулятивного впливу державних інститутів на формування фінансових потоків і коштів, що необхідні для відтворення виробничих ресурсів. Досвід ринкових трансформацій у багатьох країнах свідчить, що економічний розвиток і підвищення рівня добробуту не можна забезпечити без активного і послідовного втручання держави у процеси формування фінансової бази поновлення особистих і речових факторів виробництва.

В умовах ринкової трансформації економіки виконання державою своїх функцій змінюється і ускладнюється внаслідок змін у формах власності, демонтажу системи директивного планування, трансформації інституційного середовища тощо. Також, формування макроекономічного та інституційного середовища є однією з головних функцій державних інститутів у трансформаційній економіці.

Одним із найвидиміших проявів низької ефективності державного регулювання економіки є розвиток корупції та тіньової економіки. Відтак ефективна вітчизняна модель державного регулювання економіки має відповідати таким вимогам: поєднання елементів ринкового саморегулювання і досить жорсткого державного макрорегулювання; створення інституційних умов для взаємодії секторів економіки; забезпечення сильного соціального захисту громадян, орієнтири на отримання економічного ефекту; забезпечення процесу відтворення факторів виробництва як основи розвитку економіки.

У сучасній ринковій економіці, на думку автора, можна виокремити п'ять груп факторів виробництва: 1) природні — потенційно придатні для застосування у виробництві; 2) матеріальні — створені людиною рукотворні засоби виробництва; 3) трудові — населення у працездатному віці; 4) фінансові — грошові кошти, які суспільство в змозі виділити на організацію виробництва і свої соціально-побутові потреби; 5) інформаційно-інтелектуальні — наукова, технічно-технологічна, управлінська та інша інформація. Автор виходить з того, що значимість окремих видів ресурсів змінювалась у міру переходу від доіндустріальної до індустріальної технології, і від неї — до постіндустріальної. У сучасних господарських системах змінюється співвідношення базових і похідних ресурсів. Оскільки нині зростає значення монетарної економіки, посилюються її впливи на фізичну, то зростає значення і фінансових ресурсів серед природних, матеріальних, трудових та інформаційно-інтелектуальних.

На державному рівні склад фінансових ресурсів обумовлюється безперервним процесом руху валового внутрішнього продукту, в результаті якого створюються грошові фонди цільового призначення, що являють собою фінансові ресурси. Тут простежено формування структури фінансових ресурсів на макrorівні. В останні роки частка прибутку в структурі фінансових ресурсів помітно коливалась і виявляла тенденцію до зниження, прямих і непрямих податків збільшувалася, відрахувань на соціальні цілі залишалась більш-менш стабільною, ресурсів простого відтворення основних фондів скорочувалась. Такі тенденції можуть перетворити бюджетну систему з регулятивної економічної структури на фіскально-споживацьку, негативно впливатимуть на економічне та соціальне становище суспільства.

Аналізуючи структуру фінансових ресурсів на мікрорівні, амортизацію недоцільно розглядати як внутрішнє джерело власних фінансових ресурсів. Її необхідно прирівнювати до величини валового прибутку. Річ у тім, що амортизаційні відрахування є відшкодуванням раніше витраченого прибутку підприємства на створення і придбання позаобігових активів, що амортизуються. Щодо інструментарію державного регулювання фінансових ресурсів відтворення факторів виробництва, то передовсім слід виокремити адміністративно-правові методи, які є сукупністю заборон, дозволів і примусу та непов'язані зі створенням додаткових матеріальних стимулів для їх реалізації і ґрунтуються на силі та авторитеті державної влади. Зазначемо, що адміністративні методи передбачають регулятивні дії, пов'язані із забезпеченням правової інфраструктури, та мають на меті створення правового поля для функціонування економіки. Надмірне застосування адміністративно-правових методів може призвести до негативного впливу на економіку, що проявляється насамперед у зростанні трансакційних витрат.

У той же час, економічні методи державного регулювання є адекватними природі ринку і прямо впливають на кон'юнктуру ринку, а відтак на поведінку суб'єктів господарювання. Серед економічних методів слід виокремити монетарні, фіскальні та нормативно-економічні. Аналізуючи монетарні методи державного регулювання, автор зазначає, що у трансформаційних економіках нерідко застосовують методи прямого регулювання грошової маси та структури грошового обігу, де механізми опосередкованого впливу монетарної політики на грошово-кредитну систему ще не набули достатньої зрілості. Тривале застосування прямих монетарних інструментів несприятливо впли-

ває на функціонування національної економіки, бо знижується ефективність розміщення кредитів, спотворюються ціни на фінансові ресурси.

Нормативно-економічні методи також відіграють важливу роль у регулюванні фінансових ресурсів відтворення факторів виробництва. Особливе значення мають соціально-економічні нормативи, зокрема прожитковий мінімум, мінімальна заробітна плата, неоподатковуваний мінімум заробітної плати, які прямо визначають відтворення робочої сили. Головним елементом системи соціально-економічних нормативів, яка формується на державному рівні, є нормативи забезпечення населення об'єктами соціальної інфраструктури.

Куценко Т. Ф.,

к.е.н., доцент,

ДВНЗ «Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана»

ОЦІНКА ЕФЕКТИВНОСТІ ФІНАНСОВОЇ ПОЛІТИКИ ДЕРЖАВИ

Нині Україна переживає глибокі зміни у всіх сферах економічного життя, зокрема у сфері фінансової політики держави. Це пов'язано, насамперед, як з посиленням кризових явищ у фінансовій системі з кінця 2008 року, з тривалим процесом реформування фінансового законодавства країни, в тому числі бюджетного та податкового в умовах політичної демагогії та серйозного навантаження у зв'язку з проявами та наслідками світової фінансової кризи, так і з проблемою невизначеності у виборі вектора розвитку — європейського чи російського, а також із значною тінізацією економіки України та корупційністю державних структур, що однозначно виголошується науковцями в якості головних чинників погіршення соціально-економічного становища України в цілому.

Слід зазначити, що за даними офіційних державних органів, реформи системи державних фінансів, проведені в Україні в 2010—2011 рр., були наймасштабнішими за останні роки. Зокрема, в бюджетній і податковій системі відбулися досить значні зрушення формально-адміністративного характеру, які поки що

не призвели до адекватних якісних соціально-економічних результатів, які сформульовані як цілі в Програмі економічних реформ на 2010—2014 роки «Заможне суспільство, конкурентоспроможна економіка, ефективна держава»[1] та на які ще й досі сподіваються їх розробники. За цих умов проблема ефективності забезпечення соціально-економічного розвитку України бюджетно-фінансовими ресурсами не тільки не втрачає свого значення, але навпаки, її роль в економічних процесах зростає.

Однак проведений аналіз основних макроекономічних показників розвитку економіки України за останні п'ять років свідчить про слабку ефективність та обмеженість фінансових ресурсів держави, що загалом підтверджується рядом фінансових показників, зокрема наявністю значного розміру дефіциту Державного бюджету України, накопиченням державного боргу, дефіциту платіжного балансу тощо, хоч і при деякому статистичному зростанні державних витрат як на соціальні програми, так і на програми розвитку. Тому, віднайдення ефективного інструментарію в рамках механізму формування та адекватного використання бюджетно-фінансових ресурсів в Україні посідає особливе місце за сучасних умов, оскільки залежно від того, як спрацюють його адміністративні та економічні важелі, складуться або не складуться певні умови для розв'язання актуальних проблем соціально-економічного розвитку країни, в тому числі й однієї з найболючіших проблем України — проблеми бідності. В даному контексті один із провідних інвесторів сучасності Джордж Сорос ще в 1999 році в контексті аналізу світової фінансової кризи 1998 року в передмові до українського видання своєї книги «Криза глобального капіталізму» наголошував: «Найвразливішим місцем української економіки залишається проблема бюджету» [2]. Отож, це висловлювання є й до нині актуальним.

Основним інструментом моніторингу, аналізу та прогнозування фінансових ресурсів держави залишається зведений баланс фінансових ресурсів, який розробляється відповідно до вимог постанови Кабінету Міністрів України від 28.06.1995 № 471 «Про організацію складання балансу фінансових ресурсів України» у складі Державної програми економічного та соціального розвитку України на відповідний рік. По суті зведений баланс фінансових ресурсів є фінансовою програмою держави (табл. 1). Так, у 2013 році планується зростання обсягу утворюваних фінансових ресурсів у номінальному вимірі порівняно з 2012 роком на 7,5 відсотка, а порівняно з 2011 роком — на 21,7 %. При цьому має зазнати змін і структура фінансових ресурсів. У результаті про-

гнозного збільшення у 2013 році до 1,8 % частки довгострокових кредитних ресурсів на розвиток економіки, наданих банками України, частка ресурсів бюджетів скоротиться до 57,7 % [3].

Таблиця 1

ЗВЕДЕНИЙ БАЛАНС ФІНАНСОВИХ РЕСУРСІВ УКРАЇНИ, МЛН ГРН

Показники	2011 (факт)	2012 (очікува- не)	2013 (прогноз)
I. Ресурси бюджетів	471 472,8	601 450,6	606 662,8
доходи бюджетів	398 553,6	478 172,1	463 062,3
надходження від приватизації державно- го майна	11 480,3	10 000,0	10 900,0
залучення коштів	83 783,2	107 244,1	135 530,6
у тому числі			
залучення коштів на зовнішньому ринку	29 642,0	37 540,2	42 667,6
залучення коштів на внутрішньому ринку	54 141,2	69 703,9	92 863,0
фінансування за активними операціями	-24 695,6	-7 181,3	-14 930,2
повернення кредитів	2 351,3	13 215,7	12 100,1
II. Ресурси підприємств і організацій, усього	161 663,2	154 095,7	168 382,9
у тому числі			
прибуток після сплати податку *	60 089,9	51 906,0	65 576,8
амортизаційні відрахування **	101 573,3	102 189,7	102 806,1
III. Ресурси фондів (без коштів, що спря- мовуються з державного бюджет),усього	161 238,2	185 452,1	200 135,2
з них			
власні доходи Пенсійного Фонду	139 055,6	158 459,7	168 778,2
доходи Фонду соціального страхування з тимчасової втрати працездатності	7 807,0	10 313,0	11 672,0
доходи Фонду соціального страхування від нещасних випадків на виробництві та професійних захворювань України	5 662,8	7 189,0	8 014,9
доходи Фонду загальнообов'язкового державного соціального страхування України на випадок безробіття	8 712,8	9 490,4	11 670,1
IV. Довгострокові кредитні ресурси на розвиток економіки, надані банками України	14 336,0	-18 387,0	19 000,0
V. Кошти іноземних інвесторів на розви- ток економіки	55 909,6	56 000,0	58 100,0
УСЬОГО РЕСУРСІВ	864 619,8	978 611,4	1 052 280,9
Напрями використання ресурсів:			

Закінчення табл. 1

Показники	2011 (факт)	2012 (очікува- не)	2013 (прогноз)
I. Використання ресурсів бюджетів	471 472,8	601 450,6	606 662,8
видатки бюджетів	416 853,6	516 573,4	512 212,7
погашення основної суми борги	47 510,0	72 704,3	81 068,4
у тому числі			
погашення основної суми зовнішнього боргу	15 140,4	35 533,4	35 594,5
погашення основної суми внутрішнього боргу	32 369,6	37 170,9	45 473,9
надання кредитів	7 109,2	12 172,9	13 381,7
II. Видатки підприємств і організацій, усього	161 663,2	152 187,7	168 382,9
у тому числі			
кошти, що залишаються у розпорядженні підприємств (прибуток після сплати податку та амортизаційні відрахування)	161 663,2	152 187,7	168 382,9
III. Видатки фондів (без коштів, що спрямовуються з державного бюджету), усього	159 389,3	183 308,5	197 710,0
власні видатки Пенсійного Фонду	139 055,6	158 459,7	168 778,2
видатки Фонду соціального страхування з тимчасової втрати працездатності	7 519,0	9 473,0	11 067,0
видатки Фонду соціального страхування від нещасних випадків на виробництві та професійних захворювань України	4 638,5	5 885,4	7 551,4
видатки Фонду загальнообов'язкового державного соціального страхування України на випадок безробіття	8 176,2	9 490,4	10 313,4
IV. Видатки на розвиток економіки за рахунок довгострокових кредитів банків	14 336,0	-18387,0	19 000,0
V. Витрати іноземних інвесторів на розвиток економіки	55 909,6	56 000,0	58 100,0
ВСЬОГО ВИДАТКІВ	862 770,9	976 467,8	1 049 855,7
САЛЬДО	1 848,9	2 243,6	2 425,2

* розрахунково, за інформацією Держстату та Національного банку

** без показників банків

Джерело: [3].

Зведений баланс фінансових ресурсів має бути базою для прийняття державних управлінських рішень із питань підвищення ефективності використання усіх видів ресурсів, обґрунтування

резервів зростання нагромаджень, залучення додаткових інвестиційних джерел, отже слугує інформаційною й аналітичною основою для розробки та обґрунтування фінансової політики держави. Охоплюючи повний обсяг ресурсів у цілому по державі незалежно від того, в якій конкретній галузі вони утворилися та використовуються, зведений баланс фінансових ресурсів у державі відображає їх загальну характеристику за джерелами та напрямками, є самостійним документом синтетичного характеру. Це дає змогу використовувати його показники як критерії для оцінки результативності економічного розвитку країни в цілому. Варто приєднатися до думки тих фахівців, які вважають, що підсумкові показники зведеного балансу фінансових ресурсів у державі й окремих видів його доходів і витрат можуть стати інструментарієм серед арсеналу показників, що використовуються для оцінки ефективності фінансової політики держави України.

Література

1. Про Національний план дій на 2011 рік щодо впровадження Програми економічних реформ на 2010—2014 роки «Заможне суспільство, конкурентоспроможна економіка, ефективна держава»: указ Президента України № 504/2011 // Офіційний вісник Президента України. — 2011.
2. Сорос Джордж. Криза глобального капіталізму: (Відкрите суспільство під загрозою) / Пер. з англ. Р. Ткачук, А. Фролкін. — К.: Основи, 1999. — с.5.
3. За матеріалами Міністерства фінансів України.

Лісовенкова І. М.,

ст. викладач,

ДВНЗ «Національний гірничий університет»

ДІАГНОСТИКА ФІНАНСОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ЯК ІНСТРУМЕНТ АНТИКРИЗОВОГО УПРАВЛІННЯ ПІДПРИЄМСТВАМИ

Незважаючи на позитивні зміни в розвитку економіки, за останні роки існує стійка тенденція зростання кількості неплатоспроможних і збанкрутілих підприємств практично в усіх галузях економіки країни. Це пояснюється тим, що на сучасному етапі

підприємства знаходяться під постійним впливом зовнішніх і внутрішніх чинників, що призводять їх до фінансової кризи.

На вирішення відповідних проблем повинна бути націлена система заходів антикризового фінансового управління підприємствами, що дозволить передбачити та пом'якшувати кризові явища, а також управляти кризовими процесами та мінімізувати їх наслідки. Антикризове управління підприємством є невід'ємним елементом єдиної системи управління підприємством і являє собою систему заходів, спрямованих не тільки на вихід підприємства з кризи, але і на запобігання входження в таку ситуацію, що є передумовою успішного фінансового оздоровлення підприємств.

Важливим для діяльності підприємства в даному напрямі є розробка антикризових програм, що включають у себе напрями та стратегію подолання кризи на внутрішньому рівні з використанням відповідних принципів і методів антикризового управління. Для аналізу антикризового управління на підприємстві необхідним є визначення його принципів: рання діагностика кризових явищ і фінансової діяльності підприємства, тобто оцінка фінансовими менеджерами на основі звітності можливість настання неплатоспроможності чи банкрутства підприємства.

На даному етапі необхідною умовою інтеграції України до світового економічного простору є приведення нормативів коефіцієнтів, на основі яких проводиться аналіз і діагностика фінансового стану підприємства, у відповідність до міжнародних нормативних значень.

В оцінці фінансово-господарського стану підприємства мають потребу усі учасники виробничо-господарського процесу. Для кредиторів та інвесторів інтерес становить оцінка можливості повернення виданих суб'єкту господарювання кредитних ресурсів, економічна привабливість інвестиційних проектів. Акціонерам важливо знати ступінь економічного ризику, можливості втрати капіталу, рівень віддачі вкладених коштів. Для керівника підприємства необхідна оцінка ефективності використання фінансових, матеріальних, трудових ресурсів задля прийняття раціональних і виважених управлінських рішень, що будуть сприяти підвищенню конкурентоздатності підприємства в умовах мінливої кон'юнктури ринку і умов господарювання. Для постачальників предметом інтересу виступає рівень платоспроможності підприємства. Адже можливість вчасно розраховуватися з контрагентами за надані послуги, виконані роботи, матеріальні ресурси тощо є невід'ємною скла-

довою злагодженого механізму ефективної роботи суб'єкта господарювання.

Тож, виходячи з наведених аргументів, можна констатувати той факт, що результативність діяльності суб'єкта господарювання в умовах сьогодення значною мірою залежить від організації ефективної системи діагностики та аналізу фінансово-господарської діяльності.

Суттєвою проблемою сучасної діагностики стану фінансово-господарської діяльності суб'єктів господарювання є відсутність єдиної змістовної методики, яка б враховувала специфіку конкретної галузі та умови функціонування підприємства. Візьмемо для прикладу підходи аналізу платоспроможності підприємства. Під платоспроможністю розуміють наявність у підприємства коштів для погашення ним встановлений термін і в повному обсязі своїх боргових зобов'язань, які виплавають із кредитних та інших операцій грошового характеру, тобто це здатність підприємства виконувати свої зобов'язання. Це зовнішня оцінка його фінансової стійкості, обумовлена рівнем забезпечення оборотних активів довгостроковими джерелами [1].

Нами було проаналізовано нормативні значення показників платоспроможності згідно чинного законодавства і було виявлено, що вони дещо відрізняються від нормативів міжнародної практики. Наприклад, коефіцієнт фінансування, який розраховується як співвідношення залучених та власних засобів в Україні має становити не більше 1. Оптимальне ж значення даного показника, згідно міжнародної практики, становить 0,5. Вважається, що якщо значення коефіцієнта перевищить 1, то фінансова автономія і стійкість суб'єкта господарювання досягає критичної точки, проте усе залежить від характеру діяльності і специфіки галузі конкретного підприємства.

Що стосується коефіцієнта автономії, в зарубіжній практиці існують різні точки зору відносного граничного значення даного показника, проте найбільш розповсюджена думка, що він має становити 0,6. В підприємство з низькою питомою вагою позикового капіталу вкладають кошти інвестори, надають вигідні умови кредитування. Проте нормативної питомої ваги для власного капіталу, яка була б уніфікованою для усіх галузей, підприємств, країн, не можна визначити. В Японії, наприклад, питома вага власного капіталу в середньому на 50 % нижче, ніж у США, де питома вага позикового капіталу близько 80 %. Причина цієї різниці у джерелах позикового капіталу. В Японії це банківський капітал, у США — кошти населення. Висока питома вага позико-

вого капіталу японської фірми свідчить про довіру банків, а отже про її надійність. Для населення, навпаки, зниження питомої ваги власного капіталу — фактор ризику. В Україні коефіцієнт автономії згідно чинного законодавства становить 0,5.

Таблиця 1

ПОКАЗНИКИ СТРУКТУРИ КАПІТАЛУ ПІДПРИЄМСТВ НІМЕЧЧИНИ

№ з/п	Галузь	Коефіцієнт заборгованості	Коефіцієнт автономії
1	Хімічна промисловість	1,6	0,38
2	Машинобудування	4,0	0,20
3	Електротехніка	3,0	0,24
4	Будівництво	16,2	0,06
5	Харчова промисловість	4,2	0,21
6	Текстильна промисловість	3,4	0,21
8	Торгівля (велика)	6,2	0,15
В середньому по галузях		4,6	0,18

Значну питому вагу в структурі капіталу німецьких підприємств займають позикові кошти. Така ситуація обумовлена високим рівнем забезпечення наступних витрат і платежів, які є внутрішнім джерелом формування залученого капіталу, сприятливою податковою політикою щодо використання банківських кредитів, а також високим ступенем довіри між кредиторами і позичальниками [2].

Підводячи підсумки, зазначимо, що вивчення опублікованих робіт і практика вітчизняної господарської діяльності свідчать про відсутність достатнього висвітлення принципово важливих питань, пов'язаних із системною й комплексною оцінкою фінансової діяльності підприємств. Саме тому подальше дослідження проблематики даного питання є надзвичайно пріоритетним і актуальним завданням, виходячи з умов і потреб сьогодення.

Література

1. Андрушак Є.М. Діагностика банкрутства українських підприємств // Фінанси України. — 2007. — № 2. — С. 46—49.
2. Склабінська А.І., Магдійчук П.О. Оцінка фінансової стійкості та платоспроможності підприємств: вітчизняна та зарубіжна практика. [Електронний ресурс]. — Режим доступу :www.nbuv.gov.ua/portal/Soc_Gum/Vchnu_ekon/2009.../056-058.pdf — Загол. з екрану.

Малий І. Й.,

д.е.н., професор,

ДВНЗ «Київський національний економічний університет
імені Вадима Гетьмана»

ЕНДОГЕННА ПАРАДИГМА ДЕРЖАВНОГО АНТИКРИЗОВОГО УПРАВЛІННЯ ЕКОНОМІКОЮ УКРАЇНИ

Сукупність нових викликів та проблем, що безперервно супроводжують функціонування цивілізації на початку ХХІ століття, потребують пошуку альтернативних методологічних підходів до аналізу не тільки нових тенденцій економічного розвитку, а й до вироблення адекватної економічної політики. Перехід цивілізації до радикально нового якісного стану, якому властиві загострення питань ресурсного забезпечення економічного зростання, поглиблення глобалізації та регіоналізації, фінансова експансія, інформаційна асиметрія та інноваційне збурення, що й призвело до посилення макроекономічної нестабільності та рецесії, руйнування застарілих ієрархічних інститутів державного управління та формування нових мережевих систем. Відбувається еволюційна зміна парадигми суспільного буття та зміна людських цінностей в планетарному масштабі, в контексті якої вимушена радикальна трансформація економіки України призвела до загрозливої критичної межі економічного розвитку, а саме: зруйновано економічний потенціал аграрного сектору (для відновлення якого потрібно 60 млрд. дол. США); посилилась енергозалежність від інших країн, що підриває конкурентоспроможність національних товаровиробників; відбулось повне зношення (фізичне та моральне) основних фондів виробничої та соціальної інфраструктури; досягнуто катастрофічних (з точки зору економічної безпеки) обсягів державного боргу; відбулось посилення податкового навантаження та зростання дефіциту бюджету, розбалансовано фінансові потоки країни. Вирішення означених проблем висуває перед науковцями та державним менеджментом потребу пошуку нових підходів до обґрунтування ефективної антикризової макроекономічної політики.

Обґрунтування ендегенної парадигми державного антикризового управління економікою базується на наступних теоретичних та аналітичних постулатах. По-перше, у зв'язку з затяж-

ною світовою фінансово-економічною кризою потерпіла повне фіаско концепція ринкового фундаменталізму, в якій ринку відводилась роль головного регулятора економіки. По-друге, як свідчить аналіз соціально-економічних наслідків циклічного розвитку країн за останнє століття, найменші втрати від криз в тих країнах, в яких велика частка у ВВП суспільного сектору. Крім того, антикризова політика як в період 1929-1933 роках, так і на сьогодні, супроводжувалась (кейнсіанська доктрина) і супроводжується радикальним втручанням держави у економіку, тому тут треба вести мову про державне антикризове управління економікою. По-третє, аналіз макроекономічної ситуації в Україні та моніторинг світової економіки свідчить про системну цивілізаційну кризи, результативність подолання наслідків якої залежить від здатності урядів країн проводити адекватну до стану своєї економіки ефективну антикризову політику в тісній координації з діяльністю міжнародних регулюючих організацій. По-четверте, критично загрозливе фінансове забезпечення уже простого, а навіть не розширеного, відтворення економічного потенціалу в Україні можливе лише за рахунок мобілізації та переорієнтації (з урахуванням специфіки кризового стану) ефективного використання внутрішніх ресурсів, шляхом підвищення самоорганізації та зміни пріоритетів розподілу природних та фінансових ресурсів.

Ендогенна парадигма державного антикризового управління економікою України в умовах глобалізації повинна враховувати:

- посилення впливу неекономічних чинників на загострення циклічної динаміки, до яких слід віднести: значну асиметрію інформаційності у різних учасників ринку, культурної самоідентифікації та відповідно ірраціональної поведінки суб'єктів господарювання;
- фактор політичної нестабільності та інституційних змін в системі державного, регіонального та муніципального управління;
- посилення синхронізації економічних циклів і механізмів взаємного зараження (дифузії) при виникненні локально-регіональних кризових явищ;
- переміщення центру тяжіння в механізмах поширення циклічних коливань із сфери торгівлі в сферу руху ліквідних капіталів і перетворення транснаціональних компаній в провідних агентів циклічності;
- низький рівень довіри домашніх господарств до інститутів державної влади та фінансових організацій.

Крім цього, негативний вплив процесів світової економіки на стабільність національної економіки посилюється через специфі-

чні сегментні механізми трансмісії: перерозподіл світових ринків між новими гравцями; посилення цінових коливань на світових ринках та зміна умов торгівлі, поширення фінансових спекуляцій, загострення політико-силових способів здійснення контролю за використання світових енергетичних ресурсів планети.

Ендогенна парадигма державного антикризового управління економікою України повинна охоплювати:

- переорієнтації стратегії управління від політики приватизації до політики формування суспільного сектору в масштабах, достатніх для забезпечення стабільності соціально-економічного розвитку;

- максимальну мобілізацію використання внутрішніх ресурсів (земельних, людських, енергетичних та фінансових) за вдяки запровадженню антикризового цільового державного управління;

- подолання корупції та елементів тіньової економіки шляхом запровадження повної інформаційної відкритості та доступності суб'єктів господарювання, їх змагальності щодо використання наявних в Україні всіх видів ресурсів, товарів та послуг;

- проведення моніторингу та макроекономічного прогнозування факторів макроекономічної нестабільності;

- запровадження системи макроекономічної оцінки ефективності державних антикризових управлінських рішень на національному та регіонально-муніципальному рівнях.

Махова В. М.,

асистент,

Полтавський національний технічний університет
імені Юрія Кондратюка

ОСОБЛИВОСТІ ДЕРЖАВНОГО АНТИКРИЗОВОГО УПРАВЛІННЯ ТУРИСТИЧНОЮ ГАЛУЗЗЮ УКРАЇНИ

На сьогодні туризм визнано однією з пріоритетних галузей національної економіки, тому вплив держави на туристичну галузь вимагає застосування особливих підходів, з урахуванням досвіду провідних туристичних країн світу. Такий вплив реалізу-

ється через механізм державного антикризового управління туристичною галуззю, що має функціонувати за для створення сприятливого середовища розвитку туризму в регіонах України шляхом подолання можливих проявів кризових ситуацій на підприємствах даної галузі.

Питання державного антикризового управління туристичною галуззю розглянуто в наукових працях багатьох вітчизняних і зарубіжних учених, зокрема: А. Б. Добровольської, Ю. А. Штюрмера, О. А. Мельниченка, А. Х. Іляшенка, В. Євдокименка, В. А. Квартальнова, Л. М. Донченко, К. В. Жадько, В. Г. Гуляєва, Є. В. Козловський, С. Г. Захарова, Н. І. Остап'юка, В. Ю. Керемана, В. А. Шульги та інших.

Не зважаючи на наявність досить великої кількості наукових досліджень, сфера державного антикризового управління є не достатньо ефективною. Більшість актуальних питань у сфері туризму на сьогодні є недостатньо врегульованими або й у цілому залишаються поза увагою державних органів влади.

Функціонування сфери туризму в сучасних умовах господарювання характеризується зростанням показників ділової активності у даній сфері, однак існує багато вагомих стримуючих факторів. Найвагомішими серед них такі: низький рівень ефективності державного управління туристичною сферою у кризових умовах, недосконалість нормативно-правової бази, суперечливість і неузгодженість окремих її положень, відсутність дієвої державної програми регулювання туризму, як перспективного напрямку розвитку сфери, чітко розроблених методик і механізмів її реалізації.

Як свідчить практика, на сьогоднішній день, переважна більшість діючих нормативно-правових актів, що регулюють діяльність і розвиток туризму в Україні носить декларативний характер і недостатньо визначають питання щодо ролі держави в забезпеченні стійкого системного розвитку туристичної галузі, формуванні ефективної моделі партнерської співпраці держави та приватного сектору, розробці конкретних і реальних кроків щодо створення єдиної комплексної системи управління, організації та контролю за здійсненням туристичної діяльності, а також ефективного використання туристично-рекреаційного потенціалу України, сприянні збільшенню зацікавленості суб'єктів ринку туристичних послуг у створенні позитивного туристичного іміджу держави, що в свою чергу сприятиме розвитку туристичної індустрії та сприятиме подолання проявів кризового стану.

Слід відмітити, що одним з головних важелів державного управління організації та розвитку туризму в Україні є ліцензування туристичної діяльності. На жаль, законодавством України передбачено лише ліцензування туроператорів, а ліцензування діяльності туристичних агентів скасовано Законом України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо обмеження державного регулювання господарської діяльності» від 19.10.2010 р.

До основних недоліків скасування ліцензії на турагентську діяльність можна віднести:

- можливість розвитку тіньового туризму, оскільки наявність ліцензій дозволяла гарантувати законність діяльності туристичних агентів;
- зниження контрольованості туристичного ринку України з боку державних структур, відсутність гарантій перед туроператором і споживачем;
- відсутність державного контролю якості туристичних послуг, оскільки навіть передбачена статтею 18 Закону України «Про туризм» сертифікація та стандартизація у сфері туристичної діяльності не розповсюджується на послуги турагентів.

Результати досліджень свідчать, що одним із недоліком державного антикризового управління туристичною галуззю також є недосконалість законодавства, що регламентує питання фінансового забезпечення відповідальності туроператорів і турагентів, а саме: не співвідношення збитків, які може понести споживач туристичних послуг (турист) у зв'язку з банкрутством чи неплатоспроможністю суб'єктів туристичної діяльності, з встановленим законодавством України розміром фінансового відшкодування та недосконалість механізму відшкодування збитків споживача в разі ненадання туристичних послуг.

Незважаючи на визнання туризму в Україні пріоритетною сферою економічної діяльності, дана галузь не може поки що конкурувати на міжнародному ринку. Ефективне функціонування туристичної галузі можна забезпечити створивши дієву систему комплексного державного антикризового управління, яке передбачатиме удосконалення нормативно-правової бази, посилення контролю з боку держави за суб'єктами туристичної діяльності, встановлення пріоритетних напрямів розвитку економіки країни в цілому та сфери туризму зокрема, шляхом підтримки та розвитку внутрішнього, міжнародного та в'їзного туризму, а також позиціонування України як туристично-привабливої держави.

Література

1. Закон України «Про туризм» / Верховна Рада України, Ін-т законодавства; ред-кол.: В.Ф. Опришко (голова) та ін. — К.: Ін-т законодавства Верховної Ради України, 1995.
2. Бобкова А. Г., Манзюк В. В. Щодо відміни ліцензування турагентської діяльності / А. Г. Бобкова, В. В. Манзюк // Підприємництво, господарство і право. — 2011. — № 7(187). — С. 59—62.
3. Федорченко В.К. Історія туризму в Україні: Навч. посіб./Передм. В. А.Смолія / Федорченко В. К., Дьорова Т. А. — К.: Вища шк., — 2002. — 195 с. Національні особливості державного антикризового управління економікою.

Мельник А. Ф.,

д.е.н., професор,

Тернопільський національний економічний університет

ПОДОЛАННЯ СТРУКТУРНОЇ КРИЗИ ЕКОНОМІКИ РЕГІОНІВ НА ЗАСАДАХ «НОВОГО РЕГІОНАЛІЗМУ»

Кризові явища в розвитку економіки, що характеризують стан народногосподарської кон'юнктури, значною мірою зв'язані з структурною кризою. Структурна криза характерна економіці більшості регіонів України. Співвідношення структури економіки окремих регіонів з їх економічним потенціалом засвідчують їх невідповідність останньому [1, с. 119]. У галузевій структурі регіональної економіки значної кількості регіонів домінує (за показником реалізованої продукції) частка галузей первинного і вторинного секторів економіки. В структурі валової доданої вартості Волинської, Тернопільської, Вінницької, Хмельницької, Чернігівської областей найбільшу частку займає сільське господарство, переробні галузі, тобто переважають галузі з потенційно низькою доданою вартістю. У відтворювальній структурі економіки областей простежується домінування проміжного споживання, в результаті чого його частка у валовому внутрішньому продукті країни склала від 47,0 % у 2006 р. до 46,0 % у 2011 р., що вказує на збереження високого рівня матеріало- та ресурсоемності економіки регіонів на фоні недостатньої інвестиційної та інноваційної активності підприємств, значного фізичного і морального зносу основних виробничих фондів та неповної завантаженої виробничих потужностей [2]. У зовнішньоекономічній струк-

турі Волинської, Закарпатської, Київської, Львівської, Одеської, Чернігівської областей імпорту товарів і послуг перевищує їх експорт, а експортна квота більшості з них характеризується сировинною спрямованістю. Нераціональною є соціальна структура регіональних систем, що характеризується високою часткою осіб пенсійного віку у структурі населення областей (Луганська, Черкаська, Чернігівська області), напруженістю демографічної ситуації, високим рівнем смертності, невпорядкованістю інституційного забезпечення інтеграційних процесів [3].

Характерним явищем є певна монофункціональна спрямованість економіки окремих регіонів, де лише одна чи дві галузі відіграють основну регіоноформуючу роль. Так, у 16 регіонах основне місце в структурі регіонального виробництва займають сільське господарство, харчова промисловість і переробка сільськогосподарської сировини. У Донецькій, Дніпропетровській, Запорізькій — найбільша питома вага продукції металургії та металобробки; Луганській і Полтавській — виробництво коксу та переробка ядерного палива. З врахуванням тенденцій глобалізації економіки це може зумовити депресивний стан їх економіки. Особливо гостро це проявляється у розвитку «старопромислових, вугледобувних регіонів».

Розбіжності у використанні ресурсного потенціалу регіонів обумовили міжрегіональну і внутрірегіональну диференціацію у рівнях соціально-економічного розвитку, суттєве територіальне варіювання за розміром середньомісячної заробітної плати. Міжрегіональні відмінності середньомісячної номінальної заробітної плати в 2011 р. коливалися в межах 2,14 разу (4012 грн у м. Києві та 1871 грн — у Тернопільській обл.) [3].

Деформації територіальної структури національної економіки та структури економіки окремих регіонів в Україні, як і в країнах ЄС тривалий час долалися через реалізацію політики «рівнозваженого розвитку», через використання інструментарію дотацій, міжбюджетних трансфертів тощо. Це не усунуло проблеми розбалансованості місцевих бюджетів і зумовленої цим невідповідності повноважень місцевих органів виконавчої влади та органів місцевого самоврядування з ресурсами, наявними для їх забезпечення. Процеси глобалізації, транс націоналізації світової економіки, формування ділових мереж, обумовили необхідність реалізації в країнах ЄС, зокрема, концепції «нового регіоналізму», переходу від механізмів вирівнювання економічного розвитку, до механізмів стимулювання ділової активності, формування полюсів економічного зростання. Державна стратегія регіонального

розвитку на період до 2015 р. (2006 р.) передбачає стимулювання розвитку із застосування кількох основних інструментів: угод щодо регіонального розвитку регіонів, державних цільових програм, програм подолання репресивності окремих територій [5].

Підтримку ділової активності, в першу чергу, доцільно здійснити стосовно розвитку в регіонах так званих стратегічних секторів економіки, до яких за методологією ОЕСР 2005 р. [4] відносяться високотехнологічні види діяльності обробної промисловості (фармацевтичне виробництво, виробництво офісного обладнання, лічилних машин та комп'ютерів, виробництво радіо-, телевізійного та комунікаційного обладнання, виробництво медичних приладів та інструментів, точних вимірювальних та оптичних приладів, авіаційна та комічна промисловість); середньовисоко-технологічні види діяльності обробної промисловості (виробництво хімікатів, машин та устаткування, електричних машин та апаратури, автомобілів залізничного та транспортного обладнання); поштові та телекомунікаційні послуги; фінансові та страхові послуги (фінансове посередництво, страхування та пенсійне фінансування); ділові послуги (оренда машин та обладнання, комп'ютерне та телекомунікаційне обладнання, дослідження та розробки); освіта, охорона здоров'я, соціальна допомога. Вибір пріоритетів підтримки ділової активності в окремих регіонах має врахувати деформацію в структурі їх економіки і ресурсні потенціали.

У контексті вибору механізмів реалізації структурної політики регіонів доцільно звернути увагу на: 1) уточнення розроблених стратегій розвитку областей з огляду на можливості реалізації міжнародних, національних і регіональних проектів, євро інтеграційні кроки України та формування зон вільної торгівлі; 2) широке використання інструментарію проектного менеджменту в процесі залучення і реалізації інвестицій для структурної корекції економіки регіонів; 3) запровадження практики діагностики конкурентних переваг і конкурентоспроможності економіки регіонів з метою формування бренду територій; 4) формування регіональних, міжрегіональних, транскордонних кластерів як полюсів економічного зростання, які дозволять отримати синергетичний ефект завдяки комплексному, більш раціональному використанню місцевих ресурсів; 5) удосконалення чинної практики укладання угод між урядом і місцевими органами влади; 6) активізацію участі інституту публічно-приватного партнерства в розв'язанні проблем структурної кризи; 7) гнучке використання інструментів фіскальної та монетарної політики щодо селективної і точкової підтримки видів економічної діяльності, що здійснюють модернізацію виробництва, а

також залежно від напрямів структурної корекції (галузевої, технологічної, відтворювальної структури економіки регіонів) [6, с. 475—478]. Для регіонів з переважно монофункціональною спрямованістю доцільні такі заходи, як стимулювання професійної та просторової мобільності населення, проведення заходів по диверсифікації виробничого потенціалу, стимулювання створення нових робочих місць, підтримка наявних робочих місць у трудомістких та інноваційних видах діяльності, що народжуються.

Література

1. Мельник А.Ф. Структурні дисбаланси розвитку економіки регіонів України // Журнал Європейської економіки. — Том 1 (№ 1). — Березень 2012 р. — С. 111—137.
2. Зведені національні рахунки. [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua>
3. Статистичний збірник «Регіони України». Ч. I // За ред. Осауленка О.П. Державний комітет статистики України. — К., 2012. [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua>
4. OECD Science Technology and Industry Scoreboard 2003, <http://www1.cecld.org/publications/e-book/>
5. Про затвердження Державної стратегії регіонального розвитку на період до 2015 року: Постанова Кабінету Міністрів України від 21 липня 2006 р. № 1001. [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1001-2006>
6. Структурні трансформації в національній економіці: проблеми діагностики та інституційного забезпечення: Монографія / За ред. д.е.н., професора А.Ф. Мельник. — Тернопіль: ТНЕУ. — 532 с.

Мойсеєнко І. П.,

д.е.н., професор ,

Львівський державний університет внутрішніх справ

АНТИКРИЗОВЕ УПРАВЛІННЯ: НОВА ЕКОНОМІЧНА ПАРАДИГМА

Аналіз сучасних підходів до виходу з кризи дозволяє сформулювати такі проблеми науково-прикладного характеру. У сучасних концепціях і теоріях поточні кризові процеси трактуються як

наслідки: ускладнення фінансових інструментів; результат інертності росту попиту при вповільненні інноваційного розвитку економіки; наслідок росту дисбалансів попиту, пропозиції й кредитно-боргових навантажень по секторах ринку; впливу інших реальних фінансово-економічних, політичних, соціальних, «кланових» механізмів та проблемних для економіки результатів активності цих механізмів.

Прийняті антикризові заходи щодо економії, у тому числі бюджетних витрат, як «традиційне очікування оздоровлення» економіки, заходи щодо підтримки ліквідності банків і проблемних бюджетів, інші фінансово-економічні й політичні кроки носять в основному тактичний характер. І вони практично не впливають на основу сучасної фінансово-економічної кризи, - на кризу керування сучасною складністю. Оскільки, по суті, не усувають впливи нерегульованих нормами технологій ринку й впливу ментальних обмежень керування. Дані міри навіть можуть підсилювати ці впливи.

Сучасна складність керування процесами виходу з кризи полягає в істотному падінні можливостей контролювати й прогнозувати поведінку соціально-економічних систем та зміни в галузі фінансово-економічних процесів, як процесів, що лежать в основі розвитку економіки.

Одна з основних причин складності управління полягає у швидкому розвитку й в істотному впливі на діяльність суб'єктів економіки таких технологій активності соціально-економічних систем, які принципово складно регулювати традиційними нормами й інститутами регулювання. Ця причина вимагає вдосконалювання існуючих і створення нових інструментів та інститутів керування активністю соціально-економічних систем, інституційних змін в суспільстві, а не тільки регулювання нормами. Через те, що традиційні технології забезпечення управління, засновані на побудові формальних моделей і на обміні формальними знаннями, такими інструментами сьогодні не є - існує потреба у розробці і використанні нових інструментів для керованого існування й розвитку соціально-економічних систем.

Необхідність таких досліджень визначається такими факторами:

— потребою держави в науково-методичному забезпеченні процесу вирішення проблем щодо гарантування економічної безпеки держави, інноваційної трансформації економіки на засадах концепцій економічної безпеки та сталого розвитку територій в умовах техноглобалізму;

— потребами узгодження соціальної, економічної і екологічної складових розвитку країни в умовах виходу з кризи, забезпечення інтелектуально-інноваційного розвитку на основі подолання кризи та складності макрорегулювання. Особливості формування науково-методичного інструментарію антикризового управління сталою розвитку України визначаються наступними чинниками:

а) сучасні економічні процеси мають багатодисциплінарний взаємопов'язаний характер, тому створення системи прийняття управлінських рішень макrorівня та антикризових заходів передбачає тісну інтеграцію різноманітних наук;

б) випадковий характер (стохастичність) і невизначеність (ентропійність) соціально-економічних процесів породжують необхідність використання відповідного інструментарію вимірювання їх впливу на процеси життєдіяльності суб'єктів економіки (теорії конфліктів і катастроф, теорії компромісів і ризиків, теорії криз, теорії безпеки тощо);

в) фактори, які визначають механізми управління: політичні й інші інтереси (інтереси кланові, колективні, особисті інтереси, інтереси влади або капіталу); конкретні фінансово-економічні, соціальні й політичні проблеми конкретних соціальних систем; формальні теорії й моделі і інтуїтивна інтеграція знань експертів і лідерів; колективний обмін і узгодження знань при прийнятті управлінських рішень, які узгоджуються й приймаються в спектрі багатьох цінностей владою в полі формальних і інтуїтивних рішень.

Ця остання причина вимагає розвитку когнітивних технологій керування, здатних зменшувати вплив ментальних обмежень керування (або зовсім знімати такі обмеження). Причому, сучасна висока інформаційно-технологічна насиченість діяльності суспільства неминуче змусить враховувати когнітивні технології керування в діяльності інститутів керування активністю соціально-економічних систем. Інша причина полягає в тому, що на діяльність найбільш складних систем сьогодні значно впливає, еволюція мислення, система цінностей та інтересів. Якість сучасної складності вимагає нових інструментів адекватного прогнозування й контролю, які дозволяють узгоджувати або замовчувати інтереси і впливати на прийняті рішення.

З врахуванням вищенаведених міркувань можуть бути запропоновані альтернативні методи антикризового управління. У фінансовій сфері: модифікація податкової політики та податкового кодексу, забезпечення стимулюючої ролі податків, податки

повинні збиратися з витрат, а не з доходів. У соціальній сфері: підвищення реального рівня доходів населення та соціальних стандартів через зміни в процесах розподілу доходів та бюджетної політики. У гуманітарній сфері: формування високих цінностей через переформатування інформаційного простору й підйом духу громадян на основі духовних основ розвитку соціуму. В економічній сфері: інтелектуально-інноваційна модель розвитку на основі інституціональних умов виробництва, при яких саме інновації стають основним джерелом максимізації індивідуального доходу власників активів та формування конкурентних переваг, розвитку наукової інфраструктури й державного регулювання інновацій. У політичній сфері: таємну приватну економічну владу замінити владою публічної, легально формуючі стабільні загальновизнані правила поведінки, порушення або приватизація яких пов'язана з неприйнятно більшими витратами ніж впровадження інновацій для забезпечення конкурентоспроможності.

У сфері державного управління: використання когнітивних технологій керування, здатних зменшувати вплив ментальних обмежень керування або зняття таких обмежень на основі зміни системи цінностей та інтересів, використання принципів коеволюції та коінциденції для прийняття управлінських рішень макrorівня.

Формування антикризових механізмів полягає не просто в узагальненому керуванні соціально-економічними процесами й системами, а в застосуванні для цього керування як міждисциплінарних когнітивних технологій так і принципів коеволюції, прийняття управлінських рішень з врахуванням національних інтересів, сталого розвитку та економічної безпеки.

Для розгортання ефективної управлінської діяльності в сучасному складному й глобалізованому світі, для підтримки коеволюційних процесів необхідно: вміти мислити глобально й діяти активно, інтерактивно та локально, адекватно ситуації, бути в синергії із середовищем, з керованою організацією або підприємством; творити належний як своїм власним пізнавальним і конструктивним можливостям, так і внутрішнім неявним тенденціям середовища когерентний взаємно погоджений світ. Прийняття інноваційної моделі розвитку на основі альтернативних методів антикризового управління, які забезпечать зміну темпу зростання основних макроекономічних категорій, щоб при відчутному поліпшенні рівня задоволення соціальних інтересів створювались умови економічного зростання.

Москаленко В. В.,

аспірант,

ДВНЗ «Київський національний економічний університет
імені Вадима Гетьмана»

ВИЗНАЧЕННЯ «ПОВОРОТНИХ ТОЧОК» В ЕКОНОМІЦІ РЕГІОНУ ЯК ІНСТРУМЕНТ АНТИКРИЗОВОГО УПРАВЛІННЯ

На даний час триває фінальний етап розробки Державної стратегії регіонального розвитку до 2020 року. Одним з основних принципів нової регіональної політики в проекті документу визначено запровадження постійної системи моніторингу, аналізу та оцінки екзогенних та ендегенних чинників впливу на регіональний розвиток.

Взагалі для економічної політики України на рівні регіонів характерною рисою є аналіз «ex post» — по закінченню звітного періоду проводиться аналіз статистичних даних, за результатами якого фіксується наявність спаду чи зростання в тих чи тих галузях економіки. Не існує єдиної методики випереджаючих показників, за якими можливо прогнозування посилення диспропорцій в економіці регіону, не визначено поняття «кризи» та «рецесії» на регіональному рівні. Все це не дає можливості приймати превентивні заходи для попередження виникнення кризи та обґрунтовані своєчасні рішення для зменшення ризику тривалого порушення стабільності розвитку економіки регіону.

На значному вдосконаленні антикризового управління соціально-економічними процесами акцентує увагу і Президент України у своєму зверненні до Верховної Ради України під час урочистого відкриття третьої сесії парламенту, в якому він дав доручення уряду «значно розширити складову стратегічного планування в економіці, яка має передбачати аналіз економічних загроз і завчасну підготовку до їх нейтралізації» [2].

Для визначення ймовірності виникнення економічної кризи принципово важливо знайти поворотні точки, які, власне кажучи, і вказують на момент виникнення кризи. Визначення «точок повороту» (спаду або піка) в діловому циклі є важливим завданням антикризового управління економікою регіону.

На даний час як на національному, так на регіональному рівні економічної політики України відсутня єдина розроблена методика для визначення «точок повороту».

У той же час у світовій практиці проблемі визначення «точок повороту» присвячені як теоретичні роботи, так і прикладні дослідження, що проводяться Національним бюро економічних досліджень США (The NBER's Business Cycle Dating Committee) [7] і Центром дослідження економічної політики в Європі (The CEPR's Euro Area Business Cycle Dating Committee) [6].

Слід зазначити, що визначення поняття рецесії в Центрі дослідження економічної політики відрізняється від класичного, яке визначає рецесію як послідовне зниження ВВП протягом двох кварталів. Дослідники центру при побудові ділових циклів орієнтуються не тільки на динаміку показника ВВП, як агрегованого індикатора економічного розвитку, а й на окремі показники, такі як виробництво в окремих секторах економіки або дані ринку праці. Наприклад, у 2001 році Комітет з визначення ділових циклів у Єврозоні не визнав рецесію, незважаючи на зниження ВВП через зростання показників зайнятості [1].

Існує два основних принципи для визначення точок повороту економіки. Перший, розроблений Бернсом і Мітчелом в 1946 році [4], ґрунтується на пошуку таких точок у різних часових рядах даних та їх подальшому зіставленні. Такий підхід у літературі отримав назву «date then average», тобто «визначаємо, потім усереднюємо».

Другий підхід, який використовується в сучасних прикладних дослідженнях для визначення «точок повороту» заснований на використанні одного або кількох агрегованих часових рядів. Це може бути темп зростання валового внутрішнього продукту або інші комплексні індекси. NBER використовує для пошуку «поворотних точок» такі три індикатори з найбільшою вагою: зайнятість, ВВП, валовий дохід домогосподарств. В якості додаткових індикаторів з меншою вагою використовуються: промислове виробництво, зайнятість у домашніх господарствах, рівень промислових і споживчих цін, реальний наявний дохід, споживання. Такий підхід називається «average then date», тобто спочатку усереднюємо, а потім оцінюємо [5].

В Україні визначення «точок повороту» з використанням різних підходів стає нескладним завданням — існує досить велика статистична база ключових індикаторів економічного розвитку країни. Що ж стосується регіонального рівня, то тут проблеми більш ніж очевидні: розрахунок ВРП (валового ре-

гіонального продукту — показника, аналогічного ВВП на національному рівні) проводиться із запізненням на півтора року, не розроблені комплексні щомісячні показники економічного розвитку.

У зв'язку з цим з метою визначення «точок повороту» на рівні регіонів України доцільно використовувати перший, більш ранній підхід — пошук «точок повороту» в розрізних часових рядах різних показників і їх подальше зіставлення.

Для визначення та побудови хронології «точок повороту» економіки регіону — Автономної Республіки Крим — скористаємося набором статистичних даних, що відображають різні види економічної активності регіону: промисловість, сільське господарство, роздрібна торгівля, будівництво, вантажний транспорт, показники банківської сфери (обсяг наданих в економіку регіону кредитів та їх вартість), рівень безробіття, реальна заробітна плата, зовнішня торгівля, індекс цін.

Період спостереження дорівнює 200 місяцям — з січня 1997 року до вересня 2013 року.

Як пропонується Стоком і Уотсоном [5], статистичні дані для визначення «точок повороту» піддано такій обробці:

1. Часові ряди згладжуються за допомогою алгоритму Брай і Бошан [3]. Дослідники з Національного бюро економічних досліджень США у 1971 році розробили процедуру вибору «поворотних точок» на основі статистичних методів, яка дозволяє максимально зменшити вплив суб'єктивних факторів на результати дослідження.

2. Змінним часових рядів присвоюються певні ваги — так дані наводяться до єдиного «знаменника» виходячи з їх практичної важливості впливу на діловий цикл. Вибір цих ваг носить виключно практичний характер і проводиться в процесі дослідження. Для економіки Автономної Республіки Крим найважливішою сферою для формування ділового циклу є промисловість, якій надається максимальна вага (0,3), мінімальні вагові коефіцієнти надано відсотку за кредити нефінансовим корпораціям (0,02).

3. Проводиться «лагове згладжування» — так, наприклад, індекс промислового виробництва є випереджаючим показником для індексів споживання, а показники інвестицій — для будівництва. Це також враховується при визначенні «точок повороту».

Визначення «поворотних точок» і побудову ділових циклів у рамках економіки регіону — Автономної Республіки Крим — здійснено вперше.

Отриману в результаті дослідження хронологію ділових циклів Автономної Республіки Крим наведено у табл. 1.

Таблиця 1

ХРОНОЛОГІЯ ДІЛОВИХ ЦИКЛІВ АВТОНОМНОЇ РЕСПУБЛІКИ КРИМ

Початок рецесії	Кінець рецесії
Лютий 1998	Листопад 1998
Березень 2000	Лютий 2002
Квітень 2005	Березень 2006
Жовтень 2008	Квітень 2009
Березень 2011	Лютий 2012

Середня тривалість циклу в республіці складає 3 роки 4 місяці. Як бачимо, автономія не уникала спаду ділової активності, обумовленого світовою фінансово-економічною кризою у 2008 році — рецесія в республіці тривала від жовтня 2008 року до квітня 2009. На даний час триває пожвавлення, яке розпочалося з лютого 2012 року. Розширення економічної активності обумовлено значними інвестиційними вкладеннями як іноземних, так і українських інвесторів, нарощуванням виробничих потужностей на підприємствах-експортерах, зокрема хімічної та суднобудівної промисловості, та відкриттям нових родовищ природного газу на шельфі Чорного моря.

Економічне зростання республіки на даний час більшою мірою триває за екстенсивним типом — через розширення вже існуючих ресурсів, а не шляхом інтенсифікації виробництва. Для зміцнення позитивних тенденцій в економіці автономії необхідні інституційні перетворення, зокрема подальші кроки щодо дерегуляції бізнесу, а також структурні зрушення — шляхом надання податкових пільг і довгострокових кредитів підприємствам, які реалізують проекти з упровадження інтенсивних технологій.

Визначення «поворотних точок» — важливий інструмент для вибору методів економічної політики в рамках регіону. Очевидно, що при спаді ділової активності необхідно застосовувати стимулюючі заходи економічної політики, при зростанні — стримуючі.

Результати дослідження стануть у нагоді органам регіональної влади для прийняття обґрунтованих управлінських рішень і можуть бути адаптовані для всіх регіонів України. Надана методика

дозволяє визначити поточне положення регіональної економіки в діловому циклі (пік, дно, рецесія, зростання); проаналізувати хронологію точок повороту в минулому, вивчити природу тих чи тих коливань.

Література

1. Бюлетень The Business Cycle Dating Committee for the euro area. Режим доступу: вільний. <http://www.cepr.org/Data/Dating/Dating-Committee-Findings-Nov-2012.pdf>
2. Виступ Президента України під час відкриття третьої сесії Верховної Ради сьомого скликання. Офіційне інтернет-представництво Президента України. <http://www.president.gov.ua/>
3. Bry, Gerhard and Charlotte Boschan, 1971. Cyclical Analysis of Time Series: Procedures and Computer Programs, New York, NBER. Режим доступу: вільний. <http://www.nber.org/chapters/c2145>
4. Burns, Arthur F. and Wesley C. Mitchell, 1946. Measuring Business Cycles. New York, NBER, 1946. -<http://papers.nber.org/books/burn46-1>
5. Stock James H., Watson Mark W. Estimating Turning Points Using Large Data Sets, NBER, 2010. Режим доступу: вільний. <http://www.nber.org/papers/w16532>
6. The Business Cycle Dating Committee for the euro area // <http://www.cepr.org/content/euro-area-business-cycle-dating-committee>
7. The NBER's Business Cycle Dating Committee // www.nber.org/cycles/recessions.html

Москалюк Н. П.,

к.е.н., доцент,

ДВНЗ «Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана»

ФОРМУВАННЯ ВАЛЮТНОЇ ПОЛІТИКИ УКРАЇНИ В УМОВАХ ЗРОСТАННЯ ВІДКРИТОСТІ ЕКОНОМІКИ

Поглиблення інтернаціоналізації господарських зв'язків країни, здійснення міжнародних інвестицій і торгівлі передбачає функціонування розвинутого валютного ринку. Валютний ринок сьогодні обслуговує не лише експортерів та імпортерів, а й величезні міжнародні потоки капіталів, розширившись від ланцюга окремих національних фінансових центрів до єдиного інтегрова-

ного міжнародного центру, який відіграє значно важливішу роль у функціонуванні національних економік, впливаючи на всі аспекти життя суспільства.

Поглиблення інтеграційних зв'язків України на шляху її поступального розвитку до асоціативного членства з Європейським Союзом потребує формування нової моделі курсоутворюючої валютної політики.

У динамічній моделі відкритої економіки, як відомо, зовнішні валютні потоки економіки України здійснюються за двома напрямками — це притік і відтік валюти. Притік валютних коштів забезпечується експортом товарів з України та отриманням зовнішніх позик від міжнародних фінансових організацій. Відтік валюти здійснюється шляхом закупівлі імпортованих товарів, а також механізмом погашення отриманих зовнішніх кредитів.

Динаміку оборотів валютного ринку України представлено на рис. 1.

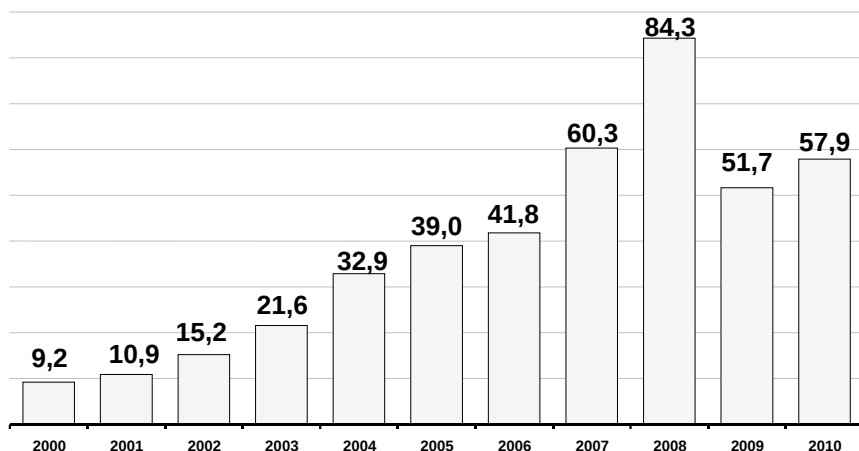

Рис. 1. Обороти валютного ринку України
(продаж безготівкових дол.США за рік)

Падіння продажу безготівкових дол. США в 2009 році було обумовлено світовою економічною кризою. Проте, вже в 2010 році спостерігається динаміка поступового зростання попиту на валюту в Україні. Однак за цей період національна економіка мала від'ємне сальдо торговельного балансу, що зменшує пропозицію валюти на валютному ринку. Попит на валюту з боку як підприємницького сектору, так і сектору домашніх господарств продо-

вжував зростати. Це спричинило порушення рівноваги на валютному ринку і призвело до появи наступних проблем.

Проблеми, які потребують подальшого вирішення:

- зростання рівня доларизації країни, викликане ослабленням довіри населення до національної грошової одиниці — гривні та зростаюча очікувана інфляція в Україні;

- зарегульованість національної валюти відносно долара, утримування стабілізації національної валюти викривлює структуру товарного балансу, порушує рівновагу платіжного балансу країни та призводить до вимивання золотовалютних резервів НБУ;

- зменшення золотовалютних резервів в Україні. Так золотовалютні резерви Національного банку України станом на 1 жовтня 2013 року становили 21,639 млрд дол., що на 0,08 %, або на 17 млн дол. менше показника на 1 вересня (21,656 млрд дол.);

- утримування стабільності валютного курсу протягом довготривалого періоду останніх років в Україні порушує ринкові сигнали валютного коливання між попитом і пропозицією, які йдуть з валютного ринку і цим ставить суб'єктів господарювання, здійснюючих зовнішньоекономічні експортно-імпортні операції у ситуацію невизначеності, а отже, і неможливості прогнозування подальшого економічного розвитку;

- застосування державою прямих методів валютного регулювання системи валютних обмежень та економічних нормативів у частині 50 % обов'язкового продажу валюти підприємствами експортерами.

Визначені проблеми слугують каталізатором поглиблення кризових явищ в економіці України і потребують визначення шляхів їх вирішення. До напрямків формування валютної політики в Україні, на нашу думку, слід віднести:

- припинення штучного регулювання державою шляхом утримання валютного курсу гривні до долара та надання можливості валютному ринку відповідно до законів попиту та пропозиції формувати ринкову ціну на долар;

- стимулювання експорту українських товарів та послуг для забезпечення рівноваги платіжного балансу;

- вдосконалення структури внутрішнього валютного ринку;

- зменшення рівня доларизації національної економіки через підвищення привабливості вкладення в активи в національній валюті гривні;

- забезпечення оптимізації структури заощаджень громадян України на користь національної валюти, що зменшить попит сектору домашніх господарств на купівлю доларової маси;

— забезпечення достатнього рівня золотовалютних резервів для ефективного функціонування національної економіки;

— створення сприятливих умов для інвестування в національну економіку;

Таким чином, забезпечення реалізації запропонованих шляхів удосконалення валютної політики України дозволить відновити порушену рівновагу на валютному ринку та збалансує валютні потоки в національній моделі відкритої економіки.

Назаренко Г. П.,

ст. преподаватель,

Крымский экономический институт

ГВУЗ «Киевский национальный экономический университет имени Вадима Гетьмана»

СОЦИАЛЬНЫЕ ОРИЕНТИРЫ АНТИКРИЗИСНОГО УПРАВЛЕНИЯ ЭКОНОМИКОЙ

Решение социальных проблем является приоритетной задачей любого государства как в стабильных условиях, так и, особо, в ситуации экономического кризиса. Изначально модель социальной политики Украины представляла собой сочетание элементов американского либерализма и шведской политики социальной ориентации.

Первый, учитывая недостаток финансовых средств, давал возможность защищать лишь тех, кто не имел других источников дохода, кроме социальных выплат. Вторая позволяла заметнее осуществлять меры в сфере занятости, привлекать средства государства и предпринимателей и в целом, более активно регулировать социальные процессы, при более низком уровне налогообложения и перераспределения доходов через госбюджет, чем в первой модели (29,6 %) [1].

Таким образом, модель социальной политики Украины создавала условия для самообеспечения экономических субъектов и смогла сформировать рациональную систему социальной защиты, несмотря на устойчивую нехватку финансовых средств.

Однако, в условиях системной социально-экономической трансформации, при нарастании кризисных явлений, особенно под влия-

нием мирового финансово-экономического кризиса 2008 года, все более явно проявляются тенденции резкого ухудшения уровня жизни людей, дальнейшей деградации социальной политики вплоть до полного коллапса системы жизнеобеспечения населения.

В этих условиях государству необходимо выработать систему мер стратегического и текущего характера, которая бы позволила формировать политику социальной защиты с учетом осуществления антикризисного регулирования.

К целям общего, стратегического характера можно отнести следующие:

- социальная ориентация проводимых экономических реформ;
- обеспечение достойных условий жизни и труда;
- формирование эффективной системы социальной защиты населения;
- осуществление пенсионной реформы, которая позволит улучшить бедственное положение пенсионеров;
- развитие социальной инфраструктуры и создание благоприятных условий для духовного развития и образования молодежи;
- нормализация демографических показателей и стабилизация ситуации на рынке труда;
- активизация социальной роли государства и разработка реального механизма взаимодействия государства и общества и прочее.

Для реализации данных стратегических целей необходимо разработать систему мер текущего, перманентного характера. На основе систематизации программ, разработанных различными общественно-политическими силами Украины, к таким мерам можно отнести:

- полное погашение задолженностей по заработной плате и иным социальным выплатам (сумма задолженности на 1 мая 2013 год составила — 1056,2 млн грн, в сравнении с 1 мая 2012 года — темп роста составил 104, 1 %) [2];
- создание новых высокооплачиваемых рабочих мест в сфере производства, науки, инновационных и информационных технологий;
- поступательное увеличение уровня заработной платы, особенно на государственных предприятиях. С целью предотвращения нарастания социальной напряженности необходимо оказать особое внимание разработке антикризисных мер в сфере оплаты труда в тех регионах, где зафиксированы наихудшие показатели как по величине заработной платы, так и по уровню задолженности (Волинская, Житомирская, Запорожская, Днепропетровская, Луганская, Тернопольские области) [3];

- укрепление системы социальной защиты, особенно субъектов, работающих на частный бизнес;
- возобновление работы социальной инфраструктуры (детских садов, санаториев, профилакториев);
- разработка системы профилактических мер, направленных на снижение объемов безработицы. Для этого Фондом всеобщего государственного социального страхования рекомендовано предприятиям не увольнять работников, а временно на полгода переводить их на другую работу с сохранения за ними предыдущего места работы или проводить их профессиональную переподготовку. Фонд же, в свою очередь, будет компенсировать работодателям часть сумм страховых взносов;
- повышение территориальной мобильности рабочей силы, ее профессиональная переориентация, а так же стимулирование создания новых рабочих мест, особенно в слаборазвитых секторах экономики и регионах будет способствовать смягчению негативных последствий кризиса для занятости;
- обеспечение соответствующей индексации социальных выплат с учетом прогнозируемых темпов инфляции, особенно это касается выплат помощи при рождении, выплат на детей и выплат тем категориям граждан, которые имеют право на получение государственной помощи;
- разработка способов обеспечения системы предоставления льгот социальной направленности с учетом целевого характера их предоставления. При этом, необходимо не только установить перечень социальных услуг и категорий граждан, которые имеют на них права, но и разработать стандарты качества таких услуг, создать систему контроля за соблюдением минимальных стандартов качества;
- совершенствование методики расчета величины пожиточного минимума с учетом опыта стран ЕС по определению реального размера социальных выплат, а так же установление и законодательное утверждение этапов последовательного увеличения пожиточного минимума с целью приближения фактических выплат к экономически обоснованному уровню;
- упрощение системы закупки жизненно необходимых лекарств для тяжелобольных людей с целью обеспечения социальной защиты наиболее уязвимых категорий населения. В состав тендерной комиссии необходимо включать представителей общественных организаций, презентующих интересы больных, с целью гарантирования прозрачности закупки медикаментов и соблюдения принципа минимальности цен;

- децентрализация системы предоставления социальных услуг, территориальное приближение их к месту проживания лиц и усиление ответственности органов местного самоуправления за объем и качество предоставляемых услуг и прочее.

Таким образом, внедрение вышеперечисленных мер позволит не только осуществлять антикризисную социальную политику более обоснованно и экономически целесообразно, но и в перспективе достичь более высоких стандартов уровня жизни населения.

Литература

1. Бюджет-2013 в цифрах: кому сколько достанется. [Электронный ресурс]. — Режим доступа: <http://mignews.com.ua/ru/articles/119683.html>
2. Моніторинг заборгованості з виплати зарплати. [Электронный ресурс]. — Режим доступа:
3. <http://expert.fpsu.org.ua/monitoring-zaborg-zarplat>
4. Основні ризики та пріоритеті антикризової політики України: [Электронный ресурс]. — Режим доступа: http://old.niss.gov.ua/book/Kriz_realii/2_7.pdf

Никифоров А. Є.,

к.е.н., доцент,

ДВНЗ «Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана»

МОДЕРНІЗАЦІЯ ІННОВАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ У КООРДИНАТАХ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ

У центрі процесів, що відбулися у світовому співтоваристві на початку ХХІ століття, є глобалізація економіки, яка викликана швидким розвитком інформаційних технологій і комунікацій. Одним з основних її наслідків є небувале посилення конкуренції в усіх формах прояву. Впоратися з викликами глобалізації можливо лише за наявності конкурентних переваг у кожної економічно активної людини, кожного суб'єкта господарювання, їх організаційних об'єднань і держави. Конкурентні переваги можна набути лише за економіки, яка здатна їх створювати. Для розбудови такої економіки необхідно задіяти усі наявні в країні ресурси, перед усім, їх найактивнішу частину — інтелектуальний потенціал суспільства. Отже,

інноваційна праця та інтелектуальний потенціал стають ключовими факторами створення нової економіки, яку правомірно трактувати як економіку розвитку, що заснована на знаннях.

Сучасний етап глобалізації економіки проявляється у різноманітних формах: посиленні глобалізації ринків, виникненні мережового типу організації усіх видів економічної діяльності, створенні інформаційних систем і мереж. Ці загальні форми прояву глобалізації специфічним чином позначаються на трансформації інноваційних процесів і змісті категорій, що їх характеризують.

Глобалізація впливає на ринки інноваційної продукції та інноваційної праці. Глобалізація ринків інноваційної продукції призводить до посилення конкуренції для вітчизняних виробників, розвитку глобального маркетингу інноваційної продукції, зниження обмежувальних торговельних бар'єрів і транзакційних витрат. Під впливом глобалізації національний ринок праці дедалі більше втрачає свою замкненість і відокремленість. Між національними ринками виникають транснаціональні потоки робочої сили, котрі набувають постійного, систематичного характеру, відбувається інтенсифікація міжнародного та регіонального руху висококваліфікованих кадрів. Посилення конкуренції на ринках інноваційної праці призводить до підвищення вимог до професійного кваліфікаційного рівня інноваторів. Одночасно відбувається перехід від технократичної до антропоцентричної організації виробництва, у центрі якого стає висококваліфікована людина. На заміну вузької спеціалізації фахівців інноваційної сфери приходять вимоги до їх універсалізації, безперервного процесу збагачення знаннями, підвищення відповідальності та уміння налагодити партнерські відносини між усіма учасниками інноваційного процесу.

Глобалізація економічного середовища та розвиток інформаційних технологій викликали появу нового типу організації інноваційної діяльності на основі мережових структур. Принциповою відмінністю цього типу структур, порівняно з ієрархічними структурами, які функціонують у наслідок сигналів управління «з гори до низу», є здатність суб'єктів інноваційної діяльності до самоорганізації під впливом слабких сигналів ринку. При цьому відбувається трансформація інституційних структур національних інноваційних систем (збільшується частка малого та середнього інноваційного бізнесу). В умовах мережової економіки посилюється спеціалізація інноваційної діяльності її суб'єктів. Важливою умовою інноваційної діяльності на основі мережових структур є розвиток інфраструктури

(інформаційних, консалтингових, інжинірингових, оціночних, дилерських та інших фірм, що надають послуги розробникам і виробникам інноваційної продукції).

Процес глобалізації взаємопов'язаний зі створенням і розвитком глобальних інформаційних систем і мереж, що призводить до: 1) інтернаціоналізації інформаційної бази інноваційної діяльності, завдяки чому ця діяльність у будь-якому регіоні і в будь-який час може спиратися на найсучаснішу інформацію, створюючи рівні умови для конкуренції суб'єктів інноваційної діяльності; 2) розвитку електронної комерції, що позначається на зниженні інертності економічних процесів і переорієнтації інноваційного виробництва на масового споживача; 3) забезпечення вільного руху грошових коштів, у наслідок чого прискорюються розрахунки за інноваційні продукти та послуги, розширюється сфера інвестицій в інноваційну діяльність; 4) розвитку телекомунікаційних систем, завдяки чому окремі елементи інноваційної діяльності можуть відбуватися в онлайн-овому режимі; 5) підвищення рівня інформатизації державного управління інноваційною діяльністю, що створює умови для збільшення його результативності.

Із розвитком процесів глобалізації та інформатизації, дифузії інновацій, інтелектуалізації праці виникає широкий спектр трактувань самої категорії «інновація» і, відповідно, таких її похідних, як «інноваційний процес», «інноваційна праця», «інноваційне підприємництво», «інноваційна діяльність» тощо. Чисельність та різноманітність сучасних дефініцій категорії «інновація» пояснюється багатогранністю цього явища. Аналіз зарубіжної та вітчизняної літератури приводить до висновку, що для більшості учених специфічну сутність інновації становлять зміни, які є результатом творчого використання нового знання, а головною функцією інновації є функція технічних, технологічних, економічних, організаційних, соціальних, екологічних та інших змін. Отже, сутність інновацій може бути розкрита як у широкому значенні на рівні загальної економічної теорії, так і в вузькому значенні відповідно до предметів досліджень її окремих напрямів, зокрема, управління інноваційною діяльністю, для якого важливим критерієм є визначеність об'єкта управління. У цьому контексті, інновація — це результат використання нових знань, який отримав втілення у виді нових або удосконалених товарів чи послуг, які є конкурентоспроможними на ринку, технологічних процесів, організаційно-управлінських і соціально-економічних рішень виробничого, адміністративного, правового, комунікативного та іншого характеру,

що використовуються у практичній діяльності та забезпечують економічну та суспільну вигоду.

Глибокі трансформації у структурі факторів виробництва, що відбуваються під впливом глобалізації та розвитку інформаційних технологій, призводять до наповнення новим змістом категорії «праця» — підвищенні знанневої, інформаційної, творчої компоненти. Як відображення цих об'єктивних процесів у сучасній економічній літературі часто зустрічається розширене трактування поняття «інноваційна праця». Ці погляди засновуються на ототожненні характеристик інноваційності результату праці з використанням нового знання, підвищенням інтелектуальної, творчої складової праці. На думку представників цих поглядів, інноваційність притаманна якщо не всім, то більшості видів трудової діяльності. За такого підходу предмет інноваційної праці характеризується дуже широким спектром. В контексті інтелектуалізації трудової діяльності доцільніше застосовувати поняття «інтелектуальної праці», яке, зрештою, включає у себе й поняття інноваційної праці у її первісному, традиційному розумінні як праці, спрямованої на створення і використання інновацій.

У наукових публікаціях зміст інноваційної діяльності розкривається відповідно до предметів їх досліджень, які можна об'єднати у два підходи: 1) як процес отримання певного результату, 2) як креативний процес поєднання праці та підприємництва на основі використання нового знання, спрямований на створення інновацій. Для цілей державного управління слід використовувати другий підхід, оскільки він розкриває специфічну сутність, суб'єкти і причини інноваційної діяльності. Інноваційна діяльність охоплює доцільну, цілеспрямовану активність людини або певним чином організованої групи людей, яка має пошуковий характер та призводить до зміни зовнішнього світу. У структурі інноваційної діяльності виокремлюються мотиви, що збуджують до діяльності; цілі та результати, на досягнення яких спрямована діяльність; засоби, за допомогою яких ця діяльність здійснюється. Різновидами інноваційної діяльності є інноваційна праця та інноваційне підприємство. Отже, інноваційна діяльність — це сукупність видів діяльності по використанню нового знання, спрямована на створення і впровадження на ринку нового або удосконаленого продукту, використання у практичній діяльності технологічного процесу, форм організації та управління, що забезпечують економічну й (або) суспільну вигоду.

Омельченко Л. С.,

к.э.н., заведующий кафедрой,
ГВУЗ «Приазовский государственный технический
университет»,

Лактионова О. Е.,

к.э.н., доцент,
ГВУЗ «Приазовский государственный технический
университет»

АУТСОРСИНГОВЫЕ ЦЕНТРЫ ФИНАНСОВЫХ УСЛУГ В ЭКОНОМИЧЕСКОМ РАЗВИТИИ ТЕРРИТОРИИ

Организация управления финансами предприятий, в т.ч. малого и среднего бизнеса (МСБ) в регионах Украины на сегодня является мало эффективной. Недостаточно используются современные технологии и инструменты финансового менеджмента, обработки информации, организации бизнеспроцессов, в т.ч. аутсорсинг, финансовый аутсорсинг, центры общих услуг, режим «он-лайн». Не создан государственный механизм формирования и развития аутсорсинговых центров финансовых услуг, в т.ч. на частно-государственной основе. Все это не способствует экономическому и финансовому развитию субъектов хозяйствования, в т.ч. малого и среднего бизнеса, их инновационной направленности, решению экономических и социальных проблем территорий. Задачей настоящего исследования является: обоснование использования аутсорсинга, в т.ч. финансового аутсорсинга («F&O») как современного инструмента финансового менеджмента, позволяющего получить добавленную стоимость/ценность. Исходя из поставленной задачи необходимо исследование сущности, природы финансового аутсорсинга, разработка классификации услуг, формирование концепции, методологии «F&O», а также формирование механизма государственной поддержки создания «Центра услуг F&O» как фактора социального и инновационного развития территорий. Финансовый аутсорсинг («F&O») рассматривается как современный инструмент финансового менеджмента, применение которого будет способствовать повышению эффективности организации управления финансами предприятий, особенно МСБ и позволит получать добавленную стоимость/ценность субъектам хозяйствования. Создание «Центра

услуг F&O» будет также являться фактором инновационного и социального развития регионов в условиях глобализации.

Причинами неэффективного управления финансами на предприятиях Украины являются большая трудоемкость выполнения операций по управлению финансами на предприятиях, требующая наличия высококвалифицированных и высокооплачиваемых специалистов финансистов-менеджеров, дорогостоящего специализированного программного обеспечения, оборудования и финансовых ресурсов. Такие затраты непосильны и нерациональны для многих предприятий, особенно для предприятий МСБ. В этих условиях современные требования к организации управления финансами предприятий, в т.ч. МСБ, не могут быть выполнены без привлечения ресурсов извне, в т.ч. без организации «Центра услуг F&O». Основания для создания таких центров имеются. Это инновационно-активные предприятия (ИАП), в основном предприятия МСБ регионов, которые смогли бы передать процесс ведения учета и функции управления финансами «Центру услуг F&O», осуществление функций которыми частично предполагается на бюджетной основе. Это позволило бы ИАП сэкономить свои финансовые ресурсы и сконцентрироваться на инновационной деятельности. Социальный аспект заключается в том, что на «Центр» частично за счет средств местного бюджета должно быть возложено обучение и повышение квалификации специалистов в области финансового управления и учета для работы в центре. При этом услуги Центра должны быть конкурентоспособны не только для клиентов внутреннего, но и внешнего, в т.ч. международных рынков. Однако, внедрение инструмента («F&O») и организация «Центра услуг F&O» в управлении экономического и социального развития территорий требуют изменения в законодательстве, разработку стандартов, совершенствования методик оценки эффективности финансового управления. Концептуально процесс организации управления финансами, их новая роль описана зарубежными учеными экономистами, в т.ч. М. Мей [1], которая поддерживает концепцию новой функции финансов предприятий. Финансы должны стать лидерами при переходе на цифровой формат. Появляются фирмы, которые обеспечивают профессиональное управление финансами клиентов, расположенных в разных глобальных точках, которые способны конкурировать с внешними провайдерами аналогичных услуг. Еще в 1990 году разработка технологий дала возможность получить гибкие системы клиент-сервер, позволяющие управлять центрами общих услуг (shared services centre, SSC), которые можно размещать в наиболее благоприятных географичес-

ких точках, обеспечивающих снижение затрат на функционирование, например в Индии. Такая организация операций, благодаря стандартизации, рационализации и экономии на масштабах позволила добиться существенной экономии затрат при обработке транзакций. Ученый экономист из Румынии I. Andone [2], выявил компоненты бизнес-процесса (финансовые функции, бухгалтерский и управленческий учет, экономический и финансовый анализ, финансовая диагностика, финансы, маркетинг и т.д.), которые могут быть переданы на аутсорсинг вместе с технологией.

Для дальнейшего продвижения услуг финансового аутсорсинга и создания «Центра услуг F&O» в регионах с нашей точки зрения необходимо: а) сформировать эффективный организационно-экономический механизм (ОЭМ) создания и управления «Центром услуг F&O», как предприятия государственно-частного, способного повышать эффективность организации процесса учета и функций управления финансами и ориентировать его на непрерывное появление и развитие совершенно новых технологий и инструментов обработки информации, в т.ч. в режиме «он-лайн». При этом следует считать, «Центр» — это инновационно-активное предприятие, претендующее на государственную поддержку в области налогообложения, как все предприятия в мире по оказанию интеллектуальных услуг; б) разработать более совершенную методику определения состояния и эффективности финансового управления на предприятиях, позволяющую в динамике оценивать их экономический и финансовый потенциал развития; в) исследовать социальный аспект «Центра», в условиях когда наблюдается рост безработицы, в т.ч. среди молодежи, имеющей высшее экономическое образование, общее снижение уровня заработной платы, уровня доходов на душу населения; г) разработать алгоритм, связывающий документирование с оценкой по всем статьям финансовой отчетности, а также определяющий финансовое состояние предприятия. Указанный алгоритм должен быть формализован и автоматизирован, поскольку документирование, регистрация, оценка финансового состояния предприятия должны происходить одновременно. Кроме того необходимо иметь уточненные дифференцированные нормативные показатели финансового состояния предприятий — клиентов, оказывающих различные услуги, или производящие товар в разных отраслях деятельности: торговля, строительство, аптеки и т.д. Дифференцированные нормативные показатели должны найти отражение в стандартах по управлению финансами предприятий. Без нормативной базы не возможно эффективно управлять финансами предприятий.

Таким образом, создание Центров финансового аутсорсинга и их функционирование представляет интерес не только для отдельных хозяйственных субъектов, но и для территорий, поскольку будут способствовать решению вопросов не только экономических, но и социальных.

Литература

1. Margaret May. Transformation of finance functions Translation from English. — М.: ИНФРА-М, 2005. — XX. — 212.

2. Ioan I. Andone. Outsourcing the Business Services. Cuza University of Iasi // Faculty of Economics and Business Administration, vol. 14, no. 1/2010, p. 163—172. — P. 164.

Павлов К. В.

д.э.н., профессор,

Камский институт гуманитарных и инженерных технологий

ПАТОИНСТИТУТЫ, ПАТОИНСТИТУЦИОНАЛИЗМ И МОДЕРНИЗАЦИЯ РОССИЙСКОЙ ЭКОНОМИКИ

Институционализм как новое направление экономической мысли возник в США в начале XX столетия как одна из форм отображения усилившихся монополитических тенденций в экономике, содействуя разработке и развитию «антитрестовской» политики собственной страны. В определенной мере институционализм противопоставляется неоклассическому направлению экономической теории, исходящей из великого тезиса, сформулированного еще великим А. Смитом о «невидимой руке» рынка, т.е. о совершенстве рыночного хозяйственного механизма и саморегулируемости рыночной экономики. Нося междисциплинарный характер, институционализм наряду с материальными факторами в качестве определяющей силы развития экономики выделяет также правовые, моральные, этнические, духовные и другие факторы, рассматриваемые в историческом аспекте.

В основе категориального аппарата институционалистской концепции лежит понятие «институт», причем к институтам относят самые разнообразные понятия, такие, как собственность,

государство, семья, профсоюзы, религия, нравы и т. п. [1, с. 216]. Таким образом, институт в данной концепции рассматривается в качестве первичного элемента движущей силы общества в экономике и вне ее. Иначе говоря, институционализм в ретроспективном плане — одна из первых экономических теорий, по существу вышедших за пределы исключительно воспроизводственных отношений и где стали учитываться, причем не вне, а внутри этой теории также и иные формы общественных отношений — правовые, социальные, экологические, этнические и пр.

Развитие институтов происходило в течение длительного периода времени, т.е. это был длительный процесс, который включал их создание, отбор и формирование эффективной системы институтов. В последнее время все чаще говорят о выращивании институтов. В значительной мере это определило то обстоятельство, что в рамках институциональной теории за вековой период ее развития сформировалось несколько различных и вполне самостоятельных, целостных концепций. Среди такого рода концепций можно выделить следующие: новая институциональная экономика, неoinституциональная экономика, эволюционная экономика и ряд других. Так, в рамках первого из перечисленных научных направлений изучается институциональная структура государства, реальные институты — организации и хозяйственные системы.

Неoinституциональная экономика изучает влияние отношений и прав собственности на развитие социально-экономических систем, осуществляет анализ транзакционных издержек, исследует экономические аспекты заключения разнообразных контрактов [3, с. 762]. Эволюционная экономика изучает взаимосвязь между технологическими и социально-экономическими процессами, рассматривает вопросы разработки оптимальной стратегии поведения фирмы.

На наш взгляд, в настоящее время необходимо рассмотреть вопрос о целесообразности формирования еще одного научного направления в рамках институциональной теории — направления, названного нами «патоинституционализм». В рамках этой научной концепции планируется сконцентрировать внимание на изучении патологических процессов в институциональной системе и в самих институтах (которые по аналогии можно назвать патоинститутами). Использование данного названия объясняется тем, что термин «патологический процесс» образован от греческого «патос», что означает болезнь [4, с. 137]. Учитывая, что в последнее время на разных уровнях общественной иерархии участились всевозможные кризисы, которые весьма болезненно пе-

реживаются населением, представляется, что развитие патоинституционализма является весьма актуальным.

Действительно, только за последние десятилетия случился кризис мировой социалистической системы, в том числе кризис советской системы и советской экономики, когда спад производства ВВП составил половину к докризисному уровню (достаточно вспомнить, что кризис советской экономики 80—90-х годов XX века сравнивали по степени разрушения с Великой депрессией 1929—1933 годов). К тому же, здесь и всевозможные кризисы на азиатских рынках, августовский дефолт 1998 г., мировой кризис 2008—2009 годов. К тому же, усилились всевозможные диспропорции как в мировой экономике, так и в национальной экономике различных стран. Значительно усилилось проявление диспропорциональности и в разных составляющих национальной экономики: на отраслевом и региональном уровнях, а также на уровне отдельных предприятий и фирм.

Очевидно, что усиление кризисов и диспропорций связано также и с институциональным фактором, причем как на уровне отдельных институтов, так и с функционированием институциональной системы в целом. Поэтому одним из важнейших аспектов развития патоинституционализма как нового научного направления должно стать изучение взаимосвязи между усилением кризисных проявлений и диспропорциональности, возникающих в социально-экономических системах на разных уровнях управленческой иерархии, с одной стороны, и институциональным фактором, институциональным направлением, с другой стороны.

Еще одним очень важным аспектом патоинституционализма может стать изучение различных видов и типов патологий в самой институциональной системе, в том числе во всевозможных институтах. В этой связи крайне важной проблемой может стать определение критериев и количественных показателей, на основе которых нормальный институт отличается от патоинститута. Такого рода проблема актуальна и для институциональной системы в целом (т.е. для определения нормальной и патологической институциональной системы в целом). Очевидно также, что патоинституционализм будет связан с другими, уже сложившимися направлениями и концепциями институциональной теории.

Так, один из основоположников институциональной теории Т. Веблен, которого нередко за образ своих мыслей также называли американским Марксом, в вышедшей еще в 1899 г. книге «Теория праздного класса» критиковал паразитический образ жизни занятых только финансовой деятельностью рантье-владельцев особой,

абсентеистской формы частной собственности [2, с. 361]. Этим самым он по-существу противопоставлял эту, если так можно выразиться, праздную часть бизнесменов остальным (нормальным) предпринимателям, реально зарабатывающим свой предпринимательский доход. Иначе говоря, по существу у Т. Веблена абсентеистская форма собственности и ее владельцы рассматриваются как некая патология, которая, в отличие от обычных предпринимателей, мешает эффективному развитию экономики, в том числе эффективному развитию научно-технического прогресса.

Справедливость сказанного можно видеть на примере современной российской действительности, когда многие олигархи, сколотившие огромные состояния за коротких срок за счет использования природных ресурсов, по-существу являющимися народным достоянием России, поэтому им самим не принадлежащими, используют значительную часть полученных доходов не на развитие производства, а на удовлетворение собственных прихотей (в этой связи достаточно вспомнить нефтяного олигарха Р. Абрамовича, который потратил около 500 млн долларов на строительство собственной яхты, причем построена она была не в России, а за рубежом). Тот факт, что многие российские бизнесмены в условиях, когда физический и моральный износ основных фондов во многих отраслях приближается к 100 %, значительную часть своих доходов тратят на непроизводственное, непроизводительное потребление и нередко делают это за рубежом, также свидетельствует о ненормальности, патологичности современной российской институциональной системы, в том числе, некоторых государственных структур, являющихся ее важнейшими атрибутами. Это обстоятельство также самым серьезным и самым негативным образом сказывается на социально-экономической эффективности модернизации и вообще эффективности НТП в России. Иначе говоря, абсентеистская форма собственности — один из важнейших тормозов модернизации и технического перевооружения российской экономики.

Следует добавить, что такого рода поведение многих российских бизнесменов отнюдь не уникально — подобным образом ведет себя компрадорская буржуазия во многих странах третьего мира, тем самым, по существу, обогащая развитые страны за счет развивающихся (к сожалению, в последнее время из России значительные средства вывозятся за рубеж не только крупными, но и средней руки бизнесменами). Этот факт является лишь слабым утешением, т. к. вывоз за рубеж значительной части доходов, полученных от эксплуатации природных ресурсов страны, грозит

національної безпеки Росії і противоречит її національним інтересам.

Литература

1. Інституціональні проблеми ефективного державства / Под ред. В.В. Демет'єва, Р.М. Нуриєва. — Донецьк: Донецький національний технічний університет, 2011. — 292 с.
2. Ядгаров Я.С. Історія економічних учень: Учебник. — 4-е изд., перераб. і доп. — М.: ИНФРА-М, 2004. — 480 с.
3. Носова О.В. Інституціональна теорія і її застосування на пострадянському просторі / В колективній монографії: Соціально-економічне розв'язання славянських країн СНГ: порівняльний аналіз (Серія: Економічне славянознавство) / Под науковою ред. К.В. Павлова і І.З. Юсупова (параграф 9 глави 12). — Іжевськ: Изд-во «Мітра», 2012. 837 с.
4. Павлов К.В. Патологічні процеси в економіці. — М.: Магістр, 2009. — 461 с.

Пасічник О. В.

к.е.н., доцент,

ТОВ «Компанія з управління активами «ІНКОМ»

ТРАНСФОРМАЦІЯ РИНКУ КАПІТАЛУ УКРАЇНИ В УМОВАХ НОВОЇ ЕКОНОМІКИ

В умовах посилення процесів глобалізації фінансових ринків, відкритості економік та їх взаємозалежності, які обумовлюють як широкі можливості для руху капіталів і залучення інвестицій, так і зростання нестабільності на внутрішніх і зовнішніх фінансових ринках, постійно зростає роль ринку капіталу. Саме механізм ринку капіталу забезпечує процеси руху доданої вартості, мобілізації, розміщення й використання фінансових ресурсів для підтримки соціально-економічного розвитку країни в умовах становлення нової економіки — постіндустріальної економіки інноваційного типу, економіки знань, для якої характерно домінування сфери високотехнологічних послуг, утворення глобальних інформаційних систем, запровадження нових технологій, створення нових продуктів і благ в умовах глобальної конкуренції.

Упродовж докризового періоду національний ринок капіталу активно розвивався — банки, страхові та пенсійні фонди, усі

суб'єкти фондового ринку пройшли стадію свого становлення, наростили активи, підвищили фінансову стійкість. Однак ці позитивні зрушення не супроводжувалися адекватною трансформацією реального сектору економіки, що призвело до незбалансованості процесів формування національних заощаджень та інвестицій. Однією з причин такої неузгодженості стала низька ефективність системи трансформації заощаджень у інвестиції [1, с. 113].

Відновлення та розвиток економіки України потребує відповідної трансформації фінансової системи загалом і ринку капіталу зокрема. Не зважаючи на те, що концептуальні засади його функціонування за останнє десятиріччя досить глибоко й всебічно оновлені, цей процес ще не завершено і лишається багато проблем, які потребують нагального розв'язання.

Особливої уваги потребують питання трансформації і розвитку фондового ринку. Незважаючи на проведення у минулому 2012 році ряду реформ щодо функціонування українського фондового ринку та їх продовження у поточному році, це не врятувало його від зниження обсягу торгів до критичного рівня і падіння індексів до рівня 2009 року [2, с. 154]. Надзвичайно низькою порівняно із країнами з розвинутою ринковою економікою залишається капіталізація фондових бірж України, яка становить лише 0,4 % від сукупного світового ВВП, у той час, як у США — 21,1 %, Японії — 7 %, Німеччині — 4,5 %, Африці — 3,2 %, Росії — 2,6 % [3, с. 157]. Домінуванням позабіржового ринку та деформований механізм ціноутворення, недостатня кількість інвестиційно привабливих цінних паперів у обігу та, як наслідок, низька ліквідність біржових ринків, низький ступінь довіри між учасниками фондового ринку свідчать про необхідність його структурної перебудови, значної технологічної модернізації, впровадження та адаптації правових норм європейського законодавства та кращих світових практик.

Важливим як для забезпечення економічної безпеки України, так і її подальшого економічного розвитку залишається питання регулювання доступу на вітчизняний ринок іноземного капіталу та вдосконалення механізму валютного регулювання. Незважаючи на жорсткі валютні обмеження, низький рівень валютних резервів і низька ефективність застосування валютних інтервенцій не дозволяють запобігати спекулятивним атакам на національну валюту і створюють можливість розгортання нової фінансової кризи в Україні.

Реалізація європейського вектору інтеграції України обумовлює необхідність формування стратегії розвитку ринку капіталу, спрямованої на поглиблення інтеграції інфраструктури національного ринку капіталу в міжнародну. Подальшого дослідження

потребують проблеми відкритості та ізолюваності окремих сегментів національного ринку капіталу від світової глобальної фінансової системи, стійкості національного ринку капіталу та фінансової системи в цілому.

Зазначене обумовлює необхідність розроблення та реалізації стратегії трансформації і розвитку ринку капіталу, яка сприятиме вирішенню вказаних проблем і забезпечить створення фінансових передумов для стійкого і сталого економічного розвитку України в умовах нової економіки.

Література

1. Белінська Я. В., Дудар О. І. Український ринок капіталу: стан, проблеми, шляхи розвитку // Стратегічні пріоритети. — 2009. — №4(13). — С. 113—122.
2. Котова М. В., Задорожнюк В. С. Трансформація фондового ринку України в умовах світової глобалізації // ЕКОНОМІКА: реалії часу. — 2013. — №1(6). — С. 153—157.
3. Козоріз М. А. Капіталізація фондових бірж України: особливості та проблеми / М. А. Козоріз, К. С. Калинець // Регіональна економіка. — 2008. — №4. — С. 157—162.

Петриків А. В.,

к.н.д.у., доцент,

Тернопільський національний економічний університет

АНТИКРИЗОВЕ УПРАВЛІННЯ ЕКОНОМІЧНИМ РОЗВИТКОМ ТЕРИТОРІЙ

У сучасних умовах органи місцевого самоврядування покликанні забезпечувати всебічний розвиток регіону, пропорційний розвиток виробничої та невиробничої сфер, виконання економічних функцій держави в розподілі місцевих суспільних благ, тобто відповідають за функціонування закладів освіти, охорони здоров'я та безпеки, інженерно-транспортної інфраструктури, житлово-комунального господарства, будівництва житла та інших сфер. В умовах посилення децентралізації вони починають відігравати дедалі суттєвішу роль у процесі вирішення місцевих проблем і забезпечення відповідного соціально-економічного

розвитку територіальної громади. Звідси, які б не були причини погіршення соціально-економічного стану регіону, — нестабільна політична ситуація в країні, недосконала законодавча база, зміна ринкових умов господарювання, зловживання з боку органів влади на різних рівнях управління, екологічна та технологічна небезпеки, інші загрози та фактори ризику, що можуть мати відчутний вплив на суспільне життя та діяльність суб'єктів господарювання на території, — однією з основних причин виникнення кризи є низький рівень професіоналізму менеджменту на відповідному рівні управління.

В Україні антикризове управління економічним розвитком територій ще не є досить ефективним. Підтвердженням цього є продовження таких негативних тенденцій у національній економіці, як зниження обсягів валового внутрішнього продукту, вкладень в основний капітал, зростання безробіття, інфляція, криза платежів, падіння доходів населення, зростання зовнішньої заборгованості. На особливості перебігу цих явищ впливає глобальний характер світової фінансової кризи [2].

Основним завданням антикризового управління розвитку територій є вироблення найменш ризикових управлінських рішень, які б дозволили досягти поставленої мети з мінімальною кількістю негативних наслідків. Ефективність управління залежить від раннього розпізнавання кризи й реалізації комплексу заходів щодо її попередження. По-перше, необхідно діагностувати параметри кризи — моніторинг зовнішнього та внутрішнього середовища, виявлення відхилень параметрів від норми та вірогідність загрози, встановлення причинно-наслідкових зв'язків і прогнозування можливих напрямів і визначення чинників, що впливають на розвиток кризи, масштабу потенційних втрат. По-друге, розробити концепцію подолання кризи, скласти ситуаційні плани або сценарії та втілити на практиці стратегічні напрями [1].

Для діагностики кризових явищ і формування системи антикризового управління необхідно володіти арсеналом підходів, методів та інструментів, які в умовах змін забезпечують ухвалення ефективних стратегічних рішень, збалансований розвиток, довгострокове виживання як окремої організації або території, так і країни загалом. Діагностика сама по собі не є інструментом вирішення проблем розвитку території, а першим кроком на шляху до формування цілісної системи антикризового управління. Діагностика кризи на муніципальному рівні дозволяє виявити «критичні» (проблемні) сфери забезпечення

життєдіяльності громади, що залежать від природних, територіально-галузових, етнічних та інших особливостей і специфіки цього муніципального утворення [3].

На основі результатів діагностичного дослідження обирається і реалізується альтернативна стратегія антикризового управління, здійснюється координація тактичного механізму фінансово-економічної стабілізації, спостереження та контроль за ефективністю антикризових заходів, зокрема слід з'ясувати міру реалізації антикризової стратегії для досягнення поставлених цілей та конкретизувати рекомендації щодо корекції антикризових заходів і виявити причини відхилення невідповідності кінцевих результатів. У цьому контексті зазначимо доцільність підготовки висококваліфікованих фахівців у сфері державного регулювання криз, покликаних визначити найбільш сприятливе співвідношення державного регулювання і механізмів самоврядування в політичній і соціально-економічній сферах для боротьби з кризовими явищами.

Необхідно наголосити на тому, що для виходу з кризи не варто забувати про важливість територіального аспекту, так як він має велике значення, адже саме на рівні регіонів та їх адміністративно-територіальних одиниць практично реалізуються антикризові заходи, оцінюється їх ефективність і формується потенціал протидії кризі. Саме місцеві органи влади, як правило, першими реагують, коли криза розгортається. Власне, в основному вони відповідають за координацію, розгортання ресурсів управління в надзвичайних ситуаціях аж до періоду, коли ситуація стає контрольованою і безпечною. Відтак, найактуальнішим завданням сьогодення є здійснення ефективного антикризового управління економічним розвитком територій.

Література

1. Васильєва Н. В. Антикризове управління територіальним розвитком [Електронний ресурс] / Н. В. Васильєва // Електронне наукове фахове видання «Державне управління: удосконалення та розвиток». — Доступ до статті : www.dy.nayka.com.ua/?op=1&z=85f.
2. Ситник Л. С. Тенденції розвитку антикризового управління економікою / Л. С. Ситник // Вісник Хмельницького національного університету. — 2009. — № 3. — Т. 2. — С. 27–30.
3. Чикаренко І. А. Підходи та методи діагностики криз у муніципальному утворенні [Електронний ресурс] / І. А. Чикаренко. — Доступ до статті: archive.nbuv.gov.ua/portal/soc_gum/Apdup/2011_2/2-5-26.pdf.

Піріашвілі О. Б.,

к.е.н., с.н.с.,

ДУ «Інститут економіки та прогнозування НАН України»

СУЧАСНІ ТЕНДЕНЦІЇ ФОРМУВАННЯ ТА РЕАЛІЗАЦІЇ СТРАТЕГІЇ РЕГІОНАЛЬНОГО РОЗВИТКУ (НА ПРИКЛАДІ ВІННИЦЬКОЇ ОБЛАСТІ) ¹

Глобальна фінансово-економічна криза 2008—2009 рр. показала неспроможність регіональної економічної політики в подоланні наслідків світової кризи. Одним із інструментів управління на регіональному рівні в Україні на сучасному етапі розвитку виступають стратегії регіонального розвитку АР Крим, областей і міст Києва і Севастополя на довгострокову перспективу до 2015—2020 рр. У той же час ряд стратегій регіонального розвитку областей різко відрізняються за напрямками їх реалізації від Державної стратегії регіонального розвитку до 2015 року.

Зокрема, у Вінницькій області розроблено та прийнято Стратегію економічного і соціального розвитку області на 2005—2015 роки та Стратегію регіонального розвитку Вінницької області на період до 2015 року (далі — Стратегія), а також План реалізації Стратегії регіонального розвитку Вінницької області на 2011—2013 роки та укладено Угоду щодо регіонального розвитку Вінницької області між Кабінетом Міністрів України та Вінницькою обласною радою від 26 січня 2010 р. У процесі розробки Стратегії було використано такий метод стратегічного аналізу, як SWOT-аналіз регіону, де визначені сильні сторони та можливості, а також слабкі сторони та загрози соціально-економічного розвитку Вінницької області [1, с. 53—55; 5, с.36—39].

Зазначені документи стратегічного характеру розроблені та затверджені в області відповідно до Закону України «Про місцеве самоврядування в Україні», Закону України «Про державне прогнозування та розроблення програми економічного і соціального розвитку України», Постанови Кабінету Міністрів України від 21.07.2006 року № 1001 «Про затвердження Державної стратегії регіонального розвитку на період до 2015 року» [3, 4]. Слід зазначити,

¹Матеріали доповіді підготовлені в рамках виконання НДР за відомчою темою «Інструменти регулювання просторово-економічного розвитку України» за державним реєстраційним № 0111U009105

що нормативно-правова база регіонального розвитку, яка була сформована протягом 2005—2010 років, має вибудовувати цілісну та взаємоузгоджену систему стратегічного управління та планування просторово-економічним розвитком країни та її регіонів. Проте, як показує практика, пріоритетні напрями, які визначені в різних документах, у повній мірі не є узгодженими та гармонізованими. До того ж у Державному бюджеті України окремого рядка на фінансування угод регіонального розвитку не передбачено. Так, наприклад, здійснимо порівняльну оцінку пріоритетних напрямків стратегічного розвитку, які визначені в основних документах для Вінницької області на період до 2015 року (табл.1) [4; 5].

*Таблиця 1**

**ПОРІВНЯЛЬНА ОЦІНКА УЗГОДЖЕНОСТІ СТРАТЕГІЧНИХ ПРІОРИТЕТІВ
ДЕРЖАВНОЇ СТРАТЕГІЇ РЕГІОНАЛЬНОГО РОЗВИТКУ ДО 2015 РОКУ
ТА СТРАТЕГІЇ РЕГІОНАЛЬНОГО РОЗВИТКУ ВІННИЦЬКОЇ ОБЛАСТІ
ДО 2015 РОКУ**

Регіон	Пріоритетні напрями розвитку регіонів у «Державній стратегії регіонального розвитку на період до 2015 року»	Пріоритетні напрями розвитку у «Стратегії регіонального розвитку Вінницької області до 2015 року»
Вінницька область	— розвиток високотехнологічного агропромислового виробництва; — будівництво автомобільних доріг, міжнародних транспортних коридорів 3 і 5; — впровадження високих технологій у виробництві продукції машинобудування, побутової та електронної техніки; — впровадження ресурсо- і енергозберігаючих технологій; — розвиток інноваційно-інвестиційної діяльності, високотехнологічного, наукоємного приладобудування та машинобудування; — стимулювання розвитку прикордонного співробітництва з Республікою Молдова; — розвиток туристично-рекреаційної сфери.	— розвиток людського потенціалу; — забезпечення екологічної безпеки і використання рекреаційного потенціалу; — інвестиційно-інноваційний розвиток галузей економіки; — розвиток міжрегіонального, міжнародного та прикордонного співробітництва; — просторовий розвиток та територіальне планування; — формування позитивного іміджу регіону

* Джерело: Складено на основі даних Державної стратегії регіонального розвитку до 2015 р. та Стратегії регіонального розвитку Вінницької області до 2015 р.

Як свідчать дані табл. 1, пріоритетні напрями стратегічного розвитку Вінницької області на період до 2015 року узгоджені між собою з позицій різних рівнів управління у документах стратегічного

характеру, зокрема щодо інвестиційно-інноваційного розвитку галузей економіки, розвиток міжрегіонального та прикордонного співробітництва, та розвиток рекреаційного потенціалу області.

За даними обласної державної адміністрації Вінницької області на сучасному етапі розвитку в області налічується близько 60 програм соціально-економічного розвитку області, які фінансуються за рахунок коштів місцевого бюджету. До того ж за інформацією Міністерства регіонального розвитку, будівництва та житлово-комунального господарства України до 1 січня 2014 року у Вінницькій області необхідно завершити розроблення та затвердження Схем планування територій області. Також слід зазначити, що в області проводиться робота по актуалізації Стратегії регіонального розвитку Вінницької області до 2015 року та на перспективу до 2020 року з урахуванням впливу соціально-економічних наслідків світової фінансово-економічної кризи.

У додатку 2 Стратегії у розділі II наведено порівняльні показники динаміки інвестиційної діяльності у Вінницькій області за період 2007—2011 рр. Так, обсяг інвестицій в основний капітал (у капітальне будівництво і придбання машин та обладнання) на 1 особу становив у 2007 р. — 2473,5 грн, а у 2011 р. — 3433,8 грн; обсяг прямих іноземних інвестицій на 1 особу склав 2007 р. — 64,2 дол. США, 2011 р. — 125,3 дол. США [6, с. 793—795]. Слід констатувати той факт, що за зазначений період частка Вінницької області у загальному обсязі інвестицій в основний капітал (у капітальне будівництво і придбання машин та обладнання) загалом в Україні збільшилася з 2,2 % — у 2007 р. до 2,7 % — у 2011 році, тобто на 0,5 %.

Рис. 1 Абсолютний приріст (зменшення) прямих іноземних інвестицій у Вінницькій області, до початку року, млн дол. США

Як свідчать наведені дані на рис. 1 за період, що аналізується, простежується тенденція зменшення абсолютного приросту прямих іноземних інвестицій (далі — ПІІ) в області з 44,3 млн дол. США — у 2007 р. до 20,7 млн дол. США — у 2011 р. Проте обсяг прямих іноземних інвестицій на одну особу збільшився з 64,2 дол. США — у 2007 р. до 125,3 % — у 2011 р. на початок року наростаючим підсумком. Отже, в результаті впливу глобальної фінансово-економічної кризи 2008—2009 рр. не вдалося забезпечити щорічне збільшення обсягу інвестицій в основний капітал в області за зазначений період, а також надходжень прямих іноземних інвестицій. Так, за обсягами іноземних інвестицій область посідає 20-те місце серед 27-ми регіонів України.

На закінчення зазначимо, що з метою підвищення інвестиційної привабливості області доцільно застосовувати такі інструменти реалізації економічної політики регіонів, як: цільові державні інвестиції, інвестиційні субвенції та маркетинг території області в рамках реалізації Стратегії (II етап 2011—2015 рр. і на перспективу до 2020 р.). До того ж необхідно доробити та прийняти проект Закону України «Про державне стратегічне планування» за № 9407 від 03.11.2011 року.

Література

1. Салтан М.П. Формування стратегії сталого розвитку соціально-економічного потенціалу регіону (на прикладі Вінницької області) // Вісник Вінницького політехнічного інституту. — 2011. — №2. — С. 52—57.

2. Регіональний вимір соціально-економічної модернізації // Про внутрішнє та зовнішнє становище України в 2013 році: Щорічне Послання Президента України до Верховної Ради України. — К.: НІСД, 2013. — С. 135—148 [Електронний ресурс] / офіційний сайт Верховної Ради України. — Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/n0001100>

3. Закон України «Про державне прогнозування та розроблення програм економічного і соціального розвитку України» від 23.03.2000 р. № 1602-III [Електронний ресурс] / Офіційний сайт Верховної Ради України. — Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/main>

4. Про затвердження Державної стратегії регіонального розвитку на період до 2015 року / Постанова Кабінету Міністрів України від 21 липня 2006 р. № 1001. [Електронний ресурс] / офіційний сайт Верховної Ради України. — Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/1001-2006-п>

5. Стратегія регіонального розвитку Вінницької області на період до 2015 року [Електронний ресурс] / офіційний сайт Вінницької обласної

державної адміністрації. — Режим доступу:
http://www.vin.gov.ua/web/vinoda.nsf/web_alldocs

6. Статистичний збірник «Регіони України» 2012. Частина II. / за ред. О.Г.Осауленка. Державна служба статистики України. — К., 2012. — С. 793—795. [Електронний ресурс] / офіційний сайт. Державної служби статистики України — Режим доступу:
<http://www.ukrstat.gov.ua/>

Погребняк А. Ю.,

аспірант,

НТТУ «Київський політехнічний інститут»

ВИКОРИСТАННЯ МІЖНАРОДНИХ МОДЕЛЕЙ АНТИКРИЗОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ ТА УПРАВЛІННЯ

Кризові явища світового масштабу 2008—2010 років мали потужний вплив на національну економіку, в порівнянні з економіками інших країн світу. Діюча модель антикризового регулювання показала, що є функціонально неспроможною у подоланні кризових процесів і стимулюванні післякризового відновлення національної економіки.

Особливістю сучасних глобалізаційних процесів є зростання економічної ролі держави, що передбачає посилення координації уряду і приватного сектору, розробку оптимальної політики для підприємців. В умовах глобального ринку виникає необхідність формувати нові економічні механізми, актуальність яких лише зростає в міру посилення кризових тенденцій.

Л.І. Скібіцька відзначає, що важливим аспектом структурних змін в економіці Заходу є низька інвестиційна активність і низька норма прибутку, що є симптомами зниження темпів економічного росту. Тому найбільша увага звертається на промисловість (ядро якої складає обробна промисловість), яка здатна забезпечити ріст основних фондів і підвищення технічного рівня виробництва. В цих умовах зусилля державної політики спрямовані на створення фінансової системи з державних і напів-державних банків, страхових і холдингових компаній (особливо у Франції, Англії, Японії) із тим, щоб забезпечити капітальні вкладення в

промисловість. Приватні страхові компанії, пенсійні фонди вкладають кошти, як правило, у землю, нерухомість, надання позик під порівняно високої відсотки на короткі терміни, роблять закордонні інвестиції [3].

Представники різних економічних шкіл намагаються зрозуміти причини, пом'якшити перебіг і наслідки, а також знайти вихід з кризи. З цією метою вчені звертаються до теоретичних надбань минулого, а також до сучасних економічних теорій, щоб «використати наукові та інші види систематизованих знань для розв'язання практичних задач» [1, с. 37].

Уряди провідних країн, орієнтованих на ринковий тип економічної системи, прагнуть тримати фокус на інноваційних економічних концепціях регулювання на макrorівні, аби створити сприятливі умови для економічного зростання та досягнення ефективності суспільного розвитку. В умовах нестійкого економічного середовища наявні теорії повинні доповнюватися новими рекомендаціями і заходами державного регулювання ринкової економіки. Зокрема, значного поширення набуло програмування господарських процесів, антикризове та інфляційне регулювання та урядування. Під впливом цих ідей держава активно сприяє розвитку науково-технічного прогресу, формує нові галузі з новітніми технологіями, нові види економічної діяльності [4].

Особливе місце у сучасній економічній науці посідає французький регуляціонізм.

Принципи, котрі були сформульовані цією школою, дозволяють оцінити процеси, що відбуваються в світі, дають основу для розуміння природи нинішньої глобальної кризи. В основі вчення регуляціоністів лежали принципи, згідно з якими від зростання продуктивності праці отримували вигоду всі учасники трудових відносин (підприємці — у вигляді приросту прибутку, наймані працівники — у формі зростання заробітної плати, держава — у збільшенні податкових надходжень). Так звані фордистські відносини найму у післявоєнний період виконували важливу структуруючу роль, забезпечували стабільність всієї інституційної споруди.

Однак, «...говорячи про капіталізм, ми маємо справу з еволюційним процесом», — зазначає Й. Шумпетер. «Капіталізм за своєю суттю — це форма або метод економічних змін, він ніколи не буває і не може бути стаціонарним станом. Основний імпульс, який приводить капіталістичний механізм у рух і підтримує його на ходу, виходить з нових споживчих благ, нових методів вироб-

ництва і транспортування товарів, нових ринків і нових форм економічної організації» [5, с. 460].

Зважаючи на зміни, що відбулися у технологічній парадигмі розвитку людства, трансформацій у фінансовій сфері, процеси глобалізації, починаючи з 1970-х рр., регуляціоністи звернулися до аналізу еволюції фінансової сфери та її ролі у загальному процесі відтворення, а також змін джерел економічного зростання. Ця тенденція у французькій економічній літературі отримала назву «la fi nancierisation» — «фінансової домінанти у джерелах економічного росту».

Зважаючи на глибину кризи, постає питання про виживання фінансової системи, для підтримки якої мобілізуються максимально можливі джерела та інструменти. При цьому контроль і консолідація системи в нових умовах вимагає значно посилити регулюючі підходи. За умов, що склалися в світі фінансів і економіці, все більша надія покладається на активну економічну політику держави. У критичні для країни періоди уряд повинен втрутитися, твердив Дж. Кейнс, щоб знову запустити в дію економічну машину, яка зупинилася. «Тільки активне втручання держави може підтримувати економіку на рівні повної або майже повної зайнятості і забезпечувати стійке зростання» — зазначає Дж.К. Гелбрейт [1, с. 354].

Потрібні антикризові механізми, здатні нейтралізувати вплив зовнішніх шоків. Необхідно зміцнювати банківський сектор як основу національної фінансової системи, сприяти росту його капіталізації. Надаючи підтримку банкам, потрібно одночасно вживати заходи щодо їх санації й оздоровлення, спростити процедури їх злиття і поглинання. Важливо посилити роль механізмів рефінансування, які можуть забезпечувати і миттєву, і системну ліквідність, а також розширити внутрішню базу формування грошової пропозиції. Для підтримки стабільності фінансового ринку доцільно полегшити доступ до рефінансування, включаючи учасників фондового ринку [2].

Таким чином, слід зазначити, що Україна знаходиться на шляху післякризового відновлення та утвердження ринкових засад господарювання. За цих умов доцільно скористатися теоретичними наробками вітчизняних і зарубіжних учених, поступове застосування світового досвіду. При цьому варто зауважити, що міжнародний досвід базується на передбаченні існування розвинутого ринкового господарства з розгалуженою інституційною структурою та відпрацьованим століттями законодавством.

Література

1. Гелбрейт Дж. К. Новое индустриальное общество: Избранное / Дж. К. Гелбрейт // — М.: Эксмо, 2008. — С. 37.
2. Ершов М. Кризис 2008 года: «Момент истины» для глобальной экономики и новые возможности для России / М. Ершов // Вопросы экономики. — 2008. — № 12. — С. 13.
3. Скібіцька Л.І. Особливості антикризового менеджменту в країнах розвинутої ринкової економіки / Л.І. Скібіцька// [Електронний ресурс]. — Режим доступу:
http://archive.nbuv.gov.ua/e-journals/pspe/2011_3/Skibitska_311.htm
4. Стоян В. Державне фінансове регулювання в кризових умовах / В. Стоян // [Електронний ресурс]. — Режим доступу:
5. http://library.tneu.edu.ua/files/EVD/zhurnalu/Svit%20finansiv/4_2010.pdf#page=88
6. Шумпетер Й. А. Теория экономического развития. Капитализм, социализм и демократия / Й. А. Шумпетер // — М.: Эксмо, 2007. — 864 с.

Покотилів Д. В.,

аспірант,

Таврійський національний університет
імені В. І. Вернадського

ПРІОРИТЕТИ РЕФОРМУВАННЯ СИСТЕМИ АНТИКРИЗОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ В УКРАЇНІ

Сучасний розвиток України характеризується кризовими явищами як в економіці країни, так і в розвитку окремих її регіонів, галузей, діяльності деяких суб'єктів. Усе це відбувається під впливом тривалої світової фінансової кризи. Інституційні ж перетворення в Україні призводять до змін і знищення попередніх зв'язків, вимагають вдосконалення системи управління (державного, корпоративного та інше), проведення широкомасштабних державно-управлінських реформ, запровадження ефективних антикризових механізмів, розробки антикризових стратегій тощо[1, с. 1].

Актуальність теоретичної розробки проблем антикризового регулювання економіки, необхідність подолання кризового стану економіки в умовах необхідності стабільного розвитку економіки й актуальність пошуку нових підходів до вироблення стратегії й такти-

ки подолання кризового стану економіки визначили вибір проблематики даної статті [2, с. 276].

Питання антикризового управління національною економікою розглядались у наукових працях Л. Колінець, О. Молдована, Н. Паліги, М. Романюка та багатьох інших вітчизняних науковців. Але низька результативність використання антикризових заходів потребує неупередженого аналізу причин, механізмів і наслідків розвитку кризових явищ у національній економіці для формування антикризового інструментарію на майбутнє [3, с. 6].

Метою даної статті є викладення власного бачення реформування механізму антикризового регулювання в Україні.

Тож спробуємо запропонувати власні вектори вдосконалення механізму антикризового регулювання, але спочатку дамо визначення цього терміну.

Антикризове регулювання — це процес, за допомогою якого здійснюється вплив держави на економіку з метою скорочення строків і зменшення глибини кризи, а також пом'якшення його негативних соціально-економічних наслідків. Державне антикризове регулювання виконує наступні функції: вироблення заходів стабілізації економіки під час кризових потрясінь; захист ключових підприємств, що перебувають у стратегічно важливих галузях, від кризових процесів, що відбуваються в економіці [4, с. 620].

Удосконалення механізму антикризового регулювання в умовах світової економічної кризи на базі стратегії економічного розвитку України, яка орієнтована на запобігання згубної дії наслідків світової фінансової кризи та забезпечення стабільного зростання економіки, підвищення добробуту населення, на нашу думку, повинна містити наступні пріоритети:

- удосконалення податкової системи: застосування податкових стимулів до інноваційних і
- високотехнологічних підприємств;
- створення і державна підтримка реально діючої мережі надійних кредитних установ;
- удосконалення нормативно-правової бази, особливо в розділах про неспроможність підприємств і регулювання діяльності акціонерних товариств;
- підвищення інноваційної і інвестиційної активності;
- перехід до стандартів розвинених країн у сфері бюджетної політики;
- підвищення ефективності антимонопольної політики, створення здорового конкурентного середовища;

— забезпечення відповідності політики держзакупівель, включаючи закупівлі держкорпорацій, пріоритетам розвитку вітчизняної промисловості;

— забезпечення охорони інтелектуальної власності за світовими стандартами;

— розробка, впровадження і підтримка нових програм по підготовці кризис-менеджерів, що включає відбір і навчання антикризових керуючих; визначення місії їхньої діяльності і її цілей; збагачення теорії організацій на основі узагальнення наявного практичного досвіду роботи антикризових керуючих; побудова (на основі досягнень теорії організацій) навчальних програм для конкретних кризових ситуацій [2, с. 277].

До того ж держава не має права переступати тонку грань між необхідним антикризовим управлінням і переходом до авторитаризму. Необхідність визначення і дотримання цієї межі ще раз підтверджує обов'язковість підготовки висококваліфікованих фахівців у сфері державного регулювання криз, покликаних визначити найбільш сприятливе для боротьби з кризовими явищами співвідношення державного регулювання і механізмів самоврядування в політичній і соціально-економічній сферах. Наявність вищевикладених проблем підтверджує актуальність досліджень у області державного антикризового менеджменту з метою швидкого створення його єдиної, чітко опрацьованої концепції [5, с. 11].

Формування стратегії економічного розвитку з урахуванням розроблених рекомендацій ставить завдання пошуку шляхів переходу від вирішення проблем подолання вже виниклих криз або пророкування можливих строків їхнього настання, до забезпечення умов безперервного поступального розвитку економіки, що припускає підвищення якості життя всього населення планети без збільшення масштабів використання природних ресурсів до ступеня, що перевищує можливості Землі як екологічної системи.

Перспективи подальших наукових досліджень у даному напрямку передбачають формування наукових рішень щодо створення міжнародних та національних програм сталого економічного розвитку, що потребує вирішення глобальних завдань: подолання негативних наслідків світових економічних криз, вирішення проблем бідності, голоду, перенаселення, екологічних проблем тощо із застосуванням нових інструментів аналізу й бачення проблем і засобів їх вирішення з врахуванням особливостей і проблем кожного конкретного регіону, країни [2, с. 279].

Література

1. Шпачук В.В. Сутність терміну «антикризове управління» [Електронний ресурс] / В.В. Шпачук // Науковий вісник Академії муніципального управління, серія «Управління». — №1. — 2011. — Режим доступу: http://www.nbuv.gov.ua/portal/Soc_Gum/Nvamu_upravl/2011_1/27.pdf
2. Колінець Л. Антикризове регулювання економіки в умовах світових економічних криз: орієнтація на реалізацію стратегії економічного розвитку / Леся Колінець // Економічний аналіз : зб. наук. праць каф. екон. аналізу Терноп. нац. екон. ун-ту.— Тернопіль, 2010.— Вип. 5.— С. 276—279.
3. Безземельна Т. О. Оцінювання ефективності антикризової політики в Україні / Безземельна Т. О. // Держава та регіони. — 2011. — № 2. — С. 6.
4. Антикризисное управление [Текст] / под ред. Э. М. Короткова. — М.: ИНФРА-М, 2005. — С. 620.
5. Бабич А.О. Формирование концепции государственного антикризисного управления в Украине. [Электронный ресурс]. Режим доступа: <http://archive.nbuv.gov.ua/e-journals/debu/2009-1/index.html>

Постоєнко К. І.,

аспірант,

ДВНЗ «Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана»

ВПЛИВ ЄВРОІНТЕГРАЦІЇ НА ПРОДОВОЛЬЧИЙ РИНОК УКРАЇНИ

Український народ оптимістично налаштований по відношенню до євроінтеграції. Але ми часто чуємо, що створення зони вільної торгівлі з Євросоюзом негативно вплине на продовольчий ринок, зокрема на сільське господарство. Розглянемо вплив європейських норм на виробництво і споживання сільськогосподарської продукції та відповімо на питання: «Чи потрібно Україні підписувати угоду про асоціацію з ЄС?».

Всі норми ЄС діляться на правові групи, основними з яких є: норми щодо продукту (загальні вимоги для допуску на ринок, гігієна, мікробіологічні показники, добавки та забруднювачі, ГМО); норми щодо процесу (відповідність вимогам ХАССП, якість продукції); норми щодо інформування споживачів (марку-

вання та інформація про продукт); норми щодо процедур (офіційний контроль) [1].

Основним документом, яким керуються учасники ринку харчових продуктів в ЄС, є регламент парламенту і ради № 178/2002 «Про загальну гігієну харчових продуктів та кормів». У ній зокрема визначені головні принципи, за якими мають працювати виробники харчів і які, зрештою, дозволяють гарантувати дотримання високих стандартів безпечності без надмірного контролю з боку держави. Це принципи ХАССП (HACCP, Hazard Analysis and Critical Control Points), простежуваності (traceability) і відповідальності виробника (name and blame) [1].

Принципи ХАССП — це науково обґрунтована система, яка дозволяє гарантувати виробництво безпечної продукції шляхом визначення і контролю небезпечних чинників [1].

Принцип простежуваності виконується через харчовий ланцюжок (рис. 1). Тобто щоб система ХАССП працювала, виробник повинен також вимагати від усіх учасників харчового ланцюжка дотримуватися її принципів. Виробник повинен швидко ідентифікувати будь-якого постачальника чи власника продукції, тобто знати, звідки приходить сировина і куди йде готовий продукт [1].

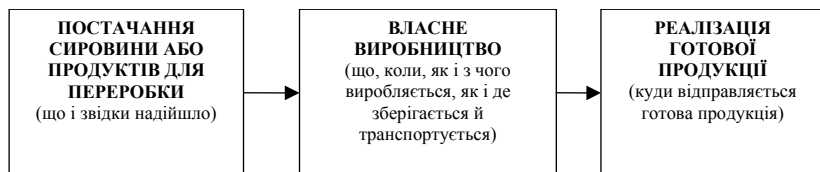

Рис. 1. Харчовий ланцюжок

Принцип відповідальності виробника полягає у впровадженні системи ХАССП і принципу простежуваності (харчового ланцюжка) і має на меті зробити дотримання законодавства раціональним і вигідним для виробників. По-перше, вони самі визначатимуть, де саме на виробництві потрібен контроль та за якими факторами треба слідкувати. По-друге, саме виробники, а не контролюючі органи, нестимуть відповідальність за порушення, а отже найбільше зацікавлені в тому, щоб усе працювало як належне [1].

Згідно з угодою про асоціацію, всі продукти харчування, призначені для продажу, в Україні вироблятимуть відповідно до європейських норм. Таким чином, продукція стане безпечнішою

для місцевих споживачів, а також автоматично, без додаткової сертифікації отримає доступ на ринки країн-членів ЄС [1].

Офіційна ціль політики ЄС у цій сфері — отримання споживачем максимальної користі для здоров'я від їжі та гарантування високого рівня захисту його прав через підтримання жорстких стандартів у виробництві продуктів харчування. Для досягнення цієї мети в ЄС здійснили кілька дуже важливих кроків: на всьому харчовому ланцюжку застосовується комплексний підхід до безпеки харчів («із лану до столу», «зі стодоли до столу»); основну відповідальність за безпеку харчової продукції несуть її виробники (в Україні — чиновники-контролери, що спричиняє корупцію і безвідповідальність виробників); національні органи в кожній країні-члені ЄС створили систему контролю за безпечністю продуктів харчування та здійснюють перевірки виробників на предмет дотримання вимог цієї системи, основний галузевий орган — Європейська агенція з безпечності продуктів харчування перевіряє компетенцію національних органів контролю [1].

Як стверджують розробники угоди про асоціацію з ЄС та експерти з її впровадженням в Україні зростуть стандарти якості товарів, скасується ввізне мито на більшу кількість продукції АПК ЄС (в Україні знизяться ціни на тверді сири — 15 %, вина й алкоголь — 5 %, оливкову олію — 10 %, балтійську рибу — 10 %) і в той же час споживачам буде легше захищати свої права. Щодо захисту прав споживачів, угодою передбачається дієвий механізм повернення зіпсованого товару та отримання компенсації в судовому порядку в разі порушення прав споживачів (рішення прийматимуться швидше, ніж це відбувається зараз) [1].

Крім того, в Україні покращиться якість молока та м'яса (в Україні 90—95 % тваринницьких господарств не відповідають стандартам ЄС).

На даний момент 66 % молока, що виробляється в Україні не відповідає нормам ЄС. За нормами ЄС: персонал, що здійснює доїння повинен дотримуватися особистої гігієни та перед доїнням молоко з кожної корови перевіряється за органолептичними і фізико-хімічними показниками; доїння повинно здійснюватися автоматизовано (в Україні допускається доїння руками); молоко має зберігатися охолодженим (до +6°C) у чистому приміщенні, що містить охолоджувач; посуд для зберігання молока повинен бути виготовлений з нетоксичних матеріалів з гладкою поверхнею, чистим, легко митися, дезінфікуватися хоча б раз на день; за якісними показниками в 1 мл молока повинно міститися не більше 400 тис. одиниць соматичних клітин та не більше 100 тис. мікро-

організмів (в Україні молоко ділиться на сорти і у 1—2 сортах в 1 мл може міститися 400—800 тис. одиниць соматичних клітин і не більше 3 млн мікроорганізмів); вміст антибіотиків у молоці зведений до мінімуму та ін.

У виробництві м'ясопродукції типовими порушеннями в Україні є: антисанітарія; невідповідність нормам утримання, годування та забою тварин; неякісні корма (можуть містити антибіотики) та відсутність належної перевірки кормів на окремих етапах їх виготовлення; неналежне зберігання продукції.

Держава має законодавчо й фінансово допомогти селянам виробляти продукцію європейської якості (наприклад, шляхом об'єднання їх у кооперативи на зразок тих, що існують в країнах ЄС).

Отже, Україна тільки виграє від угоди про асоціацію з ЄС.

Література

1. Асоціація з ЄС вимагає кращого захисту прав споживачів. (ІНФОГРАФІКА) від 9.10.2013 р. — [Електронний ресурс] — режим доступу — <http://texty.org.ua/mod/datavis/apps/ugoda>.

Просяник Н. В.,

аспірант,

ДВНЗ «Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана»

МІСЬКЕ ГОСПОДАРСТВО ЯК ОБ'ЄКТ АНТИКРИЗОВОГО УПРАВЛІННЯ

Економічна криза 2008 року мала значний вплив на життєдіяльність установ та організацій, що забезпечують надання послуг населенню міста та є складовою частиною його господарства. Цей вплив має негативні наслідки, які проявляються і сьогодні, незважаючи на комплекс заходів, ужитих державними органами влади з метою їх усунення. Тому в міському комплексі України виникла необхідність у постійній реалізації заходів антикризового управління міським господарством з метою уникнення негативних наслідків економічного занепаду та попередження таких явищ у майбутньому.

Головна особливість здійснення антикризового управління у сфері міського господарства полягає у його подвійному характері — таке управління слід проводити як на мікрорівні, тобто на рівні окремого підприємства, установи чи організації, що здійснюють свою діяльність у місті, так і комплексно на рівні міста, регіону та держави — тобто на макрорівні. Це пояснюється тим, що кризове явище, яке охоплює країну, регіон чи окреме місто, закономірно спричиняє кризу і на підприємствах, організаціях та установах, що входять до складу окремого міського господарства, і навпаки — криза в функціонуванні підприємств господарського комплексу може призвести до загального спаду економіки в країні. Саме тому антикризове управління у сфері міського господарства необхідно проводити комплексно — як на рівні окремих підприємств і галузей, так і на рівні національної економіки в цілому.

Антикризове управління у міському господарстві являє собою організоване спеціальне управління, в основу якого покладена сукупність специфічних управлінських рішень, що приймаються керівними органами установ та організацій, а також державними та місцевими органами влади в умовах ресурсних та часових обмежень, підвищеного ризику, фінансових, земельних та інших груп витрат міського господарства.

Варто зазначити, що до витрат міського господарства загалом відносяться фінансові, земельні, природні, виробничо-технічні, інноваційні, інформаційні та інвестиційні витрати, а також витрати робочої сили, витрати підприємницьких здібностей, інтелектуальні та державно-управлінські витрати. Ефективне управління наведеними групами витрат в умовах кризи безумовно сприятиме покращенню економічного та соціального розвитку господарства міста та його агломерації, а тому поступово призведе до економічного піднесення економіки регіону та країни в цілому.

Таким чином, головною метою антикризового управління міським господарством має бути відновлення кількісних і якісних показників ефективності використання його ресурсної бази з метою покращення життєдіяльності міського населення та соціально-економічного розвитку міського господарства. Визначення обсягу покращення кількісних та якісних показників, у порівнянні з попереднім періодом, дасть змогу оцінити ефективність здійснення антикризового управління.

Варто зазначити, що визначення оцінки ефективності антикризового управління витратами міського господарства є досить складною процедурою, оскільки носить суб'єктивний характер, а тому при її проведенні потрібно насамперед визначити два клю-

чових питання: по-перше, чи досягнута позитивна тенденція у зміні показників господарської діяльності підприємств та організацій приватного та державного секторів у місті за період проведення антикризового управління, у порівнянні з початковим періодом; по-друге, чи призвело проведення антикризового управління витратами до економнішого використання ресурсної бази міського господарства.

Відповідь на ці питання є підґрунтям для формулювання результативних показників ефективності антикризового управління, проведення економічного аналізу яких дасть змогу оцінити альтернативні антикризові пропозиції управління витратами міського господарства та зробити висновок щодо його проведення.

Загалом антикризове управління витратами міського господарства повинно проводитись з урахуванням двох головних умов: мінімізація витрат при тому ж об'ємі надання послуг населенню міста, що в передкризовому стані, та максимізація віддачі при даному рівні витрат. Зрозумілим стає те, що об'єктом антикризового управління мають стати всі групи витрат, однак на практиці таке трапляється рідко, оскільки витрачання зусиль, часу та коштів щодо регулювання однією групою витрат, призводить до зменшення затрачених тих же зусиль, часу та коштів для іншої групи. Наприклад, антикризове управління витратами робочої сили шляхом оптимізації чисельності працівників на господарюючих установах у місті потребує затрат коштів (одноразові виплати скороченим працівникам, виплати по безробіттю) і часу (період, протягом якого приймаються відповідні нормативно-правові акти, а також мінімальний проміжок часу, протягом якого працівники мають бути попереджені про можливе скорочення). При цьому скорочення витрат на заробітну плату не завжди призводить до виведення підприємства з кризи, оскільки скорочення кількості працівників може стати передумовою зниження продуктивності праці працівників, що залишилися, зменшення кількості випущеної продукції та наданих послуг, збільшення витрат на розширення механізації та автоматизації виробничих процесів. Разом з тим проведення ефективного комплексного управління витратами дало б змогу частково скоротити чисельність некваліфікованих працівників, окрему частину працівників направити на перекваліфікацію та навчання, модернізувати виробничо-технічні ресурси (машини та автоматизоване устаткування, що використовуються у виробничому процесі), підшукати дешевшу сировинну базу тощо.

Враховуючи вищенаведене, основними чинниками, які сприяють ефективному антикризовому управлінню міським господар-

ством, є: проведення якісного наукового та економічного аналізу кризової ситуації, яка виникла у міському господарстві; професіоналізм й спеціальна фахова підготовка керівних органів установ та організацій у міському господарстві, а також посадових осіб державних і місцевих органів влади; розробка комплексної стратегії антикризового управління витратами міського господарства; вміння розробляти та приймати ризиковані рішення, а також прогнозувати результати та наслідки їх впровадження; створення системи моніторингу кризових ситуацій, яка дала б змогу визначати ймовірність початку кризи, інформацію, необхідну для її своєчасного виявлення та розпізнавання, а також програмувати механізм дій щодо її уникнення.

Отже, антикризове управління міським господарством носить доволі специфічний характер, оскільки його метою є як відновлення життєдіяльності міста та його господарства в цілому, так і виведення із кризового стану підприємства, установи та організації, що надають послуги міському населенню. У зв'язку з цим, ефективне антикризове управління витратами міського господарства повинно проводитись комплексно, шляхом мінімізації витрат при тому ж об'ємі надання послуг населенню міста, що в передкризовому стані, та максимізація віддачі при даному рівні витрат.

Прудь П. В.,

аспірант,

ДВНЗ «Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана»

НЕДЕРЖАВНЕ ПЕНСІЙНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ В УКРАЇНІ: ПІДСУМКИ 10 РОКІВ ІСНУВАННЯ

Завданнями проведення пенсійної реформи, розпочатої ще у 2004 році, є запровадження багаторівневої пенсійної системи в Україні, її збалансування та стабільність, сприяння зростанню якості соціального захисту, надання можливості та гарантій громадянам забезпечити гідний рівень пенсії. Проте майже за 10 років пенсійної реформи в Україні не відбулося кардинальних змін, зокрема, не вирішеними залишаються проблеми тінізації доходів

громадян, фінансування пенсійного фонду України, низького розміру пенсій, демографічного розвитку країни (щорічне збільшення пенсіонерів і зменшення кількості працюючих), необізнаності переважної частини населення щодо послуги НПЗ, низького рівня довіри до пенсійної системи тощо.

На сьогодні функціонують лише два рівня пенсійної системи — державне пенсійне забезпечення (солідарна система) та недержавне пенсійне забезпечення, які і досі не забезпечують нормального життя пенсіонерів. Запровадження другого рівня загальнообов'язкового державного страхування відтерміновано у часі в зв'язку з необхідністю створення соціально-економічних передумов і буде задіяне по досягненню бездефіцитності бюджету Пенсійного фонду України. Проте його дефіцит у 2012 році сягнув 27,2 млрд грн, з яких 15,3 млрд грн покривалися за рахунок коштів державного бюджету України [1].

Не зважаючи на те, що НПЗ є дієвим засобом забезпечення високого рівня життя пенсіонерів, як засвідчує зарубіжний досвід, в Україні НПЗ характеризується низькими показниками розвитку (табл. 1) та не знайшло належної підтримки у суспільстві. Послуги з НПЗ надають недержавні пенсійні фонди, банки та страхові компанії зі страхування життя.

Аналіз даних таблиці показує, що протягом 2005–2008 рр. кількість недержавних пенсійних фондів зросла вдвічі, однак у 2009 році у зв'язку з фінансовою кризою та зменшенням доходів населення їх кількість зменшилась, і впродовж 2010–2012 рр. спадна тенденція зберігається. Не зважаючи на позитивну тенденцію зростання показників діяльності НПФ, вони є досить низькими. Так, у 2012 році частка активів НПФ у ВВП складає близько 0,1 %, частка учасників НПФ у загальній кількості зайнятого населення — 1,5 %, що говорить про нерозвиненість недержавного пенсійного забезпечення в Україні.

Таблиця 1

**ДИНАМІКА ОСНОВНИХ ПОКАЗНИКІВ РОЗВИТКУ
НЕДЕРЖАВНОГО ПЕНСІЙНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ В УКРАЇНІ
ПРОТЯГОМ 2005—2012 РР.**

Показники	Роки							
	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012
Кількість НПФ, на кін. пер.	54	79	96	109	108	101	97	94
Активи НПФ, млн грн	46,1	142,0	280,7	612,2	857,9	1 144,3	1 386,9	1 660,1

Закінчення табл. 1

Показники	Роки							
	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012
Кількість учасників за пенс. контракти, тис. ос.	88,4	193,3	278,7	482,5	497,1	569,2	594,6	584,8
Загальні пенсійні внески, млн грн, з них:	36,4	114,4	234,4	582,9	754,6	925,4	1 102,0	1 313,7
від фізичних осіб	2,2	5,3	14,0	26,0	31,8	40,7	50,6	58,6
від фізичних осіб-підприємців	0,01	0,02	0,04	0,1	0,1	0,2	0,2	0,2
від юридичних осіб	34,2	109,1	220,4	556,8	722,7	884,6	1 051,2	1 254,9
Пенс. виплати НПФ, млн грн	1,7	4,0	9,1	27,3	90,1	158,2	208,9	251,9
Інвестиційні доходи, млн грн	9,7	45,3	68,1	86,8	236,7	433,0	559,9	620,3
Витрати, що відшкодовуються за рах. пенс. активів, млн грн	1,3	6,1	16,6	31,6	47,1	64,6	86,6	106,6
Частка активів НПФ на депоз. банківських рахунках, %	70	34,1	38,6	56,3	40	34,7	34,7	34,5
Чисті страх. премії за договор. страх. довічн. пенсії, ризику інвал., смерті учасн. НПФ, млн грн	0,058	4,83	35,44	0,086	1,20	2,13	0,35	—
Чисті страх. премії за договор. страх., якими передб. досягн. застрах. особ. визнач. договор. пенс. віку, млн грн	38,02	40,54	45,42	51,80	60,72	35,20	47,49	—
Чисті страх. виплати за договор. страх. довічн. пенсії, ризику інвал., смерті учасн. НПФ, млн грн	0,001	0,018	0,035	0,002	0,0	0,0	0,0	—
Чисті страх. виплати за договор. страх., якими передб. досягн. застрах. особ. визнач. договор. пенс. віку, млн грн	1,06	0,82	3,62	5,90	12,26	11,62	12,79	—

Джерело: складено автором на основі даних [2—4].

Як бачимо з табл. 1, інвестування пенсійних активів у банківські депозити є найпривабливішим напрямом вкладання коштів

недержавних пенсійних фондів. Такі показники пояснюються намаганням компаній з управління активами недержавних пенсійних фондів мінімізувати ризики, які є значно вищими на фондовому ринку. Однак протягом останніх років частка вкладів на банківські рахунки зменшується, що пов'язано із нестабільністю функціонування банківської системи.

Динаміка перевищення темпів зростання страхових виплат над страховими преміями у 2006—2010 рр. за договорами досягнення застрахованою особою пенсійного віку свідчить про зростання ризиків діяльності страхових компаній, відповідно і майбутніх пенсійних виплат. Як видно із табл., пенсійне страхування в Україні є взагалі нерозвинутим, адже частка чистих страхових премій за договорами страхування довічної пенсії у чистих страхових преміях страховиків життя у післякризовий період склала менше 1 %, натомість аналогічний показник за іншими договорами пенсійного страхування склав близько 4 %. У 2008 році порівняно з 2007 роком чисті страхові премії за договорами страхування довічної пенсії скоротилися, що пов'язано із фінансовою кризою та зменшенням доходів населення.

Таким чином, основними проблемами розвитку пенсійної системи України, не зважаючи на 10 років реформування, є: дефіцит Пенсійного фонду України та високий рівень пенсійного навантаження на державний бюджет; низький рівень офіційних заробітних плат та високий рівень тінізації доходів громадян; необізнаності суспільства в пенсійній реформі та переваги діяльності НПЗ; нерозвиненістю фондового ринку та інструментів вкладання залучених пенсійних коштів; низький рівень суспільної довіри до НПЗ у зв'язку негативним досвідом вкладання заощаджень у банківську систему.

Одним із шляхів підвищення дієвості пенсійної реформи в Україні повинне стати: виведення доходів громадян із тіні, що стане суттєвим джерелом наповнення бюджету Пенсійного фонду; удосконалити нормативно-правову базу щодо питань інвестування, ліквідності пенсійних активів; сприяти зростанню довіри громадян до діяльності НПЗ; забезпечити інформаційну прозорість і доступність, позиціонувати послуги НПЗ через проведення широкомасштабної роз'яснювальної роботи серед населення.

Література

1. Офіційний сайт Пенсійного фонду України [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://www.pfu.gov.ua>

2. Офіційний сайт Національної комісії, що здійснює державне регулювання у сфері ринків фінансових послуг [Електронний ресурс] — Режим доступу: <http://www.dfp.gov.ua>

3. Офіційний сайт Національної комісії з цінних паперів та фондового ринку [Електронний ресурс] — Режим доступу: <http://www.nssmc.gov.ua>

4. Офіційний сайт Української асоціації інвестиційного бізнесу [Електронний ресурс] — Режим доступу: <http://www.uaib.com.ua>

Пухтаєвич Г. О.,

к.е.н., професор,

ДВНЗ «Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана»

ОСОБЛИВОСТІ МОНІТОРИНГУ ПРОДОВОЛЬЧОГО РИНКУ УКРАЇНИ

Сучасна продовольча криза створює серйозну загрозу світу. Саме тому вирішення продовольчої проблеми, забезпечення продовольчої незалежності країни стає сьогодні одним з найважливіших завдань державного регулювання.

Відповідальність за формування продовольчої безпеки безпосередньо покладається на державу і залежить від її аграрної політики. Але в розвитку аграрного сектору в Україні намітилися негативні тенденції: сільське господарство залишається збитковим, знижується продуктивність праці в галузі, гальмується технічне переоснащення сільськогосподарського виробництва. Поступово Україна втрачає свої позиції на світовому ринку продовольчих товарів з традиційного експорту зерна, цукру, олії і перетворюється в країну — імпортера продовольства.

Зазначене обумовлює необхідність цілеспрямованих заходів держави щодо прискорення реформування аграрного сектору, постійного моніторингу ефективності державного регулювання сільського господарства та чіткого відпрацювання методичної бази такого моніторингу.

У Законі України «Про продовольчу безпеку України» [1] визначено основні напрямки державної політики в цій сфері: забезпечення економічної та фізичної доступності продовольства; за-

безпечення безпечності та якості продовольства; розроблення державних програм раціонального харчування та рекомендацій щодо медично обґрунтованих та економічно забезпечених стандартів харчування; розвиток виробництва та реалізації продовольства; забезпечення оптимального співвідношення експорту та імпорту продовольства. Але ситуація на ринку продовольчих товарів свідчить про недостатню ефективність такої державної політики.

Отже, постає необхідність розробки концепції формування і розвитку національного продовольчого ринку України з метою забезпечення її продовольчої незалежності. Продовольчу незалежність країни визначають як такий стан продовольчого забезпечення, за якого фізична та економічна доступність життєво важливих продуктів харчування для населення гарантується вітчизняним виробництвом і запасів матеріального резерву на законодавчо визначеному рівні [3].

Для визначення ступеня продовольчого забезпечення в країні необхідно розширити систему показників якісного і кількісного аналізу ринку продовольчих товарів. Найпоширенішими показниками є: достатність продовольчого споживання — це зіставлення фактичного рівня споживання продовольства із науково обґрунтованими нормами по групам продовольства; доступність продовольчого споживання як частка доходу сім'ї, що витрачається на харчування. Вважається, що якщо на придбання продовольчих товарів витрачається більше 50 % доходу сім'ї, то це свідчить про низький рівень життя населення та є одним з показників бідності. В Україні на харчування витрачається близько 58 % доходу сім'ї.

Для оцінки рівня продовольчого забезпечення застосовується показник середньодушового споживання продуктів харчування в калорійному вимірі на добу. В Україні цей показник критично низький і складає близько 2500 ккал., тоді як у розвинених країнах він становить близько 3300—3800 ккал.

Визначається також показник продовольчої незалежності країни. Вважається, що за умов закупівлі 20—30 % продовольства від виробленого країна-імпортер втрачає свою продовольчу незалежність. Межа — це 30 %. Фактичний показник в Україні становить 13,7 % [2, 4].

Важливим є показник забезпечення держави зерновими продовольчими ресурсами, що визначається як співвідношення державних запасів зерна до внутрішнього харчового споживання населенням хліба і хлібопродуктів у перерахунку на зерно. Згідно з

рекомендаціями ФАО, граничним показником забезпечення держави зерновими ресурсами вважається 17 %.

Рекомендується також визначати квінтільний коефіцієнт, тобто показник диференціації продовольчого споживання за соціальними групами населення. Це співвідношення продовольчого споживання у 20 % сімей з найбільшими доходами і 20 % сімей з найменшими доходами.

Крім того, в умовах, коли близько 60 % продуктів харчування не відповідають державним стандартам, постає питання необхідності ефективного контролю якості власної та імпортованої харчової продукції та продовольчої сировини.

Зазначені показники ступеня продовольчого забезпечення доцільно доповнити показниками моніторингу ефективності державного регулювання сільськогосподарського виробництва: обсяг бюджетних асигнувань на розвиток сільського господарства; обсяг субсидій і дотацій по галузям сільського господарства та категоріям господарств; обсяг кредитів, у т.ч. пільгових, по галузям і категоріям господарств; реальна процентна ставка централізованих кредитів; податки та податкові пільги по галузям і категоріям господарств; встановлення протекціоністських бар'єрів на імпорт продовольства; експортні субсидії; державне страхування сільськогосподарського виробництва.

Україна має значні можливості виробництва сільськогосподарської продукції. На території України на ріллю припадає 78 % сільськогосподарських угідь. Для порівняння цей показник у Франції становить 63,4 %, Німеччині — 69,6 %, Великобританії — 37 %, у країнах ЄС у середньому — 60,7 %. Агарне виробництво в Україні складає близько 8,2 % ВВП, що майже вдвічі перевищує середньоєвропейський рівень [5]. Але наявний потенціал виробництва сільськогосподарської продукції в Україні використовується недостатньо.

Література

1. Закон України «Про продовольчу безпеку України» від 26 грудня 2011 року.
2. Глобалізація і продовольство: Монографія Саблук П.Т. та ін. / П.Т. Саблук, О.Г. Білоус, В.І. Власов. — К.: ННЦІАЕ, 2008. — С. 145.
3. Кочетков О.В., Марков Р.В. Формування системи показників продовольчої безпеки України // Економіка АПК. — 2002. — № 9.
4. Продовольча безпека: структура, рівні та критерії забезпечення / Гойчук О.І. // Загальні проблеми економіки. — 2003. — № 12.
5. Сучасна земельна політика України / Юрченко А.Д., Греков Л.Д., Мірошніченко А.М., Кузьмін А.В. — К.: Інтертехнологія, 2009. — 260 с.

Радіонова І. Ф.,

д.е.н., професор,

ДВНЗ «Київський національний економічний університет
імені Вадима Гетьмана»

ТЕОРІЯ МАКРОЕКОНОМІЧНОЇ ПОЛІТИКИ: ВІДДЗЕРКАЛЕННЯ ДОСВІДУ ГЛОБАЛЬНОЇ ФІНАНСОВОЇ НЕСТАБІЛЬНОСТІ

Усвідомлення причин виникнення та особливостей подолання наслідків фінансової нестабільності наприкінці 2000-х років сприяло розвитку теорії макроекономічної політики. Під теорією макроекономічної політики розуміємо систему поглядів, щодо змісту, засобів, меж та ефективності державного регулювання національної економіки та відповідну цим поглядам систему понять.

Збагачення теорії макроекономічної політики на межі 2000—2010-х рр., на наш погляд, відбувається за двома основними напрямками:

1) шляхом розширення категоріального ряду (понятійної матриці) теорії,

2) внаслідок змін у «захисному поясі» теорії.

Розширення категоріального ряду теорії макроекономічної політики має місце при введенні в науковий обіг понять, які віддзеркалюють нові явища. Останні у особливий спосіб модифікують макроекономічну політику. Відтак спрямованість на макроекономічну стабільність і перманентне відтворення загальної економічної рівноваги, що і формує зміст макроекономічної політики, досягаються з врахуванням нових викликів.

До нових явищ, відповідно, понять, що збагатили категоріальний ряд теорії макроекономічної політики, на наш погляд, належать:

— «очікування неперервного економічного зростання» як вид очікувань, пов'язаний з окремим етапом розвитку,

— «віртуалізація економіки» під впливом «сек'ютеризації активів»,

— «асиметрія інформації» у відносинах великих груп економічних суб'єктів,

— «негативна мультиплікація» внаслідок «ефекту стиснення кредитного ринку».

Усі згадані явища, маючи власний макроекономічний зміст, взаємопов'язані в реальному функціонуванні економіки.

«Очікування неперервного економічного зростання» — особливий вид хибних очікувань про тривале зростання без бумів і спадів, пов'язаних з етапом «Великої помірності» (термін, що дістав поширення завдяки Б. Бернанке [1]). Як відомо, етап розпочався у другій половині 1980-х рр. і охопив майже 20 років. Макроекономічними проявами «очікувань неперервного зростання» стали: масова готовність фінансових установ до високих ризиків, розширення ринку неякісних кредитів, а також тотальна орієнтованість суб'єктів фінансового ринку на швидке зростання доходів.

«Віртуалізації економіки» за фінансової нестабільності виявляється у зростаючому відстороненні власників цінних паперів від реального потоку доходів, зокрема, від повернення кредитів власниками нерухомості, придбаної у кредит. Причиною такого відсторонення стає ускладнення інструментів фондового ринку, зокрема, випуск цінних паперів на інші цінні папери, забезпечені заставою. У свою чергу, причиною таких ускладнень фондового ринку є природне бажання кредиторів зменшити ризики неповернення боргів. Останнє досягається саме через «сек'ютеризацію активів» — появу фінансових інструментів на зразок CDS (credit default swaps) — свопів на дефолт за кредитами.

«Асиметрія інформації» на макрорівні виявляється у масовій зацікавленості торговців цінними паперами створювати «ілюзію низької ризиковості». Функцію творення такої ілюзії виконують рейтингові агенції та, частково, страхові компанії. Можливість поширення «ілюзії низької ризиковості» на великі групи покупців цінних паперів забезпечується загальним «очікуванням неперервного економічного зростання»

«Негативна мультиплікація» внаслідок «ефекту стиснення кредитного ринку» — це особлива взаємодія фінансового та реального секторів економіки. На відміну від традиційного «кредитного каналу», що досліджується в теорії монетарного регулювання економіки, «ефект стиснення кредитного ринку» має у якості елементу трансмісії хибні очікування щодо економічного зростання та захищеності фінансового сектору від ризиків. Власне дія ефекту — це зміни у реальному секторі економіки за логікою:

Кредити (іпотечні) ↓ → Попит на нерухомість ↓ → Робочі місця у секторі нерухомості ↓ → Робочі місця у інших секторах економіки ↓ → $Y \downarrow$.

Змінам у реальному секторі, за логікою «ефекту стиснення», передують процеси у фінансовому секторі, які завершуються дефолтами фінансових установ і відповідним стисненням кредитного ринку:

Очікування зростання $\uparrow \rightarrow$ Кредити (іпотечні) $\uparrow \rightarrow$ Ціни на житло $\uparrow \rightarrow$ Ілюзія захищеності цінних паперів $\uparrow \rightarrow$ Дефолти фінансових установ $\uparrow \rightarrow$ Кредити (іпотечні) $\downarrow \dots$

Зміни у «захисному поясі» теорії макроекономічної політики виявляються у виникненні допоміжних гіпотез — нових підходів до її змісту, засобів, меж та оцінки ефективності. Саме нові підходи допомагають теорії пройти верифікацію новими фактами. До основних гіпотез, якими збагатилась теорія макроекономічної політики, на наш погляд, належать:

- про «хибність дерегулювання економіки»,
- про «імунітет великого бізнесу» від наслідків фінансової кризи,
- про поведінкову природу макроекономічної нестабільності та спрямування політики, переважно, на зміни цієї поведінки.

Гіпотеза «хибності дерегулювання економіки» є фактичним визнанням того, що послаблення (невиконання) функцій регулювання фінансового ринку може ставати причиною економічних криз. Гіпотеза підтверджується негативними наслідками відсутності звітності продавців цінних паперів та урядового контролю за найбільш динамічною (зростання у 10 разів за 7 років) і ризиковою частиною фондового ринку — ринком CDS. Останній розглядався як «позабіржовий» і тому мало регульований.

Гіпотеза «хибності дерегулювання економіки» приходить на зміну гіпотезі послаблення контролю уряду у грошово-кредитній сфері, яка була панівною у період «Великої помірності».

Визнання «хибності дерегулювання» автоматично підвищує роль макропруденціальних правил та відповідних нормативів для урядів та окремих економічних суб'єктів [2, 3]. Такі правила стають настільки важливими, що узгоджуються на наднаціональному рівні [4].

Практика реалізації пруденційних (обмежувальних) правил виявила цікавий зв'язок, а саме: більша лібералізація для окремих суб'єктів унеможлиблює реалізацію жорсткіших правил на макrorівні. Зокрема, це стосується нормативу левериджу для окремих суб'єктів, який у передкризовому періоді був значно лібералізований — знижений у США та Великій Британії з 1:15 до 1:40. За таких умов збільшується ризик дефолтів і зменшується ймовірності виконання нормативів щодо частки державного бюджету та державного боргу у ВВП

Гіпотеза «імунітету великого бізнесу» полягає у тому, що збільшення масштабів фінансових установ у докризовому періоді, робить уряд їх «заложником» при виході з кризи. Останнє підтверджується фактами порятунку бюджетним коштом великих страхових компаній (наприклад, AIG у США) і банків (наприклад,

Northern Rock, Royal Bank of Scotland у Великій Британії, ІКВ у Німеччині тощо). Дефолти останніх здатні спричиняти колапс усієї фінансової системи саме через масштаби діяльності, про що, зокрема, свідчать наслідки дефолту банку Lehman Brothers. Відтак, контроль за масштабами для обмеження «імунітету великого бізнесу» може розглядатись як антикризовий захід уряду.

При надмірному масштабі фінансових установ може виникати особливий вид екстерналій, коли негативні наслідки банкрутств перекладаються на «третіх осіб» — платників податків.

Визнання поведінкової природи макроекономічної нестабільності означає відмову від абсолютизації ідеї «ефективних ринків» і «раціональної поведінки суб'єктів». Відтак, передбачається, що макроекономічна політика має реалізовуватись через стимули та обмеження. цієї поведінки.

Література

1. Bernanke B. The Great Moderation (2004) — Режим доступу: federalreserve.gov/boarddocs//2004022

2. Europe economy: Will economic risk alert mechanism work? [Електронний ресурс]. — April 25th 2012. — Global Business Performance Think Tank, Economist Intelligence Unit, 2012. — Режим доступу: <http://performance.ey.com/2012/05/15/europe-economy-will-economic-risk-alert-mechanism-work/>

3. Blanchard O., Cotarelli C. Ten commandment for fiscal adjustment in advanced economies — Режим доступу: www.rtable.net/index/rt/economics1/344

4. Scoreboard for the Surveillance of Macroeconomic Imbalances / Occasional Paper. — № 92. — February 2012. — European Commission, 2012. — 28 pp.

Ревун К. І.,

здобувач,

Тернопільський національний економічний університет

АНТИКРИЗОВЕ УПРАВЛІННЯ У ЗАБЕЗПЕЧЕННІ ЗБАЛАНСОВАНОГО РОЗВИТКУ НАЦІОНАЛЬНОЇ ЕКОНОМІКИ

У розвитку національної економіки існує комплекс проблем. Це — збалансованість економічного розвитку, удосконалення структури, економіки, підвищення її ефективності, прискорення

темтів і пошук нових джерел економічного зростання, вироблення ефективного інструментарію державного регулювання, який би підтримував макроекономічну стабільність і дозволяв передбачати можливі кризові процеси. Історія розвитку багатьох країн світу свідчить про те, що їм доводилося переживати глибокі спади виробництва, фінансові потрясіння, масове безробіття, гострі соціальні та політичні конфлікти. Відмітимо, що дані процеси носили циклічний характер і продовжують повторюватися і на сучасному етапі розвитку продуктивних сил. Одні країни з великими труднощами і значними витратами долають наслідки циклічних коливань, інші досить успішно справляються з економічними і соціальними потрясіннями і в досить короткі терміни виводять свої економічні системи з гострих кризових станів. Успіх антикризових заходів залежить від обраної моделі та засобів державного регулювання економікою.

Ліберальна концепція монетаризму в США не передбачає прямого втручання держави в економіку, а передбачає лише широку державну підтримку приватного підприємництва і ринку. Тому в цій країні антикризове державне управління проявляється у вдосконаленні законодавства в сфері створення нових робочих місць у першу чергу в державному секторі, розробки цільових програм з працевлаштування молоді, ліквідації структурного безробіття, реалізації структурних програм, які збільшуватимуть експорт і підвищуватимуть конкурентоспроможність національної економіки.

У ряді країн (Німеччині, Великобританії, Італії, Чехії) державні органи застосовували особливі антикризові заходи, що стосуються реалізації програм приватизації для збалансованості та підвищення конкурентоспроможності економіки як на мікро-, так і на макроструктурному рівнях.

У Швейцарії, Японії, Австралії, Канаді, Китаї, Росії особлива увага в реалізації антикризового регулювання відводиться монетарним важелям. Для підтримки інвестиційного попиту центральні банки зменшували ставки рефінансування, резервні вимоги, купували державні боргові зобов'язання, комерційні та іпотечні цінні папери, розширювали перелік об'єктів застави, підтримували ліквідність в іноземній валюті.

Національний банк Швейцарії уклав угоди про свопи франків на польські злоті та угорські форинти. Китайський народний Банк уклав угоди про свопи юанів на іноземну валюту з центральними банками Індонезії, Малайзії, Гонконгу, Білорусії, Аргентини, Кореї на загальну суму 660 млрд юанів. Окремі країни, що

стикнулись з відтоком капіталу, такі як Росія, Польща, Індія, Бразилія, Корея також активно використовували міжнародні резерви для надання ліквідності в іноземній валюті [1, с. 9].

Реалізація грошово-кредитної політики в Україні у 2013 та подальших роках відповідно до задекларованих основних напрямів грошово-кредитної політики [2] здійснюватиметься на засадах використання основних елементів монетарного режиму, що базується на ціновій стабільності. Це передбачає дотримання таких основних принципів:

— безумовної пріоритетності цінової стабільності та підпорядкування їй усіх інших цілей і завдань грошово-кредитної політики. Відповідно до законодавства як критерій оцінки досягнення головної цілі грошово-кредитної політики використовуватиметься показник індексу споживчих цін у річному вимірі. Одночасно з метою здійснення всебічного аналізу інфляційної ситуації також уважно відстежуватиметься динаміка інших цінових індексів (базовий індекс споживчих цін, індекс цін виробників промислової продукції, індекс-дефлятор ВВП);

— орієнтації на середньострокову перспективу. Допускається певне тимчасове відхилення показників приросту індексу споживчих цін у річному вимірі від установлених цільових орієнтирів, якщо такі відхилення не несуть загрози для цінової стабільності в середньостроковій перспективі. Як підстави для коригування грошово-кредитної політики розглядатимуться переважно чинники, які містять потенціал для зміни середньострокових інфляційних трендів.

По суті таких інструментарій відповідає одному із класичних принципів забезпечення збалансованого розвитку обґрунтованих ще Яном Тінбергеном і вимагає доповнення заходами з державної підтримки зростання зовнішнього вкладу в економіку та рівня зайнятості.

Підсумки розвитку економіки України за січень-серпень 2013 року показали відкритість національної економіки та її вразливість перед наростаючими негативними зовнішніми впливами. В цілому тенденції світового розвитку не є сприятливими для України. Темпи відновлення світового ВВП, досягнувши у 2010 році 5,2 %, у 2011 році сповільнилися до 3,7 %, а в 2012 році — до 3,1 % [3]. Боргове навантаження на економіку розвинених країн продовжує зростати, а це в свою чергу вплине на залучення зовнішнього інвестування до національної економіки. Несприятлива зовнішньоекономічна кон'юнктура призвела в Україні до зменшення обсягів виробництва орієнтованих на

експорт галузей. Негативно на ситуацію у промисловості впливає і посилення конкуренції з боку іноземних виробників, формування низької цінової динаміки на світових товарних ринках, відсутність кредитної підтримки та жорстка монетарна політика. Незважаючи на всі труднощі, пов'язані з глобальною економічною кризою, в Україні у 2013 році ситуація з торговим балансом найкраща за останні три роки. Зовнішньоторговельне сальдо у 2013 році якщо і буде негативним, то дефіцит буде істотно нижчим, ніж у 2012 році, коли воно було мінус 8,9 млрд дол. [3]. Це може свідчити про підвищення конкурентоспроможності вітчизняної продукції.

Для збалансування національної економіки у 2014 році уряд повинен проводити виважену структурну політику, переглянути інструменти макроекономічної стабілізації. Основні пріоритети повинні лежати в площині вирішення проблеми державного боргу, підвищення інвестиційної привабливості за рахунок зваженого застосування інвестиційних податкових преференцій і надання державних гарантій, збільшення обсягів інвестиційних ресурсів і підвищення ефективності їх використання, розширення обсягів кредитного забезпечення для реального сектора, вдосконалення механізму грошової пропозиції, пільгового кредитування інвестиційних проектів за участю центрального банку.

У періоди кризи для стабілізації економіки апріорі уряди застосовують протекціоністські заходи, тому в Україні необхідно посилити урядовий контроль за досягненням поставлених цілей, недопущення наростання дисбалансів. За переходу України до реалізації інноваційно-інвестиційної стратегії на перший план вийдуть ризики нестачі ресурсів для структурної перебудови економіки, вузькості попиту, загострення конкуренції з розвиненими країнами на світових ринках. Тому Уряду необхідно шукати нові механізми корекції бюджетного дисбалансу, нові механізми для забезпечення розвитку та збалансування фінансового сектору національної економіки.

Література

1. Антикризова політика в світі та Україні : порівняльна оцінка заходів та економічних ефектів. — К.: Інститут економічних досліджень та політичних консультацій, 2009. — 39 с.
2. Основні засади грошово-кредитної політики на 2013 рік / Рішення Ради Національного банку України від 05.09.2012 р. № 16 з доопрацюванням. — [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://www.bank.gov.ua/doccatalog/document?id=127394>.

3. Данилишин Б. Україна нарощує експорт до ЄС та Китаю / Б. Данилишин // Економічна правда. — [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://www.epravda.com.ua/publications/2013/09/23/395731/>.

Репов М. І.,

к.е.н, доцент,

Кримський економічний інститут

ДВНЗ «Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана»

ЕКОНОМІЧНА БЕЗПЕКА КРАЇНИ У КОНТЕКСТІ ДЕРЖАВНОГО АНТИКРИЗОВОГО УПРАВЛІННЯ

Економічна безпека країни являє собою надсистему, яка акумулює і включає такі важливі її складові, як фінансова, енергетична, інноваційно-технологічна, продовольча, соціальна, трудоворесурсна та зовнішньоекономічна безпека держави. Водночас економічна безпека нерозривно пов'язана також із інформаційною, військово-політичною безпеками.

В економічній системі країни виділяють такі блоки проблем, що дозволяють розкрити зміст економічної безпеки: проблеми, пов'язані зі збереженням і підтримкою народногосподарського комплексу країни; проблеми, пов'язані з підтримкою функціонування економіки у надзвичайних ситуаціях: аварії на життєво важливих об'єктах, землетруси, паводки, буревії тощо; проблеми, пов'язані з перетворенням відносин власності, з відсутністю чіткої правової бази, що породжує корупцію державного апарату, безліч економічних злочинів, криміналізацію економіки і суспільства, різке розшарування суспільства на багатих і бідних; економічні проблеми взаємодії із зовнішнім світом [1].

У світі існують різні системи і моделі національної безпеки: американська — орієнтована на поєднання зовнішньої та внутрішньої безпеки; японська — з акцентом на внутрішню соціальну безпеку; китайська, яка є найбільш концентрованим виразом систем безпеки держав, що здійснюють будівництво соціалістичного суспільства; системи, властиві державам, що нещодавно набули

незалежність, а також здійснюють глибинну переорієнтацію свого розвитку. Для країн, які перебувають у зоні системної кризи (Україна, Російська Федерація та інші), найоптимальніша модель забезпечення економічної безпеки базується на поєднанні ресурсів стабільності, керованості економічного ризику [2].

Головною метою економічної безпеки є створення умов для стійкого, максимально ефективного функціонування всіх структурних компонентів економічного потенціалу країни.

Основними компонентами економічної безпеки країни є:

1) фактори самодостатності: наявність природних ресурсів; промисловий потенціал; конкурентоспроможність продукції; кваліфіковані трудові ресурси; ефективне оподаткування; сільськогосподарський потенціал; ефективне використання ресурсів;

2) фактори стійкості: політична стабільність; низький рівень безробіття; система органів влади, соціальні гарантії незахищеним верствам населення; наявність розвинутої фінансової системи; прийнятний рівень доходів населення; ринкова інфраструктура; соціальна інфраструктура; інтеграція регіонів в економіку країни; ефективне державне управління;

3) фактори розвитку: науково-технічний розвиток; постійна модернізація виробництва; високий рівень освіти; інтеграція в світову економіку; створення умов для інвестиційно-інноваційної діяльності; ефективна національна інноваційна система.

Основними внутрішніми загрозами для України варто вважати: у науково-технічній сфері: руйнування науково-технічного потенціалу, згортання науково-технічних розроблень, скорочення потенціалу фундаментальної науки, невизначеність державної науково-технічної політики, вплив наукових кадрів за кордон або в іншу сферу діяльності; в економічній сфері: скорочення обсягів виробництва у провідних галузях, розрив господарських зв'язків, монополізація економіки, криміналізація бізнесу, наявність структурних диспропорцій, великий внутрішній борг, високий рівень зношеності основних фондів, енергетична залежність, енергетична криза, низький рівень продуктивності праці та інвестиційної діяльності, високий рівень безробіття, зростання «тіньової» економіки, низький платоспроможний попит населення, цінові диспропорції між промисловістю та сільським господарством, загроза втрати продовольчої незалежності країни, масове ухиляння від сплати податків; у соціальній сфері: поглиблення диференціації доходів, бідність, погіршення структури харчування, зменшення доступності освіти та медичних послуг, погіршення якості життя, соціальна незахищеність значних

верств населення, зниження народжуваності, зростання смертності, неконтрольовані міграційні процеси.

До зовнішніх загроз економічній безпеці України належать: економічна залежність від імпорту, нераціональна структура експорту — надмірний вивіз сировинних ресурсів; втрата позицій на зовнішніх ринках; зростання зовнішньої заборгованості, нераціональне використання іноземних кредитів; неконтрольований вплив валютних ресурсів за кордоні розміщення їх у зарубіжних банках. Здійснення економічних реформ з метою підтримки економічної безпеки в умовах кризи має супроводжуватися реалізацією низки заходів, серед яких найактуальнішими є: діагностика конкурентоспроможності, створення умов, для входження у світову господарську систему; вибір пріоритетних сфер, галузей, комплексів, які в змозі забезпечити вихід на світові ринки; розробка програм і механізмів їх реалізації; забезпечення активної участі в реалізації програм держави.

Тобто, для забезпечення економічної безпеки держави необхідно здійснення єдиної державної політики, узгодженої, збалансованої системи заходів, адекватним внутрішнім і зовнішнім загрозам.

Література

1. Молдован О. Двадцять років реформ і хаосу // Економічна правда. — 2011. — №15. — С. 23.
2. Мунтіян В. І. Економічна безпека України. — К.: КВІЦ, 1999. — 462 с.

Романюк Е. В.,

преподаватель,

Таврический национальный университет

имени В. И. Вернадского

ИНФРАСТРУКТУРНОЕ ОБЕСПЕЧЕНИЕ ГОСУДАРСТВЕННОГО РЕГУЛИРОВАНИЯ ЗАНЯТОСТИ НАСЕЛЕНИЯ

В современных социально-экономических условиях трудоустройство граждан является одной из первоочередных задач государственной политики занятости. От развитого инфраструктур-

ного обеспечения зависит формирование и функционирование механизма государственного регулирования занятости населения. В настоящее время на сфере занятости населения негативно отразились последствия международного экономического кризиса, поэтому она нуждается в механизме государственного регулирования занятости населения и в соответствующем инфраструктурном обеспечении.

Вопросами государственного регулирования сферы занятости населения и инфраструктурой занимались многие ученые-экономисты, среди которых можно выделить таких как: П. Буряк [1], М. Григорьева [1], Б. Карпинский [1], П. Мазурок [2], Т. Ружелович [3] и др. П. Буряк, Б. Карпинский, М. Григорьева рассматривают проблемы инфраструктуры сферы занятости населения, при этом исследуют государственные и негосударственные институты содействия занятости [1, с. 417]. П. Мазурок включает в инфраструктуру сферы занятости нормативно-правовую среду и исследуют ее, рассматривает информационно-коммуникационные технологии, традиции и моральные нормы, которые включает в инфраструктуру сферы занятости [2, с. 20]. Т. Ружелович в состав инфраструктуры сферы занятости добавляет финансовую среду [3]. Однако отдельно инфраструктурное обеспечение государственного регулирования занятости населения не выделяют и не исследуют его экономическую эффективность.

Инфраструктурное обеспечение государственного регулирования занятости населения — это результат деятельности государственных и негосударственных институтов, учреждений, организаций, структур содействия занятости, который представляет собой совокупность взаимосвязанных и взаимодействующих элементов: нормативно-правовую базу, финансовую среду, информацию, технологии, услуги трудоустройства, которые способствуют осуществлению компетентными уполномоченными органами управления государственное регулирование занятости населения. Инфраструктурное обеспечение государственного регулирования занятости населения позволяет повысить эффективность следующим образом: инфраструктурное обеспечение позволяет улучшить качество государственного регулирования занятости населения. Индикаторами этого являются изменения качественных показателей, таких как: увеличение значения коэффициента трудоустройства; уменьшение времени, связанного с поиском нового места работы; уменьшение уровня безработицы среди слаботзащищенных катего-

рий населення; зменшення часу, пов'язаного з професійною підготовкою і перепідготовкою кадрів; зменшення часу роботодавців, пов'язаного з пошуком необхідних працівників; збільшення рівня зайнятості населення; інфраструктурне забезпечення дозволяє знизити транзакційні витрати, пов'язані з функціонуванням ринку праці і забезпеченням зайнятості населення; інфраструктурне забезпечення дозволяє перейти до нового, характеризуються більш високим рівнем економічної ефективності, стану як юридичних і фізичних осіб, зайнятих пошуком кандидатів на вакантні посади, так і фізичних осіб, які хочуть їх зайняти і здатних кваліфіковано і ефективно виконувати покладені на них посадові обов'язки, так і національної економіки в цілому; інфраструктурне забезпечення дозволяє досягнути поставлені соціальні цілі політики державного регулювання зайнятості населення. Розглядаючи економічну ефективність інфраструктурного забезпечення державного регулювання зайнятості населення слід з позицій: осіб, які формують попит на ринку праці; осіб, які формують пропозицію на ринку праці; державної служби зайнятості; національної економіки в цілому.

Таким чином, інфраструктурне забезпечення сприяє формуванню і реалізації механізму державного регулювання зайнятості населення. Економічна ефективність інфраструктурного забезпечення дозволяє оцінити економічний ефект за допомогою загальних показників сфери зайнятості населення: рівня безробіття і кількості безробітних, а також показників якості роботи служби зайнятості: рівня трудоустрою безробітних громадян, надходження власних коштів в спеціальний фонд, тривалості безробіття, часу спеціаліста на проходження професійного навчання і підвищення кваліфікації, розміру виплати грошових допомог по безробіттю і субсидій роботодавцям для створення нових робочих місць.

Література

1. Буряк П.Ю. Економіка праці й соціально-економічні відносини / Буряк П.Ю., Карпінський Б.А., Григор'єва М.І. — К. : Центр навчальної літератури, 2004. — 440 с.
2. Мазурок П. Методологічні та інституціональні основи визначення інфраструктури ринку праці України / П. Мазурок // Україна: аспекти праці. — 2005. — №1. — С. 17–22.

4. Ружелович Т.М. Инфраструктура рынка труда: факторы внешнего и внутреннего влияния / Т.М. Ружелович // Вестник Омского университета. — 1997. — №2. — С. 79–82.

Сабадош Г. О.,

к.е.н, доцент,

ДВНЗ «Київський національний економічний університет
імені Вадима Гетьмана»

ЕФЕКТИВНІСТЬ ДІЯЛЬНОСТІ АПАРАТУ ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ В УКРАЇНІ

Сучасна наука і практика констатує факт необхідності постійного оновлення системи державного управління. Певним пропривом у цій області можна вважати адаптацію ефективних управлінських бізнес-технологій у державне управління. Впровадження в практику принципів Public Management і New Public Management сприяло підвищенню якості державної послуги в розвинутих країнах.

Для того щоб підвищити якість державної послуги, кінцевого результату діяльності органів державної влади всіх рівнів, як мінімум, треба мати чітко виписані стандарти діяльності державної влади. Наприклад, у Великій Британії реформу державного управління почали з формування програми, яка встановлює принципи діяльності державних організацій, які надають послуги населенню та зобов'язання влади в конкретній області. До визначених принципів було віднесено чіткі стандарти державних послуг, відкритість і повнота інформації, можливість вибору послуг, оцінка їх корисності та ефективності. Якщо розглядати досвід України, то в останній редакції Закону Про державну службу від 20.11.2012 р. № 5483-VI взагалі відсутнє чітке визначення державної послуги і критеріїв оцінки її якості.

Відповідно до ст. 106 Конституції України Президентом було презентовано Програму економічних реформ на 2010—2014 роки «Заможне суспільство, конкурентоспроможна економіка, ефективна держава». Одним з головних стратегічних напрямків Програми є підвищення ефективності державного управління шляхом реформування державної служби й виконавчої влади (блок ре-

форм щодо модернізації системи державного управління було представлено в грудні 2010 року).

У першому пункті Програми економічних реформ на 2010—2014 роки задекларовано забезпечення державою умов для сталого розвитку національної економіки. Проте за динними Державної служби статистики обсяг промислового виробництва в Україні в травні 2013 року, знизився на 9,3 % до травня 2012 року. Україна увійшла в дев'ятку найнезаможніших європейських держав за рівнем купівельної спроможності громадян. Крім цього, Україна не потрапила до списку кращих країн світу для ведення бізнесу в 2013 році за версією Bloomberg.

Індекс сприйняття корупції (англ. Corruption Perceptions Index, CPI) — щорічний рейтинг країн світу, що укладається організацією Transparency International з 1995 року. Країни у рейтингу впорядковані за показником рівня корупції, який базується на оцінках підприємців та аналітиків за десятибальною шкалою.

Згідно даного індексу Україна посідає в світі в 2010 році — 134 місце, в 2012 — 144 місце. Позитивним індекс вважається, коли наближається до 10 балів (за старою методологією) та до 100 за новою.

Даний індекс показує, що діяльність державних органів управління є не ефективною протягом останніх 10 років свого існування.

Здійснимо аналіз деяких показників, що характеризують динаміку фінансового забезпечення органів державного управління.

На утримання Кабінету Міністрів, Верховної Ради і президента в держбюджеті на 2013 рік закладено 2,4 млрд грн. Лідирує по об'ємах витрат бюджетних коштів Державне управління справами, яке підпорядковане Адміністрації президента. Наступного року воно отримає з казни 1,29 млрд грн, на 8 % менше, ніж у минулому. З цієї суми 300 млн грн виділяється на утримання Президентського Апарату.

Найбільша стаття витрат парламенту — законотворча діяльність. На ці цілі в державному бюджеті на 2013 рік передбачено 456 млн грн.

Аналіз певних показників адміністративно-державного управління і показників національної економіки свідчить про негативну тенденцію збільшення і здороження апарату управління, який не в змозі забезпечити соціально-економічний розвиток національної економіки.

Вихід з кризової ситуації можливий за рахунок проведення адміністративної реформи. Але реформа, яку реалізує корумпована влада приречена на провал.

Як відомо, корупція знижує ефективність державного управління та гальмує розвиток національної економіки. В Україні заробив Єдиний реєстр осіб, які вчинили корупційні правопорушення. Згідно з задумом Міністерства юстиції, туди заносяться судові рішення про корупціонерів, прийняті після 1 липня 2011 року (тобто з моменту вступу Закону України «Про засади запобігання та протидії корупції»). Тільки за перші два місяці існування реєстру до нього занесли дані про понад 1,5 тисячі осіб. Час, як свідчить статистика Мін'юсту за попередні роки, більшість таких корупціонерів не займають керівні посади, а покарання може обмежитися штрафом. Караючи нижчі ланки, влада ігнорує корупційну діяльність високих посадовців. Ситуація, що склалася, підвищує недовіру до дій влади сьогодні і, головне, в майбутньому [1].

Результативність перетворень у державному управлінні залежить від мотивації політиків.

Ефективність державної служби певним чином тотожна ефективності діяльності органів державної влади, іншими словами апарату управління. Тому в центрі уваги мають бути питання макроекономіки, мікроекономіки, державного управління, теорії організацій та управління персоналом.

Перехід до держави як виробника послуг і товарів зумовлює підвищення значення поняття вискооефективного державного апарату та державного сектору.

Аналіз стану впровадження елементів нового державного менеджменту в адміністративну реформу України, свідчить про наявність інституціонального середовища, яке не сприяє прискоренню реформування.

Глибина впровадження нового адміністративно-державного менеджменту в систему державного управління визначає радикалізм проведених змін; якщо деякі країни орієнтуються на всебічні перетворення, інші прагнуть незначних модифікацій при збереженні існуючого устрою.

Література

1. Сайт Heritage Foundation [Електронний ресурс] — Режим доступу <http://www.heritage.org/index/explore?view=by-region-country-year>.
2. Сайт Державного комітету статистики України [Електронний ресурс] — Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua/>
3. Д. М. Павлов. Ефективність системи органів державного управління: поняття, умови та критерії оцінки [Електронний ресурс] — Режим доступу

http://www.naiu.kiev.ua/tslc/pages/biblio/visnik/2003_1/_zmist_06/pavlov.htm.

4. Новини РБК України від 10. 04. 2013, [Електронний ресурс] — Режим доступу <http://www.rbc.ua/ukr/top/politics/rashody-na-soderzhanie-vr-v-2013-g-mogut-sostavit-1-5-mlrd-19042013084600>.

Савченко В. Ф.,

д.е.н., професор,

Чернігівський державний інститут економіки і управління

СТРАТЕГІЧНІ НАПРЯМКИ РЕФОРМУВАННЯ ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ В СУЧАСНИХ УМОВАХ

Впровадивши на формальному рівні основні складові ринкової економіки, в реаліях наша держава не досягла суттєвих успіхів. ВВП України ніяк не може дійти до позначки 70% від відповідного показника 1990 року. Псевдоринкові реформи в значній мірі себе дискредитували. Держава не зайняла достойного місця у світовому економічному товаристві. Необхідність реального реформування її економіки посилюється і стає все більш очевидною.

Досвід розвинутих держав і країн трансформаційної економіки вказує на залежність результатів їх діяльності не тільки від ресурсного забезпечення, наявності сучасних технологій, оптимального розміщення та кліматичних умов. Значна увага приділяється впровадженню таких моделей організаційного характеру як кластеризація, вільні економічні зони і території пріоритетного розвитку, єврорегіони.

Кластери охоплюють значну кількість підприємницьких структур, важливих для конкурентної боротьби, а також урядові та інші установи (торгові асоціації, центри стандартизації, навчальні заклади), які забезпечують технічну підтримку, інформацію, дослідження та спеціалізоване навчання. Кластер є альтернативою угруповання підприємств у порівнянні з галуззю.

На даному етапі ступінь кластеризації економічної діяльності у США є дуже високою. Починаючи із середини 1990-х років, тут діє близько 380 кластерів. В них працює 57 % робочої сили і ви-

робляється 61 % обсягів промислової продукції держави. В Європі найбільш ефективні кластерні програми розроблені і здійснені в Австрії, Великобританії, Іспанії, Італії, Німеччині, Португалії, Франції, Швеції. В Латинській Америці по шляху кластеризації промисловості рухаються Аргентина, Бразилія, Венесуела, Колумбія, Чилі та ін. З наведених даних очевидно, що процесами ефективною кластеризації охоплені розвинені країни ринкової економіки та частина держав третього світу, чий економічний розвиток йде прискореними темпами.

На сьогодні наша держава має власний досвід кластеризації. Підприємства різних галузей активно співпрацюють та сприяють розвитку одне одного.

Саме підприємства для підвищення конкурентоспроможності об'єднуються в кластери. Проте велике значення має державна політика, яка забезпечує особливу підтримку та допомогу у створенні кластерних систем [1].

Вільні економічні зони (ВЕЗ), як нові форми зовнішньоекономічних відносин, виникли в 1950 – 1960-ті рр. у зв'язку з поглибленням суспільного розмежування праці та поділом світу на розвинуті країни і країни, що розвиваються. Промислово розвинені країни формували ВЕЗ з метою створення високотехнологічних екологічно чистих виробництв, а також як додаткове джерело залучення інвестицій.

На сьогодні нараховується близько 3000 ВЕЗ в 103-х країнах світу. Вони є одним з інструментів комплексної політики держави, направленої на розвиток економіки. Наприклад, шляхом створення зони можна стимулювати експорт продукції одночасно із збільшенням зайнятості в проблемному регіоні.

Розглянемо ситуацію в Україні, успіхи і проблеми вільних економічних зон на її території. Незважаючи на досить тривалий термін діяльності та порівняно великі масштаби поширення дії законів про ВЕЗ і ТПР (охоплено 10,5% території України), оцінки результатів їхнього функціонування не завжди однозначні.

До недоліків функціонування ВЕЗ і ТПР слід віднести: спотворення конкуренції на внутрішньому ринку України внаслідок нерівних умов для суб'єктів ВЕЗ і ТПР у порівнянні з іншими суб'єктами господарювання; незначну частку іноземного капіталу в сукупних обсягах інвестицій; недостатній рівень результативності застосування спеціального режиму як інструменту соціально-економічного розвитку депресивних частин держави; незабезпечення експортної спрямованості інвестиційних проєктів, які реалізуються у ВЕЗ і ТПР [2].

Було введено мораторій на створення нових і розширення діючих спеціальних (вільних) економічних зон, технологічних парків та спеціальних режимів інвестиційної діяльності на нових територіях, а також реєстрацію нових інвестиційних проєктів. Це підриває привабливий інвестиційний імідж України. Тому в подальшому інвестиційні проєкти в зонах та територіях пріоритетного розвитку не з'явилися, тим більше, що закони про бюджет теж не були сприятливими до територій з особливим статусом.

Базовим документом для розвитку міжрегіональних прикордонних зв'язків є «Європейська рамкова конвенція про основні принципи транскордонного співробітництва між територіальними общинами або органами влади», підписана в Мадриді 21 травня 1980 р. Угоди, які укладаються на базі даної конвенції, повинні відповідати наступним критеріям: повноваження територій щодо ініціатив прикордонних взаємин витікають з надання їм прав і можливостей в межах міждержавних взаємин; ініціативи та зв'язки з міжрегіональних взаємин не включають ті, що підпадають під юрисдикцію держав; місцеві спільноти самі відповідають за свої зобов'язання без негативного ефекту для міжнародних зобов'язань держав [3].

Конкретне створення єврорегіонів, як реальної і основної частини транскордонного співробітництва, розпочалося в Україні у 1993 році. На даний час в тій чи іншій мірі ефективно діють 6 єврорегіонів: «Карпатський», «Буг», «Нижній Дунай», «Верхній Прут», «Дніпро» та «Слобожанщина». Територія, яка входить до складу єврорегіонів, становить 33,9 % загальної площі. Тут мешкає понад 28 % населення держави.

Процеси транскордонного співробітництва допомагають вдосконалити європейську інтеграцію з точки зору активного залучення прикордонних територій сусідніх країн до економічних та політичних відносин у європейському співтоваристві.

Зосередивши зусилля державних органів влади і громадськості на вирішенні зазначених питань, ми зможемо реально стати на інноваційний шлях розвитку, забезпечити структурні трансформації та економічне зростання.

Література:

1. Кондрашов О. Узгодження державницьких та господарських функцій у процесі реформування регіональної промислової політики // Економіка та держава. — 2007. — №6. — С. 68—70.

2. Савченко В. Обґрунтування напрямів розвитку інфраструктури інноваційної політики в державі і регіонах // Формування ринкових відносин в Україні. — 2008. — №7. — С. 82—86.

3. Трохимченко М. Інвестиції в системі регіональної політики збалансованого соціально-економічного розвитку // Формування ринкових відносин в Україні. — 2008. — №12. — С. 85—92.

Сакір-Молочко Н. В.,

аспірант,

ДВНЗ «Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана»

ТРАНСКОРДОННЕ СПІВРОБІТНИЦТВО ЯК ЧИННИК ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ

Успішний розвиток зв'язків регіонів України з регіонами-партнерами за кордоном зміцнює стабільність у державі, сприяє здійсненню успішної зовнішньої політики.

Мета державної політики у сфері регіонального співробітництва полягає у створенні сприятливих умов для ефективної й взаємовигідної співпраці суб'єктів та учасників співробітництва, посилення економічного й суспільного прогресу регіонів України, рівня життя їх населення.

Одним з видів регіонального співробітництва є транскордонне співробітництво.

Особливе значення для розвитку транскордонного співробітництва України та країн ЄС має Європейська рамкова конвенція про транскордонне співробітництво, яка закріпила поняття транскордонного співробітництва, територіальних общин або властей як суб'єктів такого співробітництва, юридичні форми прикордонної співпраці, окреслила загальні принципи транскордонної співпраці, а також протоколи до неї. Додатковий протокол до Європейської рамкової конвенції про транскордонне співробітництво містить норми щодо правового статусу органу транскордонного співробітництва, визначеного відповідною угодою між територіальними общинами або органами влади держав. Протокол №2 до Європейської рамкової конвенції про транскордонне співробітництво закріпив правові засади між територіального співробітництва різних держав.

Європейська рамкова конвенція про транскордонне співробітництво між територіальними общинами або властями від 21 травня 1980 р. у ст. 2 визначає, що «транскордонне співробітництво означає будь-які спільні дії, спрямовані на посилення та поглиблення добросусідських відносин між територіальними общинами або властями, які знаходяться під юрисдикцією двох або кількох Договірних Сторін, та на укладання з цією метою будь-яких необхідних угод або досягнення домовленостей. Транскордонне співробітництво здійснюється в межах компетенції територіальних общин або властей, визначеної внутрішнім законодавством».

Закон України «Про транскордонне співробітництво» від 24 червня 2004 р. № 1861-IV у ст. 1 визначає транскордонне співробітництво як «спільні дії, спрямовані на встановлення і поглиблення економічних, соціальних, науково-технічних, екологічних, культурних та інших відносин між територіальними громадами, їх представницькими органами, місцевими органами виконавчої влади України та територіальними громадами, відповідними органами влади інших держав у межах компетенції, визначеної їх національним законодавством.

Задля здійснення транскордонного співробітництва у межах відповідних прикордонних регіонів створюються євро регіони. Єврорегіон — це форма транскордонного співробітництва між територіальними громадами або місцевими органами влади прикордонних регіонів двох або більше держав, що мають спільний кордон, спрямоване на координацію взаємних зусиль і здійснення ними узгоджених заходів у різних сферах життєдіяльності відповідно до національних законодавств і норм міжнародного права для розв'язання спільних проблем і в інтересах людей, що населяють його територію по обидва боки державного кордону.

Функціонування єврорегіонів як форми транскордонного співробітництва має ряд особливостей.

По-перше, правові аспекти функціонування єврорегіонів Створення єврорегіону не призводить до виникнення нового адміністративно-територіального утворення зі статусом юридичної особи; правове регулювання на території кожного з членів євро регіону здійснюється відповідно до чинного законодавства держави, до якої він належить; керівні органи євро регіону виконують координаційні функції і не мають владних повноважень, а також не можуть підмінювати органи влади, що діють на території кожного з його членів.

По-друге, політичний аспект. Єврорегіони не діють проти інтересів національної політики держави; євро регіон не є наддержавним утворенням; у своїй діяльності єврорегіони не підміню-

ють зовнішньополітичної функції держав, адміністративно-територіальні одиниці яких є членами єврорегіонів.

По-третє, історичні особливості. В переважній більшості випадків єврорегіони охоплюють території, що мають спільне історичне минуле і навіть входили до складу однієї держави.

По-четверте, особливості, пов'язані з національним складом прикордонних територій різних держав, які входять до складу єврорегіону. Як правило, це багатонаціональні території або регіони, де проживають представники кількох етнічних груп. У багатьох випадках на територіях суміжних прикордонних регіонів живуть представники досить чисельної національної меншини, яка репрезентує національну більшість країни, розташованої по інший бік кордону.

По-шосте, важливою особливістю територій у складі будь-якого єврорегіону є наявність спільних проблем транскордонного характеру. Для їх розв'язання необхідне поєднання зусиль територіальних громад або органів влади по обидва боки кордону.

По-сьоме, необхідною умовою ефективного функціонування єврорегіонів є наявність чітко визначених спільних інтересів їх членів. Універсальною сферою спільних інтересів для партнерів є визначення спільної стратегії просторового розвитку.

У Європі становлення та активний розвиток транскордонної співпраці почався ще у кінці 60-х рр. XX ст. У цей період почали укладатись дуже багато угод регіонального характеру про утворення прикордонних єврорегіонів. Їх зміст був спрямований на розв'язання конкретних проблем територіальних громад та органів влади цих територій по обидва боки кордону. Аналіз досвіду діяльності єврорегіонів Західної та Центрально-Східної Європи дозволив виділити декілька аспектів, на які слід звернути увагу Україні.

Організаційний аспект. При утворенні єврорегіонів в Європі ініціатива щодо їх створення виходила знизу, від органів місцевого самоврядування. Це добровільні об'єднання, створені для вирішення спільних проблем. Саме ініціатива знизу дозволяє створити систему транскордонного партнерства та реалізації спільних проектів.

Території єврорегіонів набагато менші, ніж ті, учасником яких є українські області, їх органи управління невеликі, мобільні і не бюрократизовані. В структурі єврорегіонів обов'язково присутня робоча група з менеджменту проектів, яка відповідає за підготовку та експертизу проектів і здійснює їх моніторинг.

Інституційний аспект. Єврорегіони успішно діють за умов наявності та розбудови мережі транскордонних інституцій як ос-

новних, так і допоміжних, що забезпечують співробітництво в різних сферах — економіці, науці, культурі, освіті.

Фінансовий аспект. Визначальне значення для розбудови транскордонного співробітництва в Європі має цільове фінансування проектів і підтримка з боку відповідних програм ЄС.

Темпи розвитку транскордонного співробітництва, які наразі спостерігаються в Україні, свідчать про відставання нашої держави у цій сфері. Такий стан вимагає здійснення відповідної загальнодержавної політики, вдосконалення правової бази, а також належне докладання зусиль зацікавлених сторін на державному, регіональному та місцевих рівнях. Вагомими проблемами, які гальмують розвиток регіонів, є різниця в рівні розвитку держав-учасниць, у темпі й обсягах адміністративних трансформацій, різний рівень інфраструктури, відмінності у митному і податковому законодавстві, брак банків, готових провадити розрахунки і надавати кредити транскордонним господарчим підприємствам.

Незважаючи на порівняно низьку ефективність функціонування євро регіонів, що спричинена численними проблемами, транскордонне співробітництво в рамках євро регіонів залишається актуальним, особливо з огляду на те, що Україна бере активну участь у процесах європейської інтеграції. Крім того, євро регіони є засобом вирівнювання економічних потенціалів держав та культурного збагачення.

Сальникова Н. И.,

к.е.н, доцент,

Крымский экономический институт

ГВУЗ «Киевский национальный экономический университет имени Вадима Гетьмана»

ОЦЕНКА ЭФФЕКТИВНОСТИ ИННОВАЦИЙ В НОВУЮ ТЕХНИКУ

Проблемы соотношения затрат и результат любой деятельности всегда актуальны. Тем более они актуальны сейчас, когда страна активно наращивает инвестиции, в том числе в промышленность, в новую технику.

Проблема эффективности капитальных вложений, и, в частности, капитальных вложений в новую технику, разрабатывалась уже с первых лет существования нашего государства. При этом основное внимание уделялось изучению сущности экономической эффективности, выбору ее критериев и показателей, анализу затрат в смежных отраслях, вопросам планирования капитальных вложений, методике определения потенциальной (проектной) эффективности и ряду других вопросов.

В данных тезисах затрагиваются некоторые теоретические вопросы определения технико-экономических уровней и фактической эффективности новой техники, вопросы соотношения технических уровней и фактической эффективности новой техники.

Технико-экономический уровень — это комплексная характеристика какого-либо вида техники, определяемая путем сопоставления системы технических и экономических показателей данного вида техники с системой тех же показателей, принятых за образец.

Не следует смешивать понятия «Технический уровень», «Технико-экономический уровень» и «Качество», как это часто бывает в нашей литературе и хозяйственной практике.

На наш взгляд, понятия «качество», «технический уровень» и «технико-экономический уровень» различны по объему. При этом понятие «технико-экономический уровень» является наиболее широким, включающим в себя понятия «качество» и «технический уровень». Технико-экономический уровень включает в себя и уровень качества работы по освоению новой техники.

В самом укрупненном виде показатели технико-экономического уровня производственного оборудования можно разделить на технические и экономические. Среди технических показателей можно выделить следующие группы: конструктивные показатели, технологические, эксплуатационные, качество применяемых материалов и комплектующих изделий, качество конструктивного и технологического изготовления, эстетические и экономические показатели. К экономическим показателям относятся себестоимость и отпускная цена новой техники, капитальные вложения в производство новой техники, капитальные вложения потребителей в новую технику, себестоимость единицы продукции или работы, производимой с помощью новой техники, экономическая эффективность новой техники. Важнейшим, обобщающим показателем технико-экономического уровня техники является показатель ее эффективности.

При освоении новой техники начиная с этапа зарождения идеи и кончая освоением новой техники в сфере ее использования

приходится решать ряд вопросов: какие потенциальные возможности несет материализация данной идеи; то фактически дает освоение новой техники, основанной на этой идее; какие возникли расхождения с расчетами, явившимися основой принятия решения об освоении новой техники; каковы причины несовпадения проектных наметок и фактических результатов и пр. Ответ на указанные вопросы может дать определение сравнительной эффективности новой техники.

Основываясь на положении, что критерием эффективности является повышение производительности общественного труда, выражающееся, в частности, в достижении максимальных результатов в при минимальных затратах, представляется целесообразным в практических расчетах сравнительной эффективности новой техники в качестве основного показателя использовать показатель приведенных затрат. Чем больше разность приведенных затрат по новой и базовой технике, указывающая на приращение эффекта при применении новой техники, тем больше оснований стремиться к ее освоению. Подчеркнем, что основанием для решения вопроса об освоении новой техники, как правило, должен служить какой-то один, основной показатель эффективности. Но при современных, еще несовершенных методах определения экономической эффективности приходится пользоваться и некоторыми дополнительными показателями, набор которых зависит от конкретного вида новой техники и конкретных условий ее освоения.

Для определения технико-экономического уровня новой техники в целях решения вопроса о целесообразности ее проектирования представляется обоснованным в качестве базы для сравнения, использовать лучшие образцы техники в мировой практике.

Значительный интерес представляют вопросы соотношения потенциальной (проектной) и фактической эффективности новой техники, причины их несовпадения, условия наибольшего приближения фактической эффективности к потенциальной и факторы, противодействующие сближению этих величин, а также вопросы методики расчета фактической эффективности техники. К сожалению, необходимость разработки этих вопросов и проведения регулярных расчетов фактической эффективности всей новой и действующей техники еще не получила всеобщего бесспорного признания. Между тем расчеты фактической эффективности новой и действующей техники дают возможность не только выявить реально полученный в хозяйстве эффект от освоения новой техники, но и позволяют выявить реальные потребности народного хозяйства в достижении того или иного технико-экономического уровня к

определенному периоду времени. Поэтому расчеты и анализ фактической эффективности следует узаконить так же, как и расчеты проектной эффективности. Все расчеты фактической эффективности техники должны завершаться анализом причин отклонения фактической эффективности от проектной с целью дать рекомендации по уточнению расчетов проектной эффективности и по дальнейшему повышению фактической эффективности.

Соотношение технико-экономических уровней, проектной и фактической эффективности новой техники является важной проблемой в комплексе нерешенных вопросов экономической теории эффективности.

Литература

1. Бень Т. К определению экономической эффективности инвестиций // Экономика Украины. — 2007. — №4. — С. 12—19.
2. Копосов Г. О. До побудови шкали абсолютної ефективності:/ Г. О. Копосов // Экономика и финансы предприятий. — 2010. — №6. — С. 24—26.
3. О методологии оценки эффективности реальных инвестиционных проектов // Российский экономический журнал. — 2006. — №9-10. — С. 63—73.
4. Швец Н. В. О системе формирования эффективности основных производственных фондов предприятий //Стратегія економічного розвитку України. — Вип.14. —К., 2003. — С. 220—224.
5. Маркс К. Капитал, т. III. — М.: Госполитиздат, 1955. — С. 705.

Сидоров Д. В.,

слухач,

Національна академія державного управління
при Президентіві України

ЕКСПОРТ ЕЛЕКТРОЕНЕРГІЇ ЯК СКЛАДОВА ЗОВНІШНЬОЇ ТОРГІВЛІ УКРАЇНИ

Торговельна політика України є складовою її макроекономічної політики. В свою чергу експорт товарів і послуг являє собою важливий елемент стосунків України з країнами-партнерами, в тому числі країнами ЄС. Серед енергоносіїв Україна має можливість експорту електроенергії. Слід зазначити наступні його особливості: наявність ще невикористаного потенціалу; рівень монополізації

на ринку; наявні проблеми в сфері його державного регулювання. Для подолання вищевказаних проблем необхідне детальне вивчення правового поля діяльності компаній-експортерів, державних органів і державних підприємств, з наступним аналізом ситуації на ринку експорту електроенергії на сьогодні.

Стаття 30 базового Закону України «Про електроенергетику» № 575/97-вр від 01.07.2013 р. визначає наступне: «... Доступ до пропускної спроможності міждержавних електричних мереж України для експорту електричної енергії надається на умовах аукціону. Аукціон щодо доступу до пропускної спроможності міждержавних електричних мереж України на строк не більше одного року проводиться суб'єктом електроенергетики, який здійснює передачу електричної енергії міждержавними електричними мережами України (ДП «Укренерго»). Участь в аукціоні беруть суб'єкти електроенергетики, які мають ліцензію на здійснення діяльності з постачання електричної енергії, є членами оптового ринку електричної енергії України та не мають простроченої заборгованості за електричну енергію, закуплену на оптовому ринку електричної енергії України. Аукціон проводиться не рідше одного разу на місяць за умови наявності вільної пропускної спроможності міждержавних електричних мереж України. Переможцем аукціону визначається суб'єкт електроенергетики, який запропонував найвищу ціну...» [1]. Постановою НКРЕ від 08.11.2012 р. № 1450 затверджено Порядок проведення аукціонів щодо доступу до пропускної спроможності міждержавних електричних мереж України для експорту електричної енергії [2].

Отже, Державне підприємство «Укренерго» проводить аукціон і відповідно компанії-учасники мають можливість продати електроенергію за кордон. Україна експортує електроенергію до Білорусії, Польщі, Молдови, Словаччини та Румунії, у 2010 та 2011 рр. експорт здійснювався також до Російської Федерації. Так, у 2011 р. до Білорусії постачалось близько 40 % усієї експортованої електроенергії, до Угорщини — 38,4 %, до Молдови — 10,4 %, до Словаччини — 9,2 %, по 0,9 % до Росії та Польщі та 0,4 % — до Румунії. За січень-травень 2012 р. Україна збільшила експорт електроенергії на 66,1 % (або на 1 млрд 369,8 млн кВт*год), у порівнянні з аналогічним періодом 2011 р. — до 3 млрд 440,9 млн кВт*год. За перші п'ять місяців 2013 р. збільшився експорт електроенергії до 4 млрд 022,9 млн. кВт*год, що на 16,9 % більше аналогічних показників минулого року [3].

Незважаючи на ріст обсягів електроенергії, що експортується, в Україні за різними оцінками резерви потужності в Об'єднаній

енергосистемі становлять 20—30 %, ще невикористаних потужностей, тобто наявний значний потенціал пропозиції на ринку. Проте найголовнішим є те, що наявний постійний ріст попиту на вітчизняну електроенергію, особливо з боку країн ЄС. Для реалізації невикористаних потужностей необхідне будівництво вставок постійного струму та іншого відповідного обладнання, за що має відповідати ДП «Укренерго».

Зі сторони Енергетичного Співтовариства, дійсним членом якого є і Україна з 2011 р., лунають претензії, щодо рівня монополізації на ринку експорту електроенергії. І дійсно, де-факто, монопольним експортером української електроенергії є холдинг «ДТЕК», так у 2012—2013 рр. ціна лоту становила 1000 грн на щомісячних аукціонах, учасниками і відповідно переможцями якого були ТОВ «ДТЕК Східенерго» та ТОВ «ДТЕК ПауерТрейд» [3].

З метою подолання такої монопольної ситуації існують пропозиції впровадження на додачу до щомісячних і щорічних аукціонів також і погодинних. На думку авторів відповідних пропозицій, такі зміни до ст. 30 Закону України «Про електроенергетику» дадуть можливість приймати участь в конкурсі та перемагати іншим компаніям-членам Оптового ринку електроенергії.

Щодо цінової політики то варто відзначити, що Кабінет Міністрів України своїм розпорядженням № 163-р від 28.03.2012 р. дозволив експорт електроенергії до Словаччини, Угорщини, Румунії та Польщі за оптовою ринковою ціною без урахування обсягів дотацій для компенсації втрат, пов'язаних з постачанням електроенергії за регульованим тарифом. До прийняття такого рішення електроенергію експортувалась за оптовою ринковою ціною, близько 30 % якої складають дотаційні сертифікати. Такий крок зробив вітчизняну електроенергію конкурентоспроможною на ринках відповідних країн ЄС [4].

Підсумовуючи сказане, варто відзначити, що експорт електроенергії України здійснюється до Білорусії, Польщі, Молдови, Словаччини та Румунії; обсяги експортованої електроенергії мають тенденцію до зростання, особливо після прийняття розпорядження КМУ про скасування дотаційних сертифікатів для оптової ринкової ціни, за якою має експортуватись електроенергія. Проте залишають невирішеними наступні проблеми: збільшення пропускної здатності міждержавних ліній електропередач, для збільшення обсягів експорту в перспективі; демонополізація на ринку експорту, що дозволить ДП «Укренерго» продавати лот на аукціоні за вищою ціною, а Україні виконувати взяті на себе зобов'язання перед Енергетичним Співтовариством.

Література

1. Закон України Про внесення змін до Закону України «Про електроенергетику» щодо врегулювання питань експорту електроенергії: Прийнятий 19 березня 2009 р. // Відомості Верховної Ради України. — 2009. — № 31. — Ст. 457.
2. Постанова НКРЕ від 08.11.2012 р. № 1450 «Про затвердження Порядку проведення аукціонів щодо доступу до пропускнуої спроможності міждержавних електричних мереж України для експорту електричної енергії» // Офіційний вісник України. — 2012. — № 89. — Ст. 486.
3. Сайт ДП НЕК «Укренерго»: <http://www.ukrenergo.energy.gov.ua>.
4. Розпорядження КМУ від 28.03.2012 р. № 163-р «Про експорт електроенергії до Словацької Республіки, Угорщини, Румунії та Республіки Польща» // Урядовий кур'єр. — 2012. — № 61.

Сіра І. В.,

к.е.н., асистент,

ДВНЗ «Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана»

ДЕРЖАВНА ПІДТРИМКА ПІДПРИЄМНИЦТВА ЯК ІНСТРУМЕНТ АНТИКРИЗОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ

Будь-яка криза тією чи іншою мірою відображає недосконалість макроекономічної політики, яка здійснюється з метою забезпечення стійкого розвитку. Аналіз криз дає змогу вживати превентивних заходів державної політики для запобігання або пом'якшення ефекту кризових шоків у майбутньому. Проте, як свідчить практика, повністю від фінансових криз не застрахована жодна країна. Значну роль у їх подоланні зазвичай відіграє стимулююча макроекономічна політика, спрямована на зниження глибини і терміну падіння. В умовах світової економічної кризи актуалізується проблема пошуку та застосування дійових інструментів державного регулювання економіки. В якості найпоширеніших важелів подолання соціально-економічних наслідків кризи, як засвідчує аналіз зарубіжного досвіду, використовується механізм державної підтримки підприємницької діяльності.

Потреба застосування заходів державної підтримки суб'єктів господарювання зумовлена також масштабами та глибиною фінансово-економічної кризи в Україні, необхідністю вирішення накопичених протиріч у розвитку підприємництва (особливо малого та

середнього) та окремих галузей, інноваційної діяльності, в забезпеченні конкурентоспроможності вітчизняних підприємств на світовому ринку, фінансової стабільності та економічного зростання.

Фінансово-економічна криза негативно впливає як на саме макроекономічне середовище країни, так і на показники розвитку підприємницької діяльності, що ілюструє трансмісійний механізм: підприємницька діяльність здійснюється в макросередовищі, яке уражене негативними наслідками фінансово-економічної кризи, що позначається на скороченні результативних показників суб'єктів господарювання. Тому виникає необхідність застосування різноманітних інструментів державної підтримки підприємницької діяльності, що має вплив на поживавлення економічних процесів, фінансову стабілізацію та макроекономічну динаміку, що виявляється в зростанні валового внутрішнього продукту та збільшенні надходжень до державного бюджету (рис. 1).

Трансмісійний механізм державної підтримки відображає нівелиуючий вплив на наслідки фінансово-економічної кризи, що проявляється у покращенні результативних показників діяльності підприємств і забезпеченні їх фінансової стійкості. Це в свою чергу, призводить до позитивних тенденцій макроекономічної динаміки та економічного зростання, а також створення передумов для збільшення надходжень до бюджету і розширення можливостей надання державної підтримки підприємництву.

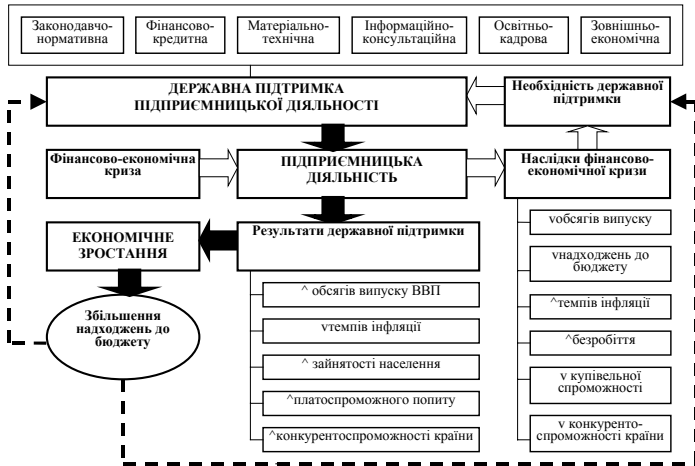

Рис. 1. Трансмісійний механізм державної підтримки підприємництва в умовах кризи

Сучасна світова економічна криза визначила кілька основних напрямів активності системи державного управління щодо компенсації наслідків кризи для національної економіки та пом'якшення її наслідків для суспільства: досягнення макроекономічної стабілізації; недопущення зниження рівня життя населення; стимулювання економічної активності; підтримку реального сектора економіки; підвищення ефективності видатків держави; скорочення адміністративних перешкод і вдосконалення державних регуляцій.

Антикризове управління економікою передбачає, насамперед, створення сприятливих умов для відновлення економічної активності малих підприємств. Основними економічними засобами держави в кризових умовах є лібералізація процедур ведення господарської діяльності — зниження податкового навантаження, спрощення дозвільних процедур, правил ліцензування, сертифікації, інших норм технічного регулювання, а також зменшення кількості перевірок. Податкові пільги для малого бізнесу відіграють стимулюючу роль та активізують підприємницьку діяльність в умовах кризи.

На нашу думку, потрібно виділити наступні ключові напрями антикризового управління економікою: державна підтримка малих і середніх підприємств, державна допомога сільськогосподарським підприємствам та сприяння розвитку інноваційної активності підприємств. Практична реалізація даних напрямків державної підтримки підприємницької діяльності призведе до збільшення валового внутрішнього продукту країни. Вищезазначене пропонуємо подати у вигляді такої моделі:

$$\Delta Y = a \times \Delta A + b \times \Delta B + c \times \Delta C, (1)$$

де ΔY — темп приросту валового внутрішнього продукту в поточному році, %;

a, b, c — коефіцієнти чутливості темпу приросту ВВП до частки державної підтримки відповідно малого та середнього підприємництва, сільськогосподарських підприємств і промислових підприємств, що проваджують інновації у виробництво;

ΔA — зміна частки валової доданої вартості малих і середніх підприємств у її загальному обсязі в поточному році, %;

ΔB — зміна частки валової доданої вартості сільськогосподарських підприємств у її загальному обсязі в поточному році, %;

ΔC — зміна частки валової доданої вартості промислових інноваційних підприємств у її загальному обсязі в поточному році, %.

Для розрахунку зміни частки валової доданої вартості малих підприємств, сільськогосподарських підприємств і промислових інноваційних підприємств застосуємо таку формулу:

$$\Delta A (\Delta B, \Delta C) = D_{1,2,3} \times E_{1,2,3}, (2)$$

де $D_{1,2,3}$ — частка видатків державного бюджету на підтримку підприємницької діяльності відповідно малих, сільськогосподарських та інноваційних підприємств, %;

$E_{1,2,3}$ — ефективність державної підтримки відповідно малих і середніх, сільськогосподарських та інноваційних підприємств.

Запропонована модель відображає на скільки відсотків зросте валовий внутрішній продукт країни із врахуванням зміни питомої ваги випуску продукції малим підприємництвом, підприємствами сільського господарства та інноваційними підприємствами, а також обсягу видатків державного бюджету на підтримку підприємницької діяльності.

Скрипник Н. Є.,

к.е.н., доцент,

Дніпропетровський національний університет
імені Олеся Гончара

АНТИКРИЗОВА ПОЛІТИКА НА ЗАСАДАХ ПІДВИЩЕННЯ АДАПТИВНОСТІ ДО ГЛОБАЛЬНИХ ВИКЛИКІВ СУЧАСНОСТІ

Забезпечення національних інтересів та економічної безпеки України залежить від рівня конкурентоспроможності економіки, яка, в свою чергу, залежить від здатності держави своєчасно і якісно реагувати на виникаючі загрози і виклики сучасності.

Процес глобалізація не тільки ускладнив світ, але і породив безліч проблем і загроз, з якими людство раніше не стикалося.

Глобальна економіка все більш входить у зону невизначеності і перебуває під прискореним впливом кліматичних, технологічних, політичних, культурних і суто економічних змін, які є основною загрозою для стабільного розвитку та джерелом постійних збурень і потенційних ризиків. Глобальна фінансово-економічна криза 2008 року продемонструвала, що дестабілізація однієї складової світового господарства негативно впливає на інші її компоненти, а дисбаланс кількох складових, утворюючи синергетичний ефект, призводить до значних руйнівних наслідків за умов низької адаптивності економіки. Формування конкурентоспроможної та адаптивної до зовнішніх збурень національної економіки є головним завданням державної соціально-економічної політики, розв'язання якого потребує визначення ключових складових адаптивності, що відповідатимуть наявним і майбутнім викликам.

Глобальна фінансово-економічна криза стала черговим викликом світовій цивілізації, обумовила невизначеність перспектив глобальної і національних економік, прискорила пошук шляхів модернізації суспільних систем. Криза виявила глибинні вади глобальної економічної моделі, сприяла усвідомленню необхідності системних змін світового і соціального порядку. Криза супроводжувалася банкрутством провідних світових фінансових компаній, падінням попиту та цін, входженням провідних ринкових економік у фазу стагнації. В Україні кризові процеси проявлялися через стрімке падіння експорто-орієнтованого виробництва, що супроводжувалося відпливом капіталу, скороченням коштів населення в банківській системі, девальвацією та кредитним колапсом.

Початок 2009 року ознаменувався небаченим раніше зниженням обсягів зовнішньої торгівлі, яка останні десятиріччя зростала досить динамічно. Розповсюдження фінансово-економічної кризи на реальний сектор економіки призвело до згортання виробництва та падіння ВВП у провідних країнах світу (табл. 1).

Падіння обсягів експорту більшості країн світу, спричинене скороченням світової торгівлі та зменшенням інвестиційного попиту через різке зниження кредитування та погіршення фінансово-економічного стану підприємств, є основним фактором зниження ВВП.

ДИНАМІКА І ПРОГНОЗ ВВП КРАЇН СВІТУ
(РІЧНИЙ ПРИРІСТ, У ВІДСОТКАХ ДО МІНУЛОГО РОКУ)
СКЛАДЕНО ТА РОЗРАХОВАНО АВТОРОМ ЗА ДАНИМИ [1]

Країни світу	Середнє 1995-2004 рр.	Фактичні показники ВВП за роки, %								Прогноз	
		2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2018
Весь світ	3,6	4,7	5,2	5,3	2,7	-0,4	5,2	3,9	3,2	2,9	4,1
Держави з розвинутою економікою у т.ч.	2,8	2,0	3,0	2,7	0,1	-3,4	3,0	1,7	1,5	1,2	2,5
Сполучені Штати	3,4	3,4	2,7	1,9	-0,3	-2,8	2,5	1,8	2,8	1,6	3,1
Зона євро	2,2	1,7	3,2	3,0	0,4	-4,4	2,0	1,5	-0,6	-0,4	1,6
Японія	1,1	1,3	1,7	2,2	-1,0	-5,5	4,7	-0,6	2,0	1,7	3,0
Держави с формуючимся ринком і держави, що розвиваються у т.ч.	4,9	7,3	8,3	8,7	5,8	3,1	7,5	6,2	4,9	4,5	5,5
Центральна та Східна Європа	4,0	5,9	6,4	5,4	3,2	-3,6	4,6	5,4	1,4	2,3	3,7
СНД у т.ч.	2,9	6,7	8,8	8,9	5,3	-6,4	4,9	4,8	3,4	2,1	3,7
Росія	2,8	6,4	8,2	8,5	5,2	-7,8	4,5	4,3	3,4	1,5	3,5
Україна	1,2	3,0	7,4	7,6	2,3	-14,8	4,1	5,2	0,2	0,4	2,0
Білорусія	4,7	9,4	10,0	8,7	10,3	0,1	7,7	5,5	1,5	2,1	3,6
Казахстан	4,5	9,7	10,7	8,9	3,2	1,2	7,0	7,5	5,1	5,0	5,4
Держави Азії, що розвиваються	7,1	9,5	10,3	11,5	7,3	7,7	9,8	7,8	6,4	6,3	6,7

За даними Міжнародного валютного фонду за останні двадцять років економіка більшості країн світу зазнала спаду у 2008–2009 рр. Обсяг ВВП усіх країн світу зменшився на 0,4 %, держав з розвинутою економікою на 3,4 %, а саме США на 2,8 %, країн зони євро на 4,4 %, Японії на 5,5 %. Значне скорочення ВВП відзначається у країнах з формуючимся ринком та країнах, що розвиваються до 3,1 %. Падіння ВВП країн Центральної та Східної Європи становить 3,6 %, СНД — 6,4 %. У державах Азії, що розвиваються темпи росту ВВП уповільнюються, досягають рівня 2003 р. і становлять 7,7 %.

Розгортання світової фінансово-економічної кризи та поширення її негативних проявів на Україну виявило низку системних вад макроекономічної архітектури, яка досить хаотично формувалась останні роки без підтримки фундаментальних чинників економічної моделі. Найбільший спад економіки України відзначається у 2008—2009 рр, що співпадає з загальносвітовою тенденцією. Серед країн СНД економіка України демонструє найбільше падіння ВВП, яке становить 14,8 %, основними причинами якого є значне скорочення обсягів експортних операцій і внутрішнього попиту. Загострення світової конкуренції привело до втрати українськими експортерами ринків збуту. Падіння експортного виробництва негативно вплинуло на суміжні види економічної діяльності та економіку в цілому. Найбільш вразливими до дії кризових процесів виявилися будівництво, переробна промисловість і торгівля. Економіка України виявилася дуже вразливою до нових зовнішніх шоків і нездатною до імпортозаміщення та розвитку внутрішнього ринку. Значний вплив капіталу, кредитний колапс банківської системи та дефіцит власних ресурсів не дозволили реальному сектору економіки інвестувати у підтримку виробництва і спровокували спад виробництва суб'єктів підприємницької діяльності, які працюють на внутрішній ринок.

Глобальні та локальні прояви фінансово-економічної кризи виявили неспроможність економіки України та відсутність системних механізмів підтримки фінансової стійкості як у банківській системі, так і в реальному секторі економіки.

Таким чином, реалії сьогодення вимагають формування антикризової політики України на принципах підтримки високої адаптивності національної економіки до зовнішніх і внутрішніх збурень. Подолання основних економічних дисбалансів і пов'язаних з ними кризових явищ будь-якою ціною, відновлення розвитку не є гарантом готовності економіки до нових негараздів і шоківих впливів. Посткризова економіка стає вразливішою за рахунок збільшення фіскального дефіциту, нарошення державних боргів, скорочення ін-

вестицій у розвиток реальних секторів економіки. Ефективна анти-кризова політика, розроблена на основі підвищення адаптивності економіки, спрямована на структурну гармонізацію на макро- та макрорівнях, регіональному та секторальному рівнях, що підвищить гнучкість ринку та його здатність до маневру наявними ресурсами. Позитивні структурні зрушення будуть формуватися за рахунок створення системи інвестиційно-інноваційних, екологічних, соціальноорієнтованих стимулів розвитку, спрямованих на імпортозаміщення та диверсифікацію експортного виробництва, що призводить до підвищення ефективності ринків, зменшення вразливості від зовнішніх впливів, продуктової диверсифікації, зменшення диспропорцій регіонального розвитку, створюються реальні умови щодо соціалізації та екологізації розвитку.

Література

1. Міжнародний валютний фонд. World Economic Outlook (WEO). Transitions and Tensions. October 2013. Режим доступу : <http://www.imf.org/external/pubs/ft/weo/2013/02/pdf/text.pdf>[2,3].

Слива-Щерба Ю. В.,

аспірант,

Таврический национальный университет
имени В. И. Вернадского

ОСОБЕННОСТИ ПОСТКРИЗИСНОГО РАЗВИТИЯ ЭКОНОМИКИ УКРАИНЫ

Подведение итогов — это первый шаг в изменении будущего. Анализ экономической ситуации современной независимой Украины является необходимым и актуальным для объективной оценки происходящего и поиска путей дальнейшего развития.

Историю и экономические показатели независимой Украины необходимо рассматривать в тесной связи с ее прошлым, когда она входила в состав СССР. В последнем издании БСЭ Украина характеризовалась как «развитая индустриально-аграрная республика со сложным комплексом отраслей тяжелой, пищевой, легкой промышленности, развитым многоотраслевым сельским хозяйством, крупной строительной индустрией, развитой транспортной сетью». Республика производила 46 % общей сельхозпродукции бывшего СССР. Потенциал и перспективы Украины на начало 1992 г. оценивались 83 баллами из 100, при 72 у Российской Федерации. Данные

оценки приведены еще и потому, что при сравнении экономических показателей за основу берется уровень развития 1990 г., которого, Украина так и не смогла достичь сегодня.

Период с 1991 по 2000 г. характеризуется длительной полосой кризиса в экономике, из которого Украина начала выходить в 2000 г. За этот период объем промышленного производства Украины сократился на 60 %, сельского хозяйства на 2/3. Причина столь глубокого кризиса заключалась в том, что экономика Украины находилась в трансформационном состоянии, но для её анализа были использованы функциональные методы, а глубинные процессы социально-экономических отношений остались вне сферы анализа. Практические рекомендации от иностранных экспертов стали неадекватными для экономики Украины и привели к результатам, которые не совпадали с ожидаемыми, а часто оказывались прямо противоположными. Не было учтено, что совпали два процесса — инверсионного характера рыночных преобразований, который в наших условиях часто означал противоположное движение классическому порядку экономических преобразований. Экономика Запада, как известно, двигалась от экономики «свободного капитализма» к монополистическому, от него к государственно — монополистическому и к смешенной социально — ориентированной экономике. Наша экономика была огосударствленной, зарегулированной, поэтому ей надо было двигаться в обратном направлении, но куда. К мелкому бизнесу. Но он никогда не мог насытить рынок товарами. Инверсионность процессов совпала с процессом глобализации, которая осуществляется на основе либеральной модели, не предусматривающей появления стран — конкурентов для стран «золотого миллиарда». Это привело к тому, что Украина присоединилась к мировой экономике в качестве сырьевого придатка, не имея развитого внутреннего рынка. Совпадение двух процессов: инверсионного характера рыночных преобразований и глобализации привело к тому, что Украина попала в экономическую ловушку. Чем выше темпы экономического роста, осуществляемого за счет сырьевых отраслей (металлургия, химпром), тем больше диспропорции и тем больше вероятность разрушительного характера каждого наступающего кризиса, что и показал кризис 2008–2009 гг., когда ВВП сократился на 15 %.

Спецификой роста было то, что он осуществлялся на старой технологической основе за счет той материально-технической базы, которая досталась Украине с советских времен.

В этот период экономический рост осуществлялся на основе увеличения удельного веса продукции топливно-энергетического комплекса, за счет быстрого развития добывающей промышлен-

ности, отраслей первичной переработки при сокращении предприятий, вырабатывающих продукцию конечного потребления. Дегradировала материально-техническая база национальной экономики, росли масштабы физического и морального износа основных производственных фондов, сокращалась инновационная деятельность отечественных предприятий.

2011 год по данным статистики стал довольно успешным для Украины. Реальный рост ВВП тогда составил 5,2 %, при этом объем промышленной продукции вырос на 7,3 %, а объем сельхозпроизводства — на 17,5 %, реальная заработная плата увеличилась на 8,7 %. Зафиксирована рекордно низкая инфляция — индекс составил всего 4,6 %. Но даже при данной динамике проблемы роста ВВП сохраняются.

Лидерами роста ВВП в мировой экономике продолжают оставаться Швеция и Сингапур. Третье место заняла Финляндия, замыкают пятерку Швейцария и США. В первую десятку лидеров рейтинга входят почти все скандинавские страны, включая Данию (7) и Норвегию (9). Китай, после нескольких последовательных лет быстрого развития, занял в рейтинге 36 место. Китай развивает ИКТ успешнее всех остальных стран БРИК, и опережает Индию (48). Россия занимает 77 место. Украина — 90. При этом за последние 3 года РФ поднялась в рейтинге на 3 позиции, а Украина опустилась на 8. Такая позиция Украины связана с такими факторами, как неразвитый рынок, законодательное регулирование, низкие уровни готовности к использованию ИКТ и непосредственного использования ИКТ со стороны бизнеса и госсектора. За информационными технологиями находится будущее и Украина должна обеспечить благоприятный климат для их развития иначе она так и останется лишь поставщиком сырья и вместилищем вредных производств [3, с. 9].

Положительные факторы выхода Украины из кризисного состояния:

1. благоприятная ситуация на мировых продовольственных рынках (основные культуры: пшеница, кукуруза, подсолнечник). По производству подсолнечного масла Украина занимает первое место в мире. Высокая производительность украинских черноземов — это фактор, который при правильном использовании, даст возможность закрепиться на лидирующих местах рейтинга;

2. кризис почти не коснулся Китая, Индии — партнеров украинских предприятий в химической и металлургической промышленности, а также покупателей продукции ВПК;

3. экспорт электроэнергии в страны Восточной Европы;

4. рост ВВП в 2011 г. — 5,2 % обеспечивался высокими госзаказами в связи с Евро-2012 и оживлением на внутреннем рынке, (7 %) в 2013 г. эти факторы уже не смогут компенсировать спад экспорта и сокращение потребление госсектора (4,5 %), прогнозы на 2014 г. (4,1 %).

К 2013 году наша страна подошла с рядом проблем: большим количеством изношенных мощностей, низким уровнем развития информационных технологий, преобладании в структуре экспорта сырья и полуфабрикатов, низким инвестиционным имиджем.

Очевидно, Украине надо принципиально пересмотреть свою внутреннюю и внешнюю экономическую политику, направлять средства в реальный сектор экономики, на финансирование науки и образования. Это поможет нашей стране развивать высокотехнологичные отрасли и быть конкурентоспособной на мировом рынке.

Литература

1. Ткаченко Т. І Сталій розвиток економіки, методології, реалії бізнесу / Т. І. Ткаченко // Київський національний торгово-економічний університет. — 2012. — 215 с.

2. Огонь А. Д. Тенденции международной торговли в условиях жесткой конкуренции на мировом рынке / А. Д. Огонь // Международная экономическая политика. — К., 2011. — № 12. — С. 34—39.

3. Котенова О. В. Украина ищет свое место в мировой экономике / О. В. Котенова, А. В. Пшеничный // 1К. — К. — №396. — 18.03.2013.

4. Васильева А. С. Научно-техническое развитие, как фактор устойчивого развития экономики / А. С. Васильева. — К.: Креативная экономика, 2012. — 69 с.

Соколик М. П. ,

к.е.н., пров. наук. співр.,

ДУ «Інститут економіки та прогнозування НАН України»

СТРУКТУРНЕ РЕФОРМУВАННЯ ВИДАТКІВ НА СОЦІАЛЬНИЙ ЗАХИСТ І СОЦІАЛЬНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ В УКРАЇНІ

Розробка Державною службою статистики України Національних рахунків соціального захисту в Україні (НРСЗ), дослідження

дження Центру суспільної експертизи з оцінки нормативно-правового поля соціального захисту і соціального забезпечення показали, що політику в цій сфері визначають близько 30 законодавчих актів. Різні пільги, соціальні виплати та послуги передбачено у 58 законах більше ніж у 120 підзаконних нормативно-правових актах, згідно з якими налічується близько 120 категорій пільговиків, з яких лише 45 категорій мають пільги за соціальною ознакою і 57 — за професійною. За оцінками експертів, загальна вартість задекларованих у законодавстві пільг становитиме 3,8–5,8 млрд дол. США на рік, але реально фінансується лише незначна їх частина. Усі пільгові та соціально незахищені категорії громадян мають право на більше ніж 120 видів пільг і понад 60 видів соціальних і компенсаційних виплат. Загальна чисельність громадян, які мають право користуватися тими чи іншими видами соціальних виплат згідно чинного законодавства України, становить 15 млн. Наслідком розгалуженої системи соціального захисту і соціального забезпечення є її недосконалість і значні видатки у Зведеному бюджеті України, що вищі за видатки на охорону здоров'я, освіту, інші види діяльності. Обсяг видатків на соціальний захист і соціальне забезпечення у Зведеному бюджеті України становив у 2005–2010 рр. 21,4 — 26 % (у 2007 р.) до 27,6 % (у 2010 р.) у 2011 р. — 25 %, у 2012 р. — 27,1 %, у I півріччі 2013 р. — 30,1 % видатків, а в середньому — 25 % видатків Зведеного бюджету і 8–11 % ВВП. Держстатом України розроблено допоміжні (сателітні) національні рахунки соціального захисту по аналогії з існуючими у країнах ЄС. Європейська система інтегрованої статистики соціального захисту (ESSPROS) рекомендована як інструмент для спостереження за джерелами доходів і витратами на соціальний захист у країнах-членах ЄС, для оцінки моделі розподілу ресурсів та ефективності реформ у цій сфері [1, с. 8–9, 11].

Видатки на соціальний захист з точки зору методології ESSPROS охоплюють усі види втручання державних, приватних організацій з метою згладити соціальні ризики, зменшити їх тиск на домогосподарства, певні прошарки і потреби окремих осіб. До переліку ризиків або потреб у сфері соціального захисту віднесено: захворювання/медичне обслуговування, інвалідність, похилий вік, утриманці, які пережили годувальників, сім'я/діти, безробіття, житло, соціальна ізоляція. У структурі видатків за функціями соціального захисту в Україні найбільшу частку становили виплати особам пенсійного віку (66,3—68 %), на медичне обслуговування (18,3—17,1 %), сім'ям і на дітей (8—9,8 %). У

є нижчими (39,1 %), на медичне обслуговування вищими (29,4 %); високими залишалися й виплати при інвалідності (8 % проти 1,2—1,3 % в Україні), виплати утриманням, які пережили своїх годувальників (5,9 % проти 0,8 % в Україні), при безробітті (6 % проти 2 % в Україні), виплати при соціальній ізоляції (табл. 1).

Таблиця 1

**ВИТРАТИ НА СОЦІАЛЬНИЙ ЗАХИСТ ТА ЇХ СТРУКТУРА ЗА ФУНКЦІЯМИ
В УКРАЇНІ ТА ЄС У 2009—2011 РР.**

Функції	ЄС	Україна					
	2010	2009		2010		2011	
	%	Млрд грн	%	Млрд грн	%	Млрд грн	%
Захворювання/медичне обслуговування	29,4	41,3	17,5	50,9	18,3	52,4	17,1
Інвалідність	8,0	3,1	1,3	3,4	1,2	4,1	1,3
Похилий вік	39,1	160,0	68,0	184,8	66,6	203,1	66,3
Утриманці, які пережили годувальників	5,9	1,9	0,8	2,1	0,8	2,4	0,8
Сім'я/діти	8,0	18,8	8,0	24,9	9,0	30,1	9,8
Безробіття	6,0	4,9	2,1	5,1	1,8	6,4	2,1
Житло	2,0	4,8	2,0	5,6	2,0	6,3	2,2
Соціальна ізоляція	1,6	0,7	0,3	0,8	0,3	1,1	0,4
Усього витрат на соціальний захист	100	235,3	100	277,6	100	306,2	100

Джерело: [1, с. 16].

Основна частина виплат з соціальної допомоги надається незалежно від рівня добробуту і без перевірки на нужденність претендентів на допомогу. У країнах ЄС лише десята частина коштів на соціальний захист обумовлена рівнем добробуту одержувачів. В Україні тільки 2,3 % соціальних виплат надавалися після перевірки доходу її одержувачів у формі адресної соціальної допомоги малозабезпеченим сім'ям і житлових субсидій. Як показують наші оцінки, при удосконаленні системи соціального захисту і соціального забезпечення у напрямі до зменшення видатків на безготівко-

ві пільги і грошову допомогу високодохідним домашнім господарствам можна згладити існуючу нерівність між бідними і високозабезпеченими домогосподарствами, як фактору, що стримує економічне зростання. В Україні на основі 1) модернізації окремих статей видатків на безготівкові пільги та субсидії на оплату житлово-комунальних послуг, пільги на оплату товарів і послуг з охорони здоров'я, путівок на бази відпочинку, доплати за користування транспортом, зв'язком тощо; 2) скорочення видатків на грошові допомоги при народженні дітей високозабезпеченим домогосподарствам із десятої децильної групи можна було б зменшити видатки у системі соціального захисту. Економія видатків на безготівкові та готівкові пільги особам за категорійним принципом і на допомогу на дітей при їх народженні без урахування доходу високодохідним домогосподарствам із десятої децильної групи разом забезпечила б у 2011 р. зниження видатків на соціальний захист і соціальне забезпечення за рахунок зниження загальних доходів домашніх господарств десятої децильної групи на рівні 1,7 млрд грн, у 2012 р. — 2 млрд грн. Наведені оцінки є лише незначною частиною видатків високозабезпеченим домогосподарствам, що обумовлюють диспропорції і протиріччя у системі соціального захисту і соціального забезпечення і пов'язані з недостатньою орієнтацією адресної допомоги нужденним [2, с. 138].

Акценти у соціальній політиці необхідно змінити у напрямі переходу до підвищення доходів економічно активного населення через високу заробітну плату і відповідне соціальне страхування, застосування граничного розміру допомоги для забезпечення прожиткового мінімуму переважно для бідних. На цій основі поступово формуватимуться ціннісні пріоритети, свідомість населення про власну участь і відповідальність за поліпшення умов свого життя замість сподівання на допомогу від держави. Отримання безоплатних соціальних послуг та пільг високозабезпеченими верствами вважати антигуманним порядком у розподілі та використанні суспільних коштів. Аналіз обсягу сплачених населенням податків та інших трансфертів порівняно з обсягом наданої соціальної допомоги (у грошовій і натуральній формах), інших поточних трансфертів разом з видатками на соціальне забезпечення показав, що їх загальний обсяг більше, ніж у п'ять разів перевищив обсяг сплачених податків і соціальних внесків. З точки зору методології та раціональності прийняття управлінських рішень це означало, що між запитом на соціальний захист і соціальне забезпечення в Україні і величиною сплачених населенням податків на доходи і майно разом із

внесками на соціальне страхування існує значний розрив, тобто у середньому запит на державний соціальний захист в Україні є вищим, ніж готовність населення сплачувати зростання соціальної підтримки підвищеними податками, страховими внесками. Розрив характеризує значні очікування населення від сучасної системи соціального захисту та соціального забезпечення над його готовністю брати участь у спільному фінансуванні соціальних виплат та їх розподілі за солідарним принципом.

Література

1. Національні рахунки соціального захисту (НРСЗ) в Україні у 2011 р.: / Статистичний бюллетень / Державна служба статистики України. — К.: Держстат України, 2013. — 175 с.

2. Витрати і ресурси домогосподарств України у 2012 р. (за даними вибіркового обстеження умов життя домогосподарств України) / Державна служба статистики України. — К.: Держстат України, 2013. — 378 с.

Соколова Ж. В.,

к.и.н., доцент,

Таврический национальный университет
имени В. И. Вернадского

МАКРОЭКОНОМИЧЕСКАЯ ПОЛИТИКА В УСЛОВИЯХ СОЦИАЛЬНОЙ ЭКОНОМИКИ

Особенности социальной экономики, как научного направления, состоят в том, что она под таким названием появилась сравнительно недавно. Во второй половине XX в. стали возникать концепции, обращающие все большее внимание на социальную направленность экономики. Возникли теории «Государство всеобщего благоденствия», «Народного капитализма», «Рыночного социализма» и др. В основе этих концепций лежат идеи подчинения экономики решению важнейших социальных проблем общества, в первую очередь повышению благосостояния граждан государства.

Социальная экономика, в отличие от экономической социологии, изучает взаимосвязи экономики и социальной жизни общества, механизм воздействия экономики на развитие социальных процессов и обратного влияния социального фактора на экономику. Центральным звеном в такой взаимосвязи выступает человек с его неуклонно растущими потребностями. В свою очередь, человеческий фактор выступает одним из основных условий развития экономики.

Степень взаимных связей экономики и социальной сферы зависят не только от экономических, но и от политических факторов.

В концепциях институционализма преобладает теория активной роли политической власти и различных социальных организаций в создании социального государства. Социальная ориентация экономического развития в решающей степени зависит от экономической стратегии государства, политической воли субъектов государственной власти и системы управления.

Курс реформ, направленный на создание социально ориентированной рыночной экономики, должен учитывать необходимость обеспечения устойчивых темпов экономического роста, духовного развития общества, повышения благосостояния населения. Он должен учитывать также расширение внешнеэкономических связей в условиях ускорения глобализации социально-экономических процессов.

Чисто рыночный подход к человеку означает рассмотрение его как фактора производства и рабочей силы, создающей доход для предпринимателя. От уровня производительности его труда зависят объемы производства и масса прибыли. На этой основе возникла концепция «Экономический человек». Суть этой концепции заключается в том, что человек рассматривается как рационально мыслящий субъект, строящий свои планы и действия, исходя из принципа получения максимальной выгоды.

В противоположность такой концепции, социальная экономика рассматривает человека, с его постоянно растущими жизненными потребностями, как конечную цель развития экономики. Только удовлетворенная потребность побуждает человека к более производительной деятельности.

Одной из концептуальных основ социальной экономики служит теория предельной полезности, которая известна как концепция «Маржинализма». Классическая школа экономической теории акцентирует своё внимание на изучении производства и предложения. Маржиналисты при исследовании экономических процессов придерживаются субъективно-психологического метода. Если представители классической школы рассматривали стоимость товара как объективную величину, не связанную с желаниями субъектов рынка, то маржиналистская концепция исходит из того, что стоимость определяется субъективными факторами, суждениями и ощущениями людей.

Теория полезности, истоки которой восходят к Аристотелю, Тюрго, маржиналисты развили дальше и обогатили ее исходя из условий ограниченных ресурсов рыночной экономики. Они разра-

ботали новую теорию предельных величин, предельного анализа. Маржиналистская теория экономическую жизнь рассматривает, как совокупность различных рынков, где происходит выбор альтернативных путей решения тех или иных проблем. Считается, что люди четко представляют очередность удовлетворения потребностей, исходя из своих доходов. При покупке товаров или услуг они действуют наиболее рационально. Свой ограниченный доход распределяют, стараясь максимизировать общее удовлетворение. Производитель таким же образом поступает при покупке факторов производства и выбора номенклатуры товаров, при ограниченных своих финансовых возможностях.

Теория предельной полезности в дальнейшем легла в основу разработки многих других концепций: закона спроса и предложения, рыночного равновесия, потребительского выбора, кривых безразличия, теорий налогообложения и других. Маржиналистский подход широко используется при составлении и реализации социальных программ многими странами, в том числе, и странами с переходной экономикой.

Во второй половине XX века в связи с достижениями в области экономики и повышения уровня жизни населения, усиления роли сферы услуг, развития информационного сектора экономики, возникли концепции «Постиндустриального общества», «информационного общества». Один из авторов «Информационного общества» американский социолог Дэниель Белл, главной преобразующей и движущей силой современного общества считает научно-техническую революцию. По его мнению, центральной проблемой постиндустриального общества является организация деятельности университетов и научно исследовательских центров, создающих продукцию для «экономики информации». Информация такой продукт, которого весьма трудно монополизировать. Как отмечает Белл, «...собственность сегодня это не более, чем юридическая функция; корпорация утратила черты института частной собственности и являет собой просто форму организации». Положение человека в обществе, его статус и благополучие в современных условиях зависят не столько от его имущественного богатства, сколько от его профессии и степени освоения знаний.

Концепции «постиндустриального общества», «информационного общества» способствуют изучению процессов, характерных социальной экономике. Научно-технический прогресс (НТП) служит решающим условием создания материально-технической базы социальной экономики. На базе НТП достигается повышение производительности труда, которое служит основным

фактором развития производства, повышения доходов и уровня жизни населения страны.

Ещё одним теоретическим объяснением современного общества служит концепция «Супериндустриального общества». Среди создателей этой концепции можно выделить американского социолога Элвина Тоффлера. В качестве основополагающих моментов супериндустриального общества Э. Тоффлер выдвигает «эфмеризацию», что означает ускорение темпов обновления явлений в повседневной жизни — одноразовое использование вещей; учащение контактов между людьми; усиление миграционных процессов; частая смена профессий; общее ускорение ритма жизни и рост его качества и др.

В распоряжении стран, с переходной экономикой, имеются многочисленные теоретические разработки, которые требуют глубокого осмысления. Многие идеи, выдвинутые в выше перечисленных и других концепциях, могут быть полезными для выработки национальных моделей социально ориентированной рыночной экономики.

Современные концепции социальной экономики нашли своё отражение в теории и практике создания нового общества с рыночной экономикой и сильной социальной ориентацией. С этой точки зрения, представляет определённый интерес рассмотрение некоторых моделей социальной экономики на современном этапе развития общества.

Стоян К. С.,

асистент,

Дніпропетровський національний університет
імені Олеся Гончара

МІЖНАРОДНИЙ ТУРИЗМ ЯК ОБ'ЄКТ МАКРОЕКОНОМІЧНОЇ ПОЛІТИКИ В УКРАЇНІ

Трансформаційні перетворення в суспільстві, викликані науково-технічним і соціально-економічним прогресом, і виражені через підвищення життєвого рівня населення, розвиненості транспортного та інформаційно-технологічного забезпечення, сприяють досягненню галуззю міжнародного туризму міцніших позицій у структурі національної економіки України та поступовому підвищенню рівня розвиненості та самостійності на основі значного рекреаційно-туристичного потенціалу.

Законом України «Про туризм», який є основним законодавчим документом в управлінні туристичної сфери України, проголошено туризм одним з пріоритетних напрямів розвитку економіки та культури. Саме тому необхідно здійснювати державну підтримку забезпечення умов ефективного здійснення туристичної діяльності. Економічний стан України розвивається та змінюється під впливом ринкового і державного регулювання. Від ефективності державного регулювання розвитку різних сфер економіки залежить швидкість її трансформації до пріоритетних стандартів розвитку. Це в повній мірі відноситься і до галузі міжнародного туризму, роль і значення якої неухильно зростає завдяки створенню соціально орієнтованої ринкової економіки. За таких умов дедалі більшого значення набуває наукове обґрунтування формування сприятливого фінансово-економічного, правового та інформаційного середовища для розвитку туризму в регіонах України, усунення за допомогою державного регулювання найзначніших недоліків, що існують у галузі міжнародного туризму України.

Розглядаючи розвиток міжнародного туризму в Україні, перш за все, слід визначити інтеграційний напрямок її зовнішньої політики. Міжнародний туризм є галуззю національної економіки і підпорядковується загальноновизнаним принципам державного управління та регулювання.

Державне регулювання міжнародного туризму — це сукупність організаційних форм і методів управління функціонування суб'єктів галузі міжнародного туризму — представників господарських інтересів, з метою ефективного забезпечення інтересів споживачів і власних, що супроводжуються паралельним забезпеченням принципів сталого розвитку галузі міжнародного туризму.

Беручи до уваги методологічні рекомендації, визначені Всесвітньою туристською організацією, процес державного регулювання в туристичній сфері має формуватись на дотриманні ряду вимог:

- відповідність до політики національного розвитку;
- відповідність до політики національного туризму;
- відповідність до правових норм, що регулюють розвиток туризму;
- відповідність до існуючих класифікацій принципів, які впливають на якість туристичних продуктів;
- дотримання існуючих правових інструментів;
- сприяти розвитку туристичної сфери.
- Характерними рисами діючої моделі державного регулювання міжнародного туризму в Україні є такі:

- визначення туризму як пріоритетного напрямку розвитку національної економіки;

- необхідність досягнення збалансованості в розвитку туризму та інших галузей матеріальної та невиробничої сфери;

- чіткий розподіл повноважень між центральною та регіональними туристичними адміністраціями;

- широка реклама країни, як найпопулярнішого туристичного напрямку на міжнародних туристичних ринках.

Діяльність галузі туризму регулюється такими державними органами з відповідними повноваженнями: Верховна Рада України, Верховна Рада Автономної Республіки Крим, Кабінет Міністрів України в галузі туризму України, Центральний орган виконавчої влади в галузі туризму.

Державна політики в галузі міжнародного туризму, або туристська політика є одним з видів соціально-економічної політики держави, що спрямований на розвиток туристської індустрії і суб'єктів туристського ринку (туроператорів і турагентів). Серед факторів, які мають вплив на формування туристської політики, слід виділити соціальні, економічні, правові, а також, природно-рекреаційні умови, які впливають за рахунок наявності чи відсутності, раціонального та нераціонального використання з точки зору туризму. Туристська політика, перш за все, направлена на створення та просунення національного туристичного продукту на світовий туристичний ринок.

Концептуальні завдання державного регулювання туристичного бізнесу в Україні на сучасному етапі розвитку економіки полягають у:

- розробленні національної концепції туризму, в якій повинен бути встановлений рівний пріоритет внутрішнього туризму і послуг іноземним туристам;

- при обґрунтуванні регіональної політики доцільно стимулювати активізацію пропозиції послуг культурного й історичного туризму;

- сприянні розвитку туризму, що забезпечує відтворення та охорону природних і культурних ресурсів країни;

- досягненні інвестиційної привабливості туризму;

- створенні можливостей для погодженого розвитку всіх численних елементів сектора туризму;

- оптимальному поєднанні політичних, економічних, екологічних і соціальних вигод від туризму і розподілу їх усередині суспільства, зводячи при цьому до мінімуму проблеми, пов'язані з туризмом;

- формуванні на національному рівні необхідних координаційних структур у сфері вивчення ринку;
- оцінюванні можливостей розміщення, вибору типів і ступеня розвитку визначних об'єктів, послуг і інфраструктури в туристичному секторі;
- створенні умов для формування адресного туризму соціально незахищених верств населення;
- забезпеченні орієнтирів для постійного контролю за ходом і напрямками розвитку туризму.

Література

1. Jovani F. The incoming global technological and industrial revolution towards competitive sustainable manufacturing / F. Jovani, H. Yoshikawa, L. Alting // CIRP Annals — Manufacturing Technology 57. — 2008. — P. 641—659.
2. Закон України «Про туризм» / Офіційний сайт Міністерства інфраструктури України. — Режим доступу: http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=324_%2F95-%E2%E0
3. Козловський Є. В. Державне регулювання в галузі туризму: становлення та розвиток в Україні / Є. В. Козловський. — Автореферат дисертації на здобуття наукового ступеня кандидата наук з державного управління: спец. 25.00.02 — механізми державного управління. — Національна академія державного управління при Президентові України. — К., 2008.
4. Розпорядження «Про затвердження заходів щодо розвитку іноземного і внутрішнього туризму» (із змінами, внесеними згідно з Постановою КМ від 16.05.2007 № 738) / від 27 червня 2003 р. № 390-р [Електронний ресурс] / Офіційний сайт Верховної Ради України. — Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/390-2003-%D1%80>

Субоч Е. П.,

ст. преподаватель,

Крымский экономический институт

ГВУЗ «Киевский национальный экономический университет имени Вадима Гетьмана

ОСОБЕННОСТИ МОТИВАЦИИ ТРУДА В УСЛОВИЯХ КРИЗИСА

Проблема трудовой мотивации остается актуальной всегда, независимо от того, на каком уровне экономического развития нахо-

дится национальная экономика. Отношение к труду в существенной мере определяет успех государства в его продвижении по пути экономического и социального прогресса. Для этого следует изучить структуру мотивов труда, выявить основные факторы и разработать модель поведения, которая позволяет эффективнее всего влиять на рабочую силу в экономической ситуации, которая сложилась. Речь идет о применении таких форм и методов мотивации трудовой деятельности, которые способствовали бы его высокой результативности и конкурентоспособности.

Особую актуальность мотивация труда приобретает, в условиях экономического спада. В кризисных условиях возможности предприятий изменились: многие из них больше не могут платить неоправданно высокие зарплаты, предлагать обширные соцпакеты, регулярно индексировать зарплату и продвигать сотрудников по карьерной лестнице. Так, по уровню заработной платы в 2009 г. Украина оказалась на последнем месте в Европе. Падение ВВП в 2009 г. к уровню 2008 г составило 15 %, а реальная средняя заработная плата снизилась в 2009 г. на 10 %.

Кризис сказался на всех сферах бизнеса без исключения, но в разной степени. Так, практически все предприятия начали активно сокращать расходы, в том числе и на оплату труда. Одной из первых мер по снижению издержек стал пересмотр политики предоставления компенсационного пакета и дополнительных льгот сотрудникам. По результатам исследований компании «Pricewaterhouse Coopers» в марте 2009 г., 41 % работодателей сократили расходы на предоставление мобильной связи и 21 % на оплату питания. Были также пересмотрены затраты на командировки и представительские расходы.

Однако следует отметить, что неприкосновенной в большинстве организаций остаются заработная плата и размер премий для творческих работников. Так, как в условиях кризиса как никогда важно мотивировать именно творческих работников, обладающих необходимыми компетенциями, которые будут помогать преодолевать текущие сложности и выводить экономику из кризиса. Именно поэтому в настоящее время весьма важно сохранение творческих работников, поиск методов и способов, которые позволят заинтересовать их и удержать, и при этом добиться того, чтобы творческие работники не просто выполняли работу, но и собственным примером вдохновляли своих коллег.

Актуальность данной проблемы обусловлена тем, что на учебу новых сотрудников идет очень много времени и средств, растративать которые в условиях кризиса было бы просто неоправданным.

Так, к сокращению расходов на обучение работников прибегли около 64 % предприятий. Предприятия ограничили или заморозили, в первую очередь, средства на внешнее обучение. Речь идет о семинарах, тренингах, а также о предоставлении беспроцентного кредита или оплаты обучения для руководящего звена.

Несмотря на важность долгосрочных программ, как инструмента сохранения работников в условиях кризиса, данные проекты являются крайне затратными. Предприятия не могут позволить себе нанимать работников для его последующего обучения, содержать низко квалифицированных работников и удерживать сотрудников повышениями заработной платы, более актуальным считается внутреннее обучение или подбор кадров уже достаточной квалификации, не требующего дополнительного обучения.

Изменение приоритетов и схем работы повлекло за собой смену ключевых показателей труда, а также производственных задач и ценностных ориентиров работников. Как следствие, предприятия пересмотрели структуры бонусных выплат, чаще стали появляться премии не только за количественные показатели, но и за качество труда. Так, в рамках проблемы мотивации труда кризис сыграл положительную роль, результатом которой должно стать оздоровление рынка рабочей силы.

Экономический кризис угрожает предприятию не только финансовыми проблемами и ослаблением позиций на рынке, но и потерей квалифицированных специалистов. Новый механизм мотивации труда персонала предприятия, представляет собой совокупность форм, методов, способов и институтов внешнего влияния на работника, с помощью которых субъекты мотивации труда разрешают противоречие в процессе привлечения разных по уровню образования и квалификации работников к неодинаковым видам труда. Таким образом, финансовый кризис повлек за собой серьезные изменения во всех отраслях экономики. Изменения в экономике и, в частности, на рынке труда не только повлияли на условия найма работников, но отразились на их потребностях и мотивации. В этой связи предлагаются факторы, ориентированные на стратегическую составляющую системы мотивации: уверенность в труде; отношение к текущим стимулам; отношение к стратегическим стимулам и мотивам. Предложенный перечень факторов позволит сориентировать системы мотивации персонала предприятия на перспективу, на реализацию стратегических целей как предприятия, так и работников. Целе-направленная, стратегическая разработка систем мотивации труда будет способствовать повышению эффективности труда.

Терон І. В.,

к.е.н., ст.н.співр., пров. наук співр.,
Інститут демографії і соціальної політики
імені М. В. Птухи НАН України

СТРАТЕГІЧНІ ПРІОРИТЕТИ ІНВЕСТИЦІЙНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ МОДЕРНІЗАЦІЇ СОЦІАЛЬНО-ТРУДОВИХ ВІДНОСИН

Перспективи і ефекти запровадження інноваційної моделі розвитку ринку праці та відповідної модернізації соціально-трудоових відносин (СТВ), що опосередковують його розвиток у контексті реалізації ефективної антикризової політики, значною мірою визначається належним інвестиційним забезпеченням. Однак, як свідчать дослідження [1, с. 10—11; 2], низькі обсяги інвестиційної активності в Україні, нераціональність структури інвестування та домінування в ній фінансово-посередницьких секторів не дозволяє говорити про належне інвестиційне забезпечення модернізаційних процесів.

Авторська концепція визначення стратегічних пріоритетів інвестиційного забезпечення модернізації ринку праці та СТВ базується на багатоаспектності цього процесу та інтерпретації інвестиційного забезпечення як складної, динамічної системи зі зворотним зв'язком та двоїстою природою. Активність і спрямованість інвестиційної діяльності на ринку праці визначаються серед усього іншого проблемністю, векторами і динамікою чинних соціально-трудоових відносин — попитом, пропозицією, ціною робочої сили, станом робочих місць і їх технологічною озброєністю, політикою забезпечення соціального захисту працівників тощо. При цьому інвестиційні процеси в цих залежностях відіграють одночасно і результуючу, і пояснюючу роль. Результати аналізу свідчать про багатогранність впливу інвестицій на функціонування ринку праці. Розкриваючи орієнтири такого впливу варто насамперед виокремити наступні блоки предметів СТВ.

1. Відносини зайнятості — розвиток місткості та реструктуризація сфери прикладання праці завдяки створенню нових робочих місць у галузях, що виробляють засоби виробництва (безпосередній і прямий вплив на сферу зайнятості) та через модернізацію кількісного і якісного складу існуючих фізичних робочих місць за допомогою обладнання та інших засобів виробництва на поча-

тковому етапі інвестиційного впливу. До того ж інвестиції є чинником структурних зрушень у складових макроекономічної системи, сприяючи розвитку високорентабельних галузей і підприємств. З цих позицій, як зазначає Ю.М. Маршавін, інвестиції формують якісні характеристики завтрашніх робочих місць і визначають склад основного капіталу, а також кількісний і професійний склад майбутнього попиту на робочу силу і відповідну професійну структуру зайнятого населення [3, с. 85—86].

2. Організація та ефективність праці — першочерговим є покращення умов, безпеки, гігієни праці та забезпечення їх відповідності СНіП — потенційну загрозу для персоналу становлять зношені на понад 50 % основні виробничі фонди: в Україні, за даними Держкомстату, в умовах, що не відповідають вимогам санітарно-гігієнічних правил, працює майже третина працівників, що визначає високий рівень і захворюваності й виробничого травматизму, знижуючи продуктивність праці та трудову мотивацію персоналу.

3. Соціальний захист економічно активного населення — обмеженість джерел модернізації в умовах інтегрування економіки України у світові політико-економічні структури містить у собі небезпеку зростання напруженості ринку праці через скорочення неконкурентоспроможних виробництв, адекватне поширення довготривалого безробіття населення, зростання тривалості періоду пошуку роботи, зниження рівня працевлаштування безробітних (як тих, перебували на обліку у ДСЗ, так і незареєстрованих) і визначає нагальність дотування роботодавців для створення нових робочих місць.

4. Забезпечення трудового доходу та винагороди за працю — інвестиції опосередковано і з певним лагом впливають на основне джерело забезпеченості інтересів найбільш численної групи суб'єктів СТВ. Однак в умовах взаємообумовленості продуктивності зайнятості і рівня оплати праці інноваційна реконструкція виробництв створить підстави для підвищення конкурентоспроможності результатів підприємницької діяльності і отже — для належного ресурсного забезпечення відтворення робочої сили.

Вважаємо доцільним також окремо виділити такий блок, як активність суб'єктів господарювання щодо модернізації виробництва як сфери прикладання праці — інноваційна активність, структури інвестування і витрат підприємств на інноваційну діяльність з позицій пріоритетності інноваційного оновлення засобів виробництва мають бути переорієнтовані на придбання машин, обладнання, транспортних засобів і програмного забезпечення. При цьому слід врахувати індикатори державної активності та сприятливості науково-технічної бази щодо модернізації соціально-трудової сфери, по-

при те, що в умовах ринку державне регулювання не є винятково визначальним і на сьогодні ресурсно є доволі обмеженим.

З метою обґрунтування стратегічних пріоритетів інвестиційного забезпечення модернізації соціально-трудових відносин уявляється неминучим залучення інструментарію математичного моделювання. Це допоможе визначити взаємозв'язок напрямів модернізації та оцінити необхідні капіталовкладення, а також обґрунтувати адекватні інструменти для їхнього регулювання. В цілому послідовність обґрунтування стратегічних пріоритетів інвестування включає:

- процедуру багатомірного компонентного аналізу показників, що статистично представляють наведені підходи до визначення векторів інвестиційної активності в площині модернізації СТВ і перехід від багатьох факторів до переліку тих, що на визначеному періоді демонструють статистично вагомий зв'язок з досліджуваною проблемою;

- власне моделювання, тобто вибір загального виду моделі впливу взаємозв'язку між попередньо виокремленими латентними головними компонентами та обсягом інвестицій на модернізацію ринку праці;

- побудова на основі виокремлених детермінант модернізації СТВ, які потребуватимуть інвестиційного підкріплення, моделі взаємозв'язку інвестицій з векторами модернізації соціально-трудових відносин та системи прикладання праці;

- ідентифікація моделі — статистичний аналіз моделі, статистичне оцінювання невідомих параметрів моделі та її верифікація — зіставлення реальних і модельних даних, перевірка адекватності моделі, оцінка точності модельних даних та їх відповідності емпіричним даним.

Таким чином, обґрунтовуючи бажані параметри стратегічних орієнтирів модернізації СТВ у межах державної стратегії модернізації економіки, можна визначити необхідні обсяги відповідного інвестиційного забезпечення, цілеспрямовано впливаючи на які можна регулювати обсяги та структуру зайнятості населення у потрібному напрямку. Результати дослідження нададуть не лише кількісні оцінки взаємозв'язку між масивом виокремлених змінних, а й створять основу для чіткого визначення напрямів і механізмів потрібних змін при вирішенні досліджуваних проблем зазначеної модернізації. При цьому йдеться не про механічне поєднання цих регулюючих елементів, а про їх взаємодію, складний синтез, системну цілісність. Зазначене забезпечить системний підхід до визначення засобів, механізмів, інструментарію інвестування модернізації сфери зайнятості та соціально-трудових

відносин, що опосередковують її функціонування, а отже, розгляду їх як сукупності взаємопов'язаних елементів.

Література

1. Пріоритети інвестиційної політики в контексті модернізації економіки України / А.П. Павлюк, Д.С.Покришка, О.О. Молдован, Д.В.Ляпін [та ін.]; [за ред. Я.А.Жаліла]. — К.: НІСД, 2013. — 80 с.
2. Перспективи економіки України в умовах глобальної макроекономічної нестабільності / Жаліло Я.А., Покришка Д.С., Белінська Я.В. [та ін.]. — К.: НІСД, 2012.- 120 с.
2. Маршавін Ю. М. Регулювання ринку праці України: теорія і практика системного підходу: монографія. — К.: Альтерпрес, 2011. — 396 с.

Тормоса Ю. Г.,

к.е.н., доцент,

ДВНЗ «Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана»

ДЕРЖАВНЕ РЕГУЛЮВАННЯ ЦІН ЯК ІНСТРУМЕНТ АНТИКРИЗОВОГО УПРАВЛІННЯ

Одним з найважливіших об'єктів державного регулювання кризових явищ є ціни. Державне регулювання цін і тарифів — це система заходів впливу на процеси ціноутворення, що спрямовані на забезпечення таких цілей, як обмеження монополізму та забезпечення конкурентного середовища на ринку товарів та послуг, стримування інфляційного зростання цін, забезпечення соціального захисту певних верств населення. На сучасному етапі державне регулювання цін в Україні здійснюється двома напрямком: перший — шляхом встановлення фіксованих і граничних цін, граничних рівнів постачальницько — збутових і торговельних надбавок, граничних нормативів рентабельності тощо; другий — шляхом запровадження процедури декларування зміни ціни або її реєстрації.

Найбільш широко державне регулювання цін здійснюється через застосування граничних рівнів постачальницько — збутових і торговельних надбавок (націнок). Зокрема, Рада міністрів Автономної Республіки Крим, обласні, Київська та Севастопольська адміністрації мають право встановлювати граничні постачальницько-збутові і торговельні надбавки на борошно пшеничне, хліб, макаронні вироби, цукор, крупи, молоко, сир тощо у розмірі не вище 15% до ціни виробника (митної вартості). Крім цього на основні лікарські засоби і вироби медичного призначення, що

включені до Національного переліку (215 найменувань), встановлені граничні постачальницько-збутові надбавки не вище ніж 12% оптово-відпускної ціни та граничні торговельні (роздрібні) надбавки не вище ніж 25% закупівельної ціни. Але якщо такі лікарські засоби і вироби медичного призначення придбаваються за бюджетні кошти, то граничний рівень постачальницько-збутових і торговельних надбавок не повинен перевищувати 10% закупівельної ціни.

Достатньо широко у вітчизняній практиці державного регулювання цін використовуються граничні нормативи рентабельності. Відповідно до Постанови КМУ № 1548, граничні нормативи рентабельності можуть застосовуються при формуванні цін на деякі паливо-енергетичні ресурси (вугілля, скраплений газ), що відпускаються населенню для побутових потреб; друковану продукцію, що виробляється за рахунок державних коштів; дитяче харчування та на певні види борошна та хліба з нього. Зокрема розпорядженням Київської міської державної адміністрації у місті були запроваджені граничні рівні рентабельності виробництва пшеничного борошна вищого і першого сорту та житнього обдирного на рівні 8%, хліба вагою більше ніж 500 грамів з таких видів борошна та їх суміші - на рівні 12%.

Недоліком установаження цін через граничні нормативи рентабельності є пропорційна залежність розміру прибутку від собівартості продукції. Тому підприємства-монополісти зацікавлені не в зниженні, а, навпаки, в збільшенні витрат на виробництво своєї продукції, що за встановленого рівня рентабельності дає їм змогу отримати більший прибуток. Це негативно впливає на ефективність виробництва, призводить до підвищення собівартості продукції, а отже і до зростання цін.

Важливим методом державного регулювання цін є декларування зміни цін і тарифів. Державне регулювання цін шляхом запровадження процедури їх декларування та/або реєстрації — це отримання від регулюючого органу дозволу на зміну рівня цін. Механізм декларування зміни цін на споживчому ринку регулюється Постановами КМУ «Про запровадження Порядку декларування зміни оптово-відпускних цін на продовольчі товари» та «Питання декларування зміни оптово-відпускних цін на лікарські засоби та вироби медичного призначення, які закуповуються за рахунок коштів державного та місцевого бюджетів». Відповідно до першої постанови, декларуванню підлягають зміни оптово-відпускних цін на борошно пшеничне та житнє обдирне, різні види круп, свинину, м'ясо курей, ковбаси варені, молоко ко-

ров'яче, сметану, сир кисломолочний, масло вершкове, яйця курячі, цукор та олію соняшникову рафіновану.

Державне управління ціноутворенням неможливе без ефектвної системи контролю за цінами. До системи органів управління державного контролю та спостереження за цінами входять Державна інспекція з контролю за цінами та її територіальні органи (27 секторів) в Автономній Республіці Крим, областях, містах Києві та Севастополі. Основними функціями таких органів є виконання контрольно-наглядових функцій за дотриманням вимог щодо формування, встановлення та застосування державних регульованих цін, здійснення державного спостереження та запобігання порушенням у сфері ціноутворення.

Державне спостереження цін і тарифів здійснюється шляхом проведення моніторингу вільних та державних регульованих цін. До переліку соціально значущих товарів та послуг, за якими проводиться постійний моніторинг цін (тарифів) відносяться:

а) продукти харчування: борошно пшеничне вищого ґатунку, певні види хліба, макаронні вироби, крупи гречані та рис, м'ясо (яловичина, свинина, птиця), сало, варені ковбаси першого ґатунку, молоко 25% жирності, сметана, масло, сир, яйця курячі, цукор пісок, олія соняшникова, картопля, сіль;

б) окремі види продуктів перероблення нафти: дизельне паливо, бензин марки А-95, газ скраплений;

в) товари та послуги, які реалізуються за регульованими цінами і тарифами: електроенергія, газ скраплений для побутових потреб, послуги міського пасажирського транспорту, житлово-комунальні послуги з тепло-, водопостачання і водовідведення, квартирна плата та утримання житла.

На основі результатів державного спостереження у сфері ціноутворення визначаються методи впливу на економічні процеси та цінову ситуацію на товарних ринках, а також відповідні адміністративно-господарські санкції за порушення законодавства про ціни і ціноутворення.

Але на сьогодні нормативно-правове забезпечення системи державного управління ціноутворенням вимагає подальшого вдосконалення. Так, потребує пояснення (ст.13 Закону «Про ціни і ціноутворення») відмінність між таким способом державного регулювання цін, як установлення «граничних рівнів постачальницько-збутової надбавки (постачальницької винагороди)» та окремим методом установлення «розміру постачальницької винагороди». Якщо в першому випадку формою державного регулювання цін є встановлення «граничного рівня» постачальни-

цької винагороди, то у другому сутність регулювання цієї ж винагороди через встановлення її «розміру незрозуміла. Необхідно також чітко визначити розбіжність між такими способами регулювання цін, як «розмір доплат» та його відмінність від «надбавки». Якщо «розмір доплат» визначається через підвищувальні коефіцієнти (як знижки на основі знижувальних коефіцієнтів), то про це потрібно сказати окремо.

Торопова И. С.,

к.э.н., доцент,

Таврический национальный университет
имени В. И. Вернадского

ИСПОЛЬЗОВАНИЕ АНАЛИТИЧЕСКИХ МЕТОДОВ ПРИ АНТИКРИЗИСНОМ УПРАВЛЕНИИ ПРЯМЫМИ ЗАТРАТАМИ

При разработке долгосрочных, текущих и оперативных планов работы предприятия особое внимание следует уделять прямым материальным и трудовым затратам. Удельный вес таких расходов в производственной себестоимости занимает от 60 до 80 % в зависимости от отрасли, а следовательно именно эти затраты оказывают наибольшее влияние на результат деятельности [1, 2]. Контроль формирования таких расходов должен быть постоянным и предполагать изучение влияния факторов определяющих эти расходы. Анализ должен проводиться в несколько этапов: начинать следует с общего отклонения (нулевой уровень — определяет общее направление изменения), затем установить влияние основных факторов (первый уровень — детализация изменения) и установление причин полученных отклонений с увязкой по местам возникновения затрат и ответственностью менеджера соответствующего уровня управления [3, 5, 6].

Расчет размера влияния факторов на общее отклонение от планируемых прямых трудовых и материальных затрат должен проводиться в разрезе статей затрат по местам их возникновения и включать в себя размер общего отклонения от установленного объема с последующей детализацией за счет изменения: объемов деятельности; ассортиментных сдвигов; уровня затрат на единицу производимой продукции (осуществляемых работ, оказываемых услуг).

Информационной базой для проведения таких расчетов являются данные фактического и прогнозируемого объема производства продукции, установленные нормы и нормативы расходования материальных ресурсов, трудозатрат, показатели плановой и фактической калькуляции.

Определение общего отклонения по прямым материальным и трудовым затратам является базовым или нулевым уровнем анализа, определяющим направления изучения формирования прямых материальных и трудовых затрат.

Суммарное влияние всех факторов на отклонение фактических материальных затрат от запланированных, которые пересчитаны на фактический объем производства продукции и структуру выпущенной продукции для большинства предприятий различных отраслей проявляется в трех основных факторах: фактор норм; фактор цен; фактор замены одних материалов другими.

Фактор замены выражен в отклонении норм расходов и цены заменяющего материала от нормы расходов и цены заменяющего материала. Таким образом, последующие факторы одинаковы, идентичны с теми, которые объединены в группу факторов отклонения за счёт норм и за счёт цен.

На фактор норм влияет отклонение фактически сложившейся нормы расходов материалов на одну единицу продукции (работ, услуг) от запланированного уровня могут оказывать влияние отклонение от плана: отклонение чистого веса изделия в части материалов; отклонение величины возвратных отходов, возникших вследствие использования материалов на данное изделие; величины безвозвратных отходов.

На отклонение фактически сложившейся цены израсходованных материалов от запланированного уровня могут оказать влияние факторы более низшего порядка, например, отклонение от установленного плана; изменение покупной цены материалов, включая изменение транспортно заготовительных расходов; изменение структуры возвратных отходов, что находит выражение в средней цене возвратных отходов; изменение структуры смеси или рецептуры используемых материалов, что находит выражение в средней цене израсходованных материалов. Весь дальнейший анализ должен быть направлен на установление причины полученных отклонений с привлечением первичных документов.

При проведении анализа прямых трудовых затрат следует определить за счёт каких факторов образовался перерасход или возникла экономия, в качестве информационной базы привлекая плановую, нормативную, фактическую калькуляцию, показатели

отчёта мастера цеха по выработки, показатели трудоёмкости. Такой анализ проводят с целью установления в каком центре возникновения затрат была достигнута экономия или перерасход по расходам на оплату труда, что явилось причиной возникновения такой экономии или перерасхода (отклонение от плана по выпущенной продукции, изменение сырьевой основы, ассортимента выпущенной продукции, режима работы, установленных расценок). При проведении анализа изменения фактических прямых трудовых затрат по сравнению с запланированным уровнем необходимо учитывать, что изменение объемов производственной деятельности при прочих равных условиях прямо влияет на расходы на оплату труда. При этом изменение структуры производства создает экономию (перерасход) вследствие выпуска менее (более) трудоёмкой продукции.

В результате проведения анализа прямых трудовых затрат их следует сгруппировать по следующим направлениям: в пределах норм (оплата за отдельные работы по действующим расценкам); по отклонениям от установленных норм (величина доплат по операциям, которые возникли вследствие отступления от условий установленных технологией производства). Отклонения от установленных норм по прямым трудовым затратам возникают вследствие всякого рода доплаты за отступление от технологического процесса. Для целей формирования информационной базы управления прямыми трудовыми затратами необходимо выделять не планируемые выплаты, которые фактически являются резервом снижения расходов, а именно: за работу в ночное время (если не предусмотрено графиком технологического процесса); сверхурочные часы; оплата простоя; выплаты выходного пособия.

При выявлении значительных, не документированных отклонений по прямым трудовым затратам необходимо проводить более глубокий анализ причин выявления таких отклонений путём кооперационного расчёта заработной платы с учётом объёма работ и баланса выпускаемой готовой продукции.

Литература

1. Білуха М.Т. Теорія бухгалтерського обліку / М.Т. Білуха. — К.: 2000. — 692 с.
2. Безруких П.С. Бухгалтерский учет / П.С. Безруких. — М.: Бухгалтерский учет, 2002. — 719 с.
3. Нападовська Л.В. Управлінський облік / Л.В. Нападовська. — К.: Книга, 2004. — 544 с.
4. Про затвердження Положення (стандарту) бухгалтерського обліку 16 «Витрати»: наказ Міністерства фінансів України від 31.03.99

г. № 87. [Електронний ресурс]. — Режим доступу <http://www.nibu.factor.ua/info/instrbuh/psbul6/>

5. Управленческий учет / Под. ред. В. Паля и Р. Вандер Вила. — М.: ИНФРА-М, 1997 — 480 с.

6. Хорнгрен Ч.Т. Бухгалтерский учет: управленческий аспект / Ч.Т. Хорнгрен, Дж. Фостер; пер. с англ.; под. ред. Я.В. Соколова. — М.: Финансы и статистика, 1995. — 416 с.

Троян І. А.,

к.е.н., ст. викладач,

Кримський економічний інститут

ДВНЗ «Київський національний економічний університет
імені Вадима Гетьмана»

ТРАНСФОРМАЦІЯ МАКРОЕКОНОМІЧНОЇ ПОЛІТИКИ В УМОВАХ ЦИКЛІЧНОСТІ ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ

Ключовою особливістю розвитку відкритої ринкової економіки є її нестабільність, тобто періоди розквіту економіки змінюються уповільненням темпів економічного зростання. Цю нерівномірність економічного розвитку пов'язують з проблемами циклічності, під якою зазвичай розуміють закономірний рух від однієї макроекономічної рівноваги в масштабі економіки в цілому до іншої [1]. При чому до економічних коливань схильні не тільки національні економіки, але й світове господарство в цілому.

На національному рівні завдання досягнення макроекономічного рівноважного стану зазвичай реалізується через ефективну державну економічну політику, що полягає у комплексі дій, спрямованих на вирішення ключових її цілей, зокрема забезпечення стійкого зростання економіки країни, повної зайнятості, мінімального рівня інфляції тощо. Але які саме інструменти та важелі макроекономічної політики буде використовувати держава залежить від багатьох факторів. У посткризових умовах глобального спаду ділової економічної активності неабияке значення набуває вплив економічного циклу: фаза його розвитку, причини виникнення, популяризація тієї чи іншої теорії.

Разом з тим, розуміючи економічний цикл як «чергування підйомів і спадів рівнів економічної активності протягом кількох років» [2], слід наголосити на тому, що це не є простим повторенням економічного стану, адже розвиток передусім як прогресивне

явище передбачає рух «по спіралі», а не «по колу». Цей факт підтверджується динамікою ключових макроекономічних показників (ВВП, рівень інфляції та зайнятості, обмінний курс тощо), які ідентифікують прогресивну циклічність розвитку економіки.

Через те, що питання причин виникнення циклічних коливань є вкрай дискусійним у наукових колах, сучасна теорія нараховує майже 200 різноманітних концепцій економічного циклу, кожна з яких визначає власні причини періодичного відхилення економічної системи від рівноважного стану. Логічно, що представники кожної теорії відзначали важливість окремих аспектів і важелів здійснення макроекономічної політики, спрямованої на досягнення рівноважного стану господарства. Історичний екскурс цих теорій дозволяє виокремити основні теорії економічного циклу, які розкривають найбільш адекватні сучасним умовам напрями державного антикризового управління економікою (табл. 1).

Таблиця 1

**ФОРМУВАННЯ МАКРОЕКОНОМІЧНОЇ ПОЛІТИКИ
ВІДПОВІДНО ДО ТЕОРІЙ ЕКОНОМІЧНОГО ЦИКЛУ**

Теорії економічного циклу	Представники	Пріоритетний напрям макроекономічної політики
Диспропорційності	С. Сисмонді, Т. Мальтус, Дж. Гібсон, А. Афтальон	Макроекономічна політика, націлена на нівелювання диспропорційності між виробництвом і споживанням, попитом і пропозицією, заощадженнями та інвестиціями
Нагромадження капіталу	М. І. Туган-Барановський, Г. Кассель	Політика інвестування нагромадженого капіталу у нові виробництва та індустріальні галузі
Нововведень	Й. Шумпетер	Повернення до макроекономічної рівноваги через активну інноваційну політику держави
Ділового циклу	Дж. Кейнс, Р.Харрод, Дж.Хікс П. Семюельсон	Стабілізаційна політика, спрямована на розширення сукупного попиту у фазах спадів та обмеження його — у фазах підйому
Монетарна	М. Фрідмен, Р.Хоутрі, Ф.Хаєк	Кредитно-грошова політика, яка має забезпечувати рівновагу між попитом і пропозицією грошей

До кінця XIX ст. причину економічної циклічності вбачали у кризі надвиробництва, тому й макроекономічні зусилля держави зводили до ліквідації диспропорцій між попитом та пропозицією.

У концепції М. І. Туган-Барановського [3] основою економічного циклу є нагромадження основного капіталу; він і його послідовники вважали необхідним державне втручання у вирівнювання диспропорцій між виробництвом засобів виробництва та предметів споживання шляхом державного прямого інвестування.

Теорія економічного циклу Й. Шумпетера [4] пов'язана з технічним оновленням економіки, тому макроекономічна політика має забезпечувати умови безперервного створення нововведень для своєї країни формуючи науково-технічний прогрес. Найґрунтовнішою з точки зору розробки державної економічної політики є концепція Дж. Кейнса [5]. Розглядаючи циклічність залежно від динаміки ефективного попиту, що визначається функціями споживання й інвестицій, він розробив потужний інструментарій антициклічного державного регулювання бюджетної та кредитно-грошової спрямованості.

Однак, згладжуючи кризові явища, такі заходи стимулювали зростання інфляції. Тому у 70-80-ті роки з'являється монетарна теорія економічного циклу М. Фрідмена [6]. Він і його послідовники пропонують вирішувати проблему нестабільності грошової пропозиції, що стає причиною циклічних коливань, через активне державне регулювання обсягу грошової маси, яка перебуває в обігу.

При формуванні макроекономічної політики подолання кризових явищ важливо також враховувати часовий фактор, адже циклічність розвитку економіки також зводять до фактору часу, розрізняючи цикли короткострокові, або малі (3–4 роки), середні (7–11 та 17–20 років) і великі (40–60 років). Для короткострокових циклів, причиною яких називають порушення рівноваги між попитом і пропозицією, методи регулювання економікою зводять до маркетингових на рівні підприємства. Середньострокові цикли пов'язують з перебігом капіталу у нове обладнання та машини, модернізацією виробництва, тому зазвичай інструментарій макроекономічної політики регулювання циклу розширюється до податкових, кредитно-грошових, інноваційних, інвестиційних важелів. Великі цикли потребують уже міжнародного кооперування у подоланні кризових явищ, адже вони спричинені глобальними змінами у виробничій структурі, сировинній базі, джерелах енергії.

Отже, характер макроекономічної політики держави напряму залежить не тільки від стану національної економіки, але й від типу економічного циклу, його фази, на якій вона перебуває. Якщо країна знаходиться у стадії рецесії, то політика уряду має бути стимулююча, зокрема спрямована на збільшення сукупного попиту шляхом зростання частки державних закупівель товарів і

послуг, зниження податків і підвищення трансфертів тощо. І навпаки, якщо економіка держави перебуває у підйомі доцільно впроваджувати стримуючі заходи, як-то скорочення державних витрат і трансфертів, збільшення податкового тягара з метою уповільнення темпів інфляції або уникнення її високих темпів.

Література

1. Беляєв О. О. Політична економія: навч. посібник / О.О. Беляєв, А.С. Бебело — К.: КНЕУ, 2001. — 328 с.
2. Яллай В.А. Макроэкономика / В. А. Яллай : — Псков, 2003. — 104 с.
3. Туган-Барановский М. И. Промышленные кризисы. Очерк из социальной истории Англии. — К.: Наук. думка, 2004. — 368 с.
4. Shumpeter J.A. Business Cycles / J.A. Shumpeter — McGraw-Hill Book Co. — N.Y., 1939. — Vol. I.
5. Кейнс Дж. М. Общая теория занятости, процента и денег: пер. с англ. / Дж.М. Кейнс. — М.: Прогресс, 1978. — 387 с.
6. Friedmen M. Money and Economic Development. — N.Y., 1973.

Тютюнникова С. В.,

д.э.н., профессор,
Харьковский национальный университет
имени В. Н. Каразина,

Бервено О. В.,

к.э.н., доцент,
Харьковский национальный университет
имени В. Н. Каразина

АНТИКРИЗИСНОЕ РЕГУЛИРОВАНИЕ ЗАНЯТОСТИ

Важнейшей социальной функцией государства является поддержание и развитие человека как наивысшей ценности общества. Как известно, Украина провозгласила себя социальным государством и закрепила этот статус в Конституции. Именно этим и должна быть пронизана политика государства на всех этапах и фазах циклического развития. Безусловно, что каждая форма развития и реализации человеческого потенциала, в т.ч. и особенно занятость на каждом этапе и фазе экономического цикла должна иметь свои особенности, подходы и соответствующий инструментарий регулирования. Особое место в системе регулирования занятости занимает антикризисное регулирование занятости.

Экономический кризис первого десятилетия XXI века в Украине оказался глубоким и продолжительным. Накопление кризисного потенциала в экономике происходило постепенно и было усугубле-

но влиянием глобального экономического кризиса, поэтому нынешний этап развития экономики — это этап преодоления экономического кризиса, который назревал и углублялся в течение ряда предшествующих десятилетий. Длительный экономический спад в совокупности со структурной диспропорциональностью экономики свидетельствует о необходимости на современном этапе более активного участия государства в оздоровлении экономики на основе разработки и реализации антикризисной политики.

Потребность и актуальность разработки мер по антикризисному регулированию занятости объясняется, во-первых, тем фактом, что кризисы XXI века отличаются от экономических кризисов предшествующего периода наложением его на цивилизационный кризис, затяжным выходом из него, отсутствием четкого знания эффективных антикризисных мер. Во-вторых, труд соответственно, занятость, ее формы в настоящее время кардинально меняются, а кризисное состояние системы занятости не всегда позволяет отличить ее вновь возникающие формы от тех форм, которые видоизменяются под воздействием кризиса. В-третьих, возрастает роль субъективного фактора современного социально-экономического развития и, следовательно, особое внимание должно быть уделено его сохранению и приумножению на всех этапах общественного воспроизводства.

К большому сожалению, первый финансово-экономический кризис нового тысячелетия не отличается от предшествующих кризисов по такому социальному последствию как рост безработицы. Безработица выросла с разной степенью интенсивности практически во всех странах, втянутых в кризис. Более того, беспрецедентным фактом стало увольнение интеллектуальных работников. Среди антикризисных мер по преодолению последствий кризиса занятость также не нашла своего достойного места. Как показал опыт те страны, в которых, расширился реальный сектор экономики и практически не росла безработица (Китай, Швеция и др.) вышли из кризиса с наименьшими потерями. В связи с этим обратим внимание на тот факт, что в научной литературе последних лет обращено внимание на занятость как макроэкономический антикризисный регулятор. Хотелось бы привлечь внимание к книге Лауреата Нобелевской премии П.Кругмана «Выход из кризиса есть!» [1]. Вопреки общепринятой точке зрения и политическим воззрениям он в своей книге красной нитью проводит точку зрения на необходимость стимулировать занятость. В росте количества рабочих мест и расширении занятости он видит предпосылку выхода из экономического спада. Эту же пози-

цию разделяют и активно поддерживают отечественные ученые: В. Геец, А. Гриценко [2], А. Колот [3] и др.

Кризис украинской экономики не может быть преодолен путем использования традиционных подходов, многие идеи которых ранее были разработаны на основе западной экономической мысли, в большей степени направленных на сглаживание колебаний экономического цикла и достижение экономического роста в состоянии рыночного равновесия предложения и спроса. Следовательно, просто механический перенос экономической модели из других стран невозможен и бессмысленен, поэтому необходимо создание научно обоснованной антикризисной программы действий в области структурной, инвестиционной и инновационной политики, обеспечивающей устойчивый рост экономики и укрепление финансового положения государства, которая в первую очередь будет основана на реальных задачах и особенностях национальной экономики и конкретного этапа ее развития. Необходимо также выявить цели, средства и инструменты государственной антикризисной политики.

Человеческий фактор в отличие от вещественного имеет свои особенности воспроизводства, которые необходимо учитывать в антикризисном регулировании. К этим особенностям следует отнести следующее. С одной стороны, имеются определенные механизмы самосохранения и самовоспроизводства, которые включаются в сложных экономических условиях. Непродолжительные периоды с видением перспектив завершенности такого периода и выхода на траекторию развития переносятся работниками без особого ущерба и потери квалификации, опыта. А с другой стороны, тот самый человеческий потенциал утрачивает «эластичность» воспроизводства в случае непрерывного ухудшения условий его воспроизводства и практически разрушается в условиях закрытых перспектив. Занятость в таких условиях выступает той самой границей, «тонкой материей», которая либо содействует воспроизводству и наращиванию человеческого потенциала, а следовательно, основного инновационного ресурса и богатства общества, либо препятствует его накоплению и содействует разрушению.

Активное участие государства необходимо и в процессе реструктуризации предприятий, создании промышленной политики, ориентированной на модернизацию структуры экономики, повышение конкурентоспособности отечественного производства (как на внешнем, так и на внутреннем рынке).

Государственное регулирование занятости должно иметь самые разные направления. Это и стратегическое регулирование

напрямую пов'язане з здійсненням структурних перетворень економіки і, як наслідок, підготовка стратегічно важливих спеціалістів. Що безумовно, потребує підтримки цих вузів країни, які будуть здійснювати їх підготовку. Як правило, ці професіонали здатні піднімати і розвивати 6 і 7 економічні уклади.

В середньотерміновому періоді необхідно підтримувати той реальний сегмент економіки, який складає ядро економіки в теперішній час і буде востребовано ще якоюсь-то періодом часу. Дуже важливо зберегти на такому виробництві кадровий потенціал, з тим, щоб не втратити можливості його подальшого функціонування. В короткотерміновому періоді потрібна селективна фінансова підтримка і збільшення обсягів суспільних робіт. Важливо зберегти зайнятість, не допустити руйнування людських судів.

Литература

1. Кругман П. Вихід із кризи єсть! / [пер. з англ. Ю. Гольберга]. — М.: Азбука бізнесу, Азбука Аттікус, 2013. — 320 с.

2. Гець В.М., Гриценко А.А. Вихід з кризи (Роздуми над актуальним у зв'язку з прочитанням /В.М.Гець, А.А. Гриценко // Економіка України. — 2013. — №6. — С. 4—19.

3. Колот А.М. Наука про працю і соціально-трудові відносини: становлення, початок теоретико-методологічного оновлення [Текст]. Формування ринкової економіки: зб. наук. пр. — Спец. вип.: Праця в ХХІ столітті: у 2-х т., Т. 1. — К.: КНЕУ, 2012. — С. 11—15.

Усик В. І.,

к.е.н., доцент,

ДВНЗ «Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана»

ІННОВАЦІЙНИЙ ПОТЕНЦІАЛ В АНТИКРИЗОВОМУ УПРАВЛІННІ ЕКОНОМІКОЮ УКРАЇНИ

На порядку денному у розвитку економіки України актуальним постає питання взаємозв'язку стратегії інноваційного розвитку економіки країни та практики антикризового управління. Досвід розвинутих країн показує, що активне використання інноваційного потенціалу в умовах економічної кризи стало нормою сучасного економічного життя.

Необхідність переходу української економіки на інноваційних шлях, особливо під час кризи, є предметом постійного обговорення урядовцями, науковцями і громадськістю. Адже на сьогодні ситуація, що склалася в інноваційній сфері України, сама по собі є кризовою. З одного боку, вона характеризується низкою проблем (застарілі технології, невідповідна інфраструктура, домінування низько технологічних галузей виробництва т.д.), а з іншого — відсутністю механізму ефективного державного управління та стимулювання розвитку. Крім того, в сучасній Україні інноваційні процеси в економіці відбуваються не надто масштабно: 1) у 2012 році інноваційну діяльність здійснювало лише кожне шосте підприємство (тобто 17,4 % [1] від загальної кількості), тоді як частка інноваційно-активних підприємств в різних країнах світу сягає 30—50 % (у Німеччині — більше 70 %, Люксембурзі — понад 60 %, Бельгії, Португалії та Ірландії — більше 50 %, в Угорщині, Литві та Болгарії — близько 30 %, у Польщі — понад 25 % [2]); 2) частка підприємств, що впроваджують інновації, протягом останніх років знаходиться на рівні 12—14 % [1] від загальної кількості підприємств, що менше в 3—4 рази, ніж в інноваційно розвинутих економіках; 3) частка реалізованої продукції інноваційними підприємствами складає останнім часом 3—5 % [1].

За різними оцінками в міжнародних рейтингах Україна займає місце в останній четверті та крім того, за результатами розрахованих міжнародних індексів, відноситься до країн з нестабільними умовами введення бізнесу, несприятливою ситуацією в бюджетно-податковій та кредитно-фінансовій сферах¹.

Аналіз показує, що інноваційна сфера в силу відомих причин до теперішнього часу не змогла адаптуватися до нових економічних умов, чому сприяла загальна політична нестабільність, непослідовність у проведенні реформ, несприятливий інвестиційний клімат, неефективна податкова політика та інші макроекономічні фактори, тому нагальна необхідність у зламі негативних тенденцій, що склалися в інноваційній сфері та максимальне використання інноваційного потенціалу на шляху виходу України з кризових потрясінь. Важливо не просто розробити ефективні заходи антикризового управління для інноваційного розвитку, а зробити так, щоб ці заходи перетворилися на скоординовану про-

¹Індекс конкурентоспроможності за даними показників інноваційного потенціалу, європейський інноваційний індекс, який розраховується на основі системи індикаторів науково-технічного розвитку — Європейського інноваційного табло, індекс легкості ведення бізнесу, глобальний інноваційний індекс і т.д.

граму, що заснована на успішному діалозі між суб'єктами господарювання, органами державної влади та громадськості.

Схема розробки механізму антикризового управління інноваційного потенціалу національної економіки повинно включати поетапне аналітичне дослідження стану в національній та світовій економіках, прогнозування кризи, розробку антикризової стратегії та імплементацію її загальних положень у антикризових програмах і стратегії економічного розвитку. Сама ж стратегія інноваційного розвитку має бути тісно пов'язана з антикризовою програмою, стратегією соціально-економічного розвитку країни та зі здійснюваними економічними реформами. Основними елементами державної політики розвитку інноваційного потенціалу на основі антикризового управління має бути 1) приведення у відповідність нормативно-правової бази, на яку спирається інноваційна діяльність; 2) законодавчо визначена частка національного доходу на інноваційну діяльність; 3) вдосконалення механізму державно-приватного партнерства; 4) податкові/кредитні стимули та пільги; 5) створення належної інфраструктури.

Величезні потужності науки, освіти, підприємницького потенціалу, технологій та інформації України у поєднанні з ефективним комплексом управлінських заходів здатні стати міцним фундаментом у відновленні і розвитку економіки України.

Література

1. Статистичні дані України [Електронний ресурс] / Державна служба статистики України. — Режим доступу: [// www.ukrstat.gov.ua](http://www.ukrstat.gov.ua)

2. Проект концепції загальнодержавної цільової економічної програми розвитку промисловості на період до 2020 року [Електронний ресурс] / Міністерство економічного розвитку і торгівлі України. — Режим доступу: http://me.kmu.gov.ua/control/uk/publish/article?art_id=198188&cat_id=32862

Федірко Н. В.

к.е.н., доцент,

ДВНЗ «Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана»

СИСТЕМИ СОЦІАЛЬНОГО ЗАХИСТУ В РЕАЛІЗАЦІЇ АНТИКРИЗОВОЇ ПОЛІТИКИ

Визначальними властивостями циклічності економічної динаміки на сучасному етапі цивілізаційного розвитку є слабка передбачуваність та швидке поширення кризових явищ, які в умо-

вах тісних інтеграційних взаємозв'язків господарських систем різних країн світу набувають глобального характеру. Як зазначає член наукової ради Фундації «Res Publica» (Париж, Франція) Жан-Люк Грео, жодна з офіційних організацій, які повинні відстежувати світову кон'юнктуру, не змогла передбачити велику західну рецесію, а сигнали про потенційну небезпеку, що надходили від окремих економістів, залишились без відповіді [5].

Глобальна криза, яка вразила світову економіку наприкінці 2007 року, особливо негативно позначилась на ринках праці та доходах населення багатьох країн, про що відзначається у Звіті Міжнародної організації праці «Global Wage Report 2012/13: Wages and equitable growth» [2]. Згідно доповіді посткризове підвищення заробітної плати відбувається вже значно нижчими темпами, при цьому, вкрай невизначеними та невлловимими стають нові хвилі кризових явищ, запобігти яким досить важко. Так, у розвинених країнах після 2008 року знову проявилась нова хвиля рецесії реальних доходів населення. У 2011 році в Нідерландах їх скорочення склало 0,2% за рік, в Італії — 0,8%, в Австрії — 0,9%, у Бельгії — 1,1%, в Чехії та Словаччині — 1,4%, у Великобританії — 1,5%, в Іспанії — 3,4%, в Ірландії — 3,7%, а у Португалії — 4,8%.

В Україні, де масштаби кризи виявились чи не найбільшими серед країн Центральної та Східної Європи, соціальні потрясіння завдали неочікуваного стресу для населення після тривалого періоду економічного «відновлення» 2000-2008 років. Падіння реальної заробітної плати у 2009 році склало 8,2% до попереднього року, а реальних наявних доходів — 10%. Втім, протягом 2011-2012 років вітчизняному уряду вдалось уникнути падіння реальних наявних доходів населення, водночас темпи їх приросту суттєво уповільнились із 17,1% у 2010 році до 8,0% у 2011 році [6].

Уроки останньої рецесії засвідчують, що системи соціального захисту виявили себе як важливий антикризовий компонент, який сприяє одужанню економіки за рахунок стимулювання сукупного попиту та гарантує соціальну згуртованість, опікуючись найбільш вразливими верствами населення. Протистояти збіднінню внаслідок кризи можна лише за рахунок державних заходів підтримки доходів постраждалих працівників та їх сімей в короткостроковій перспективі, та створення нових можливостей зайнятості для них — у довгостроковій. При цьому, антикризові заходи на ринку праці не повинні створювати оманливих стимулів та джерел залежності громадян від соціальних виплат. Реакцією ООН на соціальні виклики глобальної кризи стало запровадження у 2009 році ініціативи щодо створення

глобального «базового рівня соціального захисту» (social protection floor), яка реалізується Міжнародною організацією праці спільно з Всесвітньою організацією охорони здоров'я [3]. В основі цієї концепції лежить створення в межах національних систем соціального захисту універсального (загального) першого рівня, який об'єднуватиме набір базових соціальних прав, включаючи доступ до основних соціальних послуг (охорони здоров'я, освіти, житла та комунальних послуг та ін.), та трансфертів у грошовій та натуральній формах.

Міжнародна організація праці рекомендує ряд антикризових соціальних заходів для підтримки безробітних, зменшення їх кількості та створення робочих місць, серед яких: соціальний діалог на рівні підприємства, сектора економіки та всієї країни (питання гнучкості, тривалості та оплати праці, тимчасових звільнень тощо); здійснення державних капіталовкладень у сфері інфраструктури та житлового будівництва, громадської інфраструктури та створення «зелених» робочих місць, у тому числі шляхом запровадження громадських робіт; розширення кола осіб на які поширюються програми страхування від безробіття та збільшення розміру допомоги по безробіттю; професійна перепідготовка звільнених працівників; підтримка малих та середніх підприємств; адресна підтримка певних секторів економіки. Втім, як відзначається фахівцями Інституту економічних досліджень та політичних консультацій, більшість заходів, що використовуються, спрямовані саме на утримання рівня зайнятості, а не на підтримку безробітних [4, с. 26]. Так, урядами Росії, США, Франції, Іспанії, Болгарії та Японії було розширено програми допомоги по безробіттю та підвищено розміри виплат; в Австрії, Данії, Франції, Німеччині, та Угорщині шляхом запровадження державних доплат компанії заохочувались до скорочення тривалості робочого тижня замість повного звільнення працівників; у Німеччині, Великобританії, Росії та Канаді — збільшено витрати на підвищення кваліфікації, перекваліфікацію та стажування; у Росії та Чилі — виділено кошти на організацію громадських робіт для безробітних; у Росії та більшості країн ЄС — посилено консультативну допомогу. Українські реалії вказують, що система соціального захисту виявилась неготовою до ефективної протидії кризі: фіскальні обмеження не дозволяли уряду збільшувати розміри допомоги по безробіттю понад рівень, передбачений бюджетом, та, відповідно, розширити фінансування інших програмних заходів. Разом з тим, було передбачено можливості щодо фінансування Державним центром зайнятості видатків, пов'язаних з про-

фесійною підготовкою, перепідготовкою та підвищенням кваліфікації працівників, щодо яких є загроза звільнення, законодавчо запроваджено оплачувані громадські роботи та надання консультативної допомоги, зокрема й пенсіонерам які втратили роботу.

Зауважимо, що найбільша частина витрат на реалізацію антикризових заходів щодо підтримки доходів найманих працівників, що втратили роботу, покривається за рахунок програм соціального страхування, які на відміну від фінансованої за рахунок загальних податків соціальної допомоги, засновані на особистих внесках найманих працівників та передбачають обмежені в часі виплати в разі втрати їх заробітку. Такі програми на практиці відіграють роль автоматичних стабілізаторів, адже звільнення працівника одразу надає йому право на отримання допомоги, що одразу в умовах кризи збільшує чисельність охопленого ними населення. Відповідно до дослідження Міжнародної організації праці частка безробітних, що отримували допомогу по безробіттю становить 38,8% від загальної кількості безробітних в групі країн з високими доходами (в тому числі 31,3% — за рахунок страхових внесків), 10,4% — в країнах з доходами вище середніх (9,8% за рахунок страхових внесків), а в країнах з доходами нижче середніх та з низькими доходами — відповідно 3,6% та 1,3% (всі за рахунок страхових внесків) [1].

Розширення програм соціального захисту в період кризи ускладнюється тим, що кількість їх користувачів зростає за одночасного скорочення надходжень від податків та внесків. Це ще більшою мірою посилює фінансову розбалансованість системи та обумовлює необхідність політичного вибору щодо ступеню пріоритетності соціальних видатків. Досвід останньої кризи засвідчив, що більшість країн активно збільшували соціальний бюджет для протидії наслідкам кризи, при цьому високий позитивний антикризовий вплив соціальних програм на сукупний попит проявився саме в країнах із широким охопленням населення, а в країнах із незначними їх масштабами лише відбувалось підвищення доходів окремих верств. Лише незначна кількість країн, серед яких Угорщина, Ірландія, Латвія та, зокрема, Україна, продемонстрували пасивність антикризових соціальних заходів, здійснивши скорочення чи заморожування соціальних видатків, тим самим відмовившись від стимулювання сукупного попиту та пришвидшення економічного відновлення. Реалізовані заходи в Україні в своїй сукупності допомогли пом'якшити кризові прояви для окремих секторів економіки та верств населення, однак потенціал довгострокового антикризового соціального захисту не

реалізовується. Незважаючи на те, що соціальна сфера в Україні є найбільш захищеною законодавчо, вона залишається найменш реформованою та найбільш витратною для бюджету, а механізми автоматичних стабілізаторів соціальних програм є слабкими. Це створює для країни нові фінансові ризики, ускладнюючи надалі забезпечення базових соціальних гарантій.

Література:

1. Bonnet Florence, Ehmke Ellen, Hagemeyer Krzysztof. Social security in times of crisis. International social security review. — 2010. — Vol. 63. — №2.
2. Global Wage Report 2012/13: Wages and equitable growth: Geneva, International Labour Office, 2013.
3. Social protection floor for a fair and inclusive globalization. Report of the Social Protection Floor Advisory Group. Geneva: International Labour Office, 2011. — 117 p.
4. Антикризова політика в світі та в Україні: порівняльна оцінка заходів та економічних ефектів. Аналітична доповідь. — К.: Інститут економічних досліджень та політичних консультацій. — 2009. — грудень. — 34 с.
5. Жан-Люк Грео. Велика західна рецесія. Електронний ресурс. Режим доступу:
6. http://rethinkingdemocracy.org.ua/themes/Greau_ukr.html.
7. Офіційний сайт Державної служби статистики України. Електронний ресурс. Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua/>.

Федоров І. О.,

к.е.н., доцент,

Таврійський національний університет
імени В. І. Вернадського

Покотілов Д. В.,

аспірант,

Таврійський національний університет
імени В. І. Вернадського

ПРІОРИТЕТИ РЕФОРМУВАННЯ СИСТЕМИ АНТИКРИЗОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ В УКРАЇНІ

Сучасний розвиток України характеризується кризовими явищами як в економіці країни, так і в розвитку окремих її регіонів, галузей, діяльності деяких суб'єктів. Усе це відбувається під впливом тривалої світової фінансової кризи. Інституційні ж перетворення в Україні призводять до змін у знищення

попередніх зв'язків, вимагають вдосконалення системи управління державним і корпоративним секторами економіки, проведення широкомасштабних державно-управлінських реформ, запровадження ефективних антикризових механізмів, розробки антикризових стратегій тощо» [1].

Актуальність теоретичної розробки проблем антикризового регулювання економіки, необхідність подолання кризового стану економіки в умовах необхідності стабільного розвитку економіки й актуальність пошуку нових підходів до вироблення стратегії й тактики подолання кризового стану економіки визначили вибір проблематики даного дослідження [2, с. 276]. Питання антикризового управління національною економікою розглядались у наукових працях Л. Колінець, О. Молдована, Н. Паліги та багатьох інших вітчизняних науковців. Але низька результативність використання антикризових заходів потребує неупередженого аналізу причин, механізмів і наслідків розвитку кризових явищ у національній економіці для формування антикризового інструментарію на майбутнє [3, с. 6].

Тож спробуємо запропонувати власні вектори вдосконалення механізму антикризового регулювання, але спочатку дамо визначення цього терміну.

Антикризове регулювання — це процес, за допомогою якого здійснюється вплив держави на економіку з метою скорочення строків і зменшення глибини кризи, а також пом'якшення його негативних соціально-економічних наслідків. Державне антикризове регулювання виконує наступні функції: вироблення заходів стабілізації економіки під час кризових потрясінь; захист ключових підприємств, що перебувають у стратегічно важливих галузях, від кризових процесів, що відбуваються в економіці. [4, с. 620].

Удосконалення механізму антикризового регулювання в умовах світової економічної кризи на базі стратегії економічного розвитку України, яка орієнтована на запобігання наслідків світової фінансової кризи та забезпечення стабільного зростання економіки, підвищення добробуту населення, повинна містити такі пріоритети:

- удосконалення податкової системи: застосування податкових стимулів до інноваційних і високотехнологічних підприємств;

- створення й державна підтримка реально діючої мережі надійних кредитних установ;

- удосконалення нормативно-правової бази, особливо в розділах про неспроможність підприємств і регулювання діяльності акціонерних товариств;

- підвищення інноваційної і інвестиційної активності;
- перехід до стандартів розвинених країн у сфері бюджетної політики;
- підвищення ефективності антимонопольної політики, створення здорового конкурентного середовища;
- забезпечення відповідності політики держзакупівель, включаючи закупівлі держкорпорацій, пріоритетам розвитку вітчизняної промисловості;
- забезпечення охорони інтелектуальної власності за світовими стандартами;
- розробка, впровадження і підтримка нових програм по підготовці кризис-менеджерів, що включає відбір і навчання антикризових керуючих; визначення місії їхньої діяльності і її цілей; збагачення теорії організацій на основі узагальнення наявного практичного досвіду роботи антикризових керуючих; побудова (на основі досягнень теорії організацій) навчальних програм для конкретних кризових ситуацій [5, с. 276].

До того ж держава не має права переступати тонку грань між необхідним антикризовим управлінням і переходом до авторитаризму. Необхідність визначення і дотримання цієї межі ще раз підтверджує обов'язковість підготовки висококваліфікованих фахівців у сфері державного регулювання, покликаних визначити найсприятливіше для боротьби з кризовими явищами співвідношення державного регулювання і механізмів самоврядування в політичній і соціально-економічній сферах. Наявність викладених проблем підтверджує актуальність досліджень у області державного антикризового менеджменту з метою швидкого створення його єдиної, чітко опрацьованої концепції [6].

Таким чином, формування стратегії економічного розвитку з урахуванням розроблених рекомендацій ставить завдання пошуку шляхів переходу від вирішення проблем подолання вже виниклих криз або пророкування можливих строків їхнього настання, до забезпечення умов безперервного поступального розвитку економіки, що припускає підвищення якості життя всього населення планети без збільшення масштабів використання природних ресурсів до ступеня, що перевищує можливості Землі як екологічної системи.

Перспективи подальших наукових досліджень у даному напрямку передбачають формування наукових рішень щодо створення міжнародних і національних програм сталого економічного розвитку, що потребує вирішення глобальних завдань: подолання негативних наслідків світових економічних криз, вирішення

проблем бідності, голоду, перенаселення, екологічних проблем тощо із застосуванням нових інструментів аналізу й бачення проблем і засобів їх вирішення з врахуванням особливостей і проблем кожного конкретного регіону, країни [7, с. 289].

Література

1. Шпачук В. В. Сутність терміну «антикризове управління» [Електронний ресурс] / В. В. Шпачук // Науковий вісник Академії муніципального управління, серія «Управління». — №1. — 2011. — Режим доступу: http://www.nbu.gov.ua/portal/Soc_Gum/Nvamu_upravl/2011_1/27.pdf
2. Колінець Л. Антикризове регулювання економіки в умовах світових економічних криз: орієнтація на реалізацію стратегії економічного розвитку / Леся Колінець // Економічний аналіз : зб. наук. праць каф. екон. аналізу Терноп. нац. екон. ун-ту.— Тернопіль, 2010.— Вип. 5.
3. Безземельна Т. О. Оцінювання ефективності антикризової політики в Україні / Безземельна Т. О. // Держава та регіони. — 2011. — № 2.
4. Антикризисное управление [Текст] / под ред. Э. М. Короткова. — М.: ИНФРА-М, 2005.
5. Колінець Л. Антикризове регулювання економіки в умовах світових економічних криз: орієнтація на реалізацію стратегії економічного розвитку / Леся Колінець // Економічний аналіз : зб. наук. праць каф. екон. аналізу Терноп. нац. екон. ун-ту.— Тернопіль, 2010.— Вип. 8.
6. Бабич А. О. Формирование концепции государственного антикризисного управления в Украине. [Электронный ресурс] — Режим доступа: <http://archive.nbu.gov.ua/e-journals/debu/2009-1/index.html>
7. Колінець Л. Антикризове регулювання економіки в умовах світових економічних криз: орієнтація на реалізацію стратегії економічного розвитку / Леся Колінець // Економічний аналіз : зб. наук. праць каф. екон. аналізу Терноп. нац. екон. ун-ту.— Тернопіль, 2010.— Вип. 9.

Федулова А. І.

д.е.н., професор,

ДУ «Інститут економіки і прогнозування НАН України»

УПРАВЛІННЯ РЕГІОНАЛЬНИМ РОЗВИТКОМ УКРАЇНИ В КОНТЕКСТІ ЄВРОПЕЙСЬКИХ ПРИНЦИПІВ

Сучасний підхід до управління інноваційними процесами полягає в тому, що інновації в системі економіки знань базуються не стільки на нових комбінаціях ресурсів і винаходах, як це було

в епоху індустріальної економіки, скільки на ефективному використанні потоку знань та інформації, отриманих у результаті прогресу науки й технологій.

Слід зазначити, що у той час як у країнах Європейського Союзу здійснювалася активна розробка методологічної основи інноваційної системи на регіональному й національному рівнях, були зроблені практичні кроки у бік створення інноваційних моделей розвитку в рамках окремих територій, а також проведена їхня апробація, в Україні одержували законодавче закріплення лише окремі аспекти інноваційної діяльності: визначення кола ключових понять, пов'язаних з інноваціями, а також повноважень державної й регіональної влади щодо підтримки інноваційної активності й т.і.

Серед факторів, що спричиняють соціально-економічні проблеми в системі національної економіки є невизначеність стратегічних пріоритетів регіонального розвитку, неготовність регіонів у повній мірі використовувати можливості геополітичного розміщення і поширення процесу транснаціоналізації на регіональному рівні. Зазначене викликає появу стратегічних і тактичних прорахунків політики регіонального розвитку України, й головне — гальмування процесу залучення техніко-виробничого та інтелектуального потенціалу, що й до цього часу властивий більшості регіонів, до забезпечення конкурентоспроможності країни та формування якісних факторів економічного зростання.

Існуюча в країні політика бюджетного вирівнювання відсталих в адаптації до ринкових умов регіонів не приводить до очікуваних результатів. Для управління регіональним розвитком в Україні в цілому й до цього часу використовується обмежений набір інструментів, що зводиться в основному до бюджетних трансфертів і державних цільових програм.

Для того, щоб визначити масштаби і можливості для інноваційної політики в регіонах, повинні бути розглянуті одночасно три виміри неоднорідності регіонів: а) інституціональний контекст, який стосується простору для маневру регіональних суб'єктів господарювання, як це визначено національною структурою управління і ступенем передачі повноважень. (Наприклад, в деяких країнах, таких як Бельгія, Німеччина і Китай, суб-національна частка державних R&D і пов'язані з ними витрати можуть складати 50 % або вище); б) регіональна інноваційна система, яка визначає сильні і слабкі сторони кожного із регіонів для інновацій і характер місцевих та міжнародних відносин на мережевому рівні; в) стратегічний вибір, зроблений в

розрізі регіонів для підтримки переходу до інноваційної моделі розвитку. Поєднання цих трьох вимірів збільшує складність управління політикою на всіх рівнях державного управління, проте має життєво важливе значення для досягнення цілей її економічної політики.

Для України буде корисною концепція розвитку «розумної» інноваційної політики, що сьогодні набула поширення в Європі, особливо в регіональному розрізі. В умовах подолання кризових явищ, керівними принципами такої політики має бути наступне.

Запобігання негативної взаємодії між різними інструментами політики й зміцнення позитивного ефекту є принциповим питанням. Наприклад, цільові групи посередницьких структур, що відповідають за підвищення поінформованості про інновації можуть бути ідентифіковані з метою виявлення можливої невідповідності між їх місіями (стосується малих і середніх підприємств з низькою поглинаючою потужністю) та їх фактичної діяльності. При впровадженні нових інструментів політики для чіткого розуміння масштабів і наслідків існуючих інструментів може допомогти заохочення взаємодії і взаємодоповнюваність, а не дублювання впливу.

Необхідно знайти відповідний баланс між інструментами, що діють на різні аспекти регіональної інноваційної системи і залежать від широти розуміння системи. Розставити пріоритети ущільнення зв'язків у регіонах або відкрити їх для зовнішніх мереж є одним із важливих виборів. Як правило, ролі і місії центрів компетенцій, а також профіль фахівців, залучених до підтримки інноваційної діяльності в цих центрах, буде відрізнятися в залежності від обраного пріоритету. Наприклад, фундаментальні дослідження і безперервне навчання можуть бути обрані як два напрямки, і баланс між цими двома видами діяльності повинен бути прийнятий з урахуванням основних потреб регіону. При цьому, виявлення вузьких місць регіональної інноваційної системи є відправною точкою для визначення політики балансу.

Поліпшення оцінки ефективності регіональної політики буде значно полегшено, якщо всі політичні інструменти будуть оцінюватись належним чином. Сьогодні, на практиці, визначення місії суб'єктів інноваційної діяльності та їхніх програм часто не відповідають дійсності. Мало що відомо про фактичне використання і вплив інноваційних інструментів. Іншим поширеним недоліком є низька додана вартість деяких інструментів. Отже, без

ідентифікації сутності і ролі існуючих інструментів, не можна проектувати ефективну політику.

Політика повинна зосередитися на результатах. Дія політичних інструментів повинна розпочатися з визначення очікуваних результатів, а не від внутрішніх механізмів. Зокрема, правила та механізми фінансування вищої освіти необхідно враховувати при сприянні інноваціям для відповідних типів університетів; стимули для працевлаштування у фірмах повинні включити інноваційну необхідність; ринок праці та міграційна політика має сприяти залученню і утриманню талантів і т.і.

Отже, при управлінні регіональним інноваційним розвитком можуть успішно використовуватися традиційні інструменти: ті, які зазвичай розглядаються в якості важелів для підтримки інновацій; нові інструменти, що включають у себе нові форми підтримки інновацій, впроваджені нещодавно в деяких європейських регіонах, і які відповідають прагненню адаптувати нові види політики підтримки (наприклад, інноваційні ваучери, керовані користувачем інноваційні програми і т.і.); експериментальні інструменти, що пропонуються органами влади, як правило, при реалізації пілотних проектів стратегічного управління.

Механізми взаємодії науки, держави і бізнесу в рамках реалізації відповідних регіональних програм повинні передбачати три напрями дії: 1) проекти, які реалізуються у розрізі пріоритетних напрямів науково-технологічної сфери України з метою подальшої їх комерціалізації; 2) важливі інноваційні проекти регіонального значення; 3) проекти комерціалізації технологій з питань тематики, що пропонується бізнесом. Спільні дії на засадах технологічних платформ можуть бути відповіддю на виклики глобальної кризи через: 1) загальне бачення форм та методів використання ресурсів; 2) позитивну співпрацю на широкому діапазоні інноваційних полісів; 3) зменшення розриву у відставанні деяких галузей у сфері НДДКР; 4) мобілізацію суспільних і приватних фінансових ресурсів через відповідні угоди.

В умовах, коли основу конкурентоспроможності складають технології як втілені сучасні знання, вкрай актуальним постає завдання здійснення технологічного прогнозування, сучасна методологія якого дозволяє забезпечити взаємозв'язок економічної, зовнішньої, науково-технологічної та промислової політики, тобто досягти консенсусу між владою, бізнесом, наукою і суспільством у питаннях вибору стратегічних пріоритетів соціально-економічного розвитку регіонів.

Цыкунов И. А.

ст. преподаватель,
Таврический национальный университет
имени В. И. Вернадского

ОБОСНОВАНИЕ КРИТЕРИЕВ ЭКОНОМИЧЕСКОЙ БЕЗОПАСНОСТИ

Современная трансформационная экономика это особое состояние экономики, связанное с изменением хозяйственного механизма и механизма управления. Главная задача, состоит в формировании новой рыночной социально-ориентированной системы. Современная экономика характеризуется достаточно высокой степенью неопределенности, что нередко приводит к нарушению стабильного и устойчивого развития и конечном итоге подрывает экономическую безопасность страны.

Поэтому актуальной проблемой экономической науки является исследование экономической безопасности как национальной экономики

Под экономической безопасностью понимается система обеспечения устойчивости функционирования национальной экономики. И характеризуется системой определенных критериев.

Среди критериев следует особо выделить:

— показатели экономического роста (динамика и структура национального производства и дохода, показатели объемов и темпов промышленного производства, отраслевая структура хозяйства и динамика отдельных отраслей, капиталовложения и др.);

— показатели, характеризующие природно-ресурсный, производственный, научно-технический, энергетический потенциал и энергетическая независимость страны;

— показатели, характеризующие динамичность и адаптивность хозяйственного механизма, а также его зависимость от внешних факторов (уровень инфляции, дефицит консолидированного бюджета, действие внешнеэкономических факторов, стабильность национальной валюты, внутреннюю и внешнюю задолженность);

— показатели качества жизни (ВВП на душу населения, уровень дифференциации доходов, обеспеченность основных групп населения материальными благами и услугами, трудоспособность населения, состояние окружающей среды и т. д.).

Пороговые уровни снижения безопасности можно охарактеризовать системой показателей общехозяйственного и социально-экономического значения, отражающих, в частности:

— предельно допустимый уровень снижения экономической активности, объемов производства, инвестирования и финансирования, за пределами которого невозможно самостоятельное экономическое развитие страны на технически современном, конкурентоспособном базисе, сохранение демократических основ общественного строя, поддержание оборонного, научно-технического, инновационного, инвестиционного и образовательно-квалификационного потенциала;

— предельно допустимое снижение уровня и качества жизни основной массы населения, за границами которого возникает опасность неконтролируемых социальных, трудовых, межнациональных и других конфликтов; создается угроза утраты наиболее продуктивной части национального «человеческого капитала» и нации как органичной части цивилизованной общности;

— предельно допустимый уровень снижения затрат на поддержание и воспроизводство природно-экологического потенциала, за пределами которого возникает опасность необратимого разрушения элементов природной среды, утраты жизненно важных ресурсных источников экономического роста, а также значительных территорий проживания, размещения производства и рекреации, нанесение непоправимого ущерба здоровью нынешнего и будущего поколений и др.

Обобщая выше сказанное, можно сказать, что экономическая безопасность — это способность экономики обеспечивать эффективное удовлетворение общественных потребностей на национальном и международном уровнях. Иными словами, экономическая безопасность представляет собой совокупность внутренних и внешних условий, благоприятствующих эффективному динамическому росту национальной экономики, её способности удовлетворять потребности общества, государства, индивида, обеспечивать конкурентоспособность на внешних и внутренних рынках, гарантирующую от различного рода угроз и потерь.

Экономическая безопасность страны должна обеспечиваться, прежде всего, эффективностью самой экономики, то есть, наряду с защитными мерами, осуществляемыми государством, она должна защищать сама себя на основе высокой производительности труда, качества продукции и т.д.

Черевиков Є. А.,

к.е.н., доцент,

Державне підприємство «Укрдорінвест»

МІЖНАРОДНЕ ПУБЛІЧНО-ПРИВАТНЕ ПАРТНЕРСТВО ЯК ІНСТИТУТ АНТИКРИЗОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ

В умовах глобалізації та інтернаціоналізації економіки посилюється роль іноземних інвестицій у контексті інтенсифікації процесів нагромадження основного капіталу. У той же час, залучення іноземного капіталу у сферу виробництва потребує достатнього рівня розвитку інфраструктури, що є особливо актуальним в умовах загострення міжнародної конкуренції та ведення бізнесу на транснаціональному рівні.

Саме тому на даному етапі розвитку актуальним є створення таких механізмів ефективного використання іноземних інвестицій на національному рівні, які б забезпечували оптимальне поєднання інтересів усіх сторін — іноземного інвестора, держави, приватного сектора. Для забезпечення спрямування притоку іноземних інвестицій у ті сфери економічної діяльності, які здатні вплинути на підвищення конкурентоспроможності національної економіки, потрібні відповідне правове поле, інституційне середовище та економічні передумови. Тому розвиток механізмів міжнародного (глобального) публічно-приватного партнерства (ППП) в інфраструктурних сферах економіки з залученням прямих інвестицій за посередництва міжнародних організацій є одним з перспективних напрямів розвитку в контексті активізації внутрішніх інвестицій і підвищення національної конкурентоспроможності.

Розширення кола форм міжнародного економічного співробітництва та розвиток світової торгівлі, в свою чергу, посилюють процеси подальшої глобалізації економічних відносин, у т.ч. шляхом посилення інтернаціоналізації руху капіталу. Саме при здійсненні іноземних інвестицій стає можливим встановлення між національними економіками таких глибоких і тісних зв'язків, які не в змозі забезпечити інші форми міжнародних економічних відносин.

Важливою складовою ефективного залучення іноземного капіталу на засадах PPP є наявність чітких і зрозумілих принципів

участі іноземних інвесторів в організаційних моделях співробітництва. ППП допомагає державі і органам місцевої влади розширити можливості з фінансування інфраструктурних проєктів, а також дозволяє використовувати управлінські навички та досвід комерційних структур для підвищення якості послуг. Від цієї співпраці в кінцевому підсумку підвищується ефективність управління об'єктами громадської інфраструктури. Успіх такої співпраці залежить від наявності відповідної нормативної бази, правильної оцінки економічної ефективності проєктів, а також, від їх правильного структурування та чіткої координації роботи всіх сторін на всіх етапах реалізації проєкту. Тому першочерговою передумовою для ефективного залучення іноземних інвесторів до проєктів ППП є прозорість тендерних процедур, надання державної підтримки та наявність гармонійної системи розподілу ризиків.

Реалізація ППП проєктів у сфері інфраструктури в країнах з нерозвиненою інституційною системою, як правило, стикається з проблемами ефективного розподілу ризиків. Це проявляється в тому, що держава бере на себе основну частину проєктних ризиків. Повернення інвестиційних витрат здійснюється державою після завершення будівництва або реконструкції на практично безризиковій для приватного сектора основі. При цьому банківське фінансування надається, як правило, лише за наявності додаткового забезпечення від іноземних спонсорів, або іноземних державних суб'єктів.

Фінансово-економічна криза 2008—2009 рр. і нова хвиля кризи у 2012 р. мали своїм наслідком зниження податкових надходжень і зростання соціального навантаження на бюджети всіх рівнів. Держава знову постала перед гострою проблемою залучення приватних інвестицій в інфраструктуру. Проте українські банки та інші фінансові установи, як і раніше, не готові здійснювати довгострокові інвестиції в обсягах, достатніх для реалізації крупних інфраструктурних проєктів. Ускладнює ситуацію і відсутність у вітчизняних компаній необхідних технологій та управлінського досвіду.

Важливим аспектом при виборі організаційно-фінансових форм розвитку інфраструктури є не лише оцінка можливостей залучення іноземних інвестицій, але й оцінка загроз економічній безпеці держави, які можуть виникати при надходженні до країни іноземного капіталу. Слід брати до уваги потенційну нестабільність іноземного капіталу. Криза 2008—2009 рр. продемонструвала небезпеку наявності іноземних інвестицій у національній економіці. Так, виникнення нестабільності і підвищення інвес-

тиційних ризиків призвело до миттєвого відпливу капіталу за кордон, що загостило і без того непросту ситуацію в економіці.

Проблему міграції іноземного капіталу і його раптового вилучення з економіки частково може нівелювати довгостроковий характер угод про ППП. Світова практика показує, що, наприклад, концесійні угоди можуть укладатися на термін у кілька десятиріч, що, певною мірою, знижує масштаби відпливу капіталу і сприяє тому, що значні кошти реінвестуються в об'єкт інфраструктури по мірі його зносу.

Для активізації інвестиційних процесів на засадах ППП вкрай важливим є формування стратегічного бачення ролі іноземних інвестицій, яке має ґрунтуватися на ефективному використанні їх функцій, таких як: підвищення інвестиційної спроможності країни, інтенсифікація факторів виробництва, посилення конкуренції, удосконалення соціально-економічної політики, реалізація перспективних форм інвестиційного проектування, підвищення добробуту, легалізація коштів.

Серед нових тенденцій розвитку ППП у країнах постсоціалістичного табору слід відмітити такі: поступове наближення до схем класичного проектного фінансування і покладання на приватних інвесторів усе більшої частини комерційних ризиків; реалізація проектів із створенням спеціальної проектної компанії з часткою державної власності; поширення контрактів «життєвого циклу» у рамках концесійного механізму тощо.

Підвищення ефективності використання фінансових ресурсів, що надаються міжнародними фінансовими організаціями в рамках реалізації інфраструктурних проектів на засадах ППП, потребує розв'язання таких завдань, як удосконалення процедур контролю, моніторингу та оцінки ефективності використання позик; посилення ролі української сторони в процесах підготовки та реалізації проектів, зокрема на стадії їх ініціювання органами державної влади та погодження стратегій партнерства МФО з Україною; підвищення якості розробки проектних документів та експертизи проектів; оптимізація процедур проектного циклу та їх синхронізація з процедурами МФО та з бюджетним циклом в Україні; удосконалення механізмів взаємодії між органами державної влади у сфері співробітництва з МФО, відповідальними виконавцями проектів і бенефіціарами фінансових ресурсів МФО.

Інвестуючи власні ресурси у перспективні сектори, МФО можуть сприяти формуванню множинних полюсів зростання на основі мультиплікативного ефекту з динамічним приватним і відповідальним державним сектором. Не заперечуючи значення ефективного

співробітництва з МФО, слід вказати на те, що при розв'язанні суспільно значущих завдань пріоритет має надаватися пошуку шляхів мобілізації внутрішніх ресурсів, їх ефективного використання та мультиплікації позитивних ефектів у рамках національної економіки. Фінансові ресурси, консультативна і технічна допомога МФО у формуванні ринку і реалізації інфраструктурних проєктів на засадах ППП мають відігравати лише допоміжну роль.

Чернявський К. А.,

асистент,

ДВНЗ «Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана»

АНТИКРИЗОВІ ПРІОРИТЕТИ ДЕРЖАВНОГО РЕГУЛЮВАННЯ КРЕДИТНОГО РИНКУ

Події останньої світової економічної та фінансової кризи довели, що цінова стабільність є необхідною, але недостатньою умовою досягнення стратегічних цілей економічного розвитку [1, с. 7]. Як відомо, в умовах фінансово-економічної кризи та трансформації економіки важливо спрямувати ресурси кредитного ринку до реального сектора. Водночас необхідно враховувати і потребу населення у споживчому кредитуванні. Для вирішення таких різнопланових завдань необхідно мати злагоджену систему регулювання кредитним ринком.

У відповідь на нові виклики світової фінансової кризи на екстренній зустрічі у м. Вашингтон 10.11.2008 р. керівники центробанків і міністерств фінансів країн G-7 оприлюднили план з п'яти пунктів стабілізації ринків і відновлення циркуляції кредиту. Зокрема це: підтримка системно важливих фінансових інститутів; розблокування кредитних і грошових ринків; забезпечення широкого доступу банків та інших фінансових структур до ліквідності й фінансування; забезпечення надійності національних програм страхування вкладів; відновлення функціонування вторинних ринків іпотечних та інших цінних паперів [2, с. 70]. Ці антикризові заходи стосуються розвинутих країн, які насамперед спрямовані на припинення колапсу кредитної системи та недопущення спаду виробництва.

Для країн СНД виділяють три основні завдання антикризової політики державних органів: протидія спаду виробництва та послабленню стійкості банківського сектору шляхом збільшення ліквідності в економіці та прийняття заходів з укріплення фінансово-банківської системи; подолання відтоку капіталу за кордон і стимулювання експорту, в тому числі заходами курсової політики; стримування зростання інфляції, в тому числі за допомогою політики відсоткових ставок [3, с. 88—89].

Зазначені заходи будуть дієвими лише за умови інших незмінних умов. Проте кредитний ринок має внутрішньо властиву для себе циклічність розвитку. Х. Мінські вважав, що економічні цикли пов'язані із проциклічними змінами в пропозиції кредиту. Основними фазами циклу на кредитному ринку є зрушення, зростання (бум), ейфорія, одержання прибутку та паніка. Поштовхом для початку нового кредитного циклу (розширення пропозиції кредиту) може бути впровадження у виробництво інноваційних технологій або/і монетарні зміни, пов'язані з істотним зниженням процентних ставок, або несподіване зростання курсів акцій чи облігацій компаній певного сектору економіки.

Необхідно погодитись з позицією О. Лунякава, що «своєчасна ідентифікація фази скорочення кредиту і здійснення необхідних корекцій, спрямованих на зниження цих дисбалансів, дасть змогу згладити коливання кредитного ринку та поліпшити загальну макроекономічну кон'юнктуру національної економіки» [4, с. 46]. Для здійснення на макрорівні моніторингу за процесом формування заборгованостей в економіці необхідно акцентувати увагу на коефіцієнті покриття кредитної заборгованості (співвідношення між операційним прибутком та кредитами наданими депозитними корпораціями в економіку). Його динаміка свідчить про те, що критичне накопичення заборгованості в економіці, незабезпечене зростанням реального операційного прибутку нефінансових корпорацій та домогосподарств, підвищує ступінь вразливості економіки до криз.

Отже, кредитні буми пов'язані з формуванням системних фінансових ризиків. Це визначає необхідність розробки дієвої методології щодо їх ідентифікації та адаптації монетарних інструментів до відповідних фаз кредитного циклу. Центральний банк має сфокусувати увагу не тільки на стимулюванні попиту (кредиту) для досягнення економічного зростання в економіці, а й разом із цим має здійснювати нагляд та вчасно регулювати дисбаланси, які періодично виникають у фінансовому секторі.

Література

1. Основні засади грошово-кредитної політики на 2013 рік // Вісник НБУ. — 2013. — № 1. — С. 7—10.
2. Корнєєв В.В., Бублик Є.О. Антикризове регулювання кредитних ринків: порівняльний аналіз практики зарубіжних країн // Економічний вісник Донбасу. — 2010. — № 2. — С. 70—74.
3. Пищик В. Меры по нейтрализации последствий мирового финансового кризиса в регионе СНГ // Мировой финансовый кризис в постсоветских странах: национальные особенности и экономические последствия / Под общей ред. д.экон.наук, профессора Л.Б. Вардомского — М., ИЭ РАН, 2009. — С. 87—98.
4. Луняков О. Ендогенна природа циклічності кредитного ринку // Вісник НБУ. — 2012. — № 11. — С. 43—47.

Чеснокова А. В.,

аспірант,

Радина О. И.,

д.э.н., професор,

Южно-Российский государственный университет
экономики и сервиса

СТИМУЛИРОВАНИЕ ЛОЯЛЬНОСТИ ПЕРСОНАЛА В АНТИКРИЗИСНОМ РЕГУЛИРОВАНИИ

Кадры решают всё — крылатая фраза современного бизнеса. Последнее время принято говорить о повышении лояльности сотрудников к компании, внедрять подобные программы, проводить тренинги. Это обусловлено тем, что лояльные сотрудники эффективнее работают, легче принимают решения руководства, даже если не совсем согласны с ними. И это действительно так. Особенно в том случае, когда компания стоит на пороге кризиса. Но только ли это стимулирует руководство компании внедрять программы лояльности? В копенгагенской школе маркетинга подсчитали, что если лояльность работников увеличивается на 1, то лояльность клиентов увеличивается на 1,25. А если лояльность клиента выросла на 1 %, то прибыль уже в следующем квартале вырастет на 0,885 %.

Почему так происходит? Преданность сотрудников компании, в которой они работают, это краеугольный камень отношения клиентов к услугам, которые оказывает эта компания. Компания может расширять перечень своих услуг, покупать новое оборудование, тратить большие бюджеты на рекламу, но если менеджеры по работе с клиентами не будут с энтузиазмом предлагать им во-

использоваться этими услугами, советовать взять дополнительные опции, то компания никогда не увеличит свои продажи.

Вы скажите, что для этого существует сдельная заработная плата и будете правы. Но всегда ли при общении с клиентом менеджер думает о деньгах, которые он на нем заработает? А если это и так, то его нужно было уволить еще вчера. Клиент всегда чувствует, когда ему что-то советуют от души или просто пытаются продать.

При этом нужно отдавать отчет в том, что «заставить» персонал «любить» компанию практически невозможно, если руководство стимулирует это время от времени. Формирование лояльности начинается даже не с разработки специальной программы, а с последовательного построения политики компании в отношении к своим сотрудникам, клиентам, партнерам.

В первую очередь важно честное отношение руководства к своему персоналу. Если компания говорит о клиентоориентированности и учит сотрудников мягкому уважительному отношению к клиентам, а руководство при этом грубит персоналу, задерживает оплату труда без объяснения причины, то сотрудник очень быстро уловит эту тенденцию, и попытки сформировать лояльность будут сводиться на «нет». Формирование лояльности — это не столько следствие внедрения определенной программы, сколько отражение отношения руководства компании к своим сотрудникам.

Для формирования действительно эффективной лояльности в базовые принципы любого бизнеса должны быть заложены искреннее уважение и забота о нуждах людей. Этому способствует внедрение следующих механизмов работы с персоналом:

1. Четкая система управления. Понимание иерархии, разграничения полномочий, зон ответственности и принятия решений дают сотрудникам ощущение стабильности и уверенности. Кроме того, важна система двусторонней коммуникации внутри компании, которая позволяет создать атмосферу доверия и, как следствие, ответственности за развитие бизнеса.

2. Все люди хотят гордиться тем, чем они занимаются, поэтому конкурентоспособность бизнеса однозначно повлияет на повышение лояльности сотрудников по отношению к работодателю.

3. Наличие лидера в компании. Отношение руководителя компании, структурного подразделения или отдела к своей работе очень важный фактор, влияющий на соответствующее отношение персонала к своим обязанностям.

4. Искреннее уважение и доверие со стороны руководителя и дружеские отношения с коллегами сформируют желание трудиться на благо именно этой компании.

5. Возможность быть услышанным. Лояльность формируется, если компания предоставит любому сотруднику возможность развиваться лично и профессионально, будет замечать и ценить вклад каждого работника в общий успех компании.

Также можно сказать и о таком аспекте, как достойные оплата и условия труда, расширенный компенсационный пакет и пр. Это, безусловно, требует немалых затрат, которые, правда, по оценкам специалистов, практикующих такую мотивацию, окупаются именно лояльностью и высокой эффективностью труда.

Как известно, лояльность сотрудников бывает внешняя и внутренняя. Внешняя лояльность это соблюдение всех правил и процедур, установленных в компании, принятие корпоративной культуры, поведения внутри компании. Внутренняя лояльность связана с образом мыслей работника, с тем, насколько близки его личные ценности к философии компании. Добиться внешней лояльности довольно просто. Это возникает уже на моменте принятия сотрудника на работу и контролируется непосредственным руководителем структурного подразделения. Достигается внешняя лояльность посредством такого же внешнего отношения руководства к коллективу. Например, доказано, что введение дресс кода намного более эффективно сказывается на лояльности персонала, чем отсутствие какой-либо формы одежды. Но введение такого ограничения обуславливает и руководство придерживаться его.

Чтобы добиться внутренней лояльности, нужны более значительные усилия. Основными факторами повышения внутренней лояльности можно считать:

1. Четкость постановки задач.
2. Личность непосредственного руководителя.
3. Адекватное вознаграждение.
4. Контроль и планирование деятельности персонала.
5. Правильно организованное рабочее время.
6. Дружный коллектив.

Помимо чисто теоретического понимания, как и зачем нужно внедрять программы лояльности для персонала, существует ряд практических советов по формированию положительного отношения персонала к компании. Очень важно в процессе внедрения политики лояльности сотрудников постоянно проводить диагностику состояния дел в рабочем коллективе. Для этого существует ряд механизмов, в зависимости от масштабности компании и количества персонала:

- Проведение опросов. Любой опрос можно сделать интересным и с элементами игры. Пусть бухгалтерия, анализирующая

расходы компании, опросит, например, водителей, которые непосредственно общаются с заказчиками и партнерами, об отношении клиентов к рекламной политике компании. Вы получите больше информации о реальном положении дел в маркетинговой стратегии вашей компании, а коллектив увидит ваш интерес к их мнению. Был случай, когда несколько водителей ушли из компании с высокой оплатой и удобным графиком работы, только потому, что наклейки на их корпоративных автомобилях вызывала постоянный смех у клиентов.

- Наличие менеджера по тим-билдингу в штате. Наличие в коллективе сотрудника, занятого организацией совместных выездов на природу, празднования день рождений, отслеживанием важных событий в жизни членов коллектива, не принесет больших затрат, но будет эффективным для сплочения коллег.

- Ведение блога, где можно высказывать свое мнение. Это современный способ обмена мнениями. Вряд ли сотрудники будут открыто высказывать негатив при подобном методе сбора информации, но желание руководства спросить их мнение в любом случае будет оценена.

- Проведение корпоративных праздников — лучший и старинный метод «подружить» коллектив и руководство.

- Организация систематических собраний. Летучки, планерки, встречи, ланчи, кофе-брейки, особенно если они проходят в неформальной обстановке, с руководителями, чье мнение уважают, способствует правильному обмену информацией внутри коллектив, ограничивает распространение сплетен, приводит к большему пониманию приказов со стороны руководства.

- Соревнования и конкурсы особенно с призовым фондом. Многим людям необходимо соперничество, они не могут «вариться» изо дня в день в одном и том же «болоте». Конкурс на новый рекламный слоган, фото-конкурс, конкурс на лучшего работника недели/года — все это формирует лояльность персонала к компании.

Сотрудник, которого ценят, чьим мнением интересуются, чью работу контролируют, оценивают, а значит обращают на нее внимание, которому доверяют и которого информируют о бизнес-планах компании, всегда будет на стороне команды. Таким образом, можно считать, что главная задача внутреннего маркетинга, особенно на этапах внедрения антикризисных программ, заключается в достижении удовлетворенности и лояльности персонала этой организации и прежде всего контактного персонала.

Чистов С. М.,

к.е.н., доцент,

ДВНЗ «Київський національний економічний університет
імені Вадима Гетьмана»

ІНСТИТУЦІЙНІ ПЕРЕТВОРЕННЯ ЯК ЧИННИК ЕКОНОМІЧНОГО І СОЦІАЛЬНОГО РОЗВИТКУ УКРАЇНИ

Економічний розвиток країни значною мірою залежить від ефективного функціонування суб'єктів господарювання. Вступаючи в економічні відносини на національному та глобальному ринках, підприємства з об'єктивних обставин здатні породжувати вади ринкового саморегулювання, які стають гальмом ефективного розвитку економічної системи. Наявність цих вад обумовлює необхідність державного регулювання економіки. Однак механізму державного регулювання економіки теж притаманні недоліки, які здатні викривлювати об'єктивні чинники функціонування ринків і тим самим створювати нестабільність економічного розвитку.

Застосування інструментів державного регулювання сприяє підвищенню результативності, якщо здійснюється на засадах стратегічного макроекономічного планування, яке передбачає побудову багаторівневого дерева цілей і визначення системи заходів, спрямованих на їхнє досягнення. Реалістичність досягнення цілей залежить від наявності економічних ресурсів.

Ресурси, що перебувають у розпорядженні держави, є зазвичай обмеженими. У кількісному виразі вони вимірюються часткою валового внутрішнього продукту, що перерозподіляється через державний і місцеві бюджети. В Україні ця частка становлює близько $\frac{1}{3}$. Враховуючи відносно невеликий абсолютний і відносний річний обсяг ВВП (6372 дол. США за ПКС 2005 р. на душу населення), Україна є державою з відносно обмеженим економічним потенціалом.

Незважаючи на актуальність формування в Україні інвестиційно-інноваційної моделі розвитку, обмеженість економічними ресурсами звужує можливості швидких структурних змін. Забезпечення перетворень у напрямку формування економіки, орієнтованої на виробництва п'ятого-шостого технологічних укладів, як ціль економічної політики у короткому проміжку часу є занадто складним завданням. Такі цілі мають бути завданнями довго-

строкового періоду. В найближчій перспективі актуальними стають цілі, пов'язані з інституційними перетвореннями.

Інституційні перетворення, що відбувалися протягом двох останніх десятиліть, мали стихійний характер. Вони не забезпечили добробут населення, економічне зростання та ефективність функціонування економіки, хоча за логікою мали бути спрямованими саме на ці цілі. Внаслідок інституційних реформ трансакційні витрати в різних галузях зросли з 10—20 до 30—50 % від рівня цін кінцевого споживача. Таке навантаження є занадто великим навіть для найрентабельніших економік світу.

Необхідність реформ у цьому напрямі обумовлена не лише кризовим станом, але й курсом України на європейську інтеграцію. Цей курс, на думку його прихильників, має забезпечити демократію, права і свободи людини, верховенства права, незалежність судової системи, розвиток громадянського суспільства. Зазначені цінності є суттєвим фактором економічного розвитку.

Економічна система попри свою самодостатність і автономність не може існувати у вакуумі, ізольовано від інших підсистем людського соціуму. Вона здатна ефективно функціонувати у межах певного соціального порядку при політичній стабільності і сприятливому зовнішньому середовищі за умов додержання спільних правил гри в усіх сферах суспільного життя, що має забезпечуватися державою. В умовах ресурсних обмежень держави соціальною базою динамічного розвитку країни є середній клас, орієнтований на самостійну економічну активність і відповідальність. Мотиваційним чинником діяльності суб'єктів господарювання є одержання прибутку. Цей фактор має бути усіяко врахований органами державної влади при здійсненні управлінських рішень.

Незважаючи на заходи уряду в напрямі дерегуляції підприємництва актуальними залишаються кроки, спрямовані на спрощення процедур ліцензування, відкриття і закриття бізнесу, зведення адміністративного державного контролю за діяльністю суб'єктів господарювання та реформування сфери надання адміністративних послуг. У цьому напрямі потребують зміни процедури, передбачені Законом України «Про засади державної регуляторної політики у сфері господарської діяльності», а також Податковим кодексом України.

Надмірний податковий тиск вкупі з неефективною інституційною базою регулювання підприємництва є основними причинами наявності тіньового сектору економіки. Хоча тінізація економіки має місце у багатьох навіть розвинених країнах світу, її масштаби в Україні з точки зору її частки у ВВП перевищують

допустимі норми. З настанням світової фінансово-економічної кризи обсяг тіньової економіки в Україні почав різко зростати. За даними Міністерства економічного розвитку і торгівлі України його масштаби становляють від 28—39 %. За іншими розрахунками цей показник ще вищий. Тінізацією охоплені ринок праці, фінансовий сектор, земельні відносини та ін. Ясна річ, детінізація економіки є одним з напрямів інституційних реформ. Крім того, детінізація економіки сприятиме збільшенню економічних ресурсів, спрямованих на фінансування суспільних (публічних) послуг, що надаються установами сектору загального державного управління (послуги в сфері освіти, науки, культури, мистецтва, забезпечення правопорядку та ін.).

Здійснення інфраструктурних проєктів, формування державних матеріальних резервів, забезпечення функціонування СЗДУ неможливе без здійснення державних закупівель товарів (робіт, послуг). Ефективне використання обмежених фінансових ресурсів потребує проведення конкурсного відбору виконавців державного замовлення. Основними проблемами при проведенні тендерів є порушення замовниками й виконавцями базових принципів функціонування економіки: конкуренції, прозорості, недискримінації та децентралізації. Серед порушників тендерного законодавства, на жаль, є державні замовники, що призводить до необ'єктивних результатів торгів і, як наслідок, неефективного використання державних фінансових ресурсів. Найбільш розповсюдженими порушеннями у сфері державних закупівель з боку розпорядників державних коштів є: укладання договору без проведення процедури закупівель; проведення торгів з обмеженою участю без погодження з уповноваженим органом; фальсифікація матеріалів проведення торгів, протоколів розкриття тендерних пропозицій, проведення тендеру з метою підвищення ціни закупівлі; укладання договорів закупівлі за цінами, вищими, ніж були в інших учасників торгів; створення умов для перемоги окремого виконавця шляхом зміни перед проведенням тендеру номенклатури закупівлі; необґрунтоване застосування процедури закупівлі одного учасника; уникнення процедури закупівлі шляхом роздрібнення її суми на частини та ін.

Важливим завданням державотворення і фактором економічного і соціального розвитку є участь інституцій громадянського суспільства в управлінні державними справами. У цьому напрямі проведено значну роботу. Прийнято Закон України «Про громадські об'єднання», що суттєво наблизив вітчизняне законодавство у даній сфері до європейських стандартів; внесено зміни до Бюджетного кодексу, за якими розширене коло таких об'єднань, що

матимуть змогу отримувати фінансову підтримку для реалізації проектів (програм, заходів), спрямованих на розв'язання важливих проблем державної та регіональної політики; функціонує електронне урядування тощо.

Залучення до державних управлінських рішень представників громадських об'єднань, науковців, експертів, а також здійснення громадського моніторингу за якістю адміністративних і соціальних послуг з часом матимуть позитивний вплив на соціально-економічний розвиток України.

Чмир О. С.,

д.е.н., професор,

Науково-дослідний економічний інститут

Міністерства економічного розвитку і торгівлі України

ПЕРЕХІД ДО ЕКОЛОГІЧНО ОРІЄНТОВАНОЇ ЕКОНОМІЧНОЇ ПОЛІТИКИ

Досвід ряду країн світу, які реалізують курс на «зелену», ресурсоефективну, низьковуглецеву, екологічно орієнтовану економіку, а також прийняття цієї парадигми світовою спільнотою, дає підстави для початку відповідних дій в Україні.

Україна приєдналась до підсумкового документу Конференції ООН «Ріо+20» «Майбутнє, якого ми прагнемо», проголосила у Державній програмі розвитку внутрішнього виробництва до 2015 року стратегічні завдання і напрями екологізації й підвищення енергоефективності виробництва, визначила Основні засади (стратегію) державної екологічної політики на період до 2020 року та прийняла до виконання комплекс заходів з її реалізації, схвалила Стратегію залучення, використання та моніторингу міжнародної технічної допомоги і співробітництва з міжнародними фінансовими організаціями на 2013-2016 роки.

Разом із тим, несистемне (розрізнене) використання інструментів енергетичної, промислової, екологічної політики, які переважно мають вузьку спрямованість, призводить до їх недостатньої практичної результативності. Це не дозволяє ефективно регулювати обсяг і структуру попиту та пропозиції, належним чином орієнтувати підприємницьке середовище на вирішення основоположних завдань з підвищення продуктивності, ресурсоефективності, сформувати незаперечне верховенство екологічної безпеки й ресурсозберігаючих інноваційних технологій.

Отже, незважаючи на розуміння важливості сталого розвитку, прийнятий курс на енергоефективність та схвалення стратегії державної екологічної політики, наявність в державі необхідного кадрового та науково-технічного потенціалу, реалізацію ряду програм відповідного спрямування, — формування всеохоплюючої еколого-орієнтованої економічної політики в Україні досі не відбулося.

Основними проблемами розвитку України на сучасному етапі є:

- використання застарілих технологій та обладнання, що спричиняє високий рівень втрат ресурсів на ланцюгу від виробництва до кінцевого споживання та їх неефективне використання;

- недосконалі методи управління викидами і скидами й відсутність налагодженої системи ефективної утилізації відходів — промислових, побутових;

- відсутність мотивації у бізнес-середовищі до впровадження ресурсоефективних технологій, масштабної заміни обладнання на таке, що несе порівняно менші екологічні збитки (втрати);

- ослаблення (розрив) зв'язків між розробленням екоінновацій та їх впровадженням у виробництво;

- домінування застарілих стандартів та нерозвиненість системи сертифікації;

- недостатність (обмеженість) освітніх та виховних програм, націлених на імплементацію екологічної складової у професійну діяльність, свідомість та поведінку громадян.

Ми вважаємо, що подолання сформованих негативних тенденцій необхідно послідовно реалізовувати курс на формування основ «зеленої» економіки. Під останньою ми розуміємо систему відносин, що охоплюють виробництво, розподіл, обмін та споживання, побудованих на засадах раціонального природокористування й ресурсоефективності, яка забезпечує мінімізацію негативного впливу на оточуюче природне середовище, його збереження та відновлення.

Основні завдання, які мають бути реалізовані в рамках такого курсу, охоплюють (але не обмежуються) наступним:

- підвищення ефективності використання ресурсів у виробництві та домогосподарствах й запровадження справедливих цін на природні ресурси;

- створення ефективної системи управління відходами;

- формування й запровадження дієвих інструментів і стимулів, а також створення належного регуляторного середовища для впровадження ресурсоефективних технологій;

- створення системи підтримки інноваторів у сфері підвищення ефективності використання ресурсів та впровадження екологічно безпечних технологій;

— запровадження оновлених (гармонізованих з міжнародними) стандартів управління якістю продукції, екологічних та енергетичних, завершення реформування системи цін і тарифів та забезпечення більш ефективного перерозподілу субсидій;

— впровадження у освітню програму початкових, загальноосвітніх, вищих навчальних закладів, установ системи підготовки й перепідготовки кадрів базових знань та всебічного інформування громадськості щодо практичного впровадження в Україні засад сталого виробництва і споживання.

Проблема екологізації економічної політики та формування основ «зеленої» економіки може бути розв'язана у два способи. Перший передбачає поступове посилення вже сформованих напрямів впливу на розвиток економіки і суспільства шляхом реалізації енергетичної та екологічної політики держави, до яких поступово будуть приєднуватись інші галузеві політики. Цей шлях дозволить залучати до вирішення накопичених проблем усі галузеві ресурси та фаховий інтелектуальний потенціал, однак у перспективі призведе до виокремлення «проблемних/галузевих» сегментів та обмежуватиме синергетичний ефект від міжгалузевої взаємодії, не дозволить сформувати дієве середовище, яке спонукатиме бізнес та громаду до інклюзивного «зеленого» розвитку. Другим, оптимальним, є саме інклюзивний (всеохоплюючий) підхід на основі інтеграції «зеленої» парадигми в усі сфери життя суспільства. Він дозволить уникнути «сегментарності» підходів та орієнтуватиме відповідним чином усю економічну політику держави на «зелений» розвиток. З огляду на викладене, для розв'язання проблеми пропонується використовувати саме другий із запропонованих варіантів.

Загальні ефекти, які має отримати Україна внаслідок реалізації запропонованого підходу, на наш погляд, полягатимуть у наступному:

- підвищення ефективного використання природних ресурсів;
- здійснення структурної трансформації економіки на основі «зеленого» прогресу в системоутворюючих секторах (енергетика, будівництво, житлово-комунальне господарство, агропромислове виробництво, інформаційно-комунікаційні послуги);
- формування нових «зелених» сегментів економіки та розвиток «зеленої» зайнятості;
- підвищення конкурентоспроможності вітчизняного виробництва завдяки «зеленій» технологічній модернізації;
- формування нової екологічно орієнтованої економічної моделі розвитку держави;
- відновлення за Україною статусу технологічно розвиненої держави;

— збереження навколишнього природного середовища, природних ресурсів та біорізноманіття для нинішнього і майбутніх поколінь;

— підвищення рівня економічної та екологічної безпеки держави;

— зменшення залежності України від імпорту природних ресурсів;

— формування нових джерел економічного розвитку за рахунок залучення у суспільне виробництво додаткових ресурсів, які вивільнятимуться внаслідок більш ефективного використання первинних ресурсів та повторного використання перероблених відходів;

— підвищення інноваційної активності внаслідок стимулювання екоінновацій, поширення впровадження екологічно безпечних технологій у виробничих процесах та оновлення інфраструктури.

Шевченко Е. А.,

аспірант,

Таврический национальный университет
имени В. И. Вернадского

ПОСЛЕДСТВИЯ РЕАЛИЗАЦИИ ПОЛИТИКИ ФИКСИРОВАННОГО ВАЛЮТНОГО КУРСА В УКРАИНСКОЙ ЭКОНОМИКЕ

На протяжении длительного времени основным целевым ориентиром государственной стабилизационной политики был фиксированный валютный курс гривны по отношению к доллару США.

Использование данного целевого ориентира имело свои преимущества в определенные периоды времени: 1) при введении национальной валюты и в первые годы ее функционирования; 2) в период восстановительного роста национальной экономики после затяжного экономического кризиса.

Вместе с тем целесообразность достижения целевого ориентира фиксированного валютного курса в каждом из указанных случаев существенно отличалась. В первом случае важным был факт поддержания курсовой стабильности национальной валюты в первые годы ее введения как символ завершения периода макроэкономической нестабильности 1992-1994 гг. и начала нового периода макроэкономической стабильности. Для этого необходимо было вернуть веру населения и бизнеса в возможность стабильности валютного курса. Частично это удалось сделать в 1995—1998 гг. Во втором случае поддержание достаточно низкого курса национальной валюты по отношению к доллару США в

2000—2008 гг. после ее значительной (более 3 раз) девальвации в 1998—1999 гг. позволило стимулировать экспорт и проводить политику импортозамещающего производства, что способствовало ускоренному экономическому росту.

Анализ практики перехода к новому целевому ориентиру валютного курса показывает, что этот процесс, хотя и находился под контролем НБУ, не был полностью управляемым. По крайней мере, и в 1998—1999 гг. и в 2008—2009 гг. со стороны центрального банка не было четких посылов, каким именно должен быть новый целевой ориентир валютного курса. Оба раза на валютном рынке возникали панические настроения, особенно со стороны населения, НБУ активно использовал административные методы регулирования, и трудно было дать четкий прогноз, на каком именно уровне стабилизируется курс гривны по отношению к доллару США. Таким образом, в Украине после введения национальной денежной единицы периоды курсовой стабильности обязательно сопровождались курсовой нестабильностью.

При использовании целевого ориентира государственной стабилизационной политики в виде поддержания фиксированного курса национальной валюты в условиях рыночной трансформации экономики возникает определенный парадокс, сущность которого заключается в положениях.

1. Установление фиксированного валютного курса на уровне ниже рыночного позволяет создать условия, значительно улучшающие для государства параметры международной торговли, стимулируя экспорт и ограничивая импорт.

2. Приток экспортной выручки, инвестиций и капитала приводит к возникновению положительного сальдо платежного баланса, что в условиях фиксированного валютного курса способствует увеличению золотовалютных резервов центрального банка.

3. Увеличение золотовалютных резервов сопровождается увеличением денежной массы в экономике, что создает угрозу ускорения темпов инфляции и приводит к повышению уровня цен внутри государства.

4. Постепенное повышение уровня цен, опережающее темпы инфляции в других экономически развитых государствах, в условиях поддержания фиксированного валютного курса приводит к ликвидации преимуществ международной торговли, полученных в результате девальвации национальной денежной единицы.

5. Поддержание фиксированного валютного курса в течение длительного периода времени оказывает противоположное действие на экспорт, деловую активность, промышленное производ-

тво, динаміку національного ВВП, стан платіжного балансу в початку і в кінці періоду встановлення валютного курсу на визначеному рівні.

6. Для того щоб державна стабілізаційна політика, заснована на використанні фіксованого валютного курсу, була ефективною необхідно з часом проводити нову девальвацію. Конкретні строки, умови і параметри нової девальвації національної валюти залежать від стану національної економіки, динаміки макроекономічних показників, стану платіжного балансу, золотовалютних резервів, грошового, валютного і фінансового ринку.

Разом з тим, слід зробити важливий висновок про те, що підтримання фіксованого курсу національної валюти по відношенню до іноземної валюти або визначеної валютної корзини в умовах ринкової трансформації економіки з часом призводить до необхідності її девальвації.

Таким чином, проведення державної стабілізаційної політики, заснованої на підтриманні фіксованого курсу національної валюти, повинно обов'язково передбачати можливість подальшої її девальвації. В цьому випадку уряд і центральний банк повинні чітко розуміти необхідність девальвації національної валюти як дану необхідність, при цьому стараючись зробити даний процес по можливості більш управляємим.

Щебликіна І.О.,

к.е.н., доцент,

Таврійський національний університет

імені В. І. Вернадського,

Кухта В.О.,

студентка,

Мелітопольський державний педагогічний університет

імені Б. Хмельницького

ПРІОРИТЕТИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ УКРАЇНИ

При визначенні економічної безпеки національної економіки слід розмежувати поняття національної безпеки, економічної безпеки та економічної безпеки держави.

Національна безпека будь-якої держави є системною категорією права, політичної економії та політології, тісно пов'язана з категоріями територіальної єдності й недоторканності, агресії та примусу, економічної незалежності та економічного суверенітету тощо.

Економічна безпека є провідною складовою національної безпеки, що відображає причинно-наслідковий зв'язок між економічною могутністю країни, її воєнно-економічним потенціалом і національною безпекою.

Економічна безпека держави — це стан рівноваги і соціально-орієнтованого розвитку національної економічної системи, що досягається реалізацією сукупності форм і методів економічної політики.

З точки зору національної економіки, економічна безпека описує такий її стан, за якого забезпечується захист національних інтересів, стійкість до внутрішніх і зовнішніх загроз, здатність до розвитку та захищеність життєво важливих інтересів людей, суспільства, держави [2, 4].

При аналізі економічної безпеки виділяються передусім три основні складові:

1. Економічна незалежність, що означає насамперед можливість здійснення державного контролю над національними ресурсами, спроможність використовувати національні конкурентні переваги для забезпечення рівноправної участі у міжнародній торгівлі.

2. Стійкість і стабільність національної економіки, що передбачає міцність і надійність усіх елементів економічної системи, захист усіх форм власності, створення гарантій для ефективної підприємницької діяльності, стримування дестабілізуючих факторів.

3. Здатність до саморозвитку і прогресу, тобто спроможність самостійно реалізовувати і захищати національні економічні інтереси, здійснювати постійну модернізацію виробництва, ефективну інвестиційну та інноваційну політику, розвивати інтелектуальний і трудовий потенціал країни.

Належний рівень економічної безпеки досягається здійсненням єдиної державної політики, підкріпленої системою скоординованих заходів, адекватних внутрішнім і зовнішнім загрозам. Без такої політики неможливо домогтися виходу з кризи, примусити працювати механізм управління економічною ситуацією, створити ефективні механізми соціального захисту населення [1].

До основних принципів забезпечення економічної безпеки України відносять:

- дотримання законності на всіх етапах забезпечення економічної безпеки;

- баланс економічних інтересів особи, сім'ї, суспільства, держави;
- взаємну відповідальність особи, сім'ї, суспільства, держави щодо забезпечення економічної безпеки;
- своєчасність і адекватність заходів, пов'язаних із відверненням загроз і захистом національних економічних інтересів;
- надання пріоритету мирним заходам у вирішенні як внутрішніх, так і зовнішніх конфліктів економічного характеру;
- інтеграцію національної економічної безпеки з міжнародною економічною безпекою.

Концепція національної безпеки України пропонує лише один національний інтерес, що прямо стосується економічної безпеки України, а саме — створення самодостатньої соціально орієнтованої ринкової економіки. Саме створення самодостатньої соціально орієнтованої ринкової економіки передбачає втілення в життя пріоритетів, що запропоновані вище.

Гарантом захисту національних економічних інтересів повинна виступати держава. Однак в Україні відсутні чітко визначені національні економічні інтереси, не сформовано їхню цілісну систему.

Для створення цілісної системи національних, економічних інтересів та їх ефективного функціонування насамперед необхідно:

- створити відповідну нормативну базу;
- здійснити моніторинг національних економічних інтересів та їх моделювання;
- створити банк даних щодо національних економічних інтересів;
- забезпечити баланс національних економічних інтересів та їх гармонійне поєднання.

Серед першочергових проблем забезпечення економічної безпеки є відстеження й оцінка рівня загроз пріоритетним національним інтересам, а отже їх взаємозалежність: розрахунок сумарного потенціалу, розкриття закономірності в системі «пріоритети національних інтересів — загрози» [3].

Загрозами економічній безпеці України слід вважати фактори, що безпосередньо чи у перспективі унеможливають або ускладнюють реалізацію національних економічних інтересів, створюючи перешкоди на шляху нормального розвитку економіки і безпеку незалежному державному існуванню та добробуту народу.

Загрози економічній безпеці України набули, на жаль, перманентного характеру і провокують її критичний стан за рядом основних критеріїв. Тому завдання усіх суб'єктів національної еко-

номіки зараз полягає у створенні надійної системи блокування і упередження економічних загроз, яка б забезпечувала її стабільність і розвиток.

Виходячи з ситуації в українській економіці, а також з тенденцій, які спостерігаються в процесі її реформування, можна виділити стрижньові загрози економічній безпеці України:

відсутність на державному рівні розробленої концепції та системи економічної безпеки; низький рівень науково-технічного потенціалу; високий рівень зношеності матеріально-технічної бази багатьох економічних галузей, передусім матеріального виробництва; усунення держави від монополії у виробництві й реалізації алкогольних напоїв і тютюнових виробів; надто різка диференціація у доходах і споживанні населення, зростання рівня бідності; криміналізація економіки, зростання її «тіньового» сектора, поширеність організованої злочинності на ключові галузі економіки України; високий рівень корупції у державно-управлінській сфері; недосконалість законодавства у сфері економічних відносин і механізмів формування економічної політики; низький рівень заробітної плати, відсутність мотивації до праці тощо [2].

За умов, що нині склалися в Україні та світі, зростає роль стратегії національної безпеки, яка має полягати не так у захисті держави та її політичних інститутів, як — людини і суспільства. Основним принципом стратегії національної безпеки має бути принцип балансу інтересів людини, суспільства та держави.

Література

1. Єщенко П. С. Сучасна економіка: навч. посібник / П. С. Єщенко. — К.: Вища школа, 2005. — 325 с.
2. Національна економіка : підручник / П. В. Круша [та ін]. — К. : Каравела, 2008. — 416 с.
3. Перехідна економіка : підручник / В. М. Геєць [та ін]. — К. : Вища школа, 2003. — 591 с.
4. Предборський В. А. Економічна безпека держави : монографія / В. А. Предборський. — К. : Кондор, 2005. — 391 с.

ЗМІСТ

Вступне слово.	3
1. <i>Alexandr Omelyaniuk, I. Klimovich</i> Use of public goods and estimation of institutions efficiency.	6
2. <i>Jaroslav Kundera</i> Monetary and fiscal policy coordination as an anticrisis method in euro area.	10
3. <i>Liu Xiaoyin</i> The improvement and development of Shanghai's urban economic competitiveness.	39
4. <i>Liu Xiaoyin, Xiao Qing</i> The condition and measure of using foreign investment in China.	44
5. <i>Абибуллаев М. С.</i> Управление персоналом предприятия в условиях инновационного развития.	51
6. <i>Артеменко О. С.</i> Пріоритети антикризового державного регулювання банківського бізнесу.	53
7. <i>Бедрик К. А.</i> Антикризисное регулирование экономики Украины в условиях глобализации.	56
8. <i>Безматерних В.Г.</i> Державне регулювання трудових відносин в умовах глобалізації економіки.	58
9. <i>Бережная И. В., Михуринская Е. А.</i> Стратегическое планирование регионального развития: методология и опыт реализации	61
10. <i>Бережной А. В.</i> Конкурентоспособность морского порта региона.	65
11. <i>Березянюк Т. В.</i> Суспільна відповідальність бізнесу як основа післякризового зростання.	69
12. <i>Білецький О. В.</i> Людський капітал як стратегічний чинник інноваційного розвитку.	73
13. <i>Бобрышева Т. В.</i> Эффективность регулирования национальной экономической безопасности.	77
14. <i>Вельгош Н. З. Осадчий С. І.</i> Регіональна асиметрія економічного розвитку та її подолання в антикризовому управлінні економікою.	79
15. <i>Генкин Б. М.</i> Системы формирования и распределения доходов в условиях глобализации.	83
16. <i>Гладун Т. М., Домагальська Г. С.</i> Міжнародна економічна безпека в умовах фінансової глобалізації.	86
17. <i>Голян В. А., Андрощук І. І.</i> Диверсифікація джерел інвестиційного забезпечення як передумова антикризового управління водогосподарськими проектами.	90
18. <i>Гринько Т. В.</i> Формування стратегії антикризового управління.	93
19. <i>Даниленко Н. Б., Радько А. А.</i> Аналіз економічних ризиків макроекономічної політики держави в умовах глобалізації.	96

20. Дем'янчук Д. О. Суверенні фонди добробуту в антикризовому управлінні.	99
21. Долинко В. В., Байракова И. В. Теоретические вопросы открытой экономики.	104
22. Домбровський Ю. М. Антикризове управління розвитком: глобалізація чи регіоналізація?	107
23. Ємельяненко Л. М. Стратегічні пріоритети збалансування людського і технологічного розвитку.	111
24. Єркін С. М., Єркін Є. С. Раціоналізація галузевої структури на основі організаційного підходу в умовах сучасної економічної кризи.	115
25. Єрмоленко О. Г. Роль держави у подоланні кризи державних підприємств.	117
26. Єфремов Д. П. Автоматичні фіскальні стабілізатори у подоланні економічної кризи.	119
27. Єхалова Г. В. Виклики та перспективи розвитку національного ринку страхових послуг.	122
28. Жданов В. І. Управління державним боргом за протиприродної фіскальної політики.	125
29. Желюк Т. Л., Бречко О. В. Інституційна спроможність уряду в реалізації довгострокової антикризової політики.	129
30. Заворотько О. В. Монетарна політика та економічне зростання	133
31. Заплітна Т. В. Економічна безпека підприємства та антикризове управління регіональним розвитком.	137
32. Ісаєва М. О. Управління капіталом банківської системи.	140
33. Канов О. О. Ефективність антикризового управління національною економікою.	143
34. Кирилич Ю. В. Ефективність фінансової лібералізації.	146
35. Кондрашихін А. Б. Державне антикризове управління територіями з використанням міжбюджетних трансфертів.	149
36. Корень Н. В. Проблеми розвитку міжбюджетних відносин в Україні.	152
37. Королюк Т. О. Чинники флуктуацій валютного курсу в Україні.	156
38. Костенок Я. О. Стандартизація як інструмент модернізації економіки України.	160
39. Котенок Д. М. Сучасні принципи формування системи управління містом.	162
40. Кочурко О. А. Проблемы использования инновационного потенциала Республики Беларусь.	164
41. Кошевий М. М. Політика розвитку наукоємного виробництва у національній економіці.	168

42. Кравченко Л. А. Державне регулювання економічного потенціалу регіону.....	170
43. Круш Н. П. Роль інновацій в антикризовому управлінні корпорацією.....	174
44. Круш П. В. Антикризове регулювання в умовах після кризового відновлення української економіки.....	176
45. Кульбачний С. В. Реальний валютний курс як індикатор спрямованості макроекономічної політики.....	180
46. Кундицький О. О. Теоретичні засади економічного відтворення факторів виробництва.....	182
47. Куценко Т. Ф. Оцінка ефективності фінансової політики держави.....	185
48. Лісовенкова І. М. Діагностика фінансової діяльності як інструмент антикризового управління підприємствами.....	189
49. Малий І. Й. Ендогенна парадигма державного антикризового управління економікою України.....	193
50. Маховка В. М. Особливості державного антикризового управління туристичною галуззю України.....	195
51. Мельник А. Ф. Подолання структурної кризи економіки регіонів на засадах «нового регіоналізму».....	198
52. Мойсєєнко І. П. Антикризове управління: нова економічна парадигма.....	201
53. Москаленко В. В. Визначення «поворотних точок» в економіці регіону як інструмент антикризового управління.....	205
54. Москалюк Н. П. Формування валютної політики України в умовах зростання відкритості економіки.....	209
55. Назаренко Г. П. Социальные ориентиры антикризисного управления экономикой.....	212
56. Никифоров А. Е. Модернізація інноваційних процесів у координатах глобалізації.....	215
57. Омельченко Л. С., Лактионова О. Е. Аутсорсинговые центры финансовых услуг в экономическом развитии территории.....	219
58. Павлов К. В. Патоинституты, патоинституционализм и модернизация российской экономики.....	222
59. Пасічник О. В. Трансформація ринку капіталу України в умовах нової економіки.....	226
60. Петриків А. В. Антикризове управління економічним розвитком територій.....	228
61. Піріашивілі О. Б. Сучасні тенденції формування та реалізації стратегії регіонального розвитку (на прикладі Вінницької області).....	231
62. Погребняк А. Ю. Використання міжнародних моделей антикризового регулювання та управління.....	235
63. Покотилов Д. В. Пріоритети реформування системи антикризового регулювання в Україні.....	238

64. <i>Постоєнко К. І.</i> Вплив євроінтеграції на продовольчий ринок України	241
65. <i>Присяник Н. В.</i> Міське господарство як об'єкт антикризового управління	244
66. <i>Прудь П. В.</i> Недержавне пенсійне забезпечення в Україні: підсумки 10 років існування	247
67. <i>Пухтаєвич Г. О.</i> Особливості моніторингу продовольчого ринку України	251
68. <i>Радіонова І. Ф.</i> Теорія макроекономічної політики: віддзеркалення досвіду глобальної фінансової нестабільності	254
69. <i>Ревун К. І.</i> Антикризове управління у забезпеченні збалансованого розвитку національної економіки	257
70. <i>Рєпов М. І.</i> Економічна безпека країни у контексті державного антикризового управління	261
71. <i>Романюк Е. В.</i> Инфраструктурное обеспечение государственного регулирования занятости населения	263
72. <i>Савченко В. Ф.</i> Стратегічні напрямки реформування економіки України в сучасних умовах	266
73. <i>Сабадош Г. О.</i> Ефективність діяльності апарату державного управління в Україні	269
74. <i>Сакір-Молочко Н. В.</i> Транскордонне співробітництво як чинник економічного розвитку	272
75. <i>Сальникова Н. П.</i> Оценка эффективности инноваций в новую технику	275
76. <i>Сидоров Д. В.</i> Експорт електроенергії як складова зовнішньої торгівлі України	278
77. <i>Сіра І. В.</i> Державна підтримка підприємництва як інструмент антикризового регулювання	281
78. <i>Скрипник Н. Є.</i> Антикризова політика на засадах підвищення адаптивності до глобальних викликів сучасності	284
79. <i>Слива-Щерба Ю. В.</i> Особенности посткризисного развития экономики Украины	288
80. <i>Соколик М. П.</i> Структурне реформування видатків на соціальний захист і соціальне забезпечення в Україні	291
81. <i>Соколова Ж. В.</i> Макроэкономическая политика в условиях социальной экономики	295
82. <i>Стоян К. С.</i> Міжнародний туризм як об'єкт макроекономічної політики в Україні	298
83. <i>Субоч Е. П.</i> Особенности мотивации труда в условиях кризиса	301
84. <i>Терон І. В.</i> Стратегічні пріоритети інвестиційного забезпечення модернізації соціально-трудових відносин	304
85. <i>Тормоса Ю. Г.</i> Державне регулювання цін як інструмент антикризового управління	307
86. <i>Торопова И. С.</i> Использование аналитических методов в антикризисном управлении прямыми затратами	310

87. Троян І. А. Трансформація макроекономічної політики в умовах циклічності економічного розвитку	313
88. Тютюнникова С. В. Бервено О. В. Антикризисное регулирование занятости.	316
89. Усик В. І. Інноваційний потенціал в антикризовому управлінні економікою України.	319
90. Федірко Н. В. Системи соціального захисту в реалізації антикризової політики	321
91. Федоров І. О., Покотілов Д. В. Пріоритети реформування системи антикризового регулювання в Україні	325
92. Федулова Л. І. Управління регіональним розвитком України в контексті європейських принципів	328
93. Цыкунов И. А. Обоснование критериев экономической безопасности.	332
94. Черевиков Є. Л. Міжнародне публічно-приватне партнерство як інститут антикризового регулювання.	334
95. Чернявський К. А. Антикризіві пріоритети державного регулювання кредитного ринку	337
96. Чеснокова А. В., Радина О. И. Стимулирование лояльности персонала в антикризисном регулировании.	339
97. Чистов С. М. Інституційні перетворення як чинник економічного і соціального розвитку України	343
98. Чмир О. С. Перехід до екологічно орієнтованої економічної політики.	346
99. Шевченко Е. А. Последствия реализации политики фиксированного валютного курса в украинской экономике	349
100. Щєбликіна І. О., Кухта В. О. Пріоритети забезпечення економічної безпеки України	351

Наукове видання

ДЕРЖАВНЕ АНТИКРИЗОВЕ УПРАВЛІННЯ ЕКОНОМІКОЮ В УМОВАХ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ

Матеріали міжнародної науково-практичної конференції

26–27 листопада 2013 року

*Художник обкладинки Т. Зябліцева
Коректор І. Савлук
Верстка А. Кунденко*

Підписано до друку 12.11.13. Формат 60×84/16. Папір офсет. № 1.

Гарнітура Тип Таймс. Друк офсет. Ум. друк. арк. 20,92.
Обл.-вид. арк. 23,81. Наклад 120 пр. Зам. № 13-4777.

Державний вищий навчальний заклад
«Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана»
03680, м. Київ, проспект Перемоги, 54/1

Свідоцтво про внесення до Державного реєстру
суб'єктів видавничої справи (серія ДК, № 235 від 07.11.2000)

Тел./факс (044) 537-61-41; тел. (044) 537-61-44
E-mail: publish@kneu.kiev.ua